Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

+ *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.

+ *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.

+ *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.

+ *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter `http://books.google.com` durchsuchen.

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Geldersche Kronieken

Pieter Nicolaas van Doorninck

Digitized by Google

Neth 7.1.3

Harvard College Library

DUTCH HISTORY

JOHN LOTHROP MOTLEY
MEMORIAL COLLECTION

FROM AN ANONYMOUS GIFT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GELDERSCHE KRONIEKEN.

Digitized by Google

WERKEN,

UITGEGEVEN DOOR

GELRE.

VEREENIGING TOT BEOEFENING VAN
GELDERSCHE GESCHIEDENIS, OUDHEIDKUNDE EN RECHT.

No. 5.

GELDERSCHE KRONIEKEN.

IN HET LICHT GEGEVEN

DOOR

P. N. VAN DOORNINCK.

Eerste aflevering.

ARNHEM,
P. GOUDA QUINT.
1904.

Digitized by Google

GELRE.

VEREENIGING TOT BEOEFENING VAN
GELDERSCHE GESCHIEDENIS, OUDHEIDKUNDE EN RECHT.

GELDERSCHE KRONIEKEN.

IN HET LICHT GEGEVEN

DOOR

P. N. VAN DOORNINCK.

Eerste aflevering.

ARNHEM,
P. GOUDA QUINT.
1904.

Digitized by Google

Neth 7.1.3

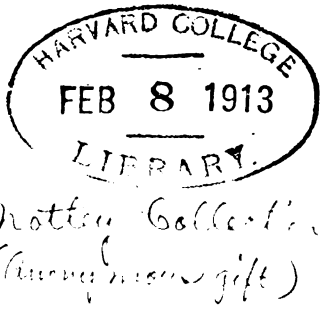

Motley Collection
(Thompson gift)

BOEK-, COURANT- EN STEENDRUKKERIJ G. J. THIEME, ARNHEM.

Digitized by Google

Ik geloof niet dat veel plaats en tijd noodig is om uiteen te zetten, waarom overgegaan wordt tot de uitgave van een verzameling kronieken van Gelre.

Overal toch beijvert men zich om de verschillende geschiedboeken van land en stad in druk uit te geven.

Vooral schijnt een dergelijke uitgave doeltreffend te zijn, indien zooveel mogelijk alle kronieken uitgegeven worden op een en dezelfde wijze.

Daar echter deze handschriften over vele bibliotheken en archieven van Europa verspreid zijn, levert de uitgave eigenaardige zwarigheden op.

Waren nu de reglementen van alle bibliotheken en archieven zoo mild gesteld als die van de meeste der Nederlandsche verzamelingen, dan ware een groot deel dezer moeielijkheden verdwenen, doch vele dezer openbare collecties leenen geen handschriften uit.

Om deze reden dan is het bezwarend vele kronieken te gelijk uit te geven en zal de uitgave in afleveringen geschieden naar gelang de verschillende handschriften onder handen kunnen genomen worden.

Tot gemak van den lezer zijn de lijsten der Duitsche keizers en der bisschoppen van Utrecht, met de jaren hunner regeering in chronologische volgorde, bijgevoegd.

P. N. v. D.

Digitized by Google

DUITSCHE KEIZERS.

Karel de Dikke	876— 887
Arnulf	887— 899
Lodewijk III	899— 911
Koenraad I	911— 918
Hendrik I, de Vogelaar	919— 936
Otto I, de Groote	936— 973
Otto II	973— 983
Otto III	983—1002
Hendrik II, de Heilige	1002—1024
Koenraad II, de Salier	1024—1039
Hendrik III, de Zwarte	1039—1056
Hendrik IV	1056—1106
Hendrik V	1106—1125
Lotharius de Sakser	1125—1137
Koenraad III	1138—1152
Frederik I, Barbarossa	1152—1190
Hendrik VI	1190—1197
Philips	1198—1208
Otto IV	1209—1218
Frederik II	1218—1250
Koenraad IV	1250—1254
Tusschenregeering	1254—1273
Rudolf I van Habsburg	1273—1291
Adolf van Nassau	1292—1298
Albrecht I	1298—1308
Hendrik VII van Luxemburg	1309—1313
Lodewijk IV van Beijeren	1314—1347
Karel IV	1347—1378
Wenceslaus van Boheme	1378—1400
Ruprecht van de Paltz	1400—1410
Sigismund	1410—1437
Albrecht II	1438—1439
Frederik III	1440—1493
Maximiliaan I	1493—1519
Karel V	1519—1556

Digitized by Google

BISSCHOPPEN VAN UTRECHT.

Odilbald	866— 899	Hendrik I	1250—1267
Egilbald	900— 901	Jan I	1267—1290
Radboud	901— 918	Jan II	1290—1296
Balderik	918— 977	Willem II	1296—1301
Volkmar	977— 990	Guy	1301—1317
Boudewijn I	990— 994	Frederik II	1317—1322
Ansfried	994—1010	Jacob	1322
Adelbold	1010—1027	Jan III	1322—1340
Bernulf	1027—1054	Nicolaas	1340
Willem I	1054—1076	Jan IV	1341—1364
Koenraad	1076—1099	Jan V	1364—1371
Burchard	1099—1112	Arnold II	1371—1378
Godebald	1112—1128	Floris	1379—1393
Andries	1128—1138	Frederik III	1393—1423
Heribert	1138—1150	Zweder	1425—1433
Herman	1150—1156	Rudolf (1425)	1433—1455
Godfried	1156—1178	(Walvaren	1433—1450)
Boudewijn II	1178—1196	Gijsbert	1456--1457
Arnold I	1196—1197	David	1457--1496
Dirk I	1196—1198	Frederik IV	1496—1516
Dirk II	1198—1212	Filips	1516—1524
Otto I (van Gelre)	1213—1216	Hendrik II	1524—1529
Otto II	1216—1227	Willem III	1529—1534
Willebrand	1227—1235	George (Jorien)	1534—1559
Otto III	1235—1248	Frederik V (aarts-bisschop)	1559—1580
Gosewijn	1249		

Digitized by Google

INHOUD.

Blz.

I. Dit is dat beginsel ende oersprong des lantz van Gelre ende cronycken van de prince van Gelre, 1477 1

II. Dem oirsprunck dez vaichten, graven ende hertogen mit haren cronyken des landtz van Gelre (omstreeks 1550). *Met monogram van Johan van Have.* 19

III. Die Ghelresche heren (einde 15de eeuw) 39

IV. Geschiedkundige aanteekeningen uit de tweede helft der 15de eeuw 47

V. Cort verhael van diversche gheschiedenissen van jaere te jaere van A° 1472 vervolgende 57

VI. Uittreksels uit de Keulsche kroniek van Johan Koelhoff, 1499. *Met 3 afbeeldingen* 69

Digitized by Google

I.

Digitized by Google

In de Archives Nationales te Parijs berust een handschrift gemerkt:

Duché de Gueldre. Pays-Bas.
Anciens titres et pièces historiques sur le dit duché
à la section domaniale.
carton T 159 13, 14 en 16, du papier.
Egmont Pignatelli (sequestre) 1)
J 997 — No. 30.

Het is een register in klein 4° formaat, inhoudende verschillende afzonderlijk gefolieerde geschriften, betrekking hebbende op Gelderland, geschreven met een hand van het einde der 15de eeuw, die later zijn gebonden in een band van gemarmerd papier.

Het papier van het handschrift vertoont de letter P. Zie de Stoppelaar, Het Papier, bladz. 71, plaat XII, No. 11.

Volgens daarop gestelde aanteekening is het handschrift in het bezit geweest van Adriaan Westphalen 2) Frederiksz., ridder, den bekenden verzamelaar van handschriften te Alkmaar, begraven 13 Mei 1695.

De kroniek, die hier in druk volgt, staat geschreven op tien folia in het midden van het handschrift.

Van deze kroniek is in 1735 een Fransche vertaling vervaardigd door Calins, avocat et interprète du roi, die ook in de Archives Nationales te Parijs berust (zie Busken Huet en van Veen, Verslag van onderzoekingen naar Archivalia te Parijs, 1899, blz. 115).

---

1) Leden van het geslacht Egmont—Pignatelly, afstammelingen van de Hollandsche Egmonds, verlieten Frankrijk gedurende de omwenteling, waardoor hunne papieren in beslag genomen en in het staatsarchief geplaatst werden.

2) Zie omtrent Adriaan Westphalen, Bijdragen voor de geschiedenis van het bisdom Haarlem, deel XVIII, bladz. 162 e. v.

Digitized by Google

DIT IS DAT BEGINSEL ENDE OERSPRONG DES LANTZ VAN GELRE ENDE CRONYCKEN VAN DE PRINCE VAN GELRE,

bescreven A° 1477 en loffwaerdich. A. W.

In den tyden als men screeff VIII^{c} ende LXXVIII ende Karel die Calve keyser van Romen was ende die greve sijn neve na hem keyser was, in dese selven tyden doe was int crisdom van Coelen een groet velt off pleyn ende was een broicklant, daer nu Gelre staet, ende was gelegen by der heerschappie van Pont. Ende in dyt velt ende broicklant soe was een al te verveerlick, fellen ende venijnden dyere, dat voell quaetz dede, wanttet versleuwe menschen ende beesten daert by komen konde. Ende dit ffel dyer riep duck ende menichwerff myt groten bevende gerucht, daer dat inne broick lach: Ghelre, Ghelre, Ghelre. Ende het hadde grote bernende oogen, die men snachz, alst duyster was, bescheydelicken sien mocht. Ende die luyden, die daer omtrint woenden, die ruynıden som 1) van daer ende wolden oyck gemeynlick 2) van daer ruymen, en moege sy van desen dyer nyet verlost worden. Ende die heer van Pont, die daerby geseten was, die leet voel schaede van desen dyer ende dese heer van Pont hadde twee zoenen, dat al te herlycke stoute mannen waeren; die een hiet Wychardus ende d'ander hiet Lupoldus. Ende by raede van hoeren vader begrepen sy, dat sy id dyer bestryden wouden, ende gyngen stoutelick in der nacht ende hadden hem wael daertoe gemact ende quamen daer sy meynden dat dit dyer was, ende sagent

1) som, sum = sommigen. 2) gezamenlijk.

Digitized by Google

by der luchtinge van synen oegen. Ende sy ghyngen hem aen in den naem Gaetz ende verwonnen ende versloegen dyt dyer, ende als sy dyt verslaegen hadden, so was alle dat volck, dat daeromtrent woende, seer verblijt, dat sy van desen quaden dyer verlost waeren. Ende alle dat volck, dat daeromtrent woende, gaven hem onder dese twe brueders ende coeren dese twe brueders tot hoir twe princen ende vaechden ende overste van hoeren lande te wesen. Ende dese twe brueders mitten heer van Pont, hoeren vader, die begrepen 1) ende maecten op die stede, daer sy dat dyer versloegen, een begrypen 2) ende veste ende noemden dat Ghelre, als dat vurs. dyer plach te roepen, ende dyt is dus die stat van Ghelre, ende van welker stat off veste eirste dat heel lant van Ghelre synen naem affgenoemen hefft. Ende een deel jaeren daerna so sterff Lupoldus, de jongste brueder, ende Wychart bleeff alleen vaicht van Ghelre ende daerna sterff die heer van Pont ende Wychardus vurs. wart heer van Pont.

Wychardus, des heren soon van Pont voirs., die was vaeght van Ghelre ende heer van Pont XXXII jaeren. Hy hadde dess graven dochter van Sutphen; sommigen seggen dattet een erffdochter was van Zutphen, mer dat en was nyet, want daer waeren voel greven van Zutphen.

Daerna lange jaeren was dese Wychardus vaeght van Ghelre ende heer van Pont, die vuyrde in sijn wapen enen gouwen schilt ende drye myspelbloemen van keel daerin.

Gherlachus, Wychardus soen vurs., die was vaegt van Gelre ende heer van Pont XVII jaer. Wat wijff dat hy hadde, en vynt men nyet.

Gadefrydus was vaeght ende heer van Pont XXI jaere ende wat wijff hy hadde, en vynt men nyet.

Wychardus, d'anderde zoen Godefridus vurs., was heer van Pont ende vaeght van Gelre XV jaer. Wat wijff hy hadde, en vynt men oyck nyet.

Mengosus was vaecht van Ghelre ende heer van Pont XXVIII jaer. Dese was een herlich devoet man; hy hadde een wijff ende hiet Gerberda, daer hy eenen soen by hadde ende hyet Wykingus, ende een dochter hyet Adelheyde, abdisse. Ende dese Mengosus ende sijn wijff die stychten een nonneclooster

1) begrepen van begripen = bezetten, in bezit nemen.
2) vesting.

Digitized by Google

tegen Bonne over, daer sijn dochter vurs. abdisse inne wart, ende in dat selve cloester waert sy ende haer man begraven.

Wykingus was vaeght van Gelre ende heer van Pont XXIIII jaer. Wat wijff hy hadde, en vynt men oick nyet, mer hy hadde twe soenen; die yrst hiet Wychardus ende wart heer na den vader, d' ander soen hyet Wilhelmus ende wart byscop van Wtrecht.

Wychardus die darde also genoempt, Wykingus 1), was vaeght van Gelre ende heer van Pont XXVI jaer. Watt wijff hy gehadt hefft, en vynt men oyck nyet, mer hy hadde een enyge dochter, die hyet Adelheyde ende die dochter gaff hy te man enen edelen prynce, die seer mechtich was in Aelmaenge ende hiet greff Ott van Nassouwen ende was van des keysers bloede van Romen ende van den bloede van Oesterijck ende van Swaven, geboren seer edel van geslechte.

Otte die yrste also genaempt, greve van Nassouwen, was die erste greve van Gelre ende hadde Aleydis te wyve, Wichardus vaeght van Gelre ende heer van Pont sijn enyge dochter. Dese greff Ott verwerff aen den keyser Henric den derde also genoempt, als dat die keyser vurs. maecte van den vaeghdien van Gelre ende heerschappien van Pont een grefschap ende hiet voirt doe grefschap van Gelre. Ende die keyser gaff dees Ott die grefschap hem ende syne nakomelynge te houden te leen van den Roemschen Rijck. Ende synt so is aen die grefschap van Gelre geworven ende gecregen voel perselen van landen ende is tsamen aff gemact een konyncklyck furstelick lant. Dese greff Ott hadde by Aleydis die grevynne eenen soen ende hyet Gerardus. Ende dat dese greffschap van Gelre van den keyser vurs. een grefschap gemaect was, dat was int jaer onss Heren M ende LXXX. Ende in den jaer M ende LXXXVI sterff Aleydis, die yrste grevynne van Gelre, ende greff Ott myt Gerit, synen soen, die zeer jonck was, die bleeff heer van Gelrelant.

In den jaer onss Heren MLXXVI so was een greff van Zutphen Gheerlacus ende was gecommen in biscop Coenraert hulpe van Utrecht tegen greff Reynich 2) van Hollant, den soevende greff. Ende in Hollant by dat castele tot Yselmonde daer wart die greeff Gheerlacus van Zutphen verslagen in die stryde ende hy wart tot Sutphen gevuert ende begraven. Ende

1) Waarschijnlijk is uitgevallen het woord: soen.

2) Dit moet een schrijffout zijn voor Dirk (Dirk V, 1061—1091).

Digitized by Google

hy en liet gheen kynderen achter, mer hy hadde daer eenen eynigen broeder ende hiet Wychmannus, die wart greff van Zutphen ende dese greff Wychmannus hadde een enyge dochter ende hiet Sophia. Ende greff Ott van Gelre vurs., als sijn grevinne gestorven was, so mocht hy die dochter van Sutphen krygen; so queem Gelre ende Sutphen beyde op sijn kynder, want sijn soen was noch te jonck aen dese joffrou te hilicken, also naem dese greff die joncfrou van Zutphen selve te wyve ende by dese joffrou van Zutphen, greff Wychmans voirs. enyge dochter, so crech greff Ott enen soen ende hiet Geerlacus. Dairna sterff greff Wychman van Zutphen ende en liet nyet dan een eenyge dochter, ende greff Ott wart greff van Sutphen van sijns wijffs wegen; aldus was greff Ott greve van Gelre ende van Sutphen beyde van sijn twee kynder wegen voirs. Daerna sterff die grevynne van Sutphen ende die greffschap van Sutphen quam op Geerloff, hoeren soen, die sy by greff Ott had, die noch zeer jonck was, ende greff Ott die greff bleef van Zutphen van sijns soens wegen. Dairna so sterff die jong greff Geerloff van Sutphen ende greff Ott behielt die greffschap van Zutphen tot sijns soens, greef Geritz van Gelres, behoeff, all en was hy van Zutphen nyet geboeren, mer omdat die jong greeff Geerloff van Sutphen greff Gerit van Gelre halff brueder was, soe meynde hy, hy was die naeste ende behielt die greffschap van Zutphen tegen allen, die hem daer recht aen vermoeten. Ende aldus quam Zutphen aen Gelre ende als dese lantschappen aeneen gecomen waeren, soe hyuwelyckte greeff Ott greeff Gerit van Gelre, synen eenigen soen, aen een hogeboeren wijff, als een greeff Florus dochter van Hollant, daer die keyser van Roomen Lotharius oem aff was. Int jaer onss Heren MC ende VII op die XV kalende van April soe sterff dese edel greeff Ott vurs. ende wart begraven te Zutphen.

Gerardus die yrste so genoempt, greeff Ott soen, was die anderde greff van Ghelre ende van Zutphen XXIIII jaer. Hy hadde te wyve Hadewych, dess edelen greeff Florus dochter van Hollant; daer had hy eenen soen by ende hiet Henrick, die na hem greff wart. Ende dese greeff Gerit sterff in den jaere onss Heren MC ende XXXI ende wart begraven tot Zutphen.

Henricus die irste soe genamt, greff Geritz soen, was die derde greff van Gelre ende van Sutphen XXXI jaer lanck. Hy hadde te wyve hartoch Godevars dochter van Brabant ende daer wan hy twe soen by; die yrste soen hiet Gerit, die anderde

Digitized by Google

hiet Ott. Ende dese greff Henrick was een vroem prince ende creech tot sych die Veluwe van den hertoch van Brabant ende die hertoch van Brabant die hielt die Veluwe van den sticht van Wtricht te leen ende die greff van Gelre hielt se voirt te leen van den hertoch van Brabant. Ende dese greff Henrick sterff in den jaer MC ende LXII ende hy wart begraven in dat cloester to Camp.

Gerardus die anderde so genoempt, greff Henrics soen, was die vyerde greff van Gelre XXIII 1) jaer lanck. Hy hadde te wyve Margriet, dess greven dochter van Spaengen, mer hy en hadde daer gheen kynder by. Ende dese greff Gerit sterff int jaer ons Heren MC ende LXXX ende hy wart begraven tot Zutphen ende hy en liet gheen kynder affter.

Otto die anderde, greff Henric soen van Gelre ende Geritz brueder, was die vijffte greff van Gelre, XXII jaer lanck. Hy hadde te wyve Rycharda, des greven dochter van Guylich, ende daer wan hy by Henrick, die jonck sterff, ende Otto, die byscop tot Wtrecht, ende Gerit, die na hem greeff wart, ende Aleydis grevynne van Hollant ende Margriet greffynne van den Borgh. In dess greeff Otten tyden so was een grote cruyssvaert overt meer, want keyser Frederick d'yrste so genoempt ende conynck Flips van Vranckrijck, coninck Ritsart van Engelant, hertoch Coenraet van Oestenrijck, hertoch Frederick van Zwaven, die hertoch van Beyeren, die hertoch van Sassen, hertoch Henrick van Brabant, greff Flips van Vlaenderen, greff Florus van Hollant, greff Willem van Oest Vryeslant 2), sijn soen, greff Ott van Gelre, greff Derick van Cleve ende voel andere princen, die toegen over tmeer totten keyser ende wonnen theylige lant ende dat heilich grafft mitter stat van Jerusalem. Dese gref Ott sterff int jaer ons Heren MCC ende II ende wart begraven by synen vader te Camp in dat cloester.

Gherardus die derde also genoempt, greff Otten soen, was die seste greff van Gelre ende van Zutphen XXVII jaer lanck.

---

1) Verschrijving voor XVIII.

2) Willem van Holland, die zijn vader Floris III naar het Heilige land had vergezeld (Wagenaar II, blz. 274), geraakte na diens dood (1199) in onmin met zijn broeder, graaf Dirk VII, en zocht hulp bij de Westfriezen. De twist werd in 1195 bijgelegd; een der bepalingen van het verdrag was, dat Dirk van zijn broeder te leen zou houden „al wat hij in het graafschap Oostergouwe en Westergouwe, toen in 't gemeen Oostfriesland genoemd, bezat" (Wagenaar a. w. blz. 280).

Digitized by Google

Hy hadde te wyve Rychardus dochter van Nassouwen; daerby wan hy Ott, die na hem greff wart, ende Henrick biscop van Luydick. Dese greve Gerit ende sijn wijff stychten een Mynrebruederclooster in Romunt van 1) haer selffs casteel ende sy stichten oick aldaer een nonnencloester van sente Bernartz oerden, daer die grevynne na hoirs mans vurs. doot in wart abdisse, die sterff int jaer dusent CCXXXI Mathei apostoli. Dese greff Gerardus werff aen keyser Frederick die anderde, die oyck konynck van Secilien was, alss dat hy creech den toll, die to Lobede leecht, ende dat hebben keysers Henric die seste ende Willem van Hollant d'yerste na geconfirmeert. Int jaer onss Heren duysent CCXXIX opten XI kalendarii van Novembri sterff dese greff Gherardus ende wart begraven to Ruermundt in dat nonnencloester, dat hy ende sijn wijff vurs. gesticht hadden.

Otto 2) die derde so genaempt, greff Gerits soen, was die soevende greff van Gelre ende Zutphen XLII jaer lanck. Hy hadde te wyve dess greven Dericx dochter, den XXII. greff van Cleeff, mer sy sterff sonder kynderen ende dese greffynne Margriet stychte een cloester te Nydencloester te Goch int jaer ons Heren duysent CC ende L ende sy sterff int jaer daerna ende wart int selve cloester begraven. Ende na der greffynne Margrieten doot so naem greff Ott een ander wijff ende hiet Philippa ende was dess greven dochter van Sympol. Daer wan hy by Reynalt, die nae hem greff wart, ende Ermgart, die greff Derick, den XXV. greef van Cleeff, te man hadde. Dese greff Ott werff aen conynck Willem van Hollant, den Roemschen konync, synen neeff, als dat greff Ott solde besitten de borcht van Nymegen mytter stat ende alle hoir toebehoir, die den Roemschen Rijck toebehoirt, in allen manyeren alse die greven van Cleeff van alden tyden langen jaeren beseten hadden van wegen dess Roemschen Rijck. Dess so leende greff Ott dese coninck Willem vurs. daerop XXI^{m} marck puers silvers ende tot allen tyden als een keyser off Roemsch coninck dese voirs. somme van den vurs. sylveren den greff van Gelre off synen nacomelingen wedergeefft, so mach die keyser off Roemsch coninck de borght van Nymegen mytter stat, myt allen hoeren toebehoiren weder na hem nemen aen den Roemschen Rijck.

1) Boven het woord van staat: in.

2) In margine staat: Otte 3. cognomento claudus, vulgo met de pertsvoet.

Digitized by Google

Ende dit geschieden dat die borght van Nymegen mytter stat myt all hoeren toebehoiren aen tlant van Gelre quam, int jaer MCC ende XLVIII ende coninck Rudolphus, Romsch coninck, die hefft dyt geconfirmert ende hefft oyck gegeven, wert saeke dat een keyser off Roems coninck in der tijt Nymegen looste, alss dat Nymegen dan sall blyven in dess keysers off Roemschen conink handen ende dat mens aen ghenen heren versetten en sall, een greff van Gelre en sall daer voirkoir aff hebben. Int jaer ons Heren sterff Philippa van Simpol, de grevynne, MCCLXVI ende wart begraven then Nyecloester by Margriet van Cleeff, greff Otten yrste wijff. Ende dese greeff Ott werff oyck aen coninck Willem van Hollant, den Roemschen conynck, dat hem sijn wapen verwandert wart myt eenen gulden gecroenden leuwe myt eenen gecloeffden crommen start, geseyt myt soeven gulden spaenren in een blaeu velt. Int jaer ons Heren MCCLXXVII wart greff Willem van Guylich ende Willem sijn soen dootgeslaegen bynnen Aken myt voel goede mannen. Int jaer ons Heren duysent CCLXXI op die vierde Idus van Januario so sterff die edel prince greff Ott van Gelre ende wart begraven in dat cloester tot Grevendael, dat sy yrst stichten.

Reynaldus die irste also genoempt, greff Ott soen, was die achtste greff van Gelre ende van Zutphen LV jaer lanck. Hy hadde twe wijffs; d'ierste wijff hiet Ermgart ende was des hartogen Walravens dochter van Lymborgh ende sy sterff sonder kynder int jaer ons Heren MCCXC opten vierden Idus van Junius ende wart begraven tot des Grevendael. Ende sijn ander wijff hiet Margriet ende was des greven Ghyen dochter van Vlaenderen; daer wan hy by drye soenen ende vier dochters; d'yerste soen hiet Reynolt ende wart greff nae den vader ende wart d'ierste hertouge van Gelre gemaect, de anderde soen hiet Gwydo ende wart tot Arnhem begraven, die derde soen hiet Philips. Die yrste dochter hiet Margriet ende wart den hertoch van Brynswick te wyve gegeven, die daerby had eenen soen, die na hem hartoch wart, ende een dochter, die den heer van Genp te man hadde, daeraff komen sijn Heynsberch ende Brederoede. Die anderde hartoch Reynalts dochter vurs. hiet Maria ende wart te wyfe gegeven greff Derck den XXVII greff van Cleve ende had daer een dochter by, die wart te wyve gegeven Adolph den IX greff van der Marck, die drye soen daerby hadde, die een geheyten Egbertus ende wert greff van Cleeff ende Derick heer van Dinxlaeken. Die

Digitized by Google

derde hertochs Reynalts dochter vurs. hiet Philippa ende wart te wyve gegeven den here van Valkenborch ende Montoyen. Ende die vyerde dochter hiet Ysabeel ende was een nonne tot sente Claeren te Coelen. Dese greff Reynalt crech van Rudolphus Roemsch conynck, dat hy munten mocht slaen in synen landen van Ghelre tot drye plaetsen, als tot Arnhem, Ruermunde ende Harderwijck, ende dit gaff ende confirmerde die conynck Rudolphus int jaer ons heren MCC ende XC. Dese greff Reynalt wart gevangen van Reynalt, synen soen, ende wart in sekeren hoeden gehalten een wyle tijtz ende dit geschiede in den jaer onss heren MCCC ende XX ende het wart gedengt tusschen den vader ende den soen vurs., dat die vader vurs. uuten gevenckenysse quaem ende bleeff greff sijn leven lanck ende Reyner, die soen vurs., regerde dat lant van Gelre ende die een greff van Hollant 1). Int jaer ons Heren MCCCXXI sterff Margriet greffyne van Gelre ende wart begraven totten Grevendael int cloester ende dese Margriet stichte dat Predycker oirden cloester bynnen Zutphen. Int jaer ons Heren MCCCXXVI op sente Dionisiusdach sterff greff Reynalt van Gelre vurs. ende wert begraven tot Grevendael int cloester teynden die voeten van sijns vaders grafft.

Reynalt die anderde also genoempt, greff Reynaltz soen, was die yrste hartoch van Gelre ende hy regnerde, soe greft so hartoch, XVII jaer lanck. Dese greff was mitten irsten al te vry van oncosten ende maecten hem selven arm ende zeer t'achter, als dat sijn sloeten, tollen ende ander gueden zeer verset worden ende bezwairt waeren. Dese greff Reynalt nam te wyve Sophia, Bertels, her des lants van Mechelen, sijn eenyge dochter, daer hy al te groet guet mede naem aen gelde ende rede gueden, als dat greff Reynalt allet loeste dat hy verset hadde, ende betaelden alle sijn scholt ende wairt een rijck, machtich prince. Ende in desen hilick wart gemact als dattet lant van Ghelre op nyemant erven en solde dan op die kynder, die dese dochter van Mechelen soude krygen, ende dit hebben die steden ende ridderschap besegelt myt hoeren prince vurs. Ende by dese dochter van Mechelen soe kregh hy vyer dochteren; d'ierste dochter hiet Margriet ende der wart te man gegeven joncker Dierick, greff Johans einyge zoen van Cleve, die XXVIII^{ste}, mer hy sterff zonder kynder, eer greff Johan,

1) Deze laatste woorden zijn niet duidelijk. Waarschijnlijk is er iets uitgevallen.

Digitized by Google

sijn vader, sterff; ende die Margriet na joncker Derick naem den greff van Valoys ende dese vrouwe Margriet van Cleve ende van Valoys sterff int jaer ons Heren duysent CCCLXXXIII 1). Die anderde dochter hiet Maria, die had te man greff Willem van Guylich, die na hartoch wert, ende Maria, die vrou van Guylich, sterff int jaer ons Heren MCCCXCVII, ende by desen Willem van Guylich cregh dese dochter van Gelre twe soenen: d'ierste soen hiet hertogh Willem van Guylich ende die ander soen hiet hertoch Reynalt ende een dochter hiet Johanna ende hadde heer Jan heer van Arckel te man, ende die heer van Arckel wan by dese dochter eenen soen ende een dochter; die soen hiet joncker Willem ende wart verslaegen bynnen Gronyngen 2) in eenen strijt ende is int jaer ons Heren MCCCCXVII. Ende die dochter hadde her Jan van Egmont ende daer wan hy by Arnolt van Egmondt, die na hertoch van Gelre wart, ende Willem, die na heer van Egmont was, heer van Yselstein ende van Baer. Die derde dochter hiet Mechtelt ende sterff sonder man int jaer ons Heren MCCCLXIIII. Die vyerde dochter hiet Ysabeel ende wart abdysse to Nyecloester ende sterff 3). Int jaer onss Heren MCCCXXXVI sterff Sophia van Mechelen, greffynne van Gelre, ende wart begraven tot Grevendail int cloester. In den jaer ons Heren MCCCXXXV cregh greff Reynalt die stat van Tiel. Als greffynne Sophia doet was, naem greff Reynalt een ander wijff ende hiet Aleonora, conynck Eduwarts dochter van Engellant die derde also genoempt, ende hoir moeder, de conynginne, was greff Willems dochter van Hollant. Ende als hy dese dochter van Engellant hadde, so quaem die

---

1) Hier is verwarring ontstaan. Margriet van Gelre, gehuwd met Dirk graaf van Cleve, was de zuster van Reinald II.

Reinald II (1326—1343) had uit zijn eerste huwelijk met Sophia, dochter van Floris heer van Mechelen, vier dochters als:

I Margareta, ongehuwd overleden, verloofd met Gerard, oudsten zoon van den hertog van Gulik.

II Mechteld, huwt 1° Godfried, heer van Millen, sterft 1342.
2° Johan, graaf van Cleve, „ 1368.
3° Jan, graaf van Blois.

III Elisabet, abdis van 's Gravendaal.

IV Maria, huwt Willem, later graaf van Gulik.

2) Verschrijving voor Gorinchem. Het gevecht binnen Gorinchem viel voor op 1 December 1417 (zie bladz. 16).

3) Hier zijn zonder twijfel uitgevallen de woorden: int jaer onss Heren MCCCLXXVI. Zie Chron. Tiel. p. 394.

Digitized by Google

keyser Lodewyck van Beyeren, hartoch Aelbrechts vader van Hollant, die quaem tot Vranckevoirt ende conynck Eduwart van Engellant dede den keyser bidden, dat hy greff Reynalt, synen zwager, hertouch maken woude, ende keyser Lodewich die vierde ontboet greff Willem synen zwager van Hollant, der keyserynne broeder, ende greff Reynalt van Gelre ende greve Willem van Guylich te Vranckevoirt by hem te komen, omdat hy se alle drye hartoch maeken wolde. Greff Willem van Hollant hadde twe reysen mit machte op die heydenen gestreden ende hy was nu all bereyt derdewerff to stryden op die heydenen mytten Duytschen heren ende princen ende hy was op die reyse, alss hem die tydinge quaem, mer hy en woude sijn guede opset nyet achterlaten ende toich voirts op die heydenen, daer hy voil eeren behaelde op Gaets vyanden ende toich voirt ten heiligen grave. Ende greff Willem van Hollant 1) ende greff Reynalt van Gelre toegen voert te Vranckefoirt by den keyser Lodewich vurs. ende hy maeckte van Gelre ende Guylich ellick een hartochdom ende aldus is greff Reynalt gemaect d'yrste hartouch van Gelre int jaer ons Heren MCCCXXXIX. Ende hartoch Reynalt crech by Alieonora, sijnre hartogynne, twee soenen; dye alste hiet Reynalt ende d'ander hiet Eduwart. Ende dese hartouch Reynalt fonderden ende stichte een Carthusercloester by Aernhem, dat Monnichuysen hiet, ende Alieonora die hartochinne stichte ende funderden een Mynrebroedercloester te Deventer. Dese hertoch Reyner verwerff aen keyser Lodewich vurs., dat hem sijn waepen verwandelt wart, int jaer ons Heren MCCC ende XXXIX doe hy hartoch wart, myt eenen vergulden leuwe ende die leuwe gecroent myt eenen dobbelen start in een blaeu velt ende die VII gulden spaenren worden uutgedaen. Dese hartoch Reynalt, die edel prince, sterff int jaer onss Heren MCCC ende XLIII den vyerden Idus van October ende wert begraven int cloester te Grevendail ende Alieonora hartochinne sterff int jaer ons heren MCCCLV op sente Georgius avont ende wart begraven by hoeren man 2).

Reynaldus die derde also genoempt, hertoch Reynaltz soen, was die anderde hartoch van Gelre ende greve van Sutphen XVIII jaer lanck. Hy hadde te wyve hartoch Johans dochter

---

1) In margine staat Gulick, dat hier in plaats van Hollant gelezen moet worden.

2) Eleonora werd begraven te Deventer in het Minderbroederklooster.

Digitized by Google

van Brabant, mer hy en kreech daer gheen kynder by ende dese Reynalt was die yrste geboeren heer 1) van Gelre. Dese hertoch Reynalt ende joncker Eduwart sijn broeder, die en quyten hem nyet voil in die edel forstinne Alieonora, hoer moder, in oyr duwarien ende aen den gueden, die haer tobehoirden. Int jaer ons Heren MCCCXLVII wert hartoch Reynalt ritter by den hartoch van Brabant ende myt hem worden XXXII ridders ende dyt geschiede in eynen strijt tegen die van Luydick; daer bleven doot heer Huybrecht van Cuylenborch, her Robbrecht van Arckel, heer van Asperen, joncker Baldewijn van Batenborch, die heer van Oeyen ende sijn broeder. Int jaer ons Heren MCCCLX resen twee parthien int lant van Gelre, want joncker Eduwart wairt zeer quellick eens myt Reynalt, synen brueder, ende daeraff wyess parthie in den lande, want die een parthie hieten Bronckhorst ende hielden myt joncker Eduwart, die ander perthie hieten die Heeckersparthie ende die hieldent myt hartoch Reynalt, hoeren heer. Dese twe parthien van desen twe brueders myt datter aen beyden syden aencleffden, wert so fell, dat sy oirlochden, roeffden ende branden op malkanderen ende vyngen malkanderen ende hyngen malkanderen, ja sommich voir hoen selffs doyr in spijt, dattet lant van Gelre thien jaer stont in groten onvrye ende onrusten. Int jaer ons Heren MCCCLXI toch hartoch Reynalt myt synen vrunden voyr die stat Tiel op sente Urbanusdach ende setten daer sijn tenten, want die van Tiel hieldent myt joncker Eduwart, ende hy quaem bynnen Tiel myt synen vrunden, als hy dat vernam. Bynnen Tiel wesende so toich hy uyt Tyel ende street tegen den hartoch, synen brueder, ende wan den strijt; daer bleven doot heer Frederick van Ulft, heer Adolph van Sutphen, heer Borre van Hemmen ende voirt voil gueder mannen, edel ende onedel, ende daer wert gevangen hartoch Reynalt van Gelre, die heer van Arckel, die heer van Lynden, heer Gerrit van Rijn, heer Freric van der Ese ende anderen, edel ende onedel mannen, ende desen strijt geschieden int jaer vurs. op sente Urbanusdach in den Mey. Joncker Eduwart setten Reynalt, synen brueder, te Nyebeke opter Yselen in een gevenckenysse, daer hy thien jaer in was ende joncker Eduwart berichten dat als een hartoch van Gelre. Ende Maria van Brabant, die hartoch Reynalts wijff was, sterff int jaer ons

1) Heer is een verschrijving voor hertog.

Digitized by Google

Heren MCCCLXXI sonder kynder achter te laeten op sente Barbaeren dach ende leet to Bruysell totte Carmelyten int choer.

Eduwardus, hartoch Reynalts anderde soen ende hartoch Reyners vurs. brueder, was die derde hertoch van Gelre ende greve van Sutphen. Hy hadde te wyve Cathryna, hartoch Aelbrechts dochter van Beyeren ende van Hollant, mer sy was zeer jonck, dat hy daer noch nyet by en sliep: aldus en hadde hy gheen edel kynder. Dese hartoch verhaette alle dieghene die quaet deden so hartelicken, dat lant van Gelre nye so veylich en was alst toemael was. Int jaer ons Heren MCCCLXX was groet oyrloch tusschen tlant van Brabant ende Gelre 1). Hartoch Wenselyn van Lutzenborch ende van Brabant ende hartoch Eduwart van Gelre streden tegen malkanderen zeer vroemmelick ende hertoch Eduwart wan den strijt ende die hartoch van Brabant bleeff gevangen ende die greff van Simpol bleeff doot. Ende alss den strijt vurs. gewonnen was, so sloich hartoch Eduwart dat veesier van synen helm op om hem to vercuelen ende hy wart geschoeten voir in sijn hoefft mit eenen pyel, dat men nyet en wiste offt die vyanden oft die vryenden deden, ende hartoch Eduwart bleeff daerna corts doot van den schoet van den pyel. Ende dese strijt geschieden int jaer ons Heren MCCCLXXI op die octave van onser Lieven Vrouwendach Assumpcio ende hartoch Eduwart waert gevuert ende begraven int cloester tot Grevendail by synen vader. Ende hartoch Reynalt wert uut gevenckenysse gelaeten ende wart noch heer van den lande van Gelre ende regerdent omtrint drye maent ende twe weken ende hy starff int selve jaer op sente Barbaeren dach ende wert begraven int cloester tot Gravendail by synen vader.

Ende als hartoch Reynalt vurs. doot was, soe viel tlant van Gelre weder in twe parthien, want die Hekersparthie coeren Margriet van Gelre ende van Cleve 2), die joncker Derick, greeff Johans enyge soen van Cleve, te man gehadt hadde, mer hy sterff sonder kynder ende dese Margriet was hartoch Reynalts ende hartoch Eduwarts alste suster van sijns vaders wegen ende quam van der dochter van Mechelen, daer dat lant van Gelre na der hilixvoirwaerden voirs. doch op komen soude hebben.

1) De oorlog werd gevoerd tusschen Brabant en Gulik, terwijl hertog Eduard den hertog van Gulik als bondgenoot bijstond.

2) Zie noot 1 op bladz. 11.

Digitized by Google

Die Bronckhorstparthie die koeren Willem, dess hertogen alsten soen van Guylich, want sijn moder was hertoch Reynalts ende hartoch Eduwarts jongste halffsuster van hoeren vader wegen ende oyck gecomen van der dochter van Mechelen vurs. etc. Margriet, die weduwe van Cleeff, die meynde oyrs vaderlicke erff, dat hoir myt Gaets recht toebehoirden, te houden ende sy nam te man greff Johan van Baloys, die zeer mechtich was, geboeren van der cronen van Vranckrijck ende van den huyse van Hollant. Dese greff van Baloys quam int lant van Gelre by synen wyve ende brocht voyl heren ende greffschap myt hem ende quam voir Groensvoerde, dat men hem opgaff, ende quam voirt voir Arnhem, ende sy ontfyngen hem ende hulden hem van der vrouwen wegen ende hy beley Gelre XVI weken lanck, mer hy en wans nyet; hy wan Wagenyngen ende Kannenborch ende dyt oyrloch stont omtrint twe jaer tusschen Willem van Guylick ende die grevynne van Baloys, sijn moye. Ende die Bronckhorstpartie beclommen Aernhem by nacht ende wonnent ende daerna wonnen sy Thiel ende hartoch Willem van Guylich had nu tmeeste lant all in ende hielt er sijn moy van Baloys uut ende wert geweltlich heer van tlant van Gelre ende daerna sterff Margriet, grevynne van Baloys, die myt recht hartoichinne van Gelre was, int jaer onss Heren MIIIcLXXXIIII ende int jaer onss Heren MCCCXCVII sterff Maria, hertouch Reynalts anderde dochter.

Wylhelmus d'ierste so genoempt, hartoch Willems soen van Guylich, die sijn moeder was Maria, hartoch Reynalts ende hertoch Eduwarts halff zuster. Dese Willem was een anderde hertoch van Guylich ende die vyerde hartoch van Gelre ende greve van Zutphen XXXI jaer lanck. Hy hadde te wyve Katheiryna, hartoch Aelbrechts dochter van Beyeren ende van Hollant, die wedue was van hartoch Eduwart, synen oem ende maeget, want hy en had se nyet beslapen. Dese hartoch Willem bracht die parthie zeer aff in synen lant, want hy setten van beyden parthien in synen raet, ampten ende officien ende deed se beyde even lieff, ende wie verboyrden die naem hijt aff, die die een off dander, sodat hy een mechtich ontsien heer ende prince werdt sijn leven lanck. Int jaer ons Heren MCCCLXXXVIII werdt hartoch Willem van Gelre vyant dess coninx van Vranckrijck ende die conynck quam myt groten macht int lant van Guylich, mer het wert gedengt in den velde. Dese hartoich street tegen den Brabenderen int selve jaer des XXVIsten daechs

Digitized by Google

in Junio tot Nyfftrick ende wan den strijt, daer voil elyngen gevangen woirden. Int jaer ons Heren MCCCC ende II sterff die edel prynce, hartoch Willem van Gelre, ende en liet ghene kynder achter ende wart begraven int cloester to Monnichuysen op sente Julianusdach, dat sijn oldevader stichten. Int jaer ons Heren MCCCC starff Cathryna hartochinne, sijn wijff, op sente Martyns dach ende wert begraven int selve cloester by hoeren man 1).

Reynaldus die vyerde, hartoch Willems broeder, was die derde hertoch van Gulich ende die vijffte hertoch van Gelre ende greve van Sutphen XXI jaer lanck. Hy hadde te wyve dess greven dochter van Aeckoirt 2), mer hy en kregen daer gheen kynder by. Dese hartoch Reynalt hadde een suster ende hiet Johanna ende die hadde heer Jan van Arckel te man, daer wan hy by eenen soen ende een dochter; die soen hiet joncker Willem van Arckel ende die werdt bynnen Gorchem verslagen in eynen strijt int jaer ons Heren MCCCC ende XVII opten yrsten dach van Decembris, ende die dochter hadde te man den heer van Egmondt ende by den heer van Egmont crech sy twe soenen; die yrste soen hiet Arnolt ende wert hartoge van Gelre na dode hartoch Reynalts, synen oem; die ander soen hiet Willem ende was heer van Yselsteyn, Egmont ende Baer. Dese hertoch Reynalt sterff int jaer MCCCCXXIII des anderen daeges na sent Janss dach Baptist te midsomer ende wert begraven int cloester te Monnichuysen by hartoch Willem, synen brueder, ende en liet gheen kynder achter. Ende Maria die hartochinne nam daerna dess hartogen soen van den Berch ende sy sterff int jaer MCCCCXXVI.

Arnoldus die yrste also genoempt, dess heren alste soen van Egmont, daer hartoch Reynalt alde oemen aff was, die seste hartouch van Gelre ende van Guylich ende die greff van Zutphen 3), mer dat hartichdom van Guylich en besat hy nyet, want die hartouch van den Bergh besat dat lant van Guylich, want hy recht hertich van Guylich was. Deze hartouch Arnt en was mer XIII jaeren out, doen hy hartoch werdt, ende regierden dat lant van Gelre XLIII jaer lanck. Hij nam te wyve Kathryna, hartoch Adolfs dochter van Cleve, daer Flips hartoch

1) De bedoeling is natuurlijk, dat zij in het klooster Monnikhuizen werd begraven, waar later haar man ook werd bijgezet.

2) Harcourt.

3) Dit moet zijn: die seste hartouch van Gelre ende greff van Zutphen ende die vierde hartouch van Guylich.

Digitized by Google

van Boirgondien oem aff was, ende daer cregh hy by drye soen ende drye dochteren. Die yrste soen hiet Willem, die ander soen hiet Eduwart ende storven vrye 1); dye dorde hiet Adolff, die nae hem hertoch wart. Die yrste dochter hiet Maria ende was conynginne van Schotlant, die ander dochter hiet Margriet ende was hartoch Lodewycx wijff van Beyeren, die derde dochter hiet Kathryna. Int jaer ons Heren MCCCCXXXIIII lach hartoch Arnolt vurs. voir Bueren, int jaer ons Heren MCCCCXXXV opten yrsten Gwoensdach in den vasten wart Bueren opgegeven. Int jaer ons Heren MCCCCLXV werdt hartoch Adolph geraeden, dat hy hartoch Arnolt, synen vader, soude vangen, ende dat geschiede op sente Pauwels dach; die yeste 2) hem myt, ende hartoch Arnolt wart gehaelt van synen bedde te Grave opt slot ende wert voirt te Lobede gevuert ende wert een corte tijt daerna te Bueren gevuert ende satt daer omtrent sess jaer lanck gevangen. Ende hartoch Adolf, sijn soen, wordt van hartoch Kaerle van Boirgondien te hoeve geschreven ende daer opgehalden. Ende hartoch Kaerle van Boirgondien toch voir Nymegen liggen int lant van Gelre mytter macht ende Nymegen wordt opgegeven. Ende hartoch Arnt quam weder uuter gevenckenyssen overmits hartoch Kaerle van Boirgondien int jaer ons Heren MCCCC ende LXXI op sent Thomas dach, des heiligen apostels. Int jaer ons Heren duysent CCCC ende LXXIII sterff hartoch Arnolt vurs. op sente Mathijs avont ende leyt begraven opt choyr te Grave in der kercken.

Adolphus die yrste also genoempt, hartouch Arnolts vurs. soen, was hartouch van Gelre ende van Gulich ende greeff van Zutphen omtrent viff jaer lanck. Hy hadde te wyve des hartogen dochter van Borboen, daer hadde hy by eenen soen ende hiet Karolus ende een dochter hyet Philippa. Ende Katheryna, sijn huysfrou, hartoichinne, sterff int jaer ons Heren MCCCC ende LXIX ende leyt tot Nymegen in der kercken begraven. Ende dese hartoich Adolph wart een deel jaeren gevangen gehalden van hartoch Kaerle van Burgondien, wes ter tijt dat die hartoch van Boirgondien voir Nansy bleeff, ende quaem doe weder uuter gevenckenysse ende wert cappiteyn gemaect van wegen joncfrou Maria, hartoge Kaerls vurs. dochter, ende toich mytter stat van Genth ind anderen voir die stat van

1) ongehuwd. 2) eischte.

Digitized by Google

Dornyck tegen den conynck van Vranckrijck ende daer bleeff hartoch Adolph vurs. doot int jaer ons Heren MCCCCLXXVII opten soeven Slepersdach 1) ende is tot Daernyck in sent Jacops kerck begraven. Bidt voir die ziell.

Carolus die yrste so genoempt, hartoch van Burgnoen, hadde tlant gekocht van Gelre ende greffschap Sutphen voer hondertduysent Rijns gulden, der nye 2) XX duysent gulden en 3) betaelt en werde. Ende hy hielt hartoch Adolph gevangen ende wan dat lant vurs. myt gewalt ende hercracht int jaer ons Heren MCCCCLXXIII ende quaem voir Nymegen liggen in den selven jaer op Onsser lieven Vrouwen dach Visitatio ende lach omtrint drye weken daervoir ende sy gaeven die stat op ende hulden hem voir eynen erffheer ende wart doe allet lant van Gelre ende van Sutphen doyr gehult voir eenen erffheer. Ende sommyge steden, alss Grave, Rumunt ende Ghelre, hulden hem voer eenen pantheer ende nyet erfflick. Ende des jaers daerna toich dese hartoch van Burgoendien voir Nuyss ende lach daer langen tijt voir ende die keyser van Romen quam aff ende dengden dat ende doe taich die hartoch van Burgoendien voir Nansy ende bleef daer doot int jaer ons Heren MCCCC ende LXXVII opten heyligen Derthienavont.

---

1) 27 Juli.

2) boven het woord nye staat geschreven: noyt.

3) „ „ „ en „ „ : op.

Digitized by Google

II.

Digitized by Google

In het staatsarchief te Dusseldorp berust een handschrift, gemerkt A 116, van 8° formaat, groot 56 bladen, gebonden in een nieuwen band.

Voorin staat het onderstaande monogram met versje van Johan van Have:

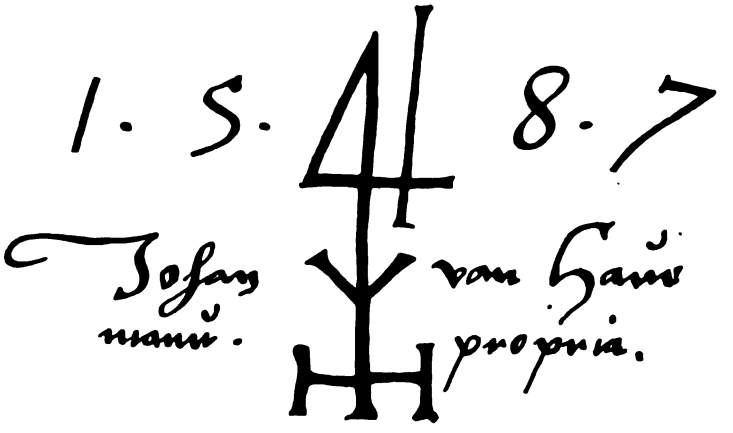

Da gewalt geith oeben trecht,
Da bin ich lieber heer wie knecht.
Nieth onversuicht, die noch thoesegh.

De hierachter uitgegeven kroniek staat geschreven op de eerste 14 folia van het handschrift, dan volgen verschillende acten betrekking hebbende op de stad Goch en omstreken, waarvan het grootste gedeelte is uitgegeven in de Bijdragen der vereeniging Gelre, deel VII, bladz. 319—342.

De kroniek loopt van 878—1543 en is doorloopend geschreven met een hand van het midden der 16de eeuw; de stukken betreffende Goch en omstreken, loopende over de jaren 1328—1591, vertoonen drie verschillende handschriften, die iets jonger zijn.

Wie de schrijver van deze kroniek is kan moeielijk bepaald worden, zeker echter is zij niet geschreven door Johan van Have, wiens monogram met versje voorin staat en wiens handschrift teruggevonden wordt op fol. 41 en v.

Digitized by Google

DEM OIRSPRUNCK DER VAICHTEN, GRAVEN ENDE HERTOGEN MIT HAREN CRONYKEN DES LANDTZ VAN GELRE.

In dem jaeren achthondert aicht ende tseventich, doen Cairle die Calve keyser was, is in dat kreesdum 1) van Coelen een groete wye plaitze geweist, dair nu Gelder steet, by die heerschappie van Ponth, und in dieselve plaitze was een groot fenynich beest und deede in dem lande voel quaitz, versclant veele mynschen und beesten, alsoe dat die luede wel 2) utter dem landt vlogen van vreese, und hadde fuyrige ooghen, die men bescheidelicken syen moichte by naichte. Und men hoerden, dat dit beest sumwielen riep: Gelre, Gelre, und die heere van Ponth leed oeck groeten schaden van dit beest. Und deese heere haidde tve soenen, dat heirlicke mannen wairen, gnant Wichardus ende Ludolphus, und sy gyngen by naich aen by raet oers vaiders ende verwonnen dit vreeselicke beest doir die kraicht Gaidtz, dairum dat volck seer verblijt was ende vroelick wairen. Dat volck ghaff sich onder die tvee bruders ende koeren die tot oeren princen ende vaichten und sy maickten dair een boircht und nuymdet dat Gelder, up die steede dair sy dat dier verscluygen, und dair heift dat heele landt synen naeme aff. Summigen seiggen, dat van dat sclot Gelduba 3) kumpt, dat gelegen was tusschen Nuyss und Xancten, als Cornelius Tacitus beschrieft.

---

1) Zooveel als bisdom.

2) Onduidelijk geschreven: er staat wel of voel.

3) Gelduba, een door Drusus gebouwde sterkte aan den Rijn, waar het 10de legioen der Romeinen gevestigd was, thans Gelb in Kreis Krefeld. Zie Tacitus, Hist. IV, 26.

Digitized by Google

Die van Ponth und Gelder vuyrden in haer wapenen eenen schildt van golde mit drye roede mispelbluemen.

Und dair sijn aicht vaichten van Gelre geweist. Otto van Nassaw verwierff van keyser Henric 1), dat Gelder een graefschap weesen soldt, int jair duysent ende neigen und tseventich.

Dairnae sijn acht graeven geweist und graeff Reynolt verwierff van den keyser Loduweich 2), dat hy hem hartoch maiken wolde. Doe ontboot die keyser graeff Wilhem van Hollant ende grave Reynoldt van Gelre und graeff Wilhem van Guylick, dat sy by hem tot Ffranckfort kummen solden, dat hy se hairtogh solde maiken. Maer graeff Wilhem van Hollandt streedt thegen die ongloevigen, dat hy gheen hairtoch en woirdt, mer die graiven van Gulick und Gelre weirden hertoegen gemaickt int jair duysent driehundert ende XXXIX.

VAN DEM VAICHTEN VAN GELRE.

Wychairdus und Ludolphus, heeren van Ponth, sijn gemaickt die erste waichten van Gelre van dem keyser Carolus die Cale 3), doe men schreff achthondert acht ende tseventich. Sy tymmerden een seer steirke boircht mit een casteel genuympt Gelre, up een plaitze, dair sy een groet fenynich beest verscluygen, weilke in dem lande groeten schaede deede ende mynschen versclan, als hiervoir verhailt. Soe heibben deese twe gebruders Wichardus und Ludolphus, heeren van Ponth, die irste heeren ende waichten van Gelre, tsaemen regiert 4) XXVI jair und dat landt in heirlickheit seer vermeert. Und als Ludolphus gestoirven was, doe weirdt Wichardus alleen vaicht van Gelre und here van Ponth, want die heere van Ponth, sijn vader, oeck steirff. Hy hadde toe 5) wive die doichter van dem graive van Zutphen und verweirff dairaen eenen soen Gerlacus genant, die nae hem vaicht van Gelre wairdt by keyser Arnulphus tyden 6).

Deese Wichairdus steirff int jair ons Heeren IX^{c} ende tien, doe hy geregiert hadde sess jair nae sijns bruders doet.

---

1) Hendrik IV, keizer van Duitschland, 1056—1106.

2) Lodewijk IV, 1314—1347.

3) Karel de Kale stierf 6 October 877.

4) Vóór het woord regiert staat: regniert.

5) In het handschrift staat: twee.

6) Arnulfus, 887—899.

Digitized by Google

Gerlacus, die IIIde vaicht van Gelre und heere van Ponth, heift sijn landen eerlicken regiert XXVI jairen. Sijn wijff was des graeven doichter van Kuyck, dair hy aen wan eenen soen genant Goedert. Dese vaicht Gerlacus was een wijss heere ende stritbar man. Hy reisde mit al syner macht toe velde ende deede bystandt dem keyser Henrick mit dem anderen rijckx-heeren thegen dem wilden, vreeden Ungeren, die mit eenen mechtigen hoop volckx overtoegen, verbranden ende verscluygen Beyeren, Swaeven, Sassen, Myssen, Heissen ende Weistphaelen tot dem Rijn toe, und die mynschen mysbruyckten als beesten, aten mynschenvleiss ende droncken oer bluet. Mit deesen vreeden Ungeren heeft keyser Henrick 1) ende die keirstenheeren vromelick gefuchten ende mit tveen sclaichten verwonnen, verjaicht, beroeft ende bynae tsaemen doetgesclaigen int jair ons Heeren neigenhondert ende acht ende twintich 2).

Godefridus was die IIIIde heere ende vaicht van Gelre XXI jaer, een seer eersaeme und vroeme ffurst. Hy hadde toe wive die edel Adela, des graven Arnoltz doichter van Cleve, dair hy by wan eenen soen Wichardus, die heer nae hem weirdt, ende een doichter Gavinus van 3) Kleyn Troyen, dair nu Xancten steet 4). Deese waicht van Gelre bestundt sijn regiment int jair ons Heeren IX^{c} ende XXXIII und was een vroom stairck rutterman, die mit dem keyser Otto 5) gestreeden heft thegen die viande und verfolgers des keysers und des Roemschen Rijckx, dat wairen Danckmar ende Henricus, sijn bruder, Ghiesbert hertoch van Lothringh, Evart hairtoch van Woirtenbergh und Loduwicus coninck van Vranckrijck, mit meer anderen, die hy tsaemen mit der hoilpen Gaitz verwonnen heift und sich onderdaenich gemaickt. Deese vaicht Gaedert sterff int jair ons Heeren negenhondert vieff ende vieftich.

Wychardus die viefte vaicht van Gelre regnerden XV jair, een prince van allen doeghden, milde ende guedertieren. Sijn huysfrouw was des graeven doichter van Zutphen Wichman,

1) Hendrik I, de Vogelaar, 919—936.

2) Bij Merseburg.

3) Vóór Kleyn Troyen staat het woord Kuyck, dat uitgevlekt is.

4) Na de nederlaag bij Castra Vetera in 70 n. C. verlieten de Romeinen deze sterkte en stichtten de in de onmiddellijke nabijheid der tegenwoordige stad Xanten gelegen Colonia Traiana, die in den Frankischen tijd Trojana genoemd werd.

5) Otto I, 936—973.

Digitized by Google

dair hy aen wan eenen soen Mengosus, synen navolger in der vaeghdien van Gelre ende heerlickheit van Ponth, int jair ons Heeren IX^{c} LXII. Als die wilde vreede Hungeren verhoirden die parthyen ende tweedraicht der heeren vurs. mit dem keyser Otto dem irsten, sijn sy weeder gekummen mit C^{m} man ende bestonden Beyeren, Swaven ende Sassen te branden, plonderen ende utsclaen, als sy toe voeren gedain haidden. Doe dede die keyser Otto ruypen allen christenheeren ende ondersaeten des rijckx toe hoilpe ende reisden dairmede tot Regensbergh, dair hy die Hungeren verwon ende maickten haer onderdeems. Deese Wichardus, vaight van Gelre, steirff int jair ons Heeren negenhondert tseventich.

Mengosus, die VIde vaicht van Gelre, heift sijn landt regiert XXXVIII jair als een heer in allen dughden. Hy was devoet tot Godt dem Heeren ende synen ondersaiten gudertyeren. Sijn huysfrouw was Gerberga, hairtoch Goedertz doichter van Brabant, dair hy aen wan eenen soen Wykingus genant ende vier doichteren, van welken tve sijn gebleeven weirtlick ende bestait aen groeten lantheeren, und die ander tve sijn geistlicke jonckfrouwen geweirden, die eene tot Coelen in Sanct Ursulen cloester ende die ander tot Rijndoirp int cloester 1), deese Mengosus vaight van Gelre ende Gerboirgh, sijn huysvrouw, heibben gesticht ende bereyndt. Oick hebben sy dair mennich tijt gewoent ende geleit een geestlick leeven und sijn dair tsamen begraven, geaicht voir heiligen ende groet by Godt. Deese Mengosus stairff int jair ons Heeren duysent aicht, doe Otto die deirde 2) keyser was.

Wykingus, die VIIde vaicht van Gelre, regierden XXVII jair lanck. Hy haidde then wive Elysabeth, des hairtogen doichter van Beyeren, dair hy aen wan drye soenen, seer verheiven voir Godt. Dye irste was Wychardus, sijn navolger in der heerlickheit. Dye ander was Rychardus, byschop tot Ludick. Dye deirde soen was Wilhem, bischop tot Utrecht XXII jair lanck 3); hy braicht Hollandt aen sijn sticht van Utrecht ende verscluych by Leyden dem graven van Vlaenderen Robrecht, die momber weesen wolde van dem jongsten graeven van Hollant, die hem als een lehenheer bevaelen was van synen vader graef Fflorens.

1) Hier is vermoedelijk uitgevallen het woord: dat. Het klooster te Vilich, bij Reindorf tegenover Bonn gelegen, is gesticht door Mengosus en zijne vrouw. Zie Sloet, Oork. no. III.

2) Otto III, 983 – 1002. Hier vergist de kroniekschrijver zich dus.

3) Willem, bisschop van Utrecht, 1054 – 1076.

Digitized by Google

Die keyser Henrick beleenden byschop Wilhem mit Hollant, die doen dede tymmeren dat sclot Isselmont by Roterdam tot een steircke ende voirpail van Hollandt.

Deese Wykingus, vaicht van Gelre, is in eeren ende doichden gestoirven int jair ons Heeren duysent XXXII.

Wychardus, die dairde van dien naeme, was die VIIIste ende leiste waicht van Gelre ende heere van Ponth XVI jair lanck. Sijn huysfrouw was des graeven doichter van Loen, Margriet, dair hy by wan een eenige doichter genant Alit, gehylickt aen dem edelen Ott graeven van Nassauwen. Deese Wichairdt vaicht van Gelre was een vroem strietbair heer, dye mit aller syner maicht toe hoilpen quam synen oeme byschop tot Utrecht, doe hy steirkelicke voichte in dem strijdt by Leyden thegen dem graeven van Vlaenderen als vurs. is, in weilken strijt hy verwairff eenen groeten naemen, guet ende gefangen, dyen hy veel afschatten, dair hy sijn doichter groetlick mit bestaiden. Oick heift deese vaicht Wichairdus gestreeden mit Conrade byschop tot Utrecht 1) thegen die Hollanders ende Vlaminghen, die dem sticht van Utreicht weeder affielen. Hy stairff int jair ons Heeren duysent vieftich.

VAN DEM GRAEVEN VAN GELRE.

Otto van Nassauwen weirt van dem keyser Henrick die dairde, synen neven, gemaickt die irste graeve van Gelre int jair ons Heeren ML. Deese Otto haidt tve eichte vrouwen. Die irste was Alit, des vaicht Wichairdus van Gelres doichter, dair hy aen wan Gerairdt, synen nafolger, ende Adelbert, canonick tot Ludick. Sijn tweede vrouwe was Sophia, des edelen graven van Zutphens doichter Wichmanni, dair hy by wan eenen soen Gerlacus genant, die grave van Zutphen wairt nae Wichmans, sijns groeten vaiders, doedt. Und als grave Gerlaich van Zutphen by Isselmont in Hollant versclaigen was in eenen striet ende stairff sunder wiff ende kyndren, soe quam dat graefschap van Zutphen aen dem graven van Gelre mit noch meer perseelen van landen, Otto, die dairmeede beleent wordt van dem keyser Lotarius 2), die sijn nichte, grave Fflorentz doichter van Hollant, then eichten wive 3) Gerairdt, dem jongen graven van Gelre,

1) Coenraad, bisschop, 1076—1099.

2) Lotharius, 1125—1137.

3) Weggelaten een woord als: gaf of schonk.

Digitized by Google

Otten soen. Deese steirff int jair ons Heeren MC ende VII ende is tot Zutphen begraven und heeft fundiert die groete keirck tot Zutphen.

Gerardus, die IIde grave van Gelre ende van Zutphen, regierden XXIIII jair. Hy hadde ten wive Hadewich, grave Fflorentz doichter van Hollant, dair hy aen wan eenen soen Henrick, synen naefolger. Deese grave Gerart ende sijn eedel huysfrouw heibben gesticht een rijck ende schoen cloester in Hessen genuympt Bederow, geleegen tusschen tween stroeme, die Ffulde ende Werre — dair men 1) meirken mach oer beide doechdelicke leeven ende devotioen tot Godt — unde die keirke Wassenbeirgh, dair hy begraiven leet. Hy veheden ende krieghden mit dem anderen Neederlantzen ffursten thegen keyser Henrick dem vieften 2), die van dem paus afgeseit ende verbannen was. Oeck dede hy bystandt mit aller syner maicht grave Derick van Hollant, synen zwaeger, thegen Herman grave van Cuyck, dye synen vaider, graeve Fflorentz, versclaigen haidde ende doirsteiken in eenen strijt by Tile gehailden. Doe weirdt die graeve van Kuyck gedrongen, dat hy stichten moste die abdie van Marienweirdt by Boemel.

Henricus was die IIIde graeve van Gelre ende van Zutphen XXXI jair lanck. Sijn huysfrouwe was Maria, hartogh Gaeders doichter van Brabant, dair hy aen wan drye soenen ende twe doichteren. Die irste soen hiete Gerairdt ende woirt heer nae synen vaider; die ander soen was Otto ende woirt oeck grave van Gelre nae synen bruder Gerart. Die dairde soene was Alberus, byschop tot Ludick. Die doichter Maria weirt gravinne van Loen, ende die ander doichter was gravinne van der Mairck ende van dem Berghe, gnant Margriet. Deese grave Henrick heift gegeiven dat eirff ende landt, dair getymmert is dat Regulierscloester Bethlehem by Doetekum, ende oeck groete renthen dairtoe gegeiven. Hy reisden oeck mit dem keyser Ffrederick Barbarossa in Lombardien ende heulp die stat Melaenen irst bedwingen ende nae verdeirven. Oeck verweirff hy van dem hairtoch van Brabant die Veluwe als een lehen van Utreicht ende steirff int jair ons Heeren MCLXII ende is tot Camp mit sijn huysfrouwe begraiven 3)

1) Weggelaten een woord als: uit.

2) Hendrik V, 1106—1125.

3) Hierna zijn eenige regels in het handschrift doorgeslagen.

Digitized by Google

Gerardus, die IIIIde grave van Gelre ende van Zutphen, heift geregiert sijn landen XVIII jair, mar hy en wan gheen kynderen by die edele Margriet, des graven van Spaenheyms doichter. Hy heift mit syner vrouwen gesticht ende bereynt 1) dat collegium van Wassenborght, dair sy tsaemen begraiven sijn. Deese graeve Gerart quam toe kriege ende toe vehede mit dem bischop van Uthtreicht, heer Balduwin 2) van Hollandt, die hem mit heilp syner frunden ende lehenmannen van Hollandt, van Cleve ende Benthem die gantze Veluwe afgenoemen haidt, want hy dat lehen van dem Veluwe up syne geboirlicke tijt nyet geeischt ende ontfangen haidt, als een hairtoch van Brabant pleech toe doin. Dairum heift graeff Gerart van Gelre mit bystandt syner frunden dat stiefft van Utrecht doirtaigen ende seer verdoirven ende belaicht Deventer, alsoe lange dat keyser Ffredrick 3) vreede ende bestaindt tussen hem ende dem byschop maickten. Hy stairff int jair ons Heeren ilffhondert tachtentich.

Otto, die viefte graeve van Gelre ende van Zutphen, regierden XXV jair. Sijn huysfrouwe was Richairdus, des graeven doichter van Gulich, dair hy aen wan drye soenen ende een doichter. Die irste soen Hendrick stairff jonck, die andere soen Geraird weirdt graeve nae synen vaider ende die deirde soen Otto woirt bisschop tot Utreicht. Aelheidis, sijn doichter, was gravinne van Hollandt. Deese graeve Otto braicht aent landt van Gelre die heerlicheit van Embrick ende die stat Nyemegen mit believen ende will des keysers Ffredrick, die dat dem graeve van Cleve nam ende beleenden hem dairmeede voir een groete summe geltz. Hy reisden oeck mit keyser Ffredrick ende meer keirstenheeren then heyligen lande um dat weeder toe weinnen van dem Saracenen, als dat heilige graift mit der stat Jherusalem. Und als dat vurs. bestaindt was, quam Balduwin bysschop tot Utreicht, brande ende roefde die Veluwe. Desglycken deede greve Otto in dem styfft van Utrecht, dan die keyser heift she wer verenicht, dat grave Otto soldt behailden die Veluwe toe lehen.

Gerardus, die VIde grave van Gelre ende Zutphen, heift geregiert XXIIII jair lanck. Sijn wiff was Rychardus dochter van Nassaw Maria, dair hy aen wan Otto, synen navolger,

1) Met renten begiftigd.

2) Boudewijn, bisschop van Utrecht, 1178—1196.

3) Frederik I, Barbarossa, 1152—1190.

Digitized by Google

ende Henrick bysschop van Ludick. Hy heift mit syner huysfrouwen gesticht dat nonnencloester bynnen Ruremunde van hair selffs casteel, dair sy beyde begraeven sijn, und die gravinne wordt dair abdisse nae grave Gerartz doet. Deese verweirff van dem keyser Ffredrick die tweede 1) dem tolle tot Loebeth gelaicht und hy wairdt van dem hairtoich van Brabant gefangen in eenen strijt by Hoesden gehailden, ende woirt terstondt gequijt ende toech mit demselven hairtoch Hendrick int styfft van Ludick, dat hy seer verdeirff ende nam die stat van Ludick in mit gewailt ende plonderden die tsaemen int jair MCCXII. Oeck heift graeff Gerairdt mit dem anderen Neederlantzen heeren getoigen int styfft van Breemen ende gestreeden theegen die Statingers, dat ketters wairen, die sy tsaemen verscluygen ende doetden. Hy stairff int jair ons Heeren duysent tweehondert XXIX.

Otto, die deirde des naems, was die VIIde graeve van Gelre ende van Zutphen XLII jair. Hy haidde twee eichten vrouwen: die irste was Margriet, grave Derickx doichter van Cleve, dair hy gheen kynder by wan. Sy heibben fundiert ende gesticht die geistlicke abdye van Grevendael oifte Nyencloester up der Nyersen by Gogh, dair sy oick begraiven sijn. Dat cloester is begunnen int jair ons Heeren duysent CC ende vieftich und des jairs dairna steirff die gravinne. Doe nam graeff Otto sijn ander wieff Philippe, des graven doichter van Sympol 2), dair hy by wan Reynolt, synen navolger, ende Erymgart gravinne van Cleve. Deese Otto heift Arnhem, Hairderwick, Ruremunde, Gogh, Boemel ende Wagenhem bemuert ende van doirpen gemaickt steeden. Und up dat rijck van Niemegen dede hy noch dem Roemschen koeninck Wilhem van Hollant XXI^{m} mairck sylvers up een weederloes anno MCCXLVIII, dien hy bystandt dede thegen dem keyser Ffredrick, van dem paus afgesat, ende die stat van Aken, sijnre parthyen. Otto steirff int jair ons Heeren MCCLXXI. Die grevinne stairff int jair ons Heeren MCCLXVI.

Tot Niencloester by dem grave Otto vurs.: Anno Domini MCCLXXI quarto Idus Januarij obijt Otto, comes Gelriensis, fundator istius claustri.

---

1) Frederik II, 1215—1250.

2) Otto II, graaf van Gelre, huwde omstreeks 1253 met Philippa, dochter van Simon van Dammartin, graaf van Ponthieu en Monstreuil.

Digitized by Google

Ibidem.

Anno Domini MCCLI quarto Idus Septembris obijt Margareta de Clivis, comitissa Gelriensis, uxor Ottonis Gelriensis.

Ibidem.

Item Philippa de Sympol, comitissa Gelriensis, secunda uxor domini Ottonis, comitis Gelriensis, mater comitis Renaldi.

Reynolt, die VIIIste grave van Geller ende Zutphen, regierden LV jair lanck. Hy haidde tve wyven. D'ierste was des hartogen doichter van Lymboirgh Erymgairt, dair hy gheen frucht by en wan. Die andere was Margareta, des graiven doichter van Flandren, dair hy aen wan drye soenen ende drye doichteren. Die irste soene Reynolt was heer nae synen vader. Hy heift synen vader gefangen gehalden tot Montfoirt int jair duysent CCCXX. Gwido ende Philips steirven in hair jonckheit. Die irste doichter Margriet weirdt gravinne van Cleve. Die ander twee, Isabela ende Philippa, weirden geistlicke nonnen tot Coelen in Sanct Claeren cloester. Hy verweirff van dem keyser Rudolph, dat hy munten moichte tot Arnhem, Ruremunde ende Harderwick. Hy oirloichden seer scheirp mit hartogh Johan van Brabant um dat landt van Lymboirch, dat hem aengestorven was mit syner eirster huysfrouwen ende weirdt in eenen strijdt by Woringhen verwonnen, gefangen ende seer gewondt. Hy steirff int jair ons Heeren MCCCXXVI und hy heift gesticht mit synen huysfrouwen die conventen van Zutphen, Ruremunde ende Nyemeegen.

Item tot Niencloester.

ut supra.

Anno Domini MCCCXXVI quinto Idus Octobris obijt Renaldus, comes Gelriensis.

Ibidem.

Yrmgairdis comitissa Gelriensis et ducissa Lymburgensis, prima uxor comitis Renaldi.

Ibidem.

Anno Domini MCCCXXI obijt Margareta de Fflandria, comitissa Gelriensis, uxor secunda comitis Renaldi et mater domini Renaldi, primi ducis Gelriensis.

Digitized by Google

VAN DEM HARTOGEN VAN GELRE.

Reynoldus weirdt gemaickt die irste hartoge van Gelre van dem keyser Lodewick int jair ons Heeren MCCCXXXIX bynnen Ffranckfoirdt ende regierden XVII jair lanck. Deese hadde oeck tve vrouwen. Die irste was Sophia, des heeren van Mechelen Bartoldi eenige doichter, dair hy aen wan vier doichteren, als Mechtelt, gravinne van Cleve, Maria, hairtoginne van Gulick, Isabella, abatissa van Nyencloester, ende Margriet, jonck gestorven. Sijn tvede vrouwe was Alienora, coninck Eduwairtz doichter van Engellandt, dairby hy wan Reynolt ende Eduwairt, die beyde hairtogen na hem weirden. Mit deesen wyve stichten hy die Carmeliten bynnen Gelre, die Carthuyser by Arnhem ende dye Mynrebruders tot Deeventer. Hy koichte dat landt van Kessel ende Krykenbeick ende broichtet aen tlandt van Gelre. Hy quam ten vheeden ende toe orloege mit dem hairtogh van Brabant um sommigen steeden ende heerlickheyden, dair sich een ider reicht aen toe heibben vermoeden. Dan die coninck van Ffranckrijck heift se vereenicht ende eenen hylick gemaickt aen hartogh Reynoltz soen ende aen hartogh Jans doichter van Brabant. Int jair ons Heeren duysent CCCXXXV kreegh hairtogh Reynolt die stat van Tiel. Hy steirff int jair ons Heeren MCCCXLIII 1) tot Nyencloester.

Anno Domini MCCCLXXVI quarto die Decembris obijt Isabela, soror ducum Gelrie Renoldi et Eduwardi, filia filie de Mechelen, tertia abbatissa istius claustri.

Reynolt, die tvede hartogh van Gelre ende graeve van Zutphen, regierden XVIII jair lanck. Hy hadde toe wive Maria, hartogh Jans doichter van Brabant, dair hy gheen kynder by wan, wairuth dat een groete vermalediede parthie ende tvedraicht tussen hartogh Reynolt ende synen bruder Eduwart verrees, und dat gantze landt van Gelre heift sich gedeilt in tveen parthyens, als Heeckers ende Bronckhoirst, dair sich oeck ander lantzheeren meede verbonden. Die Heeckertzen hielden mit hairtogh Reynolt ende die Bronckhoirsten mit Eduwart. Deese parthyen krieghden up malkanderen jaemerlick mit roeven, branden, doetsclaegen, oift sy vreemden vianden heidden geweist, als dat sy malkanderen hyngen in oers selffs doeren ende vernielden dat rijcke schoene landt van Gelre als een

1) Hier moet wel worden aangevuld: tot Arnhem ende weirdt begraven.

Digitized by Google

wuystyne tien jair duerende. Then leisten quaemen deese tve parthyen tegen malkanderen te velde ende scloegen eenen strijt voir Tiele, dem hartogh Reynolt verloer ende woirt van synen bruder Eduwairt gefangen ende X jair upt huys Nyenbeick verhailden. Und nae sijns bruders doedt woirt hy weeder hartoghe van Gelre een jair lanck und steryff int jair ons Heeren MCCCLXXII 1) und leedt tot Nyencloester begraiven.

Maria hartoginne tymmerden tot dier tijt dat sclot Oye, dair sy woenden.

Tot Niencloester: Anno Domini MCCCLXXII quinto die Decembris obijt Reynaldus dux Gelriensis, filius Alienore de Anglia.

Eduwart, die IIIde hartogh van Gelre ende grave van Zutphen X jair lanck. Terwielen dat hy synen bruder Reynolt gefangen haidde, hielt hy sijn landt alsoe velich doir toe treicken, oick in ruesten ende in vreeden, alst oet geweist was. Hem was belaift voir een huysfrouwe die eedelste Catharina, een doichter Alberti hartogh van Beyeren ende grave van Hollandt, mer hy en haidde die noch nyet besclaipen, want int jaer ons Heeren duysent CCCLXXI verrees een groet kriegh ende orloich tussen hartoch Wentzel van Brabant ende hartoch Wilhem van Gulich ende meer andere lantzheeren, dye sich mit beydem parthyen verbonden haidden. Sy quamen tsaemen toe velde ende streeden thiegen malkanderen by Brouwieler, dair die hartoch van Guylick den strijt verloer ende wairt mit veele eedele lueden gefangen. Mer als hartoch Eduwart mit synen volck naequam toe velde ende scloegh up die Braebenders, heibben sich die verloepen Gulickers weederumme gekeirt ende soe vroemelick gefoichten, dat sy dem hartoch van Brabant verscluegen ende mit veelen heeren viengen. Dair waird hartogh Eduwairdt van synen schutten een in sijn voirhoeft geschaiten, dair hy aen steirff, ende woirdt tot Nyencloester by synen frunden begraiven int jair ons Heeren duysent CCCLXXI.

Tot Niencloester: Anno Domini MCCCLXXI vigesimo quarto die Augusti obijt Eduwardus dux Gelriensis.

Wilhem, die IIIIde hartoge van Gelre ende grave van Zutphen, was hartogs Reynoltz ende Eduwartz suster soen ende regierden XXXI jair. Hy nam toe wyve die vurs. Cathrijn van Beyeren ende Hollant, sijns oems bruydt, dair hy gheen kynder aen

1) Reinald III stierf 4 December 1371.

Digitized by Google

en wan. Als nu hartogh Reynoldt ende Eduwardt van Gelre verstoirven wairen sonder eichte kynder, bestenden die voirste parthyen sich weederum toe verheeven ende te twisten. Die Heckersen verkoeren tot eenen heer Mechtelt van Gelre, gravinne wilner van Cleeve ende die gravinne van Beloes, der verstorven heeren suster. Mer die Bronckhoirste parthyen naemen tot een hartogh Wilhem van Gulick, der heeren suster soen, die van dem keyser Carle mit dem lande van Gelre beleent was 1). Und als sy lange up malkanderen gekriegt haidden ende dat landt jaemerlick weederomme verdoirven, soe behielt thein leiste deese hairtogh Wilhem dat landt van Gelre ende Gulick tsaemen. Hy heift deese tve parthyen gestilt ende heift se in synen raidt gesteilt eeven veele und sijn ampten bevaelen. Dye van beyde wat verboirden, dem nam hijdt aff. Hy was een strietbair man, die gefoichten haidt in Lieflandt thegen die Rhuyssen, int Heilige landt thegen die Saracenen; oeck thegen byschop Ffredrick van Coelen, then leisten thiegen die Braebender, die hy verscluygh toe Nyeftrick ende tot Oesterwick onder die lyende deede hy sijn avontmael 2) int jair ons Heeren duysent CCCXCVII. Und steirff in dem jair ons Heeren duysent vierhondert ende twee.

Reynolt die vierde van dien naeme was die Vde hairtoch van Gelre ende graeve van Zutphen XXI jair ende was hartogh Willems bruder ende oick hartogh van Gulick. Hy haidde toe wive Maria, een doichter van Artoes, dair hy ghein kynder aen en wan. Hy dede groeten bystandt mit gelt ende ruytteren dem heeren van Arkel, synen neeven, thegen dem graeven van Hollandt, die then leisten dem heeren van Arkel verwan ende verjaeghden. Deese hartogh Reynolt weirdt in syner jonckheit van dem grave van Cleve Adolph gefangen in eenen strijt voir Cleve mit dem hairtogh van dem Berghe, dien hy dienden. Graeve Adolph gaff hem oirloff ende vryheidt ter tijt toe dat hy hem weeder eisten in toe hailden. Als hy nu hartogh van Gelre ende Gulick gewoirden was, eysten hem hartogh Adolph toe kummen tot hem um sich toe rantzoenen, dweilck hy als een eirlick prince deede ende quam tot Cleve ende gaff dem hartogh van Cleve eene summe geltz mit Embrick ende die Hatterdt. Hy was een vreedtzam heer ende heift sich gewaicht

1) Willem van Gulik is 29 November 1377 met Gelre en Zutphen beleend.

2) Dit viel voor in Juli en Augustus 1388. In 1397 braken opnieuw onlusten met Brabant uit.

Digitized by Google

voir kryghe um sijns landtz beiste, dat toe voeren seer verdoirven was. Thein leisten stairff hy haestelicke toe Lette by Arnhem ende wairdt tot Munckhuysen begraiven. Int jair ons Heeren duysent CCCCXXIII doe nam die hartoginne dem jongen hartogh van dem Berghe then eichte, dan sy stairff sonder kynderen.

Arnoldus, die VIde hartogh van Gelre ende graeve van Zutphen, regierden XLIII jair lanck. Sijn huysfrouwe was Catharina, hairtogs Adolphs doichter van Cleeve, dair hy aen wan Adolph, synen naevolger, Wilhem, die jonck steirff, Maria coninginne van Schotlant, Margriet hartoginne van Beyeren ende Catharina, die jouffer sonder man is gestoirven. Als dan hartogh Reynolt sonder eichte geboirte was gestoirven, heibben sich die Gulicker ende Gelressche steeden ende ridderschappen gedeilt aen tveen heeren, want die Gulickers naemen hartogh Adolph van dem Berghe tot eenen heer, die een soen van Gulick was, ende dat landt van Gelre verkoeren tot eenen heeren deesen Arnt, des graeven soen van Egmont, die van een dochter van Gulick gekommen was, dien hartogh Adolph van Cleve sijn doichter gaff. Hy reisden mit help sijnre frunden int landt van Gulick um dat weeder toe breingen aen Gelrelandt, dan 't misluckten hem, und hy nam een summe geltz ende maickten bestandt. Dairna stondt eenen groeten tvydraicht up tussen hem ende synen frunden ende tussen synen soene Adolph mit dem steeden ende ritterschappen, die hem ten leisten vingen ende seitten hem up Bueren aicht jair lanck gefangen. Mer hartogh Carle van Burgundien verloesten hem ende breicht hem weeder int landt van Gelre, dat hy doe dem hertogh vercoghte und steirff int jair ons Heeren MCCCCLXXII 1) ende leedt toe Grave begraiven.

Adolphus, die VIIde hairtogh van Gelre ende graeve van Zutphen, regierden XIIII jair lanck. Hy haidde toe wive Catharina, des hartogen doichter van Borbon uth Vranckrijck, dair hy by wan Carle, synen navolger, ende Philippam, hartoginne van Lothrinck. Die hartoge van Cleve Jan, sijn oeme, ende die Egmontze heeren werden sijn vianden, want hy synen gevangen vaider nyet verloissen en wolde, ende deeden treffelicken schaeden in dem lande van Gelre ende Zutphen. Deese Adolph weirp den hairtoege van Cleve, synen oeme, up:er landtweeren

1) Arnold stierf 25 Februari 1473 te Grave.

Digitized by Google

by Straelen needer ende vinge voel edele ende borghers van synen volck. Des besteilden hartogh Jan weeder, dat hartoch Adolph van Gelre van hartogh Carle van Burgundien gefangen weirdt, und dede demselven behoilp ende bystandt mit aller syner maicht, dat hy quam int landt van Gelre ende gewan dat toe saemen in, ende weirdt geswairen ende gehuldt voer hertogh van Gelre ende graeve van Zutphen. Mer nae hartogh Carls van Burgundiens doit weirdt hartogh Adolphus ut der gefenckenisse gelaiten ende gestailt rytmeister thiegen die Ffrantzoesen ende bleeff voir Doirnick int jair ons Heeren duysent vierhondert seven ende tseventigh ende leight tot Doirnick begraiven.

Charle was die VIIIste hartoch van Gelre ende grave van Zutphen ende regierden XLVII jair. Sijn huysfrouwe was Elysabeth, des hairtoegen doichter van Brunswick ende Lunenboirch, mer hy en wan gheen kynder dairby. Doe hartogh Carle van Burgundien ende hartogh Johan van Cleeve dat landt van Gelre tsaemen ingewonnen haidden, weirdt deese Carle van Gelre tot Nyemegen gefangen ende verfuyrt in Artoys. Dairnae woirdt hy in eenen strijt van dem Frantzoesen gefangen ende braicht in Ffranckrijck und weederum van synen trouwen ondersaiten verloest mit groeten gelde ende gehuldt int landt van Gelre. Van dien tijt aen was deese hairtogh Chairle selden sonder krijgh ende oirloigh tot sijnder doet toe, want hy heift gekrieght ende geoirloight thegen keyser Maximiliaen, Philips coninck van Hispaniën, Carle dem vieften, keyser ende coeninck van voelen coeninckrijcken, Johan hertoght van Cleve, Wilhem hartogh van Gulick, Albert ende Jorien hartoegen van Sassen, Enno graeve van Eymden ende thegen drie bisschoppen van Utrecht mit verscheydenen aventueren, nu gewonnen dan verloiren. Then leisten woirdt by consent syner ffurstlicker gnaeden gekoiren voir een bescheirmheer die jonghe ffoirst Wilhelmus van Cleve ende nae synen doet voir een eerffheer des ffoirstendumbs Gelre ende graefschap van Zutphen gehuldt tot Nymegen, Arnhem, Zutphen ende Ruremunde in dem jair ons Heeren MV°XXXVII.

Deese Charolus is tot Arnhem gestoirven ende begraiven anno duysent V°XXXVIII des snaigs toe ilff uren dem leisten Junij und heift gelevet tseventich jair, XXI daigh, veertien uren.

Annus et dies mortis Caroli hoc disticho continetur:

Lete VastatVs Celos petIt aLtera JVLI
InsIgnIs CaroLVs, GeLrIa qVeM genVIt.

Digitized by Google

Wilhelmus was die 9de hairtogh van Gelre ende grave van Zutphen, een soene des doirluchtigen hartoegen Johans van Gulick, Cleve ende Berghe, grave van der Marck ende van Ravensbeirgh, heer tot Raevensteyn, und is gebairen int jair ons Heeren MV^{c}XVI up sanct Panthaleoens daich. Deese Wilhelmus is in dem jaere MV^{c}XXXVII mit verwilgingh hartogh Carle, des VIIIsten ffoirsten van Gelre, gelickfals des adels, steeden ende ondersaiten des lantz van Gelre geweirden die neegende ffurst van Gelre ende grave van Zutphen, ende van der gantzer lantschap dairtoe gekairen als een reichte eirffheer der landen vurs. van syner moeder 1) weegen; oick int jair MV^{c}XXXIX in plaitz sijns verstoirven vaiders Jehans hertoegen vurs. dat ffoirstendumb Cleve, Gulick ende Berge etc. overkummen. Dairnae int jair ons Heeren MV^{c}XLI is hairtogh Wilhem in Ffranckrijck hemelick getaigen by dem koeninck van Ffranckrijck ende dem XIII Junij des koeninckx vurs. suster Margarethen, coeninghin van Naeverren, doichter Johannen, een meghtken van XI jairen toe Amboesen vermaelet und aldair keirckganck ende bruytloff gehailden in byweesen der ganselicker Engellendischer, Lusitanischer, Venedischer ende Sassenscher baitschoppen. Dairna int jair van XLII verrees eenen groeten kriegh ende orloch tussen deesen Wilhem van Gelre, Gulick etc. ende tussen dat mechtige hoff van Burgundien, die treffelicken schaiden mit bairnen, roeven ende oeck veltsclaichten deeden op malkanderen. Die Burgundischen naemen dat platte landt van Gulick inne ende verdoirvent altoesaemen. Hertogh Wilhem mit hoilp syner ondersaiten wan weederum dat landt van Gulick dem Burgundischen aff ende up dem Paesavont des jairs volgent gewonnen een sclaicht voir Sitterdt, dair voele doeden bleeven ende voel gefangen van groeten heeren ende jonckheren toe pairde ende toe fuydt und mit voelen geschuetz ende krieghsroy(s)tungh ende toich in Brabant ende int sticht van Utrecht ende nam sommyge steeden ende schatten groet gelt. Thein leisten quam K. M. Carolus aff van boeven mit C^{m} man ende wan dat landt van Gulick anno XLIII ende als dem XXIIII Augusti Duren stormenderhandt van dem keyser ingenoemen, is hartogh Wilhem mit voirgesatten articulen des furstendumbs Gelre ende graefschap van Zutphen weer ontsatt, dat hy verlaiten ende K. M. oevergegeiven in eenen veltleeger voer Venlo.

1) Maria, eenige dochter van Willem VIII, hertog van Gulik.

Digitized by Google

Dairnae int jair ons Heeren XV^{c}XLVI in dem ley(s)ten van Julio heift hairtogh Wilhem Mariam, Fferdinan des Roemsch coninckx doichter, ter ehe genoemen. Want als sijn furstlicke gnaede die doichter van Naverren ut Ffranckrijck vergheeves verhaupt, is hem doirgh des paus orloff vergunt woirden een ander toe neemen. Deshailven heift hy deese genoemen ende tot Regensboirgh bruytloff gehailden.

Annus 1542, quo in Julie ducatum irruptionem fecerunt Burgundi, hoc disticho continetur:

ContVDit IndIcto JVlienses Marte colonos
BVrgVndVs, Vastans igne VirisqVe casas.

Item illo ex psalmo XX versu:

DeclInaVerVnt In te Mala, cogItaVerVnt concIIIa, qVe non potVerVnt stabIIIre.

Annus, quo apud Zittardiam conflictum cum Burgundis, sequenti continetur disticho:

1543 in vigilia Pasche
En CIttardeis CeCIDIt BUrgVndVS In arVis:
NVnC eat et strVCtas tollat VbIqVe Minas.

Kairle, Roemsch keyser, altijt vermeerder des rijckx, is gewoirden die Xde hairtogh van Gelre ende graeve van Zutphen int jair ons Heeren XV^{c}XLIII, coeninck van Germanien, Spaenien etc., eertzhartogh van Oestenrijck, hartogh van Burgundien ende grave van Fflandren etc., heere in Asia, Aphrica etc. Deese Carolus heift gehaidt toe wive Isabella, die doichter van dem coninck van Portegaill, dair hy by wan Philippum, Carolus ende Isabella. Deese Carolus, Roemsch keyser, heift duckwiels geoirloicht thegen dem coninck van Ffranckrijck, dien K. M. verwonnen ende gefangen heift gehaidt, und tegen dem paus, die van K. M. oick gefangen woirdt, und thegen dem Turck, die der K. M. ontsloe uth dem velde etc. Deese Carolus, Roemsch keyser, heift duckwiels in perikel sijns liefs geweist toe waiter ende toe lande ende is seer victorioes. Soe is K. M. van dem Rijn afkummen mit groeten menichten van volck ende voele geschuetz in dat landt van Gulick, dair Sijn M. Dueren wan, soe voirt nae Ruremunde getaigen ende weirt dair gehult voir een hartogh van Gelre ende graeven van Zutphen, und voirt voir Venloe, dair K. M. eenen veltleeger upscluygh. Doe sijn dair verschreeven gewoirden doir hartogh Wilhem vurs. die

Digitized by Google

baenerheeren, ritterschap ende dem eirsaemen raidt van Nyemegen, Zutphen ende Arnhem ende andere steeden in byweesen van hartogh Wilhem toe kummen by K. M. ende heibben die K. M. dair geswairen. Des heift die K. M. dem landen gelaift toe laiten by alder privilegien ende policyen etc. int jair ons Heeren duysent vieffhondert drye ende veirtich.

Digitized by Google

Digitized by Google

III.

Digitized by Google

In het archief der gemeente Utrecht berust een handschrift van het einde der 15de eeuw, van 8° formaat, groot 50 bladen, gebonden in een nieuwen band, beschreven als volgt:

Kroniek over 65—1477, bevattende korte aanteekeningen, aanvankelijk vooral over stichting van kerken en kloosters en over beroemde mannen, blijkbaar te Utrecht geschreven. Daar, achter zeer korte geschiedenissen van de graven van Holland, de graven van Kleef, de bisschoppen van Utrecht, de graven van Gelder, de aartsbisschoppen van Keulen, de graven van Vlaanderen, de hertogen van Brabant en de bisschoppen van Luik.

Aan het begin ontbreken een paar bladen en in het tweede katern van achteren een blad.

Het gedeelte van dit handschrift, dat betrekking heeft op Gelre, volgt hierachter in druk.

Het watermerk van het papier, waarop dit handschrift is geschreven, vertoont de letter P. Zie de Stoppelaar, Het Papier, bladz. 71, plaat XII.

Digitized by Google

DIE GHELRESCHE HEREN.

In dien tiden, dattie Roemsche keyseren ende conynghen van Vrancrijc een gheheten Kaerl regierde, began die heerscappie van Ghelre, welcke sijn oerspronck nam van der heerlicheit van Pont by Ghelre gheleghen ende dairomtrint, nae dat men in ouden boeken vynt. Het en was van sulken naem nyet off then stont tot sulker weerden nyet alst thant doet, ende het werdt doe gheregiert by oversten, die sy hueren voecht heten, die nochtan by groten zeghen ende victoriën gheresen zijn, upgaende greven ende hertoghen geworden zijn, ghelijc Henricus van Hervoirden van der Prediker oerden uten convent van Mynden, een groet hystorimaker, in siner scriften naeghelaeten heeft in deser manyeren, dat in voirleden tiden een edelman, overste des lants van Ghelre, die edel voecht gheheten was ende nam te wive een enighe dochter des greven van Zutphen, dair hi den grevelicken naem mede behilicte. Dairnae als men screeff MCCC ende XXXIX wert greve Reynalt van Ghelre ende van Zutpheen van keyser Lodewich van Romen, die vierde alsoe gheheten, in enen stateliken hove van veel groter heren ghemaect die ierste hertoeghe van Ghelre. Ende want men die geboirte ende gheslachten der vorsten, die doe voir gheweest waren, ende huer namen overmits der outheit van der tijt nyet en weet, nochtan zijn zommighe, dair men off weet, dair een goet man gheheten Willam van Berchhem, priester, uut mennigherhande boeken ende jeesten 1) van landen sijn neersticheit toe ghedaen heet ende die bieenvergadert, als hiernae bescreven staet.

---

1) Jeesten, geeste = geschiedverhaal, waaruit men put.

Digitized by Google

Hier is te weten, dat doe keyseren ende conynghen van Vrancrijc gheheten Kaerl regierde, die een wijl na den anderen, dat was omtrent int jaer ons Heren DCCL ende CML 1), ende dairnae als die keyserlike croen regierde Otto die anderde ende Otto die derde alsoe ghenoemt ende keyser Heynric die anderde alsoe ghenoemt, dat was omtrent doe men M screeff, doe was Mengosus een greve van Ghelre, een heylich man, ende is begraven in een cloester gheheten Vilichten neven Bonne myt zijnre vrouwen gheheten Gherberga, dat si selve ghesticht hadde, in welcken cloester S. Adelheit, huerre twier dochter, abdisse was.

Ende dairnae doe Coenraert die anderde ende Heynric, zijn zoen, die derde, Roemsche conynghen, regierden ende was omtrint dat men M ende L screef, Otto was doe een greve van Gelre, een groet vorst, verkent onder den princen van Aelmaengen ende was mede greve van Zutpheen die ierste.

Ende nae hem in tiden keyser Heynrics die derde ende zijns zoens keyser Heynrics die vierde, doe was ende regierde Gherlacus greve van Ghelre ende van Zutpheen, die in den jaer M ende LXXVI in enen stride gheslegen wert, die dede myt heren Coenraert, biscop van Utrecht, teghen greve Dirc van Hollant ende sinen stieffvader greve Robbrecht van Vlaenderen. Dairnae quam Otto die anderde greve van Gelre ende van Zutpheen alsoe ghenoemt ende was in tyden keyser Heynrics die vijfte ende starff als men screeff MC ende VII op die XII Kalende van Aprille.

Gherardus die ierste alsoe genoemt greve van Gelre ende van Zutpheen, greve Otten soen voirs., ende was onder keyser Heynrics tiden die vijfte alsoe ghenoemt ende Lotharius die derde alsoe ghenoemt ende sterff als men screeff MC ende XXXI.

Henricus greve van Ghelre ende van Zutphen, greve Gherryts zoen voirs., ende was in tiden keysers Lotharius die derde, Coenrardi die derde ende Frederici die ierste alsoe ghenoemt ende sterff als men screeff MC ende LXII ende leyt int cloester te Camp van sunte Beernairts oerde begraven.

Gherardus die anderde alsoe ghenoemt greve van Ghelre ende van Zutphen, greve Heynrics zoen voirs., ende was in tiden keyser Fredericx die ierste alsoe ghenoemt ende starff doe men screeff MC ende LXX ende leyt begraven toe Zutpheen.

Otto die derde alsoe ghenoemt greve van Ghelre ende van

1) Het schijnt, dat hier eenige woorden uitgevallen zijn.

Digitized by Google

Zutpheen ende was greve Gerryts brueder voirs. ende was in tiden keyser Fredericx die ierste ende zijns zoens keyser Heynrics die seste, keyser Philippus die derde ende keyser Otto die vierde alsoe ghenoemt ende starff als men screeff MCC ende II, ende wart begraven int cloester te Camp bi sinen vader. Ende Rycharda, sijn vrouwe, die myt Gherryt, hueren zoen, dat cloester te Ruermunde ghesticht hadde, wert dair begraven.

Gherardus die derde alsoe ghenoemt greve van Ghelre ende van Zutpheen, greve Otten soen voirs., ende was in tyden keyser Otten die vierde ende keyser Frederics die anderde ende starff doe men screeff MCC ende XXIX op S. Severus dach ende leyt begraven toe Rumunde myt zijnre moeder Richarda int cloester, dat si selver ghesticht hadden.

Otto die vierde alsoe ghenoemt greve van Gelre ende van Zutpheen, greve Gerryts soen, die ierste greve van Nymmegen ende was in den tiden keyser Fredericx die anderde alsoe ghenoemt, keyser Heynrics, Willam van Hollant etc., Roemsche conyngen, ende starff doe men screeff MCC ende LXXI, X dage in Januario ende wert begraven int cloester te Grevendail, dat hi selve ghesticht hadde. Ende zijn ierste wijff was Margareta, des greven dochter van Cleve, die anderde was Philippa, des greven dochter van Sympoll, ende worden alle in denselven cloester begraven,

Reynaldus die ierste alsoe ghenoemt greve van Gelre ende van Zutpheen. Dese wert ghevanghen van sinen zoen, omdat hy zijn goede vermynrede, doe men screeff MCCC ende XVIII ende was by tiden keyser Lodewichs die vierde ende starff doe men screeff MCCC ende XXVI op S. Dyonisius dach ende wert begraven ynt cloester te Grevendail tenden sinen vader. Ende hadde te 1) wive; die ierste hiet Margriet, hertoech Walravens dochter van Lymborcg, ende die anderde hiete Margareta, greve Ghien dochter van Vlaenderen. Ende dese Margareta stichte dat convent van der Prediker oirden toe Zutpheen ende worden tzamen begraven int cloester te Grevendail voirs.

Reynaldus die anderde soe ghenoemt, greve Reynalts soen voirs., ende was die ierste hertoghe van Gelre ende stichte dat Carthuser cloester te Monichusen in tiden keyser Lodewicx die vierde ende sterff doe men screeff MCCC ende XLIII opten vierden Ydus in October; int cloester te Grevendael begraven.

1) Waarschijnlijk verschrijving voor twe.

Digitized by Google

Ende had te wive Alienora, des conyncs dochter van Engelant ende conync Eduwarts zuster, die mede stichte dat cloester te Monichusen ende mede twe conventen van Mynrebruederen toe Deventer ende toe Herderwijck, ende leyt in datselve convent toe Deventer int choer begraven.

Reynaldus die derde alsoe ghenoemt hertoge van Gelre ende greve van Zutpheen, hertoech Reynalts zoen, was in tiden Lodewichs den vierden, keyser etc., ende starff doe men screeff MCCCLXXI op S. Barbaren dach, begraven int cloester te Grevendael bi sinen vader ende hadde te wive hertoech Jans dochter van Brabant, gheheten Maria, ende die wert begraven toe Bruesell ynt choer totten Carmeliten bi hueren vader.

Eduardus, die derde hertoge van Ghelre ende greve van Zutpheen in tiden Kaerl de vierde soe ghenoemt, Roemsch conynck. Ende bleeff doot in den stride te Basewylre in den lande van Gulick ende wert ghescoten in zijn voirhoeft van enen scoenmaker van Tiel, gheheten Harman Leerse, doe men screeff MCCC ende LXXI op S. Bertelmeus dach ende wert begraven int cloester te Grevendail ende had te wive vrouwe Katherina, hertoech Aelberts dochter van Hollant, die nae te man hadde hertoech Willam van Ghelre ende wert toe Monichusen bi hem begraven 1).

Wilhelmus, die vierde hertoge van Gelre ende van Gulick, greve van Zutpheen in tiden Kaerls die vierde alsoe ghenoemt ende Wenzelai ende Roberti, Roemsche conyngen, ende sterff als men screeff MCCCC ende II op S. Juliana dach ende wert toe Monnichusen mit zijnre vrouwen Katherina van Hollant voirs., hertoech Aelberts dochter, begraven.

Reynaldus die vierde alsoe ghenoemt ende was die vijfte hertoech van Gelre ende van Gulick ende greve van Zutpheen in tiden keyser Seghemont ende starff alsmen screeff MCCCC ende XXIII in de Veluwe te Let int velt des anderen dages nae S. Jan te Midzomer ende wert begraven bi sinen brueder, hertoech Willam voirs., int cloester te Monichusen. Ende hadde te wive vrouwe Maria, des greven dochter van Arturien 2) in Noirmandien ende nam dairnae heren Robbrecht, hertoch Adolph zoen van den Berghe, ende is begraven te Nydeggen in den lande van Berghe.

1) Zij was echter twee jaren vóór hertog Willem overleden.
2) Harcourt.

Digitized by Google

Arnoldus hertoech van Ghelre ende greeff van Zutpheen ende was hertoech Willam ende hertoech Reynaldus voirs. neve ende des heren soen van Egmont. Dese was in tiden keyser Seghemonts ende keyser Fredericx die derde ende hadde te wive vrouwe Katherina van Cleve, hertoech Adolph dochter van Cleve, ende wert hertoech van Gelre doe men screeff MCCCC ende XXIII ende hi was doe XIIII jaer out ende zijn vrouwe, die hem in denselven jair ghesekert was, was VII jaer out etc. Item in den jaer dairna als men screeff MCCCC ende LXV wert dese hertoech Aernt van Gelre ghevanghen van den jongen hertoege van Gelre Adolph, sinen soen, omdat hi onwiselic sijn lant regierde ende alle ampten bezwairde ende versette ende sijn lant onveilich hielt ende sijn goede vermynrede etc. Ende hi wert ghebrocht opt thuus te Bueren ende aldair besloeten ende verwairt. Dese selve hertoege Aernt quam weder uter vangenisse by hulpe ende toedoen hertoeghes Kaerls van Burgoengen, doe men screeff MCCCC ende LXXI omtrent S. Thomas dach. Ende doe hi al uut was, en wouden hem (die) steden nyet ontfangen off weder annemen. Ende hy starft dairnae te Grave int jaer MCCCC ende LXXIII int lest van der maent Februarius ende wert begraven etc.

Adolphus hertoech van Ghelre ende greve van Zutpheen, een coen ende wijs heer, ende hadde te wive ..... 1), des hertogen dochter van Burboen. Dese regierde dat lant van Gelre, naedat hi synen vader ghevangen hadde, om welker vanghenisse hi te vyande creech sijn oem, hertoech Jan van Cleve van zijns moeders wegen, ende den here van Egmont, sijn oem van zijns vaders weghen, ende den joncker van Culenborch. Ende in denselven jaer worden dese voirgenoemde sijn vyande ende ontseyden hem, alsoe dat dair een zwair oerloge begon, dat duerde II jaer. Item dairnae ghinc dat oirloge weder an. Item in den jaer van LXVI des dages nae onser Vrouwen dach Annunciacio wert Yselsteyn verbernt gheheel, behalven die kerck ende dat cloester, toebehoerende den here van Egmont, van den hertoge van Gelres vriende Adolphs, van denwelken int wederomcomen veel ghevangen worden, alsoe dat in denselven jaer omtrint Pinxteren boven XL goeder manne van Nymmeghen in den Hage op een radt geset worden om deser zaken wil voirs. Item in den jaer MCCCC ende LXVII, VI dage

1) In het handschrift opengelaten, in te vullen Catharina.

Digitized by Google

in Mey in der dagheraet, quam joncker Frederic van Egmont myt sinen vrienden in Waghenyngen, overviel ende becrachtichde die stat myt brande, myt ghevanghen ende myt roeff tot sinen wille. Item dairnae in den jaer van LXVIII wan die heer van Egmont myt sinen soen, joncker Frederic, des morghens als die dach opquam, die stat van Doesborch, dair seer veel jamers ghesciede. In derselver tijt op S. Jans avont was een 1) manghelinge 2) ende die Cleefsche ende die Ghelresche vochten tegen malcander voir Wachtendonck, dair veel goeder ridder ende knechte dooet bleven, meer ghevangen ende noch meer ghewoont, alsoe datter groten scade ghesciede, mer veel meer an der Cleefscher side dan an der Ghelrescher siden, na dien veerse: Corde dole, Clivis, quia te confudit Adolphus, alsoe dattie hertoech van Ghelre hielt die overhant.

In dat lest van desen jaer wert dat oirloge weder ghesuent, want overmits den oirloge waren die tollen gesloten ende oec mede om tquade ghewas van den wijngaert, want die mosten quamen doe ierst uut omtrint sinter Claes hyr te lande ende was nyet een rype druve int jair van LXVIII. Item in den jair MCCCC ende LXXI omtrent S. Valentijns dach was die jonghe hertoech Aleph van Ghelre by hertoge Kaerl van Burgoengen te Heddyn in Artoys ende vernam aldair sulc onraet, alsoe dat hi heymelic van dair toech ende quam te Namen, dair hi bekent wert ende weder ghebrocht te Heddyn totten hertoech van Burgoengen, die hem dede vangen, ende wert ghevuert toe Vilvoirden in Brabant ende aldair in vangenissen gheset.

1) In het handschrift staat e e.

2) Handgemeen, gevecht.

Digitized by Google

IV.

Digitized by Google

In het rijksarchief te Arnhem, archief van de voormalige Rekenkamer, berust een register van folio formaat, groot 45 folia, gebonden in perkamenten band, gemerkt: Charters No. 2 L^a e.

Het schrift van het register is van de 2de helft der 15de eeuw, terwijl het papier als watermerk vertoont de letter P. Zie de Stoppelaar, Het Papier, bladz. 71, plaat XII.

Het bevat brieven van verschillenden inhoud, opdrachten, beleeningen, verbonden enz., waartusschen zijn geschreven geschiedkundige aanteekeningen ter opheldering der brieven.

De samensteller is blijkens den inhoud der berichten nauw verbonden geweest met de heeren van Waardenburg en was vermoedelijk een tijdgenoot van Johan van Waardenburg, die 1468 aan de pokken overleed. Met dit doodsbericht sluiten de aanteekeningen.

Deze geschiedkundige aanteekeningen, die als een kroniek opgesteld zijn, volgen hierachter in druk.

Het op Waardenburg betrekking hebbende gedeelte is reeds opgenomen in een bijdrage in den Gelderschen Volksalmanak voor 1874 (bladz. 7) van de hand van mr. J. Gerdes Oosterbeek, getiteld: De heerlijkheid Weerdenburg.

Digitized by Google

Fol. XIII recto en verso.

Otte greve van Gelren heeft aen den lande van Gelre geworven Nymegen ende Bomel ende Wageningen tot steden gesticht etc., ende bi rade ende consent vrou Philip van Simpol gewisselt drie hove, als Hier 1), Nederynen ende Opinen, mit allen hoeren toebehoeren, mitten hogen ende legen gerichten, sommige heerlicheit ende condicien uytgescheiden, teghen heren Rodolph de Cock, ritter, ende heeft hem die verlijt in enen erfleen ende hem georloft te tymmeren opten berch tot Hier, dat nu Weerdenberch heit. Hiertegen had greef Otte voers. dat huys tot Rynoey mitter hoger ende leger heerlicheit ende mit sinen erfenissen, streckende uyt der Lingen in der Lecken etc. Hier waeren over als Rodolph, abt van sunte Marienweerde, Rycolt van Ochten, Gerart van Batenburch, Wilhem van Hernen, Wilhem van Bronchorst, Otte van Sulen, Johan van Groesbeeck, Wilhem van Tyglen, Ude van Haeften, ritteren, ende Johan van Cuke, knape, int jaer ons Heren MCCLXV feria 2) post Petri ad vincula mense Augusto. Hierna starf greef Otte voers. int jaer ons Heren MCCLXXI opten tienden dach in Januario ende tot Nyencloester begraven.

Reynalt, sijn soen, wart greve van Gelre ende mit sijnre vrouwen Ermgart wart hi oeck hertoge van Lymborch, welc hertichdom hem afgescat wart van den hertoge van Brabant in den groten strijt van Woeringe. Daerna starf vrou Ermgart ende hi nam weder vrou Margriet van Vlaenderen, daer hi bi krege Reynalt mit den brunen hoefde etc., welke Reynalt mit den brunen hoefde bi rade van sommigen ondersaten heeft sinen vader ghevangen, want hi cranck van hoefde was bleven van

1) = Waardenburg.

2) Hier is het getal uitgevallen.

Digitized by Google

der wondinge in den strijt van Woeringhe, ende starf in die vangenisse sijns soens tot Monfort, daer hi acht jair gevangen was, int jair ons Heren MCCCXXVI opten tienden dach in Octobri ende tot Nyencloester oec tenden sijns vaders voet begraven.

Reynalt myt den brunen hoefde had tot eenre vrouwen Sophien, heren Floris dochter van Mechlen, dair hi bi kreech vrou Mechtelt van Bloys, vrou Maria, hertogin van Gulick, vrou Ysabeel, van Nyencloester abdisse. Dese vrou Sophie starf ende greef Reynalt nam hierna vrouw Alionora, coninc Eduarts dochter van Engellandt, daer hi bi wan den vetten hertoge Reynalt ende Eduart, die oec mit crachten daer bi sinen tiden hertoge wart. Dese greef Reynalt mitten brunen hoefde wart die yerste hertoge van Gelre gemaect tot Franckenvoert van keyser Lodewich van Beyeren int jair ons Heren MCCCXXXIX op sunte Gregorius dach paeus.

Hiernae starf dese yerste hertoge Reynalt int jair ons Heren MCCC ende XLIII op sunte Dionijs avont.

Alianora hertoginne van Gelre ende Dirck heer van Monyoye ende van Valckenborch hebben geloeft desen naebescreven heren ende steden, dat si hoeren soen ende neve daer tot sinen mundigen dagen toe houden sullen, dat hi geloven sall scadeloes te houden desen naebescreven, als her Johan van Valckenborch, heer van Borne ende van Sittart, heren Diderick heer van Murse, Lodewijck heren van Randenrade, heren Ghiselbrecht heren van Bronchorst, Sweder heren van Voerst, Johan heren van Bilant, heren Hubrecht Scenken, heren van Culenborch, heren Henric heren van Borcloe, Dideric heren van Wissche, Frederic heren van Bare, heren Everaert van Ulft, Frederic van der Eese, heren Otten van Bilant, int jair ons Heren MCCCXLIIII des Saterdages voir sunte Margriet.

Joncher Eduart van Gelren heeft hem verbonden mit eeden, zegelen ende brieven mit desen naebescreven heren ende luden, als her Johan van Witfliet, heer van Kuyck ende van Blaersvelt, her Vrederic greve van Muerse, her Ghiselbrecht van Bronchorst, heer van Batenburch, her Gerart van Herlaer, heer van Amerzoyen, her Vrederick heer van Baer, her Dideric heer van Zulen, her Willem heer van Meghen, her Johan de Coc heer van Weerdenberch, her Didderic van der Straten,

Digitized by Google

her Gerart van Aeswijn, her Johan van Homoet, her Johan van der Straten, ridderen, Johan van der Kemenaden, Johan die Buc van Mere, Johan van Mierlaer ende Gerart van Leyenberch, knapen, theghen den vetten hertoch van Gelren Reynalt, sinen bruer ende heer, om alsulke saken wil als hi joncher Edewart in der notelen vercort ende te broken heeft, dat hi hem gesekert, geloeft ende gezwoeren heeft ende sijn lieve heer ende neve die hertoegh van Brabant mede besegelt heeft. Ende of hem die hertoech van Brabant deser aenneminge thegen dese voers. heren yet aenneem, soe weer die heer van Kuyck van desen voers. heren onverbonden ende si van hem. Voert geloeft joncher Eduart desen voers. heren hoer hoeft te wesen van der opscrivinge hoire lenen. Gesciet int jair ons Heren dusent driehondert ende drieënvijstich des Manendages na des heiligen Sacraments dage.

Fol. XXIII recto.

Int jair ons Heren MCCC ende LXI op sunte Urbaens dach street joncher Eduart van Gelre teghen den vetten hertogh Reynalt voer Tiel ende vinck hem ende wart also hertoge van Gelre ende hielt hem vijf jaer op Rosendael ende vijf jaer op Nyenbeke ghevangen.

Fol. XXXII verso.

Hertoghe Reynalt die vette, die ander hertoghe van Gelre, had tot eenre vrouwen Marien, hertoge Johans dochter van Brabant, daer hy engheen gheboert af kreech, ende waert ghevangen ende afgenomen dat lant van Gelre, als voerscr. is, MCCCLXI Urbani. Hiernae nam hertoge Eduart van Gelre voers. tot eenre vrouwen Katherinen, hertoge Aelberts dochter van Beieren, die maecht van hem bleef, ende Eduart hertoge van Gelre voers. bleef doet tot Baeswylre in den strijt int jaer ons Heren MCCCLXXI Bartholomei. Ende die vette hertoghe Reinalt waert weder hertoge van Gelre ende starf hiernae MCCCLXXI Barbare ende liet dat lant sinen susteren, vrouwe Mechtelt van Bloys, die dat regeerden mit hoere partien, als voers. steet. Ende vrouwe Marie, haer suster, die jonger was, hertoge Willems vrou van Gulich, mit hoeren man ende heer heeft hoer verbonden mit desen naebescreven heren, als Willem heer van Bronchorst, Dederic van Bronchorst, heer van Batenborch, Alart heer van Bueren, Ghijsbrecht heer van Vyanen

Digitized by Google

ende van den Goy, Gijsbrecht van Bronchorst, heer van Borculo, Steven heer van Zulen, Johan van Benthem, heer van Heeswijck, Henric heer van Wissche, Geryt heer van Weerdenberch, Otte van Bueren, heer van Arsen, Wouter van Ysendoeren, Zweer van Vianen, Johan van Wye, Walraven van Wye, Henric van Hoemoet, Willem van Drueten, Henric van der Straten, Robrecht van Apelteren, Arnt van der Lawyck, ridderen, heren Henric van Steenbergen, proest van Zutphen, Willem van Bronchorst, heren Ghijsberts soen, Gherit van Leienberch, Walraven van Oy, Beernt van Vorden, Peter van Steenbergen, Arnt van Homen, Clas van Balgoye ende Johan van Mompliere, knapen, mit reckeliken geloeften MCCCLXXI feria secunda post Nativitatis Marie 1).

Fol. XXXIII verso.

Dese voers. hertoch Willem van Gelre etc. verkreech van sijnre moeder suster 2) dat lant van Gelre int jaer ons Heren MCCC ende LXXIX ende starff daernae sonder geboert int jaer ons Heren MCCCC ende twe Juliane virginis (16 Februari) ende erfden dat lant van Gelre ende van Gulich etc. aen Reynalt sinen enighen broeder. Ende vrouwe Maria van Gulich, sijnne lieff moeder, starff int jair ons Heren MCCCC ende een op sunte Severijns avont (22 October).

Fol. XL verso en XLI recto.

Dese heer Rodolph 3), ridder, heren Roloffs voirs. heren tot Werdenberch, anno MCCLXXXIII maecten tot Werdenberch den sael ende den ronden toern. Dese had bi sijn vrou . . . . . Gerit de Coc, heer to Werdenberch, ende Gijsbert de Coc, die was geguedt tot Nyewel 4) ende Gameren MCCCXII ende had Johans de Voecht dochter van Tuyl, welc memori

1) Nijhoff (Gedenkw. III, blz. VI, noot 1) vermoedt, dat dit een verschrijving is voor Domini. Hij doet dit natuurlijk op grond van Reinalds dood op 4 December 1371. Maar tegen deze conjectuur bestaat een bezwaar van chronologischen aard. In deze landen begon het jaar volgens kanselarijstijl met Kerstmis. Maandag na Kerstmis 1371 zou dus volgens de gewone rekening Maandag na Kerstmis 1370 zijn, als wanneer Eduard nog leefde en dit verbond geen reden van bestaan had. Veeleer vermoed ik, dat September 1371 goed is en dit verbond terstond na het sneuvelen van hertog Eduard op 25 Augustus 1371 gesloten is.

2) nl. Mechteld van Bloys.

3) nl. Rudolph Koc. Zie hierover Nijhoff, Gedenkw. I, blz. 180, noot 5.

4) Nieuwaal (gem. Gameren).

Digitized by Google

gesciet op sunte Gertruden avont ende Gijsberts voirs. opten XVII. dach Novembris. Hier quam af Rolof de Coc van Werdenberch aen den Hovel.

Item her Rodolph voirs. had Margriet van Batenborch, die starf int jair MCCXCIX Rufi (27 Augustus); daer bleef af her Gerit de Coc van Batenborch, her Willem de Coc, ridder, tot Ysendoeren ende Bela van Lienden, hoer suster, die starf sonder geboert; item noch her Rolof de Coc van Batenborch, die starf Petri ad Cathedram, ende Henric de Coc, sijn bruer, van Batenborch; dese twee gegoedt tot Bueren. Ende vrou Jut was hoere suster, Dercks wijf van Roy.

Dese her Rodolph de Coc, die ander her van Werdenberch, starf int jair ons Heren MCCCXV.

Fol. XLII verso—XLIII verso.

Dese voers. Gerit de Coc mit den wrigenden hals was die derde heer van Werdenberch, had Johanna, des heren dochter van Bueren; daer bleef af her Johan de Coc van Werdenberch ende Alart van Bueren, sijn bruer, ende vrou Mechtelt, wedue heren Aernts van Hokelem ende van Leyenberch, daer quam af Gerit van Leyenberch, borchgreve tot Nymegen, ende her Herberen ende Claes van Leienberch, gebroedere.

Dese Gerit van Werdenberch voirs. hilicte Margriet, een erfdochter, heren Gerit de Coc van Batenborch, sijns broeders, dochter, aen Herberen, des heren soen van Asperen, of aen sinen broer van dien gheslecht ende gaf daermede die heerlicheit van Vuern 1) anno MCCCXX. Hier sijn die van Vuern voert af komen.

Dese Gherit, die dorde heer van Werdenberch, starf int jaer ons Heren MCCC ende XXXIX opten Dartienavont (5 Januari).

Johan de Coc was die vierde heer van Werdenberch ende was knecht 2) MCCCXXXVII ende ridder MCCCXL ende nam tot eenre vrouwen Agnes, die wedue was heer Berens van Hokelem, ende verkrege die momberscap over van Otten, hoeren soen van heren Otten her van Asperen MCCCXXXIII. Dese Otte van Hokelem wert ridder ende tymmerden ende was her van Ackoye; daer quam af . . . . . .

1) Nijhoff t. a. p. heeft hier verkeerdelijk gelezen Bueren en komt daardoor tot een onjuiste conclusie.

2) = knaap.

Digitized by Google

Her Johan de Coc voirs. had bi deser voirs. vrou Agnes her Gerit van Werdenberch, her Zweder van Werdenberch tot Ophemert, Rolof van Werdenberch tot Nyewael ende Alart van Werdenberch tot Vuern ende vrou Janna, heren Otten wijf van Bilant van Loenen. Aldus was her Otte van Ackoy voirs. een broer hiertoe van vrou Agnes wegen.

Item dese her Johan de Koc was rentmeister des lants van Gelre mit her Henric van Kryckenbeeck, doe men screef MCCCLV ende tymmerden tot Werdenberch den groten viercant toern int oesteinde mit der ringmueren ende dat voerborcht.

Item die vette hertoch Reynaut van Gelre heeft ghegeven heren Johan de Coc voirs. dat gemael tot Hier ende Ynen, dat niemant daer wonende anderswaer maelen en sal dan daer, of her Johan mach denselven afpeinden drie pont cleine, soe dic dat gesciede. Ende wederstiete dat hem, soe ghebiedt die her voirs. sinen amptman ende richter van Tielrewert die drie pont den heer van Werdenberch te halven uyt te peynden. Gegeven int jair ons heren MCCC ende LVI feria quinta post Pasche.

Eduart hertoge van Gelre ditselve ghemael ghegeven van woerde te woerde, als voerscr. steet, heren Johan de Coc voers. opten selven datum ende dach, als vorscr. steet, in presencia Io. de Strate, Io. de Mierlar et Otto de Bueren.

Dese her Johan de Coc, die vierde heer van Werdenberch, starf int jaer ons Heren MCCC ende .... 1).

Her Gherit de Coc was die vijfte heer van Werdenberch ende had vrou Henrick, ... dochter heren van Culenborch, daer hy by had Agnes, een enighe dochter; die gaf hi heren Willem van Broechusen, erfhoefmeister der lande van Gelre. Als hiernae bescreven steet ontfinck hy ende maecte sijn goet 2).

Item hertoch Willem van Gelre etc. confirmiert Gerit de Coc, heer van Werdenberch, alle brieve, die greve Otte van Gelre sinen alderen gegeven heeft, anno MCCCLXXIX Jacobi apostoli.

---

1) Volgens Mr. W. van de Poll, Het kasteel Waardenburg, is het onzeker, in welk jaar hij overleed. Het moet omstreeks 1360 zijn geweest.

2) Dit testament is in het register niet te vinden. Wel staat er: „Dit is heren Gherits testament van Werdenburch" (fol. XLIII verso), en dan volgt een acte van beleening van 1390, waarin de testamentaire bepalingen aangaande de opvolging in de heerlijkheid vermeld worden.

Digitized by Google

Item opten selven dach Gerit verlijdt die werden, visscherien, van boven Opinen aengaende tot den Gootshuisdijc van Tuyl toe, mit allen opcomingen ende aenval te water ende te lande.

Fol. XLIIII verso—XLV verso.

Johan van Weerdenberch, her Willems oudste soen van Broechusen, was seer groet ende vet ende was die sevende heer van Werdenberch, dat hi ontfinc van hertoch Willem van Gelre etc. nae inhout sijns vaders testament voers. tot Zutphenschen recht voir rayde ende mannen, her Hubert heer van Culenborch ind her Robert van Apelteren, rittere, int jair MCCCC ende een des Vridages na Dertiendach.

Hertoch Reynalt Werdenberch verlijt Johan voirs. voir mannen, edele her Frederic greve tot Moirsse ende heer tot Bair ind her Gadert van der Ruir, riddere, int jair MCCCC ende twe des Dynxdaeges nae Letare Iherusalem.

Hertoch Arnolt heeft verlijdt Johan van Werdenberch voirs. dit voirs. goet voir mannen, die heer van Culenburch ende Johan van Oy, greve tot Ubburgen, int jair MCCCCXXIIII 1) des Guedensdages na den Sonnendach Oculi.

Dese voirs. Johan van Werdenberch had te wive joffrou Ariaen, heer Steeskens oudste erfdochter van Brakel, ende had dairmede die borch ende heerlicheit tot Brakel ende Willigen 2) bi Scoenhoven, daer Johan by kreech Gerit van Werdenberch, Steesken van Werdenburch, joffrou Henric, Gosen Stecken wijf in den lande van Cleve, ende joffrou Agnes, Frederics wijf van Rutenberch int sticht van Utrecht; daerna nam sy Johan van Bellinchoven in den lande van Cleve.

Dese Johan van Weerdenberch voirs. coft dat slot ende die hoge heerlicheit van Amerzoyen ende had jairlix omtrent twedusent oude scilde, die hy synen erven liet, want hy was heer to Broichusen, to Werdenberch ende to Amerzoyen.

Gherit van Werdenberch was een bruyn middelber man ende was die achte heer tot Werdenberch, to Broichusen ende to Amerzoyen ende nam by sijns vaders leven ende raet joffrou Walraven, Walravens des heren van Brederoy ende van Vyanen etc. sijn dochter, daer hy by kreech Johan heer tot Werden-

1) Het HS. heeft bij vergissing CCC.

2) Het tegenwoordige Willige Langerak.

Digitized by Google

berch, Walraven heer tot Amerzoyen, Reynalt heer tot Broechusen etc., heer Willem, doemheer tUtrecht, heer Ariaen, canonic tot Oudemunster tUtrecht, ende joffrou .....

Dese hilic geschiede int jair MCCCCXXXIIII opten sesten dach in April.

Hertoch Arnolt van Gelre etc. verlide Werdenberch Gerit voirs. voir mannen, Henric soen tot Meir ende Elbert van Eyl, drossaet tot Gelre, int jair ons Heren MCCCCXLII des Saterdages post Visitacionis Marie.

Int jaer ons Heren MCCCC ende XLIIII op sunt Huberts dach reet Gherit van Werdenberch mit hertoch Arnout, synen lantheer, in den lande van Gulich; daer wart hy ghescooten ende starff tot Erclens ende daer begraven.

Johan van Werdenberch was een klein man van ghewas ende ontfinck van hertoch Arnout Broechusen, Werdenberch ende Amerzoyen mit allen hoeren toebehoeren ende die thiende tot Driell, tot Rossem ende tot Herwarden voir mannen, Johan van Broichusen, ritter, heer tot Loe ind Geisteren, erfhoefmeister des lands van Gelre, Walraven van Haeften ende Willem van Holthusen, int jaer ons Heren MCCCC ende XLV des Dynxdages na sunte Katherinen dach.

Dese heer Johan van Broechusen was een oude oem van desen Johan van Werdenberch voirs. ende toech pelgrimaedse tot Iherusalem ende voirt na sunte Katherinen, dair hi in den wege ende velde doet bleef sonder geboirt gelaten ende liet dat erfhoefmeisterampt op desen Johan van Werdenberch, sinen neve voirs. Die nam tot enen wive joffrou Elyzabeth, heren Walravens dochter van Haeften, daer hy by verkreech joffrou Walraven ende Gherit, die enen dach myn dan een half jaer out was, doe hem sijn lieve vader af van live ter doet quam.

De(se) Johan starf int jair ons Heren MCCCC ende LXVIII opten XVden dach van October des morgens tot II uren op sunte Gallen avont van den pocken. Got ontferme over hem!

Digitized by Google

V.

Digitized by Google

„Cort verhael van diversche gheschiedenissen van jaere te jaere van A° 1472 vervolgende" is de titel van een handschrift in het bezit van den heer J. F. M. Sterck, schoolopziener te Amsterdam.

Het is geschreven met een hand van omstreeks 1600, van klein 4° formaat, groot 242 folia en gebonden in een perkamenten band.

De inhoud bestaat uit korte geschiedkundige aanteekeningen van feiten in geheel Europa en somwijlen ook buiten Europa geschied, loopende van 1472—1599.

Hierachter volgen in druk de uit dit handschrift getrokken aanteekeningen, betrekking hebbende op Gelderland, zoomede op eenige feiten van algemeenen aard.

Digitized by Google

CORT VERHAEL VAN DIVERSCHE GHESCHIEDENISSEN VAN JAERE TE JAERE VAN A° 1472 VERVOLGENDE.

A° 1472 Den 13 Januarij sach men een comete int oosten, seer blinckende met eenen langhen steert, duirende tot den eynde van Februarius daernaer.

Int selve jaer was groote orloghe tusschen coninc Loys de IIde ende hertoch Carel; sy laghen menighen tijt te velde; den hertoch lach voor Amiens 15 weken; dair werde een bestant gemaict van een jair, als de hertoghe veel cleyn stedekens gewonnen had ende vele dorpen verbrandt.

A° 1473 den 3 Februarij sterf in de stadt van den Grave hertoch Arnout van Gelder, als hy 2 jairen uut de gevanchenisse had geweest. Hy had vercocht den hertoch Carel het hertochdom van Gelder ende graefschap van Zutphen om eenen cleynen penninc.

Dit selve jair want hertoch Carle het lant van Gelder ende Zutphen met groote coste ende moyte; hy werde in alle steden ontfaen ende gehult voor de rechte heere ende ontfinc dat van den keyser Frederic te leene. Hy nam den jonghen joncker Carel van Gelder gevanghen, die doe 8 jair out was, ende ooc sijn suster, joncvrou Philippe, die namaels troude den hertoch van Lorainne. Hy sant se te Gendt tot sijn huysvrou, vrou Margariete, om daer opgebracht te werden. Ende Adolf, de vader, die synen vader Arnout onterft hadde ende gevanghen geset, sat te Cortrijcke opt casteel gevangen, werde los na de doot van hertoch Carel ende, overste sijnde teghen de Francoysen, werde voor Doornicke versleghen a° 1477.

Digitized by Google

A° 1473 was hertoch Carel met grooten staet by den keyser Frederic in de stadt van Triere; hy meynde ut sijn landen een coninckrijc te maken.

A° 1474 belegerde hertoch Carel de stadt van Nuys, dair hy 12 maent voor lach, mair den keyser quam met groote macht om de stadt te ontsatten; hy schiet van dair door seker accordt.

A° 1475 Daerna ghinc hertoch Carel orloghen teghen René hertoch van Lorraynen ende de Switsers; hy wan geheel het hertochdom van Lorrainen.

Int selve jair begonst weder d'orloghe tusschen den coninc van Vranckerijcke ende hertoch Carel, nadat het bestant uut was, doende d'een den anderen groote schaede.

A° 1476 begonst de groote orloghe tusschen hertoch Carel ende de Switsers; hy beleyde 1) de stede ende casteel van Granson, dewelcke haer overgegeven hebbende dede hyer wel 80 hanghen ende 200 verdrincken int lac by de stadt. Hierover werden de Switsers met de Duytschen seer gestoort, quamen met gewelt ende verdreven den hertoch van Granson, dootslaende een deel van sijn armeye; hy verloos alle sijn artillirye ende gereetschap van orloghe; dairna namen sy af de doode, die gehanghen waren, ende hinghen in die plaetse so vele Bourgoignons. Den hertoch quam andermael teghen de Switsers ende den hertoch van Lorrainen ende voor Morat 2) werde van sijn volc verslaighen wel 17000; den hertoch vluchte achterlatende al syne schat; den hertoch van Lorrainen nam weder inne sijn stede van Nancy, welcke hertoch Carle hem te voren afgenomen hadde.

Int selve jair 1476 werde Loys van Lutzenbourg, grave van sint Pol ende heer van Enghien, conestable van Vranckrijcke te Parijs onthalst; hy was te voren uut Vranckerijcke gevlucht tot Berghe in Henegouwen, meynende beschermt tsijnn van hertoch Carel, mair hy werde van dair gelevert in Vranckrijck.

A° 1477 Hertoch Carel wederom Nancy beleyt hebbende, hy werde dair overvallen van de Switsers ende den hertoch van Lorainen;

1) belegerde.

2) De Fransche naam voor Murten.

Digitized by Google

dair werde hy den 5 Januarij versleghen, ooc meestal sijn volc versleghen ende verdroncken; hy werde onder de doode vonden ende binnen Nancy bracht ende dair begraven; dair waren vele van sijn groot heeren gevanghen.

Die van Gendt, die uut de gevanckenisse verlost hadden hertoch Adolf van Gelder, cosen hem voor haren capitein ende trocken te velde teghen de Francoisen; denselven hertoghe omtrent Doornicke vechtende teghen de Francoisen werde verslaghen den 26 Junij ende werde in Onser Vrouwen kercke in Doornic eerlyc begraven.

A° 1478 den 22 Junij werde te Brugge geboren Philippus, den eersten sone van Maximilian ende vrou Marie.

Int selve jair ginghen de Geldersche steden weder over van der obedientie des huys van Bourgoignen ende namen tot eenen voeght ende mombour grave Frederic van Moers ende sy werden vianden van Hollandt, Brabant ende des lants van Cleve.

A° 1480 werde Wageninghe gewonnen met meer ander sloten ende stercten in Gelderlandt.

Dit jair was eenen couden, natten somer ende dairna volgde eenen seer couwen winter, beginnende voor Kerssemis, durende wel thien weken lanc, vele snee vallende.

A° 1481 Int selve jair werde hertoch Maximilian gehult ende ontfangen voor hertoch van Geldre ende grave van Zutphen.

A° 1482 Dit jair werde geboren Joannes Ecolampadius in een stedeken van Duytslandt, genaemt Winsperg, van eerlicke ouders.

A° 1483 Int selve jair den 10 November was geboren Martinus Luther. Sijn vader hiet Jan ende sijn moeder Margrete, eerlicke lieden, wonende te Isleben int lant van Mansfelt.

A° 1485 Opten jairdach ende sdaichs dairna was een groot tempeest ende storm van winde, ooc durende al de maent Januarius: vele dijcken braken in, tlant lach verdroncken, oft een see hadde geweest; dair bedorven vele schepen ende dair verdranc veel volc.

Digitized by Google

A° 1487 Dit jair werde geboren Huldricus Swinglius in Switserlandt.

A° 1489 was seer groote sterfte van den peste in Brabant, Holland ende ander plaetsen.

A° 1491 den 14 Maij was eenen grooten eclips der sonnen te 2 hure 1) na middach; tmeeste deel der sonne was verduystert, dair was groote duysterheyt.

A° 1492 De jonghe hertoch Carle van Geldre wert van den Geldersche gecocht uut de vanckenis van Vranckerijck ende werde gehult hertoch van Geldre ende grave van Zutphen. Hy was omtrent 2 jair te voren voor Betune 2) met grave Engelbert van Nassouwe gevangen geweest.

In Augusto van tselve jair trac Christopher Columbus, Genevois, eerst in West Indien door behelp van coninc van Spangnen: hy was deerste die tlant vant, van wair vele gout ende silver in Spangnen gecomen is.

A° 1493 Int selve jair den 26 Augusti sterf keyser Frederic de 3de ende Maximilian, sijn sone, werde keyser gecoren in sijn plaetse. Dit jair oorlogde Maximilian teghen die Geldersche.

A° 1496 In de maent van April werde gemaect het tractaet van Entrecours tusschen Engelandt ende Nederlandt om den handel van den cooplieden.

A° 1499 Dit jair was groote oorloghe tusschen Jan hertoch van Cleve ende den hertoch van Gelder; de Cleefsche wonnen Rhenen; dairna werde vrede gemaect.

A° 1501 Int selve jair op st. Gallen dach wast eenen grooten wint uuten noortwesten, waerdoor vele dijcken inbraken in Hollant, Seelandt, Vrieslant ende ander plaetsen, welc groote schade dede.

A° 1503 Int beghin van tselve jair wast eenen couden, harden winter van hagel, snee ende vorst; in Meerte begonst herder te vriesen, 3 weken durende, dat men over den ijs liep over de Suydersee.

---

1) hure voor ure.

2) Slag bij Béthune Juli 1487.

Digitized by Google

Den lesten Julij na middaghe verbrande de stede van Harderwijc geheel in 3 hueren tijts, datter over die 5 of 6 huysen niet en bleven staen; dair storven, so verbrant als versmoort, omtrent 1500 menschen, jonc ende oudt.

Int selve jair verbranden te Gorinchum 200 huysen ende te Belle in Vlaenderen 500 huysen.

A° 1504 Int selve jair 1504 was groote oorloghe tusschen de Geldersche teghen de Hollanders ende Brabanters, die d'een den anderen groote schade deden.

Int selve jair wart den schoonsten herfst, die oyt beleeft was, want die beesten ginghen int velt tot Kerssavent.

Int selve jair waren de Geldersche tonderbracht op de Suydersee.

Int selve jair hartoch Philips met groote heyrcracht conquesteerde thertochdom van Geldre ende graefscap van Zutphen, maer verliest weder al corts dairnaer.

A° 1505 hadt eenen soeten voorwinter geweest, mair int eynde van Januario begant seer te vriesen, dat men met sledden over 't ijs liep.

A° 1506 Int selve jair begonden de Gelderschen weder te oorloghen teghen de Hollanders ende Brabanders, doende malcanderen groote schade.

Int selve jair in Augusto openbaerde in noordoost een vreeselicke comete, hebbende een vurighe vlamme ende steert opwerts gaende.

A° 1507 Int selve jair wonnen de Geldersche Turnhout, mede leydende vele gevangenen ende grooten roof.

Int selve jair wast den soetsten winter, die in lange geweest had.

Int selve jair quam de hertoch van Gelder met vele Francoisen ende wonnen de stede van Thienen ende beroofden die op sinte Machiels dach ende als sy wederkeerden, quamen die van Namur met een cleen menichte van volck, vervolchden se ende overvielen se in der nacht als sy sliepen, hun weder nemende den roof, die groot was. Dair werte vele gevanghen, dat groote heeren wairen; den hertoch ontquaemt metten lyve met vlucht. Dit geschiede tot Sinte Hubrecht in Ardennen den 17 van October.

Int selve jair in Augusto verbranden de Geldersche Bodegraven.

Digitized by Google

A° 1508 Int selve jair was keyser Maximilian int Nederlandt; dair warde eenen pays gemaect mette Geldersche te Camerycke, die onlancx duirde.

Int selve jair den 14 October wairt eenen grooten storm uuten noordwesten, dair braken vele dijcken in Hollant ende dair verdroncken vele menschen.

A° 1509 Int selve jair was groote oorloghe tusschen den bisschop van Utrecht ende de Geldersche.

A° 1511 wast eenen harden, couden winter, beginnende van int beghin van November tot half Februarius in den jair volghende, sonder ophouden met groote winden ende snee.

A° 1512 begonde d'oorloghe tusschen coninc Lodvic van Vranckrijcke ende coninc Hendric de 8ste van Engelant, ooc tusschen den heer van Ysselsteyn ende de stede van Utrecht, die tot eenen beschermheer hadden hertoch Carolus van Gelder.

Dit jair ginghen al de Geldersche steden van den huyse van Bourgoignien tot den hertoch van Geldre.

Int selve jair werden den pays gemaict tusschen den hertoch van Gelder ende den bisschop van Utrecht.

Int selve jair omtrent half Oostmaent ontseyde vrou Margriete, gouvernante vant Nederlant, den hertoch van Geldre; sy dede belegghen de stadt van Venlo 14 weken lanc, dair vele volc voor bleef ende ten lesten opbraken sonder yet uut te richten ende al dit jair deur waest grooten harden crijch tusschen beyden.

A° 1513 Dit jair na de dood van paus Julius de 2de werde paus Leo de 10de, die genaemt was te voren Joannes de Medicis.

A° 1516 De Geldersche oorlooghden noch al teghen de Bourgoignons met groot verlies ende scade van beyde syden.

A° 1519 Den 12 Januarij sterf keyser Maximilianus in Oostenrijcke int 59ste jair sijns ouderdoms, als hy 33 jair Roomsch coninc gheweest was.

A° 1520 Carolus trekt uut Nederlandt naer Aken, dair hy arriverde den 22 October ende wert ontfaen van de corvorsten in grooten

Digitized by Google

tryumphe ende des ander daechs wert hy ghesalvet ende ghecroont tot een Roomsch keyser; den 1 November arriverde hy tot Colen ende track vandaer naer den rijcxdach tot Worms.

A° 1523 Dit jair den 10 November es eenen grooten, harden vorst gheweest ende al tghesayede cooren in Nederlandt is vervrosen door dien dat de landen vol waters wairen van den grooten reghen, die te voren gevallen was, wairuut duren tijt volchde. In de maent van Merte was in Holland ende dairomtrent eenen grooten storm van donder ende blixem; dair vielen hagelsteenen also groot als henneneyeren van menigerhande verwen.

Int selve jair brack den Leckdijck inne, wairdore dat groot water int Nedersticht ende Hollandt quam.

A° 1526 Dit jair den 11 Aprilis troude de keyser Carolus Isabella, dochter van wylen Emanuel coninc van Portugal.

A° 1527 Den 21 Maij 1527 was geboren Philippus, synen sone.

Dit jair werden wonderlicke teekenen in de lucht ghesien van cometen, drye sonnen ende diversche regenboghen.

Dit jair den hertoch van Geldre sandt helpe aen die van Utrecht, die doe in grooten twist waren met hairen bisscop, ende in Augusto creghen de Geldersche inne int Oversticht Hasselt, Steenwijc, Wilp 1), Eembrugghe 2), Altena 3), Hulkensteyn ende meer ander steden ende sloten.

A° 1528 Dit jair den 6 Maerte quamen 1500 Geldersche knechten van Utrecht met vele burgeren van der stadt ende beroofden 's Gravenhaeghe van alle goeden, groot ende cleen, ende den derden dagh volghende droeghen sy al tgeroofde goet tscepe ende voerdent al naer Utrecht sonder yemants wedersegghen ende naemen oock groote schattinghe van de dorpen omtrent den Haghe ende aen den Rijndijck staende, dair sy ontellicken roof gecreghen.

Dit jair quam tsticht van Utrecht in handen van den keyser, wiens armeye met tbehulp van 't bisscops volc de stadt van

1) Dit kan niet juist zijn. In de eerste plaats is Wilp een Geldersche plaats en daarbij lezen wij bij Nijhoff, Gedenkw. IV, 2, blz. CXLVIII en Oork. no. 1446 juist van vijandelijkheden der Overstichtschen tegen Wilp.

2) Huis ter Eem.

3) Altena of Hulkestein, kasteel bij de Zuiderzee.

Digitized by Google

Utrecht innaemen den eersten Julij, dair doe innelach den grave van Meurs voir den hertoch van Geldre, ende by dien wert de keyser gehult als grave van Hollandt over de wereltlycke jurisdictie over de stadt ende sticht van Utrecht met alle die steden ende sloten des Nederstichts ende des lants van Montfoorde. Ende om Utrecht te beter in onderdanicheyt te houden, so wert dair gemaeckt aen sinte Cathelynen poorte een sterck casteel door d'ordonnantie van 's keysers raet.

Int selve jair int beghin van den somer werden Hasselt, Herderwijck, Hattem ende Elborch ende meer ander sloten, die de Geldersche in hadden gehadt, al opghegeven in handen van keyser Carolus.

Aº 1533 Den 14 April es geboren Willem, naderhandt prince van Oraignen, sone van Willem grave van Nassauwe.

Aº 1536 In Julio es den geleerden Erasmus van Rotterdam te Basel overleden, daer doorreysende van Fribourg gecommen sijnde, omtrent 70 jaer out.

Dit jair hebben die van Groeninghen hun stadt overgegheven aen den keyser Carolus.

Aº 1538 Carolus van Egmont, hertoch van Geldre, die in grooten twist was met sijn ondersaten, omdat hy sijn landt wilde brenghen onder de croone van Vranckerijcke, sterf den 2 Julij 1), oudt 71 jair, ende Willem hertoch van Cleven steect hem in de possessie van Gelderlandt, so by den wille van den overleden als ooc by den wille van den edeldom.

Aº 1539 Jan hertoch van Cleven sterf int beghin van desen jaire, laetende Willem, synen sone, synen erfghenaem.

Den 24 October sterf heer Floris van Egmondt, grave van Buren ende heere van Iselstain; nair hem succedeerde sijn sone Maximilianus.

Aº 1540 Dit jair was eenen heeten, drooghen somer, dat vele watren ende rivieren uutdroochden, als den Rhijn, dat men droochs voets dairdore ghinck.

---

1) Dit komt overeen met het versje op blz. 34. Zie ook Nijhoff, Gedenkw., VI, 3, blz. XXIX noot.

Digitized by Google

A° 1541 In de maent van April begon den rijcxdach te Reynsborgh 1), dair den keyser in persoone was, dair hy van beyde syde geleerde ordonneert om van de religie te disputeren.

Duerende desen rijcxdach den hertoch Willem van Cleve reyst secretelyck by den coninck van Vranckerijcke om hem te verstercken teghen den keyser, die hem niet en wilde toelaeten thertochdom van Geldre ende graefschap van Zutphen, dairin hy hem in de possessie gesteken hadde. Hy heeft van den coninc seer wel ontfaen geweest te Chastelleraut, die terstont ontboden heeft den coninc van Navarre ende Margreta, sijn huysvrou, sijn suster, met Joanna, hairlieder dochter, die doe omtrent 12 jaren oudt was, ende hebben de bruloft van den hertoch ende de jonghe dochter gemaect niettegenstaende de weygeringhe van den vader ende moeder ende oock de dochter, ende sijn openbaerlyc getrouwet ende de feeste gehouden omtrent den 13 Junij. Den hertoch is corts daernaer tsynen lande gekeert ende de jonghe dochter by de moeder gelaeten, totdat se oudt genoech ware tot den man.

A° 1543 In Julio den keyser quam van Italien in Duytslandt te Mens ende also den Rhijn af om te orloghen tegen den hertoch van Cleven, die corts te voren victorie gehadt hadde teghen des keysers armeye 2).

Den keyser belegert de stadt van Duiren den 22 Augusti, dewelcke hy den tweeden dach daernaer innam by assaulte ende werde vant crijsvolc gepilleert; daernaer nam hy inne bynaer alle de steden van Cleven ende Gulick. Naerdat nu de hertoch in d'uuterste benaitheyt was, quam hy hem selven den keyser overgheven te Venlo, verselschapt van Hendric hertoch van Brunswijc ende d'ambassadeurs van den biscop van Coelen, die voor hem quamen bidden ende maecten sovele, dat den keyser hem in genade nam den 7 September. Granvelle ende den prince van Auraignen stellen hem conditien, dat hy hem verdraghen sal vant hertochdom van Geldre, dat hy renonchiren sal aen d'alliancie van den coninc van Vranckerijcke ende Denemarcken ende niet veranderen in de religie.

Den coninc van Vranckerijcke was te deser tijt commen in Luxemborch met de princesse van Navarre (die teghen hairen

1) Regensburg.

2) Bedoeld wordt de slag bij Sittard op 24 Maart 1543.

Digitized by Google

danc quam) om die te beschicken aen den hertoch van Cleven, want hy die over 2 jaren getrouwet hadde (sy noch een kint sijnde), mair hoerende de tydinghe dat hy verwonnen was, dat was d'oorsaecke dat de princesse weder te huys keerde, ende den coninc nam de stadt van Luxemborch inne by compositie.

Den hertoch van Cleven rennonchirt aen de alliancie van den coninc van Vranckerijcke, maer versocht sijn huysvrou al te vergeefs.

Digitized by Google

VI.

Digitized by Google

De hierna volgende geschiedkundige aanteekeningen komen voor in de zoogenaamde Keulsche kroniek.

Het einde van deze kroniek luidt als volgt:

„Ind hait gedruckt mit groissen ernst ind vlyss Johan Koelhoff burger in Coellen ind vollendet up sent Bartholomeus avent des hilligen Apostels Anno vursz." (1499).

Ofschoon dus deze aanteekeningen uit een gedrukt boek getrokken zijn, komt de opname hier wenschelijk voor, omdat de raadpleging van dit zeldzame boek bijna even bezwaarlijk is als de raadpleging van een handschrift.

In het gebruik van y en ij is de drukker van 1499 zeer willekeurig. In de spelling is niets veranderd, maar de interpunctie is tot recht verstand van het verhaalde gewijzigd.

Digitized by Google

Fol. 151 v.

Van der herkomst der greven van Gelre.

Mengosus, greve van Gelre ind van Zutphen, der hait gelevet by den tzyden keyser Otto des derden. Der selve greve overgaff die werlt und wart ein geistlich man. He dede buwen eyn koestlich jonffrauwen cloister tzo Vilich genoempt ind is gelegen gegen Bunn over Rijn und begavet dat mit erven ind goideren. Ind he mit sijnre huysfrauwen ind mit synen tzweyen doechteren en gyngen in dat cloister, ind is van sent Benedictus orden, ind dae wurden sy alle begraven. Van den greven van Gelre, die nae desem Mengosus gewest sijn bis tzo der zijt dat greve Gerlach was, vint men niet beschreven.

Fol. 155.

Van eyme concilium dat tzo Nymmegen gehalden wart anno domini MXVIIJ.

In dem IIIJ jair des keyserdoms keyser Henrichs up den XVIJ dach des Mertzen was tzo Nymmegen eyn grois vergaderung van geistlicken ind werltlicken fursten. Ind under den was sent Henrich 1) keyser ind sijn huyssfrauwe Cunigundis, Popo buschoff van Trier, Erkenboldus buschoff van Mentz, Popo, eyn abt van Fuld, Godfrit ind Bernhart, hertzogen, mit vil anderen prelaten. Ind dae wart geslossen ind gesatzt dat men dat hillige sacrament soulde legen tzo der lurtzscher 2)

1) Hendrik II, de heilige.
2) lurts, loorts = linksch.

Digitized by Google

hant ind den kelch seitzen tzo der rechter hant des priesters up dem altair.

Fol. 163 v. Gerlacus greve van Gelre ind van Zutphen levede by den tzyden keyser Henrichs des IIIJ. Disse Gerlacus, als idt schijnt, so was he eyn broeder Wilhelmus van Gelre, der bisschoff was zo Utricht, ind he besass den selven stoill XXIJ jair. Disse greve Gerlach mit dem bysschoff syme broeder und mit yn der hertzoch van Brabant, yr neve der moder halff, anno MLXI (alibi dicitur LXXI) hadde eyn groisse victorie weder greven Robert van Vlanderen, der sich hielt vur eyn beschyrmer des landes van Hollant. Der vursz. greve Robert nam die vlucht ind dat volck van Hollant dat meystedeyl wart erslagen. Ind also undergaff sich dat gantze lant van Hollant under bysschoff Wilhelm, as ouch hernae geschreven wart.

Fol. 166. Vervolgung van den greven van Gelre.

Gherhart der eyrste van den namen, ind der greve tzo Gelre ind tzo Sutphen quam an die vursz. graeffschaff nae syme vader by den tzyden keyser Henrichs des vierden. Ind als men meynt so was der eyrste Otto greve van Gelre sijn vader. He regierde die graffschafften vursz. XXIIIJ jair ind starff anno domini MCXXXI, by keyser Lotharius tzyden. He liess eyn son, der hiesch Henrich, ind der nam die graffschafften vursz. By des greven tzyden lachte sich strenglich greve Dederich van Hollant intgheyn greven Herman van Kuyck, als hernae geschreven steit, anno domini MCXXVIIJ.

Fol. 168. Henrich, des vursz. greven Gerhartz son, wart greve van Gelre ind van Zutphen anno domini MCXXXI. Dese Henrich hadde tzwen soene, der eyn hiesch Gerhart, der ander hiesch Otto. He hadde ouch zwae dochter, ind die eyn nam greve Engelbrecht vam Berge, ind gewan mit yr greve Adolff vam Berge ind Engelbert bysschoff van Coellen, den der greve van Isenburch ermorde. Disse vursz. greve Henrich zoich mit keyser Frederich in Lombardien, as he Meylan beliggen wolde. Item he bestalte ind gaff die plaetze, dar gemacht wart dat cloister van den Regulierern genoempt zo Bethleem by Doettincken He starff by den jairen uns heren MCLXIJ.

Digitized by Google

Fol. 175. Gerhart IJ greve van Gelre ind van Zutphen anno MCLXIJ wart upgenomen. Dese greve Gerhart nae sijns vader doit quam he tzo kriech mit den van Utricht, und die tzijt die hey dairnae levede, hadde hy steetz kriech mit yn umb der Velwen willen, as ouch syn naekomelinge hadden. He starff anno domini MCLXXX sonder erven. Ind wart begraven in dem collegium zo Wassenburch, dat he hadde doin machen.

Fol. 177 v. Otto IJ wart greve van Gelre ind van Sutphen, naedem as sijn broder greve Gerhart gestorven was anno MCLXXXI, by der tzijt des groissen keyser Frederichs. He was eyn sere strytbar man. He hadde eyn huysfrauwe ind hiesch Richarda ind mit der gewan he dry soene, als Henrich, Gerhart ind Otto, ind der wart eyn buschoff van Utricht. He hadde ouch eyn dochter ind hiesch Adelheyt ind die wart gegeven tzer ee eyme greve van Hollant, Willem dem eyrsten. Disse greve Otto, as syn broder vursz. hadde kriech mit den buschoff van Utricht umb der Veluwen willen, so he ouch as lange as he levede, hadde he vill kriech mit buschoff Baldewin van Utricht van der Veluwen wegen. Zom lesten starff he ind wart begraven by syme vader greve Henrich in monasterio Campensi ordinis Cisterciensis anno domini MCCV. Ind hadde regiert die graeffschaff XXV jair.

Fol. 180. Gerhart IIJ greve van Gelre und van Zutphen nae sijns vaders doit, greve Otten, underwan he sich der graeffschafften vursz. anno MCCV. He hadde zwae huysfrauwen, die eyrste hiesch Mathildis ind was des hertzogen dochter van Brabant, und mit der hadde he gheyn kynt. Die ander hiesch Richardis, des greven doechter van Nassauwe, ind mit der gewan he zwen soene. Der eyrst hiesch Otto, der ander Henrich, ind wart bysschoff zo Luytge. Dese greve Gerhart was eyn altzo strijtbar ind kriechber man van synen jungen dagen an, und was gerne im harnesch. Dese greve Gerhart ind sijn huysfrauwe Richardis dede buwen gantz nuwe van grunt up eyn jonfferen cloister Cisterciensis ordinis tzo Romunde, und begaveden dat ouch groiszlich. Und umb des cloisters wegen wardt naemails eyn stat dae gemacht, dat vurmails ind ouch bis an Otto, des vursz. greven Gerhartz son, eyn dorp was.

By des greven Gerharts tzyden anno MCXXV intstonde eyn swair burgerlijche strijt tusschen Egbert dem vait van Groenyngen

Digitized by Google

ind Rodolff, castellanus burger zo Covort. Ind dairumb quam bysschoff Otto van Utricht tzo Groenyngen, ind nam die sach up tusschen den partyen, und dat also, dat wer den vreden brech, den sulde men doeden. Item als greve Gerhart vursz. die graeffschaffte regiert hadden XXVIJ jair, so wart he begraven zo Romunde in den cloister, dat he hadde doin buwen. Richardis syne huysfrauwe, als yr man doit was, woulde sy ouch vortan Got dem heren dienen ind overgaff die werlt ind gynck in dat selve cloister, ind wart abdisse gekozen, und levede niet dan eyn jair nae yrme manne, ind wart begraven by irme manne up sent Matheusdach.

Fol. 187. Otto IIJ wart der IX greve van Gelre ind van Zutphen nae syme vader anno MCCXXIX by keyser Frederichs tzyden des anderen. He wart geheischen den greve mit dem krommen voyss, ind was eyn vromme doegenthafftich furst. He besserde, sterckde ind verbreyde sere sijn lantschaff.

Ruremunde
Arnheym
Harderwyck
Goch
Bomell
Wagenynge

Disse vlecken off plaetzen waren alle vurmails dorper, ind disse greve Otto vursz. dede sy umbmuyren ind machte stede dair uyss ind begavede die selven stede mit burgerlichen vryheyden ind privilegien.

Item die rijchstat Nymmaegen mit yrme zobehoere bracht hey ouck an sijn herlicheit.

Der vursz. greve Otto hait gehat zwae huysfrauwen. Die eyrste hiesch Margareta ind was eyns greven doichter van Cleve, ind mit der doichter gaff yr vader greve Dederich van Cleve dem vursz. greve Otten van Gelren X duysent marck goultz.

Grevendale, dat jonfferen cloister by Gogh ordinis Cistersiensis, deden buwen greve Otto vursz. und mit eme Margareta vursz., syn huysfrauwe, ind begaveden dat mildencklich mit groissen renten ind goideren. Die vursz. vrauwe Margareta hadde gheyn kynt mit yrme man, ind starff anno MCCLI up den X dach Septembris, ind wart in dem vursz. cloister 1). Greve Otto vursz. nam dairnae eyn vrauwe, des greven doichter van Simpoll, ind hiesch Philippa, und mit der gewan he eyn son ind hiesch Renald, ind eyn doichter Yrmgart genoempt, und die nam naemails greve Dederich van Cleve zo eym wyve.

1) Het woord b e g r a v e n is hier uitgelaten.

Digitized by Google

Van dem privilegien, dat die van Nymmagen mit yrme eygen goit an den Cleffschen zoellen up dem Rijn und up der Maesen varen zoll vry up ind aff.

Naederhant hait sich begeven eyn tzwydracht tusschen greven Otto van Gelre und greven Diderich van Cleven, sym swaeger, as umb der welde wegen des rijchs, van zollen, visscherien, weyden, van muntzen ind van anderen gerechticheiden ind goideren, ind geschieden vill kriege ind dagleistunge 1) deshalven. Zom lesten koren beyde parthye zo deydyngsmannen her Henrich van Vianden, bysschoff tzo Utrecht, greve Wilhelm van Guylche ind Gosswijn van Vorne 2). Ind dese vursz. deydingsman machten eyn vruntlich vereynigunge tusschen den vursz. partyen. Ind dat geschiede in den jairen MCCLXXI 2), as dat clairlich beschreven is in dem brieff der dairover gemacht is, den der vursz. greve Dederich van Cleve mit dem eyde geloifft tzo halden. Ind is deselve brieff noch hude zo dage hynder dem van Nymmagen, ind under anderen puntten dairin begriffen, dat die burger van Nymmagen, up ind aff varende in dem Rijne off in der Maese, an den Cleffschen zoellen sijn niet schuldig zo betzalen eynigen zoll van yren eygenen goideren etc. Ind bald dairnae starff greve Otto vursz. Greve Otto vursz. herschede over die vursz. graeffschafften XL jair ind starff anno domini MCCLXXI quarto Idus Januarij, by den tzyden konynck Rodolffs van Habsburch, ind wart begraven in dem vursz. cloister zo Grevendale, dat he hadde doin machen.

Fol. 187 v.

Wanne ind durch wen die rijchstatt van Nymmagen im Gelrelande is versat wurden dem greven van Gelre.

Otto IIJ greve van Gelre vursz. der erwarff an konynck Wilhelm van Hollant, dem Roemschen konynge, syme neven, dat he sulde besitzen die burch van Nymagen mit der stat und mit all der herschapie, die dair tzo behoirde, die dem Roemschen rijch tzobehoirde in aller manieren als die greven van Cleve van alden tzyden lange jair besessen hadden van

1) dachleistung = onderhandeling.

2) Lees Borne (zie Sloet, oork. no. 896 van 3 Sept. 1266).

Digitized by Google

wegen des Roemschen rijchs. Des so leende greve Otto dem konynck Wilhelm dairup XXI dusent marck puyre fijns koninckes silver. Ind tzo allen tzyden as eyn keyser off Roemsch konynck dese vursz. summe van dem vursz. silver dem greven van Gelre off synen naekomelingen widdergifft, so mach der keyser off Roemsch konynck die burch van Nymmagen mit der stat ind mit allem yren tzobehoeren weder nae eme nemen an dat Roemsche rijch. Ind do dit geschiede, dat die burch van Nymmagen mit der stat ind mit all yr tzobehoir quam an dat lant van Gelre, schreyff men MCCXLVIIJ. Item konynck Rodolff van Habsburch und Roemsche konynck, van dem hernae geschreven is, hait dat ouch confirmiert ind bestediget ind hait ouch gegeven, wer idt sache dat eyn keyser off Roemsche konynck in der tzijt Nymmagen losede, so sall idt dan by dem rijch blyven. Mer off idt queme dairnae dat men die vursz. herlicheit wederumb versetzen wolde, so sall men die an gheynen heren versetzen, eyn greve van Gelre sall vurkuer dairaff haven.

In der cronicken der heren van Cleve vind ich ouch, dat konynck Rudolff vursz. van Habsburch have verleynt greven Dederichen van Cleve dat sloss ind die stat van Nymmagen. Item Duysburch. Item Deventer. Mer dat is intgheyn dat vursz. ind is ouch nu zertzijt aff van eyn deill der vurnoempder stede.

Fol. 239 v.

Anno domini MCCLXXXVIIJ van dem Woringer stryde.

Wye bisschoff Syfert in eym strijde by Woringen gefangen wart und VIJ jair gefencknisse gehalden.

Tzo der tzijt starff der hertzoch van Lymburch sonder lijffs geburt ind dairvan quame eyn groiss krych ind tzweydracht tusschen hertzoch Johan van Brabant ind greven Reynalt van Gelre, umb desselven hertzochdoms willen. Der greve van Gelre underwande sich des vursz. hertzochdoms as van sijnre huysfrauwen wegen. Ind hadde die sloesse ind andere vestigunge ingenomen und hielt die mit gewalt. Graaf Adolf van den Berge was der neeste erve zo dem vursz. hertzochdom, ind die gerechticheit der erffschaff zo dem vursz. lande galt eme ave der hertzoch van Brabant umb gereyt gelt. Eyn yglich van den wegede up all sijn vrunde ind vrundes vrunde. In den selven

Digitized by Google

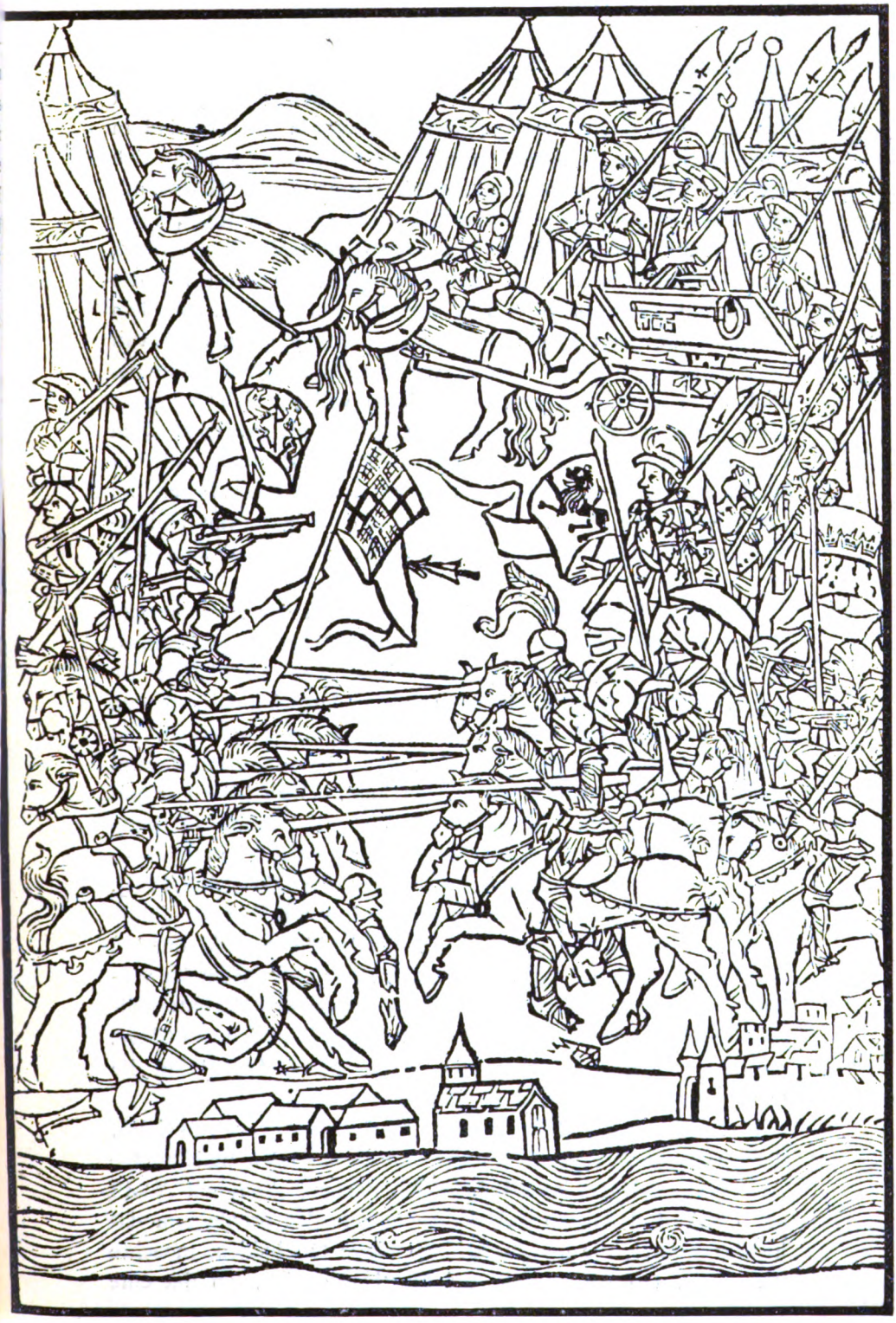

Digitized by Google

leuffen belachte greve Reynolt van Gelre die stat van Tile ind gewan die ind zerstoerde die. Nu stonde bysschoff Syfert mit der stat van Coellen as syn vurfaren ouch in unwillen ind in tzweydracht, as umb der stat wegen. Hierumb verbant sich der vursz. hertzoch van Brabant mit syme broeder Gotfrit, mit grave Adolff van Berge ind mit Henrich van Windecke, syme broeder, mit grave Walrave van Guylche, und mit grave Gerhart, syme broeder, here van Caster, mit grave Everhart van der Marck ind syme broeder, mit der stat van Coellen, mit dem bisschoff van Luytge, mit dem greven van Sympoll, dat is van Sent Paulus, mit den greven van Loz und mit vill anderen edelen ind mechtigen heren. Herwidder verbant sich der greve van Gelren mit den bysschoff van Coellen, mit greven Henrich van Lutzelburch, des son naemails konynck wart, ind mit Walraven, syme broeder, mit Johan here tzo Lymburch ind mit Henrich here zo Westerburch, mit dem heren van Valkenburch, mit anderen vill mechtigen heren, ritteren ind knechten.

Fol. 242a. Reynolt, der eyrst van dem namen ind der X greve van Gelre ind van Zutphen, eyn sere vernoempt ind strytbar man, annam sich der vursz. graeffschafften anno MCCLXXI by keyser Rudolffs tzyden. He hadde tzwae huysffrauwen, die eyn hiesch Yrmgart ind was eyn hertzogynne van Lymburch, ind mit der hadde he geyn kynder, ind si starff anno domini MCCXC up den XIIJ dach mensis Junij. Doch kriech er mit yr dat hertzochdom van Lymburch, dat welche eme aff drang hertzoch Johan van Brabant. Ind he wart ghevangen in den Woringer stryde, als hyevur geschreven steit anno MCCLXXXVIIJ. Die andere vrouwe hiesch Margareta ind was greven Guido dochter van Flanderen. Ind mit der hadde he eyn son, ind der hiesch ouch Reynolt, ind derselve son wart naemails verhaven tzo eyme hertzogen. He hadde ouch drij doechter, die eyn hiesch Margaretha, ind die nam greve Dederich van Cleve, die ander hiesch Philippa, die derde hiesch Isabell ind die tzwae gingen tzo Coellen in Sent Claren cloister.

Item disse greve Reynalt vursz. was der eyrst greve van Gelre, der an konynck Rodolff erlangte dat he muntzen moichte tzo Arnheym, ind dat bestedichte ouch naemails konynck Adolff anno XC. Ind dairtzo gaff der selve eme dat privilegium dat he die muntze, die he tzo Arnhem plage tzo halden, moechte die setzen tzo Ruremunde off tzo Harderwich, off dat eme

Digitized by Google

so gelegen were, ind ouch die wederumb tzo Arnheym leghen. Item by des vursz. greven Reynolts tzyden umbtrint anno MCCXCIIJ is begonnen dat Preitger cloister tzo Sutphen. Ind in dem selven jair quamen dieselven moenich ouch wonen tzo Numegen. Item der vursz. greve wart gevangen van syme sone, ind gevencklich gehalden tzo Montfort, ind lach alsus gevangen VIIJ jair, ind starff ouch in der gevencknisse anno domini MCCCXXVI Idibus Octobris, dat is up Sent Dionysiusdach, ind wart begraven in dem cloister tzo Grevendale by den voessen 1) sijns vaders. Ind hadde die vursz. graeffschaff regiert nae syme vader LVI jair.

Anno domini MCCCXXVI.

fol. 251 v. Renalt IJ, greve ind der eirste hertzoch van Gelre ind greve van Zutphen, nam die vursz. graeffschaff in besess anno MCCCXXVI, by keyser Lodowichs tzyden, doch hadde he die selve lantschaff vur regiert VIIJ jair lanck als eyn administrator. In welchen VIIJ jairen he sijn vader gevencklich hielde zo Montfort as vursz. Disse Renalt was genant mit dem roden hair und hadde zwae huysfrauwen, die eyrst hiesch Sophia und was eyn dochter des durchluchtigen mans Florentz, her tzo Mechlen, und mit der hadde he IIIJ doechter. Die eyn hiesch Margareta ind starff anno MCCCXLIIIJ. Die ander hiesch Mechtilt, ind die hadde IIJ man nae eyn: der eyrst was greve Johan van Cleve, der ander greve Gotfrid van Lossensi 2), der derde greve Johan van Bloes. Ind die vursz. vrauwe Mechtilt quam tzo kriech umb dat hertzochdom van Gelre mit yrme neven, greve Wilhem van Guylche, ind starff sonder kynder anno domini MCCCLXXIIIJ und is begraven in dem cloister zo Mariendale by Arnheym. Der derde dochter hiesch Ysabell und wart eyn abdisse zo Grevendall. Die vierde hiesch Maria, ind die truwede greve Wilhelm van Guylche, ind starff anno MCCCCI up Sent Servais avent.

Disse vursz. greve Renalt van Gelre was sere vernoempt ind sere eirlich gehalden under allen fursten, dairum vill fursten sich an yn maechden. Sijn eyrst frauwe Sophia vursz. starff anno domini MCCCXXIX IJ Nonas Maij. Sijn ander frauwe

1) voessen = voeten.

2) Godfried van Loon, Loen of Loss, zoon van Dirk van Heinsberg, graaf van Loon.

Digitized by Google

was koninck Edwarts suester van Engelant, Alienora genoempt, ind mit der hadde he tzwen soene, Reinalt ind Edwart.

Item greve Renalt vursz. verbesserde ind vermeirde sere sijn lantschaff, ind under anderen herlicheiden hait he gegolden mit syme eygen gelt tzo synre lantschaff die herlicheide van Kessel ind van Krekenbeck.

Item umb sijn goit ind groiss gerucht, dat dese vursz. greve under den fursten hadde, so begaff idt sich anno MCCCXXVIJ, as hertzoch Lodowich van Beyeren, Roemsche konynck, woulde trecken gen Rome durch Lombardien, schreyff he dem vursz. greven, dat hey zo eme queme ind ym behulplich were. Ind schreyff eme eyn brieff alsus ludende in latijn: Lodovicus Dei gratia Romanorum Rex spectabili viro Renaldo duci Gelrie, comiti Zutphanie ac vasallo suo praedilecto gratiam suam et omne bonum. Cum ex divine largitatis munificentia longe plures civitates et castra nobis quam dive memorie quondam Henrico predecessori nostro fidelitatis homagia prestiterunt, ita quod imperiali coronationi nulla nobis possit difficultas aliquo modo prestari, fidelitatem tuam, qua nobis et imperio teneris, cuius membrum principale te cognovimus, his precibus obtestamur, quatenus Jubilate Lombardiam advenias cum potencia militari, recepturus nobiscum palmas imperialis triumphi, quas sine te capere quomodolibet nos tederet. Datum anno etc. Do der vursz. greve desen brieff intfangen hadde, so nam he mit sich greve Wilhelm van Guylche, greve Dederich van Cleve, greve Dederich van Berge mit anderen vill rittermaissigen mannen ind reysden zo konynck Lodowich mit groissen cost ind stait, ind bleven by eme eyn lange tzijt. Vide infra anno MCCCXXXVIIJ.

Fol. 255.

Anno domini MCCCXXXVIIJ van eynre groisser victorien der Gellerschen intgheyn die Luytger ind Brabander.

Als vursz. is anno MCCCXXVI do greve Reynalt van Gelre tzo dienst komen was mit anderen heren keyser Lodowich, do he tzo Rome trecken woulde umb die croenunge, so bleve he by eme eyn lange tzijt. Binnen derselver tzijt as der vursz. greve so lange uyss was, versamelden sich vill rittermaisige man mit anderen hofflude ind knechts knechten uyss dem Luytger

Digitized by Google

lande ind vielen dem vursz. greven in sijn lant ind laegen degelich in dem lande mit brant ind rouff. Sy vingen ind erslogen eme jemerlich sijn undersaissen. As dat vur greve Reynalt quam, dae he by dem keyser lach, wie eme so jemerlich sijn lant verderfft wurde, nam he urlouff van dem keyser ind tzoich tzo lande. As he nu tzo lande komen was ind hoirte ind sach den groissen schaden, den die vursz. Luytger in syme lande bedreven hadden, so gedachte he naederhant die groisse smaecheit tzo wrechen ind verbant sich mit her Adolff van der Marck, buschoff tzo Luytge, den die Luytger verdreven hadden, ind bracht der vursz. greve eyn groissen reysigen getzuych by eyn. Do die Luytger vernamen dat der greve van Gelre alsulche grois volck vergaderde ind sich sterckte ind woulde up sy trecken, so rieffen sy die Brabander an, die mit yn verbunden waren, dat sy tzo hulpe quemen, ind quamen die vursz. by eyn by Hasselt, dat by Tricht gelegen is. Ind dae wart eyn groiss bloidige strijt ind slacht. Dye Gellerschen drungen sere stercklich up yr vyant ind deylten yr spitz ind ersloigen vill van den Luytgeren ind wie waill der Luytger wail tzweymaill so vill was as der Gellerschen, nochtant behielten die Gellerschen den strijt ind dat velt. Disse overwinninge was mere wunderlich ind van Gotz geschicht dan van mynschlicher kracht ind geschiede up sent Firminus dach des hilligen buschoffs. Ind bleven tzo beyden syden mere dan IX dusent mynschen doit. Uyss deser overwinninge krege der vurschreven greve Reynalt van den gevangen groissen krechtlichen schatz ind wart uyssdermaissen rijch van dem rouff ind van dem, daemit die gevangen sych uyssloisden. He dede dae van buwen vill schoener ind starcker sloesse ind wonungen. He wart ouch durch die vill ritterliche overwinninge, die he intgheyn sijn vyande hadde, sere groeslich geeirt durch die fursten ind wart verhaven uyss der tzale der greven in die heirlicheit der hertzogen, as nae volget anno MCCCXXXIX.

Fol. 255 v.

Anno domini MCCCXXXIX. Wanne, wae ind durch wen dye greven van Gelre hertzoche wurden sijn.

Anno vursz. dede keyser Lodewich beroiffen in der vasten eyn keyserlichen dach tzo Franckfort ind quamen dair alle fursten uyss Duytschlant, item konynck Edwart van Engelant,

Digitized by Google

der ouch vurmails, as in dem vursz. jair geschreven is, hulpe an dem keyser gesonnen hadde intgheyn koninck Philips van Vranckrijch. Ind up dat keyser Lodowich den vursz. koninck verhoechlich eirde ind eme die Duytschen fursten bewilligde, so machte he denselven konynck van Engelant eynen gemeynen vicarius ind stathelder synre ind des keyserdoms, ind daeby erforderde he alle ind ygliche, die eme ind dem rijch underdain sijn, dat sy eme behulplich syn woulden. Up demselven keyserlichen dach hait keyser Lodowich, sittzende in synre keiserlicher maiestaits stoil mit synen keiserlichen pontificalien, genomen greve Renalt van Gelre uyss der tzale der greven ind verhaven, setzende yn in die ordenung der hertzogen. Ind daeby waren vill fursten ind heren, als konynck Edwart van Engelant, hertzog Reynalts swaeger, der buschoff van Mayntz, der buschoff van Triere, item der paltzgreve, der hertzoch van Sassen, der marckgreve van Brandenburch mit ander sere vill fursten, ritteren ind heren.

Wye dat hertzoch Reynalt van Gelre sich scheyde tzo disch ind tzo bedde van synre huysfrauwen Alienora.

In den selven dagen, as men saget, so dreve hertzoch Reynalt van sych sijn huysfrauwe Alienora, des konyncks suester van Engelant, ind dat geschach durch anbringen sijnre raitzlude, die yn des wijss machten, sy were bevleckt mit mallaitscherie, umbdat yr angesicht verandert was mit eynre sunderlicher varwe. Ind dairumb dede die hertzoch Reynalt van sich ind scheyde sych van yr tzo bedde ind tzo der tafell, ind waren alsus eyn tzijt lanck van eyn. Up eyn tzijt dede die vursz. hertzogynne up irren bloissen lyff eyn hemde van der allersubtijlsten sijden ind nam eyn mantell dairover ind nam Alienora in eyn ygliche hant eyn sone, als Reynalt ind Edwart. Do nu
Fol. 256. hertzoch Reynalt mit sijnre ritterschaff ind mit den oversten des hertzochdoms van Gelre by eyn waren tzo Numegen up dem pallais, ind tzer tafell gesessen waren ind soulden essen, so quam die vursz. hertzogynne ingain vur den hertzogen ind die gemeyne ritterschaff, ind dae warp sy aff den mantell ind dat hemde bis tzo yr schemde ind want sich umb ind umb ind sprach clegelich ind schrijelich dese wort tzo dem hertzogen, dat alle umbstender ind bysitzer dat hoirden: O myn lieve here, nu bidde ich uch, dat yr van dem gebrechen ind van

Digitized by Google

der kranckheit, die myr so wrevelich 1) is tzo gegeven, dat ich dae mit bevleckt sy, wilt vlyslich ansyen ind undersoichen, want ich byn as andere vrauwen ind hain geyn gebrech van der genaden Godes in myme lyve. Siet, hie syn ure tzwen soene, starck ind gesunt, als yr die siet hier stain vur uren ougen. Ind der weren mit der genaden ind hulpe Godes waill mere, wer idt sache, dat urent halven gheyn hyndernisse daevan gewest were. By aventuren idt mach noch die tzijt komen dat dat Gelresse volck sall beschryen unser tzweyer scheydunge, so wanne sy syen werden, dat sy gheynen landsheren van unseren blode mere haven.

Dat welche ouch alsus geschiede ind is yn overkomen, want van der tzijt an dat hertzoch Edwart, der ander son der vursz. vrauwen ind yrs mans, geboren wart, dat was anno MCCCXXXVI, bis tzo der tzijt dat hertzoch Adolff geboren wart, der hertzoch Arnoltz son was, dat was anno MCCCCXXXIX, waren verlouffen C ind IIJ jair wart gheyn hertzoch van Gelre gheboren van dem stam des huyss van Gelre. Vide infra anno MCCCCXCV.

Item hertzoch Reynalt, as he dat hertzochdom van Gelre mit den graeffschafften regiert hadde XXV jair, als VIIJ jair by syns vaders leven as eyn administrator des landes, in den he syn vader gevencklich hielde, ind XIJ jair nae syns vaders doit as eyn greve ind IIIJ jair as eyn hertzoch, so starff he tzo Arnhem anno MCCCXLIIJ quarto Idus Octobris, dat is der XI dach desselven maends, by keiser Lodowichs tzyden, ind wart begraven in dem cloister tzo Grevendale. Ind is dye opschrifft geschreven by syme grave:

Gelria, fle florem cecidisse tuumque decorem
Justum rectorem sic milicieque valorem
Legis amatorem Reynaldum nobiliorem
Ac defensorem patrie cunctis probiorem.

Sijn huysffrauwe Alienora levede nae eme waill XIJ jair, as yr kynder dat lant regierden, ind starff anno MCCCLV, X kalendas Maij, in profesto Georgij martiris, ind is begraven tzo Deventer by den Mynrebroder vur dem hogen altair.

l. 256 v. Reynalt IIJ, hertzoch van Gelre ind greve van Zutphen, underwan sich de vursz. lantschafften nae sijns vaders doit, as

1) wrevelich = lichtzinnig.

Digitized by Google

he X jair alt was, anno MCCCXLIIJ, by den tzyden keysers Lodowichs IIJ. He nam tzo eynre huysffrauwen Maria, hertzoch Johans doichter van Brabant, als dat in sijns vaders leven eme tzogesaget was. Disse vrauwe Maria, als hertzoch Reynalt vursz. gevangen wart van syme broder Edwart ind hielt den X jair gevencklich, so dede sy buwen dat sloss Oyen, dae bleyff sy wonen ind tzo Tornout in yrme vederlichen erve, ind dae van wart sy gemeynlich geheischen die vrauwe van Tornout. Ind tzom lesten starff sy in Brabant sunder kynder anno MCCCXCIX.

Fol. 257 v.

Anno domini MCCCXLVI. Van eynre verderfflicher ind sere schadelicher tzweydracht ind parthylicheit im Gelrelande.

Anno MCCCXLVI quam up eyn sere schedliche parthylicheit im Gelresche lande, ind die duerde XVI jair nae eyn, ind dae van intsprange unzellich vill quaetz. Die bannerheren mit den ritterschafften, die stede ind dat gemeyn voulck in dem vursz. lande wurden under sich uneyns ind orlochten up eyn. Eyn deyll noempten sich Hekers, die anderen noempten sich Bronckhorst. Die sich Hekers noempten, die koren Renalt den alden hertzogen vur yrren heren. Die sich Bronckhorst noempten, die koren Edwart den jungen hertzogen, des vursz. Renaltz broeder, vur yren heren. Uyss dem is waill tzo verstain, dat die partylicheit is upkomen, as van der tzweyer broeder wegen vursz., dat doch gemeyn is under dem voulck, die umb der heren wille vill verlorner arbeit mit strijtworten under sich haven. Eyn yglich van den parthien, beyde die fursten ind dat volck, soichten hulpe ind troist an den uyssswendige landen ind schreven umb zoldener in Brabant, in Hollant, int lant van Cleve, int stifft van Utricht, int stifft van Monster ind in Westfalen und ander lande dairumbtrint lyggende, ind verhieschen zoult zo geven. Asso quam groiss voulck, der eyn zo der eyn parthie, die anderen zo der ander parthie, ind wart eyn verveirlich hart, schedlich und schentlich kriech allenthalven 1), eyn nachtber intgheyn den ander, eyn maech intghein den ander, ind verdarfften sich jemerlich under eynander mit kriegen, mit verrederien ind verderfflicheyden, ind dat bedreven sy vill jair. Wye vill schadens ind zerstoerunge geschien sy im Gelre-

Fol. 258.

1) allenthalven = overal.

Digitized by Google

lant zo der zijt: dat wijsen noch uyss der stede, der dorper, der sloesser und ander vesten platzen, die noch zerstoert liggen.

Zo derselver tzijt begaff sich dat hertzoch Johan van Brabant, hertzoch Reynaltz swaeger, ein groissen kriech hadde intgheyn die Luytger ind hertzoch Reynalt zoich uysser syme lande umb zo helpen syme swaeger. Ind quam der vursz. hertzoch Johan mit der Luytgeren zo strijde, ind der hertzoch van Brabant ind sijn swaeger hertzoch Reynalt kriegen victorie, ind bleven over die XXX duysent doit van den Luytgeren. Ind hertzoch Reynalt quam wederumb zo lande mit den synen mit groisser eren.

Item dairnae lacht sich der jonge hertzoch Edwart sere strenglich intgheyn synen broeder, ind vill van den ritterschafften vielen van eme zo dem jongen hertzogen. Ind daemit erweckte he vill kriege intgheyn yn, ind geschieden vill doitslege und ander schaden in dem lande, ind van den orlochen mit ander vervolgung up eyn ander quam idt zo, dat die dorper unbewoint bleven, so dat dat voulck enwech vloe und erslagen und ermort wart. Ind dat gantze lant wart verwuest und ledich und woiss gheyn korn noch ander vruchte. Hertzoch Edwart kreich zo sich die stat van Nymagen, ind die verbant sich mit eme, ind uyss derselver stat behielt he zom lesten dat hertzochdom intgheyn synen broeder. Vide anno MCCCLXI.

Edwardus hertzoch van Gelre ind greve van Zutphen, as he alt was XXIIJ jair, nam he dat hertzochdom syme broeder Reynalt, den he verwonnen hadde, as vursz. is, und dat was anno MCCCLVI; he nam Katherinam, greven Albrechts doichter van Hollant. Maer he wart in eyme stryde erslagen, ee he sy zo kyrchen voirte, as hernae geschreven wirt, anno MCCCLXXI. Und asso bleyff die bruyt jonffer ind wedwe, ind dairumb nae yrs mans, hertzoch Edwartz, doit plach sy ind yr hoffgesynde up yrren mauwen gestickt zo dragen:

Got so moys idt syn geclait,
Dat ich byn wedwe ind mayt.

Disse jonffer Katherina vursz. en woulde sich niet verhilichen an eynigen fursten, dan alleyn van dem Gelreschen gebloede. Ind asso nam sy naemails den neven hertzoch Edwarts, yrs vursz. bruytgams, der was genoempt hertzoch Wilhelm van Guylche, ind was hertzoch Edwartz stieffsuester sone. Ind dat geschiede overmitz dispensacie ind erleuffung 1) des pays 2).

1) erleuffung, erloving = toestemming. 2) pays = paus.

Digitized by Google

Fol. 271. Van den Baeswijler strijt tusschen heren Wentzell hertzogen tzo Brabant ind tzo Lutzenburch op eyn, ind hertzoch Wilhelm van Guylich up die andere sijde.

In dem vursz. jair den anderen dach vur Sent Bartholomeusdach geschiede eyn groiss strijt im lande van Guylche by Baeswylre tusschen dem hertzogen van Brabant und van Lut-

Digitized by Google

zelburch Wentzeslaus genoempt, ind was keyser Karls broeder, und tusschen hertzoch Wilhelm van Guylche. Und dat quam alsus zo. Hertzoch Wilhelm vursz. hielt die lantstraissen unfeylich, sodat die koufflude uyss Brabant und uyss anderen landen, die durch dat lant van Guylche zogen, wurden geschediget ind beroufft, und sach durch die vynger, dat eyn deyll sijnre hofflude ind yrre diener die vryen straissen alsus scheynten. Dairumb schreyff keyser Karll dem vursz. hertzoch van Brabant, synen broeder, dat hey van keyserlicher gewalt den dairumb straiffte ind dairtzo hielde, dat die straissen vry gehalden wurden. Hierumb vergaderde der hertzoch van Brabant vursz. eyn groisz volck van rittermaissigen mannen, van vryen und anderen hoffluden uyss Vranckrijch, uyss Hyspanigen, Lothringen, uyss Vlanderen, uyss Brabant, uyss der graeffschap van Namen ind uyss dem byszdom van Luytge, ind zoich mit dem voulcke in dat lant van Guylche. Dairintgheyn hertzoch Wilhelm van Guylche versamelde ouch voulck up dis syt ind gen syt Rijns. Ind eme quam tzo dienste der greve vam Berge, eyn vayt van Coelne, ind uyss Westfalen ouch vill voulcks, beyde van edell ind unedel. Ind quamen mere umb eyn goiden rouff zo halen van dem Brabantschen heir, want die sere koestlich van gerust und van goit quamen tzo velde, dan umb hulpe zo doin dem hertzogen van Guylche.

Disse tzwen hertzogen quamen by eyn up den vursz. dach ind platze, und wart eyn gruwelich groiss strijt. Ind in dem ersten andreffen, so nam overhant der hertzoch van Brabant ind der hertzoch van Guylche wart gefangen mit vill voulcks. Eyn ander boich schryfft, dat umb dat starck andryngen des hertzogen voulcks van Brabant, dat der hertzoch van Guylche ind der greve vam Berge die vlucht namen, dat laiss ich stain.

Zo derselver zijt was hertzoch Edwart van Gelre, des suester hadde hertzoch Wilhelm van Guylche, getzogen in Hollant, ind nam greven Albrechts dochter van Hollant zo eyme wyve, ind soulden dae kostlichen brulofft halden. Mit demselven kumpt dat geschrey in Hollant, wie die Brabender mit alle macht zoigen int lant van Guylche. Do hertzoch Edwart vursz. dat hoert, dat die Brabender synen swaeger overtzien woulden, van stunt an liess all dynck, bruyt ind bruloffsdynge, ind up mit syme volck ind snelde sich alzo sere umb hulpe ind bystant zo doin den Guylcheren, ind he quam gelyck int lant van Guylche by Baeswylre, as der vursz. strijt begonnen was. Do

Digitized by Google

nu hertzoch Wilhelm van Guylche mit den synen under gelegen hadde, so quam hertzoch Edwart mit syme getzuige ind sante syne wimpelen vur hyn mit eym groissen geschrey: Gelre! Gelre! Gelre! Do die Guylcher dat hoirden, die vur trurich ind bedroefft waren, so wurden sy van den unverhoeffden troist ind hulpe gantz wederumb gehertziget und vermant und kreigen eyn moit und stalten sich wederumb in die were intgheyn den hertzogen van Brabant ind die synen, ind wart eyn gruwelicher strijt dan vurhyn. Ind uyss der tzokumpst des Gelreschen getzuiges, der noch vrysch und wacker was, so wurden die Brabender kranck an were, die sich vurhyn moyd gearbeit hadden, ind dat geluck viel umb, ind hertzoch Edwart van Gelre ind hertzoch Wilhelm van Guylche wunnen den strijt, ind wart der hertzoch van Brabant gefangen ind bynae all syn voulck. Ind die gefangen waren, der was waill tzwey duysent rittermaissige manne, vryen, bannerheren ind hofflude, ind wurden erslagen van beyden parthien over die VIJ hondert vernoempter man, der Brabender ritterschaff over CCCC. Mer summa summarum van dem gantzen voulck, dat dae doit bleve, van edell ind unedell, is gewest, as man saget, VIIJ duysent man. Der greve van sent Paulus, den men noempt der greve van Sympoll up die Welsche spraiche, der wart ouch erslagen, ind sijn son wart gefangen. Der selve greve, as he noch lach up der erden ind levede, so quam eynre ind zoich ym syn harnesch uyss und ander gesmyde, den bat he dat he yn niet doide ind neme yn gefangen, und noempte sich den greven van Sympoll. Der vursz. doitsleger verstont die Frantzoische spraich niet ind antworde: Dich mach niet baten Sympoll, Sympoll, ind sloich yn doit ind zoigten ym uyss all syn gewait.

Item nae der slacht, want derselve doitsleger sulchen edelen man vermort hadde, wart eme sijn heufft affgeslagen tzo Coellen.

Fol. 272.

Wye hertzoch Edwart van Gelre doit bleyff.

Do dese strijt geschiet ind tzergangen was, so woulde sich der vursz. hertzoch Edwart van Gelre en wenich verlustieren 1) ind wat verscher lucht raiffen 2) ind dede syn helm up van dem angesichte. Ind as he alsus bloiss was umb syn angesicht,

1) verlustigen.

2) raiffen, raffen = snel tot zich nemen.

Digitized by Google

so was eynre dae van syme hoffgesynne, ind was Herman Leerss genoempt, van dem dorp Heesse geboren. Des vursz. Hermans wijff hadde hertzoch Edwart tzo syme willen ind ungotlichen ind uneirlichen sachen. Dae nu demselven Herman syn bequeme ure quam, so woulde he die untruwe, die ym geschach mit synre vrauwen, wrechen ind schoiss den vursz. hertzoch in sijn styrn, dat he dae van starff an dem derden dach, ind dat was up Sent Bartholomeus dach anno vursz., by keiser Karls IIIJ tzyden, ind he gunck in sijn XXXVI jair ind wart begraven tzo Grevendale. Ind also bleiff hertzoch Edwartz bruit, des greven dochter van Hollant, jonffer ind weduwe, ind dairumb dede sy sticken up yr ind yrs gesindes mauwen als vursz.: Got so moisset syn geclaget,

Dat ich byn weduwe ind maget.

In dem vursz. vurstrijde vlo die stat van Duyren ind der greve van Berge, doch quam he weder, do der strijt gewonnen was. Do nu die gevangen wurden heym bracht, so meynde he mitdeylung tzo haven an den gevangen, ind die frauwe van Guylche en woulde eme die gevangen niet layssen umb synre vlucht willen, ind sy schalt yn eynen eppelmenger 1).

Ind umb der scheltworden willen ind derselver wort me(?)quam idt tzo kriege, dat der greve van dem Berge mit macht in dat Guylcher lant tzoich ind dede groiss schaden dairin mit rouven ind bernen. Der hertzoch van Guylche stach sich niet dairin ind woulde des niet keren umb synre huysfrauwen willen, dan der unwille was komen van scheltworden, die sy syme neven gegeven hadde. Dat was eyn vrauwen tzorn.

So wie hertzoch Wilhelm van Guylch den hertzogen van Brabant up eyn tzo vill groisse summe van gelt schatzte, ind doch tzom lesten gantz ledich ind quyt van dreuworden 2) des keysers geven moiste.

Do nu hertzoch Wilhelm van Guylche dese groisse victorie gehat hadde, so wart hey sere stoltz ind homodich, want he van so vill edelen ind rychen hofluden groisse unzellich 3) gelt

1) eppelmenger, appelmanger = appelverkooper.
2) dreuworden, drouwworden = dreigwoorden.
3) unzellich, untellik = niet te tellen.

Digitized by Google

intfinge. Ind wurden tzo der tzijt vill rente, gult ind tziehende 1) mit anderen gerechticheiden, die tzogehoirden vurmails den hertzogen van Brabant, tzo Limburch ind Lutzenburch, verkofft den kyrchen ind anderen personen. Ind hielde den hertzogen van Brabant vursz. waill XI maenden gevangen up dem sloss tzo Nidecke ind hiesch van eme ungewoenlichen ind overswenck-lichen 2) groissen schatz, soulde he vry ind loss werden. Doch up dat leste liess he yn uyss, vry ind quyt, all dede he dat niet gern. Idt kumpt by wylen, dat Got eym eyn geluck tzo veugt, ind he will des niet intfain, ind is verhoffen dat idt eme sullen besser komen, ind tzom lesten veilt idt, dat he noch dat eyn noch dat ander krieget. Hedde der vursz. hertzoch Wilhelm eyn slechte gewoenliche goit geheischen, dat were eme wurden: so woulde he tzo vill haven, ind so wart eme tzom lesten niet.

Des anderen jairs dairnae, anno MCCCLXXIJ, so tzoich keyser Karll up den Rijn ind quam vortan gen Aich umbtrint Sent Johansmisse mitzsomer, as ouch en wenich hernae beroirt wirt, ind mit eme die keyserinne, XI buschoff, IX hertzoge, X greven, LXXXIIJ banritter, XI hundert ritter. Ind rieff tzo sich den hertzogen van Guylche, ind verhoirt die sach, wairumb sy tzo strijt komen weren, ind hiesch syn gevangen broder vursz. bryngen. Ind hadde des rede gehat myt eyn deyll fursten ind heren, die he dae by eme hadde. Dese vursz. hertzoch
Fol. 272 v. Wilhelm volgde eym gueden rait, mer niet nutzlichen rait, ind gaff dem keyser den hertzogen van Brabant slechts vry ind quyt sunder gelt off eynige schettzunge off gedinge, dan alleyn van dreuwe worden des keysers liess he yn uyss. Doch beleynde der keyser des vursz. hertzoch Wilhelms van Guylche soene in yren jongen dagen mit dem lande van Gelre als die neesten erven van mans geslechte, so wanne hertzoch Reynalt ind sijn broder sturven sunder erffgenam.

Wye hertzoch Reynalt van Gelre wederumb genomen wart als vur eyn heren desselven landes.

Do nu hertzoch Edwart van Gelre gestorven was, so wart hertzoch Reynalt, sijn broder, der der vet hertzoch geheischen

1) tziehende = tiende.

2) overswenckliek, overswindichlick = buitengewoon groot.

Digitized by Google

wart, uyssgelaissen van der gevencknisse, dairin hertzoch Edwart, sijn broder, yn X jair lanck gehalden hadde, ind wart wederumb upgenomen, als he ouch vurhyn gesacht hadde, tzo dem gantzen furstendom van Gelre. Want as he noch was in der gevencknisse ind verwarunge syns broders, sprach he, he woulde noch hertzoch van Gelre sterven. Mer as schrijfft Aristoteles, so leven die mynschen niet lange, die sere vet syn. Also geschiede ouch dem vetten hertzogen Reynalt: as he wederumb was upgenomen vur eyn heren im gantzen lande vursz., so heirschde he eyn sere kurtze tzijt, niet vil over eyn vierdeil jairs, want desselven jairs as he upgenomen was, starff he des vunfften dachs Decembris, by den tzyden keyser Karls IIIJ, ind liess geyn lijffserven nae sich, ind wart mit eme begraven schilt ind helm des stams van Gelren. He wart begraven tzo Grevendale by sijn vurvaderen.

Hye is tzo myrcken, dat van hertzoch Edwarts tzijt bis tzo hertzoch Arnoltz, der eynre was van Egmont ind upgeworpen van den Gelreschen vur eyn hertzoch, geyn geboren hertzoch van Gelre gewest is, dat is bynnen hundert ind dry jaeren. Der stam doch wederumb uperweckt ind geplantzt wart van den neven ind nichten desselven stams, as bald uyss den naevolgenden schrifften mach verstanden werden. Wie aver anno domini MCCCCXCV der uysspruch dairup gegangen sy up dem konyncklichen dach tzo Tricht, den koninck Maximilianus dae hielte in bywesen etzlicher kurfursten ind vill andere fursten, naedem as hertzoch Karll van Gelre uyss der gevencknisse van Vranckrijch wederumb komen was in Gelrelant, off der selve hertzoch Karll van Gelre mit syme vader, hertzoch Adolff, ind mit syme ancheren 1), hertzogen Arnolt, billich 2) hertzogen van Gelre genant syn, naedem as sy versmait ind veracht haven die belenunge van dem keyser tzo der tzijt, so doch dat vursz. hertzochdom under dem Roemschen Rijck gelegen is, dat is nu tzer tzijt anno MCCCCXCVI lantkundich, dairumb will ich niet vorter daevan schryven. Vide infra anno MCCCCXCV, vide etiam supra anno MCCCXXXIX.

1) ancheren, voor grootvader.

2) billich = rechtmatig.

Digitized by Google

Hye verginck der stam van Gelre ind quam dat Gelrelant an die hertzogen van Guylche.

Do hertzoch Edwart ind hertzoch Reynalt vursz. van Gelren doit waren, so quamen tzo kriech as van des lands wegen van Gelren Mechtilt, hertzoch Edwartz suester, die eltste, mit yren neven hertzogen Wilhelm van Guylche, yrem suester soene, ind stonde der kriech waill VIJ jair. Doch tzom lesten so nam overhant hertzoch Wilhelm ind syn moene 1) starff anno MCCCLXXIIIJ. Ind also behielt he beyde lande, als dat hertzochdom van Gelre ind dat hertzochdom van Guylche. He bedreve vill wunderlicher dynge ind was he angreyff, dat quam eme tzo gelucke. He reysde tzweymail in dat Hillige lant, he treckde tzweymail in Pruyssen ind streit up die ungeleuvigen. He quam tzo kriech mit dem buschoff van Coelen ind beschetzte yn, dat he ym geld ind wijn geven moist. Vide MCCCCIJ.

Fol. 295.

Hye wart begraven der stam van Gelren mit schild und helm.

In dem vursz. jair (1423) do starff hertzoch Reynalt van Guylche ind van Gelre up Sent Johans Baptisten avent sonder erffgename, ind wart mit eme begraven helm ind schilt, want he was der leste hertzoch van Guylche ind Gelren, nae der rechter lineen. Ind wart upgenomen van den Gelreschen eyn van Egmont, Arnolt genoempt. Mer dat hertzochdom van Guylche viell van eme ind quam an die hertzogen vam Berge, as hernae geschreven wirt anno domini MCCCCXXVI.

Fol. 299 v.

Wye eynre van Egmont opgenomen wart van den Gellerschen tzo eyme heren.

In dem selven jaer (1423), naedem als hertzoch Reynalt van Gelre und van Guylche doit was, nam der hertzoch van Cleve vur sich die stede in Gelrelant ind ouch den rait und wart mit yn eyns, woulden sy den juncker van Egmont machen eyn heren over Gelrelant, he wolde ym sijnre doichter eyngeven 2). Dat geschach allit dairumb, dat der hertzoch van

1) moene, mone = moeder of vaders zuster.

2) eyngeven, ingeven = toevertrouwen, geven.

Digitized by Google

Berge dat Gelrelant niet en kriege. Ind was eme doch anerstorven, ind ouch hatte yn der keyser daemit beleynt. Ind der hillich machte eyn groissen swaren kriech tusschen Gelrelant.

. 302. ## Wye die Gellerschen dat Guylcher lant onderstunden weder an sich tzo bryngen.

In denselven (1433) jair begunten die Gellerschen tzo rouven ind tzo byrnen in dat lant van Guylche, mit sulchen sachen. Die ritterschaff meyste deyl in dem Guylcher lande ind ouch der here van Heynsberch waren goit Gellersche, dairumb hadden die Gellerschen goit ryden in dat Guylcher lant, rouven ind byrnen. Sy rouffden ouch up die stat Coellen ind duerde der kriech IIIJ jair lanck ind wart verderfft mennich kouffman ind huyssman.

In denselven jair in dem Bramaent do lach her Arnoult, hertzoch tzo Gelre ind here tzo Egmunt, mit alle sijnre ritterschaff ind steden untgain 1) hertzoch Ailff van den Berge ind wolde mit eme strijden umb dat Guylcher lant. Der hertzoch van Berge in dorst den Guylcheren niet getruwen, want sy bess Gellersch waren dan Berchs, ind he was verraden van dengenen, die he meynt dat sijn beste vrunt soulden sijn, ind tzoich an den rait van Coillen ind bat dae umb hulpe ind troist, der wart he[m] gewert 2).

Dairnae up sente Medardus dach tzoich eyn gemeyn der stat Coellen uyss, waill mit tzwey dusent perden ind mit herwagen, mit schutzen ind mit bussen, starck ind mechtich, in dat Guylcher lant, dem hertzogen van den Berge tzo hulpe ind tzo stryden umb tzo behalden dat Guylcher lant, wie waill idt ungeweder was; aldae laegen die ruitter der stat Coellen waill IX dage ind warden strijtz, ind die Gellerschen vorten die Coelner ind wurden vluchtich ind tzoigen heymlich widderumb heym ind en dorsten niet strijden. Hette die stat Coellen gedain, die Gellerschen hedden dat Guylcher lant kregen myt verreitnisse, want die Guylcher weren gerne Gellersch wurden, ind der hertzoch van Berge were gewis erslagen geweist. Dat die Gellerschen der stat Coelen unvruntlich waren, dat quam yn synt heym, as vur gerurt is anno MCCCCXXVIJ. Item vide anno MCCCCXLIIIJ tzwey maill.

1) = tegen. 2) geschonken.

Digitized by Google

Fol. 304.

Van eynre soynung der Gellerschen, der Bergschen und der stede van Coelne.

In dem selven jair (1436) in den Mertz do wart tusschen den Gellerschen ind den Bergschen ind der stat Coelne eyn upheldunge ind eyn bestant gemacht IIIJ jair lanck, dat lanck eyn swair kreich was gewest. Do der huysman verdreven ind verhert was, die dorper verbrant ind der kouffman verdorven ind die heren numme 1) en hadden tzo verkriegen ind cost tzo halden, do quam idt tzo eyme bestant ind men dede dat lant ind die straissen up ind leiss den kouffman varen ind vliessen, des secher noit was tusschen den Gellerschen, Guylcheren ind der stat Coelne.

Fol. 321 v.

Anno Domini MCCCCLXX.

In demselven jair umbtrint Sent Johans misse Baptisten tzoich hertzoch Karll van Burgondien mit vill volcks in dat lant van Gelre, mit vil gereitschaff, buessen ind anders, dat tzo strijde ind sturmen diente. Ind int eyrst ergaven sich die van Ruremunde in dye hant des vursz. hertzogen ind liessen den in ind hulden eme. Ind tzoich voirt vur Venloe, die verhielden ind weirden sich umbtrint VIIJ dage, doch gaven sy sich up beheltenis lijffs ind goetz. Dairnae tzoich der hertzoch mit syme heir vort vur Nymmegen, ind der hertzoch belachte die stat an eynre sijden ind der hertzoch van Cleve over den wasser ind laegen dairvur umbtrint IIJ wechen ind gavent sich dae up ind hulden den hertzogen van Burgondien.

In dem selven leger sante der hertzoch van synen luden over den greven van Moerse ind wunnen ind namen dem alle sijn lantschaff. Ind also kreich hertzoch Karll van Burgondien dat hertzochdom van Gelre ind die graeffschaff van Moerss in, all tzo maill tzo synen willen, bynnen VIIJ wechen ind besatte die stede mit etzlichen synen luden. Ind moisten eme groiss schatze geloven ind ouch geven. Wairumb aver hertzoch Karll sijn volck sante over den greven van Moerss, dat quam hievan. Want die Gellerschen yn hatten upgeworpen ind upgenomen vur eyn momber ind heufftman yrs landes, dae der junge hertzoch gevangen was, ind naedem als hertzoch Karll

1) numme = niet meer.

Digitized by Google

dat lant van Gelre hertzoch Arnt, dem vader, affgegolden hatte, so was der greve van Moersche mit den Gellerschen intgheyn hertzoch Karll van Burgondien dat lant ym vur tzo halden, ind dairumb wart he gelijch mit yn dairvur overvallen.

322. Item hertzoch Ailff, den hertzoch Karll van Burgondien gevangen ind gevencklich hielde, hadde tzwey kynder, eyn soyn genant Karll ind eyn dochter, die waren bynnen Nymmagen. Die nam hertzoch Karll van Burgondien ind voirt die mit sych gevencklich in Brabant.

Item sere kurtz dairnae tzoich der hertzoch van Burgondien vursz. mit etzlichen syme volck tzo Trier, dae keyser Frederich was, ind waren aldae by eyn andere umbtrint VIJ wechen ind hadden vast koestlicheit ind handels under eyn. Ind der keyser beleende den hertzogen van Burgondien mit dem lande van Gelre, want die Gellerschen waren dem keyser ind dem hilligen Roemschen rijch meer dan in XXX jairen nye gehoirsam gewest ind yr heren hadden vil moitwillens ind ungeboerlicheyt bynnen der tzijt vur sich genomen.

328. ## Anno Domini MCCCCLXXIX.

In dem selven jair was ouch kriech in dem lande van Gelre, want die Gellerschen, do hertzoch Karll van Burgondien doit was, hofften sy yrren geboren heren tzo kriegen. Darumb as hertzoch Maximilian van Oesterijch in die lande quame, woulden sy yn nyet intfain vur eyn heren, dairumb wurden yr vyant der hertzoch van Burgondien ind der hertzoch van Cleve ind waren mit etzlichen yren vrunden vur Gelre getzoigen myt heufftbussen ind ander gereytschaff ind sloigen dairvur tzwey bolwerck up. Ind die van Nymmegen mit yren vrunden quamen int lest dair tzo hulpen der jonfferen van Gelre, die bynnen der stat was, ind drieffen die up, ind sy liessen dair tzwo heufftbuessen, tommeler, slangen ind vast ander gereitschach ind pravanden ind die Gellerschen voirten die gereytschafft bynnen Gelre. Die vursz jonffer, Katherina genoempt, was hertzoch Adolffs suester ind der hadde hertzoch Karll van Burgondien tzo yrrem widdem 1) gegeven, als he Gelrelant gewonnen hadde, die stat van Gelre ind anders, ind dat behielte sy ind noch hait, watterley orlochs dem lant

1) widdem, widem = bruidschat.

Digitized by Google

van Gelren over quame in der naevolgender tzijt, bis noch her, anno MCCCCXCVI.

Fol. 338. In dem jair uns Heren MCCCCXCIJ, als hertzoch Karll van Gelre gevangen was van den konynck van Frankrijch ind dae eyn tzijt van jaeren gewest was ind konynck Maximilianus uyss desen landen was in Overlant 1), so hadden die Gellerschen eyn groiss verlangen nae yrem geboren heren, als gemeynlich in allen landen die undersayssen geneigt sijn tzo yrem lansheren, welches ich hie niet underscheiden will, off der vursz. hertzoch yr recht lanshere sij off niet, dat bevolen is uyss tzo sprechen den IIIJ kurfursten, als men saget, hie tusschen Paischen anno MCCCCXCV. Nochtant want he eyn son was hertzoch Adolffs, der hertzoch van Gelren genoempt was, so waren die Gellerschen eme mere tzo geneyget dan eyme nu gekoren uysslendigen
Fol. 338 v. heren. So he nu in Vranckrijch was gevangen, so overquamen alle Gellersche stede mit dem greven van Moersse, ind santen den in Franckrijch mit eyn deyll anderen treflichen mannen. Die quamen in Franckrijch mit geleyde ind wart alsus gedeidinget, dat der hertzoch sulde geven eyn summe geltz, ind daevur soulde der greve van Moerss geven ind setzen synen sone an die stat bys so lange, dat die summe geltz betzalt wurde, ind dat ginck an der greve van Moerss, ind brachten hertzoch Karll her uyss in Gellerlant. Ind dae wart he untfangen mit groisser vreuden ind loffsanck ind ingefoirt mit cruytzen ind fanen ind eme gheschach groisse geschencke van sijnre ritterschaff ind ouch van den burgeren ind steden. Ind alle steden huldeden eme, doch mit eme underscheit, ind bleyff im lande umbtrint IJ jair ind gewan etzliche sloss ind stede, die in hatte eynre van Egmont, genoempt Scheel Gyss.

Fol. 341. Item by disser tzijt (1494) umbtrint Sent Gereons dach quam hertzoch Karll van Gelre wederumb tzo dem konynck overmitz bede der konyngynne, der eyn tzijt lanck uyss dem lande gewichen was ind hielt sich in Brabant by der konyngynne, durch die he genade erwarff an dem konynge, dat he sich dae inthalden moicht, ind wart tzogegeven van dem konynck, wer idt sache dat he dat bybrechte, dat he eyn recht geboren here des lantz were, he sulde des geniessen. Ind wardt der uysspruch

1) Overlant d. i. het bovenland, Duitschland.

Digitized by Google

gestalt an die IIIJ kuerfursten an dem Rijne. Do nu der dach quam, der tzo Tricht gehalden wart, wart aldae uyssgeroiffen, dat he dat lant niet mit rechte behalden moichtè, als ouch sijn vurfaren gedain hadden, want, als vursz. anno MCCCLXIJ naedem as der stam van Gelren mit hertzoch Reynart begraven were mit helm ind schilt ind die tzwen, Arnolt ind Adolff, dat lant van Gelre niet intfangen hedden van dem keyser in lehenschaff, sonder die veracht etc., dairumb wart dae uyssgeroiffen, dat der vursz. here sulde vortan genoempt werden her van Egmont und niet van Gelre. Ind wie waill der uyusspruch geschiet was, bleyff he doch im lande ind wart hertzoch van Gelre genoempt. Ind die stede im lande verbunden sich zo samme meir dan vur umb dem vasel 1) wederstant tzo doin ind tzo verdrijven, dat van des konyncks wegen dair komen was, as ouch geschiede. Vide anno MCCCCXCIX.

›l. 347 v. In dem selven jair (1498) vursz. quam der Roemsch konynck in dit lant in Octobri van boven durch die Eyffel tzo Aichen mit vast reysigen ind voysknechten, umb dat Gelrelant tzo nemen van hertzoch Karll van Gelre, der im lande was, ind den tzo verdrijven ind belachten Echte, eyn sere vaste vestunge, ind sturmden dat und leden vill schadens dairvur ind wunnen dat mit gewalt ind vast 2) der burgere ind andere, die dae in waren, tzoigen eyns by nacht dairuyss. Ind in derzelver tzijt wunnen die ouch eyn stetgyn genant Nuwestat ind besatten die IJ vlecken.

Item dairnae in Novembri tzoigen des Roemschen konyncks vrunde, nemlich hertzoch Albrecht van Sassen ind hertzoch Wilhelm van Guylch, mit vast reysigen ind voisknechten mit huefftbuessen ind mit anderen artelrien vur eyn stat genant Stralen und laegen dairvur IIJ wechen und noedichden die stat gantz sere mit schiessen und mit sturmen, ind wart upgegeven up Conceptionis Marie up genade lijffs ind goitz.

Item bynnen den belech tzoigen die Gelreschen uyss mit reysigen ind voysknechten in dat lant van Hensberch ind in dat lant van Moerse, des der hertzoch van Guylche vursz. eyn beschyrmer was, ind branten, rouffden ind voirten ouch etzlige gefangen mit yn, dair in langen tzyden nye brant noch rouff gevreischt 3) was.

1) vasel = gespuis.

2) vast = vele. 3) vreischen, vreschen = vernemen.

Digitized by Google

In dem selven jair do tzoigen die Gelreschen vur Echte ind wunnen dat mit gewalt, dairinne waren eyn capiteyn uyss Hingauwen, der hadde mit ym binnen Echte ind andere geselschafft by CC perde ind lagen dae van des konyncks wegen. Der capiteyn wart gefangen ind die andere Walen wurden erstochen der meysten deyll, ind namen die pert ind plunderden dat. Zerstont dairnae quamen die Guylcher ind verbranten dat dorp gantz aff.

Fol. 349.

Anno Domini MCCCCXCIX.

In dem selven jair vursz. umbtrint Sent Mathijs dach was des hertzogen volck van Cleve uyss dem lande geruckt vur eyn stetgyn genant Doutekem. Bynnen des ruckden die Gellerschen uyss ind sonderlinge uyss der stat Nymmagen mit eyme groissen houff in dat lant van Cleve bis umbtrint Cleve und daeden dae sere groissen schaden mit bernen, brantschatzungen ind vill moitwillens dae van yn bedreven wart. Der hertzoch vursz. wart des gewar ind brach up mit synen frunden und quamen an die Gelreschen ind ersloigen der vill tzo doit ind behielden der Gelreschen dair tzo noch gefangen over XV^{c} man.

Digitized by Google

GELDERSCHE KRONIEKEN.

Digitized by Google

WERKEN,

UITGEGEVEN DOOR

GELRE.

VEREENIGING TOT BEOEFENING VAN
GELDERSCHE GESCHIEDENIS, OUDHEIDKUNDE EN RECHT.

No. 5.

GELDERSCHE KRONIEKEN.

IN HET LICHT GEGEVEN

DOOR

P. N. VAN DOORNINCK.

Tweede aflevering.

ARNHEM,
P. GOUDA QUINT.
1908.

Digitized by Google

GELRE.

VEREENIGING TOT BEOEFENING VAN
GELDERSCHE GESCHIEDENIS, OUDHEIDKUNDE EN RECHT.

GELDERSCHE KRONIEKEN.

IN HET LICHT GEGEVEN

DOOR

P. N. VAN DOORNINCK.

Tweede aflevering.

ARNHEM,
P. GOUDA QUINT.
1908.

Digitized by Google

INHOUD.

Blz.

VII. Dit nabescreven ist cronijck van Gelre. *Met 2 afbeeldingen* 99

VIII. Cort verhael, hoe dat Gelderlandt ierst aen het huys van Oostenrijck gecommen is, gelijck oock Utrecht ende Ooveryssel; mede van de oorlogen in dese landen hierom geschiet, ende van de expeditie ende success van Marten van Rossum, 1494—1555 115

IX. Geldersche kroniek, berustende in het archief der stad Erkelenz, 878—1549. *Met afbeelding.* . . . 147

X. Die genealogia offte affcompste der voechden, greven und hartochgen van Gelre. 215

Digitized by Google

VII.

Digitized by Google

In het archief van den vorst van Salm-Salm te Anholt berust een handschrift gemerkt:

No. 42. Chroniken in Nieder-Deutscher Sprache.

Het is een register in 8vo formaat, groot 276 bladen, waarvan 191 papier en 85 perkament, geschreven met een hand van de laatste helft der 15de eeuw en gebonden in een lederen band met koperen beslag van denzelfden tijd.

Het papier vertoont als watermerk een eenhoorn en een ossekop. Zie de Stoppelaar, Het Papier, blz. 53 en 63, plaat IX, No. 9, en plaat VI, No. 12.

In het handschrift komen 28 penteekeningen voor: bij het begin van elke afdeeling een teekening, zinspelende op het te behandelen onderwerp, terwijl de overige afbeeldingen zijn verspreid in den tekst, handelende over de pausen en Duitsche keizers.

Ten aanzien van de jaartallen is bij het gebruik dezer kroniek voorzichtigheid niet overbodig.

De inhoud van het handschrift is als volgt:

Fol. 1. Onbeschreven.

Fol. 1 v. Afbeelding van het wapen van de heeren van Bergh.

Foll. 2—13 v. Register met het volgende opschrift:

Hijr begynt die tafel van desen boick ind een ygelick punt te vynden onder getal, dairt onder geteykent is.

Foll. 14—15. Onbeschreven.

Fol. 15 v. Penteekening, voorstellende twee pausen.

Fol. 1. Hijr begynnen die paeuse op Christum ende striken voirt tot Kaerle ende wat elc pauwes sette, etc.

Begin: Hier te voeren seyde ich u aldus,
Dat die ijrste pauwes was Christus.

In den tekst komen 14 penteekeningen voor.

Fol. 42 v. Slot: Ende brict sijn keyserlycke gelofft,
Dair hy meynedich wart off.

Bevat een korte geschiedenis der pausen tot Leo III.

Foll. 43—48. Onbeschreven.

Fol. 48 v. Penteekening, voorstellende een bisschop, waarboven staat: Colonia.

Digitized by Google

Fol. 49. Hijr begynnen die coroniken van den biscopen van Coelen.

Begin: Te Agripinen, der edelre stat van Walschenlande, was die ijrste byscop sanctus Maternus, die byscop was van Trijr ende Tongeren in den jair ons Heren XCIIII, doe keyser Domicianus regnierde ...

Fol. 56 v. Slot: Dye LVIte Wylhelmus van Gennep, die huden regijrt.

Foll. 57—59. Onbeschreven.

Fol. 59 v. Penteekening, voorstellende een bisschop.

Fol. 60. Dit is getagen uitten boick der gesten der biscopen van Ludick.

Begin: Doe men screeff die jaren ons Heren XXXVI na der passiën ons Heren Jhesu Christi, Maternus die ijrste byscop van Tongeren wart gesant van den heyligen apostel sunte Peter ...

Fol. 74. Slot: Henricus, brueder des greven van Gelre, avermits Petrum geheyten Capocium, cardinael des Roemschen stoels, legaet, wardt byscop gemaict tot Ludick; hy was jonck van jaren, waill gestalt in den licham ende alre edelste van koemsten. Ende wardt byscop in den jaer ons Heren MII°XLVII opten XXIIIIten dach der maent September. Van welken wy scryven solden, mer nyet sekers noch ter tijt van on en hebben dan dat gehoechenis, als dat hy thent totten jaere ons Heren MCCLI, doe wy on avermits scrifften silencium imponierden, dat bisdomme regierden in der joecht ind noch nyet consacriert ende dat hy der Roemschen kerken een getrouwe soen ende dienre was ind seer gonstich, welke ter eren Gaits ind nutticheyt sijnre kerken geve die Almachtige Got haet ter boescheyt ende wassinge der doegden. Amen.

Fol. 74 v. Penteekening, voorstellende een bisschop.

Fol. 75. Hijr beginnen croniken van den biscopen van Utrecht.

Begin: Wie weten will hoe ijrst began
Utrecht dattet biscope gewan ...

Fol. 84 v. En deser tijt levede greve Otto van Gelre, die had een wijff van Simpoll, geheiten Philippa, dair wan hy van greve Reynalt van Gelre, des ijrsten hertoughen Reynalts vader. Dese greve Otto starff int jair ons Heren MCCLXXII IIII Ydus Januarij. Dese selve Otto fundierde Nycloester.

Dese greve Reynalt, greve Otten soene, had een wijff

Digitized by Google

van Flanderen, geheiten Margarieta, dair wan hee aff ijrsten greve Reynalt, die na hertoige wart te Vranckenvoirt. Ende dit schiede int jair ons Heren MCCCXXXIX des XXXten dages in den Meerte. Dese greve Reynalt, hertoughe Reynalts vader, starff in den jaere ons Heren MCCCXXVI V. Ydus Octobri.

Dese hertouge, die ijrste van Gelre, had twe wijff; die ijrste heyte Sophia van Mechelen, dair wan he drie dochter aff. Mechtelt heite die ene ende nam den heren van Loen, den greve van Cleve, van Bloys end liet geen kynt achter. Die ander heyt Ysebella ende was abdissa van Nyencloester. Die darde heyt Marya ende nam (den) hertouge van Gulick, dair wan sy by twe hertougen Wilhelm ende Reynolde, die ene na den anderen hertougen to Gelre.

Item die ijrste hertoigh Reynalt nam na een wijff geheyten Alienora, des koninex dochter van Englant, ende oir moeder des koninex dochter van Francrijcke, etc.

Fol. 90 v. Slot: Wairt hy 1) tot Loudick biscop gecoeren.
Dair her Jan van Arckel 2) was biscop te voeren.

Hijr eynden die coroniken van den biscopen van Utrecht.

Fol. 90 v. Penteekening, voorstellende een bisschop.

Fol. 91. Hijr begynnen die coroniken van den biscopen van Monster.

Begin: Int jair ons Heren VII^{c}LXXII began die grote keyser Kaerle te bekieren dat lant van Sassen . . .

Fol. 105 v. Slot: Heydenrijck Wulff die XXXIX. was voir doemproest ende canonick to Monster.

Foll. 106—110. Onbeschreven.

Fol. 111. Want te weten die tyde der Roemsscher bysscopen ende keyseren unde der anderre vaderen in oeren tiden.

In dezen tekst komen vier penteekeningen voor.

In het register staat als hoofd voor deze afdeeling: Hijr begynnen die gesten der Roemscher biscopen ind keyseren ende der anderren vaderen in oeren tyden.

Foll. 212—213. Onbeschreven.

Fol. 213 v. Penteekening. Zie tusschen bladzijden 104 en 105.

Fol. 214. Dit nabescreven ist cronijck van Gelre.

---

1) Arnold van Hoorn, bisschop van Luik, 1378–1389.

2) Jan van Arkel, bisschop van Luik, 1364—1378.

Digitized by Google

Begin: An der tijt dat Adam gemaeckt was...

Fol. 222. Slot: Arnolt, here tot Egmont ende tot Ysselsteyn.

Fol. 222 v. Penteekening, voorstellende een wapenheraut dragende het wapen van....

Fol. 223. Dit is ist coronijck van Hollant.

Begin: Derick had een wijff, die heyte Genaderick...

Fol. 225 v. Slot: Ende 1) regierde Holland XXXV jair ende starff in den Hage.

Fol. 226. Dit nabescreven ist cronijck van Brabant.

Begin: It was van den lande Kaerlman,
Die die ijrste herschappie gewan
Van Brabant ende oick die ere...

Fol. 231 v. Slot: Ende des hertoge Anthonis soene,
Gebaren uit der Vranscher crone
Ind nu hertoge, dats wairheide,
Van Brabant ende van Lymborch mede.

Fol. 231 v. Penteekening.

Fol. 232. Dit nabescreven is coronijck van der Marka.

Begin: Soe als die aelde scriften in den cloester Aeldenberge...

Fol. 238 v. Slot: Nu kome ich totter edelre Rykarde, grevynne van der Marka.

Fol. 239—239 v. Uitgesneden.

Fol. 240. Tot verclaringe des rechten erfvolgers tho dem konynck van Francrijck is dese nabescreven figure gemaickt.

Stamtafel der Fransche koningen van Lodewijk IX tot Karel IV.

Fol. 241. Penteekening.

Fol. 242. Dit nabescreven sijn croniken der hertoghen van Cleve.

Begin: Die ijrste greve van Cleve was geheyten Helias.

Fol. 244 v. Slot: In den jair ons Heren MCCCCXXXIII op sunte Pauwels dage Commemoratio en wenych voir soeven uren namyddage wart ghebairen Engelberti, die dairde soen toe Cleve.

Foll. 245—261. Onbeschreven.

---

1) Aelbrecht van Beyeren, sterft 1404.

Digitized by Google

DIT NABESCREVEN IST CRONIJCK VAN GELRE.

Fol. 214. perkament. An der tijt dat Adam gemaeckt was, eer Got ter werlt quam, soe wasset een end vijftich jair ende XCIX, dat was wair. Van Adams tyden totdat liep die diluvie wijt ende diep, soe wast IIᵐIIᶜXLII jair ende dat cessierde totter tijt dat quam Abraham, des seker siet.

Adam leefden IXᶜ ind XXX jair. Zet levede IXᶜ ende XII jair. Matusalem leefde IXᶜ ende LXIX jair. Noë leefde IXᶜ ende L jair. Abraham had IIᶜ ende XXV jair.

Item van Adams tiden tot Abrahams tiden wast IIIᵐIᶜ LXXXIIII jair.

Item Hector van Troyen regnierde voir Gaits gebuert XIᶜXXX jair.

Item die groite coninck Alexander, die alle die werlt omvochten ende bedwangen had, starff voir Gaits gheboirt III ende XIX jair 1).

Item Julius Cesar starf voir Gaits geboirt LII jair.

Item doe men screeff int jair ons Heren VIIIᶜ ende XV doe starff keyser Kairle, die tot Aken leget begraven, ende hy dede dat monster tot Aken ijrst maken.

Int jair ons Heren MXCIX began sunte Bernarts oirden.

Int jair ons Heren M ende XCIX wart Jherusalem verloist van den Sarasinen van heren Gadert van Lottingen.

Fol. 214 v. Int jair ons Heren Xᶜ regnierde Gadert van Biloen.

Int jair ons Heren MC ende XX doe began die witte oirden Premonstreit.

Int jair ons Heren MCLIII starf die heilighe man sunte Bernart.

Int jair ons Heren MCXCVI doe began die oirden der Drivoldicheit.

---

1) Hier staat nogmaals: jair.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

CC xviij

Dit nabeſchreuē iſt Cronyck van Gelre/

nder tijt dat Adam gemaeckt
was eer got ter werelt quam Doe
was dese eerend Cyfrich iaer ende
prins dat was waer van adams
tyden tot dat hiesp die Dilunie
wijst ende dese Doe was ijſy ijſt volij iaer
end dat resterende totter tijt dat quam Abrahā
des ſelfden ſlachts

Adam leefde xp^c md ppp^o iaer/ Set
leefde xp^c en vij iaer/ Mathuſale
leefde ix^c en lxxv iaer Noe leefde
xp^c en l nui- Abraham had ij^c en ppp^o iaer
Alten van Adams tyden tot Abrahams tyden
Was ijm^y ij^c lxxxviij iaer ſeſtien heſton ba
troyen regnierde Cour gault gebuert pij^c
ppp^o iaer ſeſſp die groute romuſk Alexander
die alle die werelt ombeſtaen en bedwongē
had ſtarff Cour gault ghebuert iij^c en prij
iaer Jaer ſeſſp Julius reper ſtarf Cour gaults
gebuert lij iaer ſeſſp doe men ſtreefft dat
iaer ons heren Chriſt en pp doe ſtarff keyſer
Aurelius Die tot aken legert begrauen/ en hij
dedt munſter tot aken ierſt maken ſeſſtien
iaer ons heren xp^c prins began ſunte Se-
naſtis orden ſeſſtien iaer ons heren xp^c ende
prins ward tyeruſalem verloſt tanden
ſarracenen van heren godert van lottringe
ſeſſtien iaer ons heren pij^c regnierde godert

Digitized by Google

Int jair ons Heren MCCXVI opter XI^{m} Megeden dach starff greve Gerart van Gelre, die stichte dat cloister tho Ruremunde.

Int jair ons Heren MCCXII wairt die stat van Ludick gewonnen van hertouge van Brabant.

Int jair ons Heren MCCXIIII hadde biscop Huge van Ludick victorie tegen hertouge van Brabant toe Montenaken.

Int jair ons Heren MCCXVIII began die Predicker oerden.

Int jair ons Heren MCCXX bleeff die guede..... 1) van Hostmer doit by Coverden.

Int jair ons Heren MCCXXX op sunte Matheus dach starff Richarda van Nassouwen, grevynne van Gelre, die dat cloister to Ruremunde stichte ende was dair die ijrste abdisse van den cloester. Doe wart Ruremunde begrepen ende begont te bouwen.

Int jair ons Heren MCCLI in de herfste starff Margriete van Cleve, grevynne van Gelre, greve Otthen ijrste wijff ende sy was die ijrste ende greve Ott, die dat cloester stichte 's Grevendaile
Fol. 215. papier. by Goch. In denselven jair 2) opten Xden dach in Loemaent starf greve Ott van Gelre, oir man, fundatrix Vallis Comitis.

Int jair ons Heren MCCLXX wart die dijck tho Tyell doergesteken van den hertoghe van Brabant ende wart des derden dages....

Int jair ons Heren MCCLII worden hondertdusent Vlemynghe doytgeslaghen van den greve van Hollant by der stat Coetsant 3).

Item opten Vden dag van Mey 4) starff Margriet van Gelre, greve Gerits wijff.

Int jair ons Heren MCC 5) opten XIIIIden dach in Aprill starff Philip van Sympol, grevynne van Gelre, greve Otten ander wijff, greve Reynolts moeder.

Int jair ons Heren MCCLXXIII brack hertoich Jan van Brabant den dijck to Tyell op sunte Victoris dach.

Int jair ons Heren MCCLXXVII wart greve Willem van Gulick ende Willem, sijn soen, doitgeslagen bynnen Aken myt voil gewapender lude van der zwoenenkomp, dat een hertoich van Gulick boirt den offer tot Aken 6).

Int jair ons Heren MCCLXXXVI wart Tiell verdarfft van greve Reynolt van Gelre.

---

1) Opengelaten in het handschrift.

2) Dit is onbegrijpelijk. Graaf Otto is in 1271 gestorven. 3) Kadsand.

4) Zij stierf in 1230, volgens andere opgaven op 21 September.

5) Dit jaartal is foutief. Zij huwde eerst in 1253. Misschien MCCC?

6) Deze mededeeling is onverstaanbaar.

Digitized by Google

Int jair ons Heren MCCLXXXVII was soe groit water ende
Fol. 215 v. die zee wyes soe hoige, dat voel dusent mynschen verdroncken.

Int jair ons Heren MCCLXXXVIII had hertoigh Jan van Brabant zege toe Woeringen op sunte Bonifacius dach ende dair wart menych groit heer doitgeslaghen ende die biscop van Coelen ende greve Reynolt van Gelre worden gevangen ende meer ander heren.

Int jair ons Heren MCC wart Akers verdestruijrt van den heyden.

Int jair ons Heren MCCXCV bleeft hertoich Jan van Brabant doitgeslagen in een tafelronde.

Int jair ons Heren MCCXCVI wart greve Floris van Hollant gevanghen van Hermen van Woerden ende van den here van Amstel ende wart des darden daigs gedoit in der gevenckenisse.

Int jair ons Heren MCCC bleeff die biscop van Utrecht doit op die Hollander.

Int jair ons Heren MCCC ind een lach die hertoch van Brabant voir Mechelen.

Int jair ons Heren MCCC ind twe was die strijt voir Cortrijcke.

Int jair ons Heren MCCC ind III lach die ghemeynte van Bruessell onder ende baven.

Int jair ons Heren MCCC ind IX was een groit hoep volcks geteykent mytten heiligen cruce, die voil Joeden doitsloeghen ende verdarfden oick die borcht van den Borne, dair sy wail hondert Joeden op doitsloeghen.

Fol. 216. papier. Int jair ons Heren MCCCXIII ward die guede keyser Henrick 1) vergeven van enen monick van den Predickeroerden ende die vurs. keyser was van Lutzemborch ende wart begraven by der stat van Pyse.

Int jair ons Heren MCCCXV was die groete duer tijt; doe kofft men een malder weyts om VI liber, een malder roggen omb V ℔, een malder gersten omb IIII ℔.

Int jair ons Heren MCCCXVI was die groite starffte.

Int jair ons Heren MCCCXVII doe was men to Sutart.

Int jair ons Heren MCCCXVI 2) starff greve Reynolt van Gelre op sunte Dyonys dach.

Int jair ons Heren MCCC opten XIIIden dach van Hoey-

1) Henrik VII van Luxemburg stierf 1313 te Buonconvento bij Sienna.

2) Lees MCCCXXVI.

Digitized by Google

maent starff Ermgart grevynne van Gelre, hertochynne van Lymborch, greve Reynolts wijff die ijrste 1).

Int jair ons Heren MCCCXXI 2) op sunte Albinen dach starff Margrfet van Vlanderen, greve Reynolts ander wijff, moeder Reynalts, des ijrsten hertoghen van Gelre.

Int jair ons Heren MCCCXXVII wart Valkenborch beleghen van alle Brabant ende die heer van Valkenborch wart onderdanich.

Int jair ons Heren MCCCXXVIII wan greve Reynalt van Gelre den strijt teghen die Ludiker.

Int selve jair quamen die Duytsche heren to Tyell.

Doe men schreeff MCCCXXXV op sunte Agneten dach
Fol. 216 v. kreech greve Reynolt van Gelre ende van Zutphen die stat van Tyell.

Int jair ons Heeren MCCC ende XXXIX wart greve Reynolt van Gelre hertoge gemaict van den keyser tot Franckenfoirt. Ind VIte dage van Mey int selve jair 3) starff Sophie van Mechelen, hertoginne van Gelre ende van Zutphen.

Int jaer ons Heren MCCCXXXII was men to Heselem.

Int jaer ons Heren MCCCXIII was men to Hellekene.

Int jaer ons Heren MCCCXL was men voir Camerick ende voir Doirnynck.

Int jaer ons Heren MCCCXLII was die groite brant to Mechelen.

Int jair ons Heren MCCCXLIII opten XIIten dach in Octobri starff Reynolt, die ijrste hertoge van Gelre ende greve van Zutphen, die stichten dat 4) Kartusarcloister by Arnhem, dat men heyt Monichusen.

Int jair ons Heren MCCCXXXIII op sunte Servais dach wart gebaren die vette hertoge van Gelre ende van Zutphen, hertoich Edewalts broeder.

Int jair ons Heren MCCCXLV was Utrecht belegen van hertoich Willem van Hollant ende die toich opt selve jair op die Vriezen ende wart doitgeslagen.

Int jair ons Heren MCCCXLVI was Ludick belegen van den biscop ende was zustersoen sgreven van der Marck ende streden tot Wetten ende dair wonnen die Ludiker den strijt.

---

1) Dit jaartal is niet juist. Zij overleed tusschen Juni 1282 en Juni 1283.

2) Lees MCCCXXXI.

3) Dit is onjuist, en moet zijn 1329.

4) Hier staat het woord: cloister, dat doorgehaald is.

Digitized by Google

Fol. 217. papier. Dair bleven doit die here van Valkenborch ende Zeger van Zwalmen ende voil meer heren.

Int jair ons Heren MCCCXXXVI op sunte Gregorius dach wart geboren Edewart hertoge van Gelre ende greve van Zutphen, des vetten Reynaldus broeder.

Int jair ons Heren MCCCXLVI had die conynck van Englant zege tot Kirsey tegen den coninck van Vrancrijck op VI milen bynaest sunte Joest ende dair bleef doit die coninck van Beem, die greve van Vlanderen.

Int jair ons Heren MCCCXLVII wart joncker Reynolt van Gelre ritter bi den hertoge van Brabant by der stat van Hanoyt ende mit on worden XXXII ritter.

Item dieselve hertoich Reynalt hadde zege tegen die Ludiker op sunte Marien Magdalenen avont ende dair bleven doit Hubert Schencke, die here van Culenborch, Rutger van Arkell, here van Asperen, die here van Oy ende sijn brueder ende Baldewijn van Batenborch. Soe bleven voil Ludiker doit, meer dan XXV^{m}.

Int jair ons Heren MCCCXLIX doe gyngen die Cruysbroeders ende men sloich die Joeden doit, wanttet was groite starfte.

Int jair ons Heren MCCCLV starff die guede hertoigh Jan van Brabant, die to Vilier leget; op sunte Nicolaus avent starff hy.

Int jair ons Heren MCCCLVI was die strijt voir Bruessel ende des jairs dairna began die nye feesten toe maken toe Bruessel.

Fol. 217 v. Int jair ons Heren MCCC ende LX lach die gemeynte tho Bruessel onder ende baven.

Int jair ons Heren MCCCLIIII wart die toern toe Tyell verbrant.

Int jair ons Heren MCCCLXI was die strijt voir Tyell tot Zantwick; dair wart hertoich Reynolt ghevanghen van synen bruedere.

Int jair ons Heren MCCCLXIII was die harde wynter.

Int jair ons Heren MCCCLXIIII wart die here van Eymge onthoifft.

Int jair ons Heren MCCCLXV wart Romen ghewonnen.

Int jair ons Heren MCCCLXII viel sunte Nyclaus toirn to Bruessel op sunte Nicasius nacht.

Int jair ons Heren MCCCLX 1) op sunte Joris avont starff

1) Lees MCCCLV.

Digitized by Google

Alionora van Englant, des coninex dochter, hertogynne van Gelre, hertoich Reynalts ander wijff, moider hertoich Reynolts ende hertoich Edewalts.

Int jair ons Heren MCCCLXIIII 1) op sunte Franciscus dach starf Margariet van Gelre, jonfer van Mechelen, des ijrsten hertoich Reynalts dochter.

Int jair ons Heren MCCCLXIII opten lesten dach in Meert wart gebaren die edel hertoich Willem van Gelre ende van Gulick, die was soen 2) Marie, suster hertoge Reynalts ende hertoich Edewarts.

Fol. 218. papier. Int jaer ons Heren MCCCLXX bernede men die Joeden tho Bruessell.

Int jair ons Heren MCCCLXXI was die strijt to Baswylre. Dair bleef doit hertoich Edewart van Gelre ende hertoich Wesselyn van Brabant wart ghevanghen ende die strijt was toe op sunte Bartholomeus dach.

Int selve jaer starff die vette hertoich Reynalt van Gelre ende van Zutphen op sunte Barbaren dach.

Int jaer ons Heren MCCCLXXIIII gyngen die denssers.

Int jaer ons Heren MCCCLXXVII was die keyser to Bruessell.

Int jaer ons Heren MCCCLXXIX doe wan hertoich Willem van Gelre ombtrent mydvasten sijnre moyen van Bloedes ende synen vrunden dat lant van Gelre aff.

Int jaer ons Heren MCCCLXXIX op sunte Jacops nacht was die groit brant to Nymegen in die Holtstrait.

Int jair ons Heren MCCCLXXX waren twe pauze, Urbanus ende Clemens.

In denselven jaere begon dat oirloge ynne Vlanderen.

Noch int selve jaer wart Aelst destruijrt.

Int jaer ons Heren MCCCLXXXI wonnen die van Gent Brugh op des heiligen Cruys dach in den Mey.

Int selve jaer waist groite eerbevynge.

Fol. 218 v. Int selve jaer was die strijt tho Roesbeke, dair bleven doit der van Gent wail XXVIII^{m}.

Int selve jaer wart Cortrijck ende Erdenborch gewonnen.

Int selve jair lach men voir Loeven.

Int jaer ons Heren MCCCLXXXIII starff hertoich Wesselyn van Brabant.

---

1) Dit moet zijn 1338.

2) In het handschrift staan hier de woorden: hertoich Reynolts ende.

Digitized by Google

Int jaer ons Heren MCCCLXXXIIII starff Loedwich greve van Vlanderen.

In den jaere ons Heren MCCCLXXXVII wart hertoich Willem vyant des coninex van Francrijck ende die coninck quam myt groiter macht 1) int lant van Gulick.

Int jair ons Heren MCCCLXXXVIII des derden dages na sunte Johannes Baptisten dach was die strijt ynne Nyfftrick, den 2) hertoich Willem den Brabenders affwan.

Int jaer ons Heren MCCCLXXXIIII 3) op sunte Matheus dag starff Mechtelt, grevynne van Loen, van Cleve, van Baloes, des ijrsten hertoich Reynalts dochter.

Int jaer ons Heren MCCCLXXVI opten X. dach in September starff Ysabeel, dochter des ijrsten hertoighe Reynalts van Gelre, abdisse toe 's Gravendale by Goch.

Int jaer ons Heren MCCCLXXXVII toech men voir Gaesbeke opten Witten Donredach.

Int jaer ons Heren MCCCLXXXVIII toich men anderwerf voir den Grave.

Int selve jaer street men tho Nyftrick.

Fol. 219. perkament. In den jaere ons Heren MCCCXCIII op sunte Lucien dach starff hertoich Willem van Gulick.

Int jaer ons Heren MCCCXCVII starff Marie, hertogynne van Gulick, hertoich Reynolts dochter van Gelre, moeder hertoich Willems ende hertoich Reynalts.

Int jaer ons Heren MCCCXCVI worden Schoenforst ende Willemsteyn gewonnen. Ende int selve jair toich hertoich Aelbert van Hollant op die Vriezen.

Int jair ons Heren MCCCXCVII wart gewonnen die Torken op die Kersten.

Int jair ons Heren MCCCXCVIII toighen die Brabanders int lant van Gulick. Int selve jaer lach men voir Ruremunde.

Int jaer ons Heren MCCCXCIX was groit aflait to Aernhem.

Int jair ons Heren MCCCXCVII, Donredach, dat was die sevende dach in Junio, was die strijt by Cleve.

Int jaer ons Heren MCCCC die Martini starff Katherina van Hollant, hertogynne van Gelre ende van Gulick ende grevynne van 4) Zutphen, hertoich Willems wijff.

1) Hier staat het woord: myt, dat doorgehaald is.

2) Hier staat een onleesbaar woord, dat doorgehaald is.

3) Dit moet zijn 1382.

4) Hier staat: Gulick, dat doorgehaald is.

Digitized by Google

Int selve jair was groit afflait to Roemen.

Int selve jair was groite starffte.

Int jaer ons Heren MCCCC ind een wart der heren huys toe Bruessel bestaen te maken.

Int jair ons Heren MCCCC inde twe starff die edel pryns, hertoich Willem van Gelre, in den Meert op sunte Julianen dach.

Fol. 219 v. In den jaere ons Heren MCCCC ind IIII starff die aelde hertoich van Borgongien.

Int selve jaer gyngen die Cruysbrueders.

Int selve jair starff hertoich Aelbert van Hollant.

Int jaer ons Heren MCCCC ende V was die groite brant toe Bruessel opten Gueden Vrydach.

Int jaer ons Heren MCCCC ende VI starff die aelde vrouwe van Brabant toe Bruessel.

Int selve jair wart hertoich Anthonis her van Brabant.

Int jaer ons Heren MCCCC ende VII wart die hertoich van Orliens doitgeslaghen to Parijs.

Int selve jair waest groit wynter.

Int jaer ons Heren MCCCC ende VIII was die strijt to Ludick, dair bleeff die her van Parweys doit wail myt XXVI^{m} mynsschen.

Int jaer ons Heren MCCCC ende IX wart gewonnen Haen in Virmandoyss.

Int jair ons Heren MCCCC ende XV was die groete strijt to Blangyrs, den wonnen die Engelschen. Dair bleven doit die hertoige van Brabant, die hertoige van Borboen, die hertoich van Bary, van Lason ende voil heren.

Int selve jair wart Jan, sijn soen, hertoich van Brabant.

In den jaere ons Heren MCCCC ende XVI op sunte Victoirs dach quam die keyser Sigismundus to Nymegen.

Int jair ons Heren MCCCC ende XVII street men to Gorinchem op sunte Loyen dach. Dair bleeff doit die joncker van Arkel.

Fol. 220. perkament. Int selve jair starff die hertoich van Hollant.

Int jair ons Heren MCCCCXVIII toighen die Brabander voir Dordrecht, dair der een deel nederlaghen.

Int selve jair wart die greve van Ermeniack doitgeslaghen tho Parijs.

In den jare ons Heren MCCCCXIX was to mennyger stat groit brant.

Int selve jair wart hertouch Jan van Borgongien doitgeslaghen, dair hy op gededingt was yn gheloven.

Digitized by Google

Int selve jair quamen ijrst die bekijrde heyden int lant.

Int jaer ons Heren MCCCCXX verbrande Assche.

Int selve jaer lach men voir Sunte Geertrudenberge.

Int selve jaer wart die here van Heynsberch ghevanghen toe Bruessell.

Int jair ons Heren MCCCCXXI toech men tho Pra in Bemen op die ongelovigen.

Int jaer ons Heren MCCCCXXII storven beyde die conynge van Vrancrijck ende van Englant.

Int jair ons Heren MCCCCXXIII des anderen dages na sunte Johans dach Baptisten starff hertoich Reynalt van Gelre, van Gulick ende greve van Zutphen.

Int selve jair wart Arnolt hertoige van Gelre.

Int jair ons Heren MCCCCXXIIII starff hertoich Jan van Beyeren ende hy wart begraven van heren Jan van der Vliet.

Int selve jair wart Breyn gedestruijrt.

Fol. 220 v. Int jair ons Heren MCCCCXXVI 1) starff vrouwe Marie van Heckert, hertoich Reynolts wijff, ende nae wart sie wijff des jonghen hertoigen van den Berge.

Int jair ons Heren MCCCCXXVII wart hertoich Jan van Brabant vergeven ter Voeren.

Int selve jair voir Pynxten wart sijn brueder Philips hertoich van Brabant.

Int jaer ons Heren MCCCCXXIX bernde sunte Stephaens kerke to Nymeghen des Sonnendages na sunte Katherynen 2) dach recht in den middage.

Int jair ons Heren MCCCCXXX lach men voir Compyngen.

Int selve jair toghen die Ludiker voir Namen.

Int selve jair starff hertouch Philips van Brabant toe Loeven opten vijrden dach in Oestmaent ende sijn neve van Burgongien wart hertoich van Brabant.

Int jair ons Heren MCCCCXXXII wast groit wynter.

Int jair ons Heren MCCCCXXIIII wo lach men voir Buren.

Int jair ons Heren MCCCCXXXV wart Buren opgegeven opten ijrsten Guesdach in den vasten.

Int jair ons Heren MCCCCXXXII op sunte Anthonis dach
Fol. 221. papier. wart gebaren joncfer Marie, hertoich Arnolts ijrste dochter van Gelre.

---

1) Dit is niet haar sterfjaar, maar dat van haar tweede huwelijk.

2) Hier staat: recht, dat doorgehaald is.

Digitized by Google

Int jair ons Heren MCCCCXXXIIII wart gebairen joncher Willem, hertoich Arnolts soen, op sunte Crispinianus dach.

Int jair ons Heren MCCCCXXXV des Dinxdages na Belaicken Paisschen was dye ghemeynte van Nymegen int harnys tegen die raitsheren.

In denselven jaere was die hertoich van Gelre to mail costellick t'Atrecht by den hertoich van Borgongien ende meer heren.

Int jair ons Heren MCCCCXXXVI des anderen dages na sunte Stephaens dach doe berndent to Nymeghen in den somer 1) buten die Wyntmoillpoirte ende was een groit brant.

Int selve jair des anderen dages na sunte Laurens dach wart gebaren joncfer Margriet van Gelre, hertoich Arnts ander dochter.

Int jaer ons Heren MCCCCXXXVII nam joncher Willem van Egmont, hertoich Arnolts brueder van Gelre, die dochter van Moirse.

Int selve jaer waest duer tijt tot Nymegen; die rogge galt III rijnsschen gulden.

Item die greve van Namen had des conincx dochter van
Fol. 221 v. Vrancrijck to wyve ende dieselve greve van Namen wan by derselver sijnre huysfrouwen een dochter. Ende die dochter had heren Tybalt van Bair, den heer van Perpont, ter echtschap.

Item soe wan her Tybalt van Bair by der vrouwen een dochter ende here Otto, here tot Arkel, had to wyve die dochter ende desselven heren moeder van Arkel was des greven dochter van Cleve.

Item Otto wan by der vrouwen here Jan van Arkel.

Item her Jan, here tot Arkel ende tot Perpont, nam hertoich Willems dochter van Gulich, die suster was hertoich Willems ende hertoich Reynalts, gebruederen, to wyve. Ende dieselve vrouwe tot Arkell was dochter der hertoichynne van Gulich, welke hertoichynne was dochter eens hertogen ende hertogynne van Gelre.

Ende desen selven heren Jan, here tot Arkell ende tot Perpont, wan by desen vurs. synen wyve enen soen, geheiten

1) Daar st. Stephanus valt op 26 December, hebben wij hier vermoedelijk te denken aan Inventio (reliquiarum) Stephani, die op 3 Augustus herdacht wordt.

Digitized by Google

Willem, die tot Gorinchem doit bleeff. Ende die dochter nam den here van Egmont, geheiten Johanne, here tot Egmont ende tot Ysselsteyn, to wyve ende wan dair twe soen by, enen geheiten Arnolt ende is hertoich van Gelre ende van Gulich ende greve van Zutphen. Ende die ander soen is geheiten Wilhelm here tot Egmont ende tot Ysselsteyn.

Soe is to weten, dat des voirg. heren here Johan, here tot Egmont ende tot Ysselsteyn, sijn moeder was van Lyninghen, ende van Gulich gebaren. Ende des vurs. heren Johans vader
Fol. 222. papier. heyte her Arnolt, here tot Egmont ende tot Ysselsteyn.

Digitized by Google

VIII.

Digitized by Google

In de Bibliothèque Royale te Brussel berust een handschrift gemerkt:

> Cort verhael, hoe dat Gelderlandt ierst aen het huys van Oostenrijck gecommen is, gelijck oock Utrecht ende Ooveryssel; mede van de oorlogen in dese landen hierom geschiet, ende van de expeditie ende success van Marten van Rossum, 1494—1555.
>
> Bibl. Bourg. No. 7426 4to.

Het is een register in klein 4to formaat, groot 52 folia, waarvan de laatste 24 folia onbeschreven zijn gelaten, geschreven met een hand van het midden der 16de eeuw.

Het handschrift is afkomstig van den boekhandelaar en boekverzamelaar J. B. Verdussen, wiens ex-libris vóór en achter in het handschrift is geplakt 1).

Deze kroniek begint met de gevangenneming van hertog Arnold (1465) en loopt tot het verdrag bij Venlo 1543.

Deze kroniek of kort verhaal is in hoofdzaak getrokken uit het vrij zeldzaam voorkomende werk van Pontus Heuterus 2): Rerum Austriacarum libri XV. De inleiding is van den bewerker zelven; hij begint aan Heuterus te ontleenen bij de bevrijding van Adolf uit zijne gevangenschap. Somtijds is de vertaling woordelijk. De aan Heuterus ontleende gedeelten, die in diens groot werk natuurlijk verspreid voorkomen, zijn door den bewerker, blijkbaar een tijdgenoot, met zijne eigene woorden aan elkander geregen.

---

1) Zie omtrent J. B. Verdussen: Tijdschrift voor Boek- en Bibliotheekwezen, jaargang I, bladz. 198. Zijne verzameling boeken en handschriften werd 15/23 Juli 1776 in zijne woning te Antwerpen verkocht.

2) Geboren 1535, gestorven 1602.

Digitized by Google

Fol. 1 v.

CORT VERHAEL, HOE DAT GELDERLANDT IERST AEN HET HUYS VAN OOSTENRIJCK GECOMMEN IS, GELIJCK OOCK UTRECHT ENDE OOVERYSSEL; MEDE VAN DE OORLOGEN IN DESE LANDEN HIEROM GESCHIET, ENDE VAN DE EXPEDITIE ENDE SUCCESS VAN MARTEN VAN ROSSUM.

Fol. 2. Adolf, hertoch van Gelderlandt, outste aenwesende, met begerte van regeeren ende niet connende langer leyden 1), dat sijn vader langer regeren soude; seggende, dat sijn vader lanck genoch als hertoch geregneert hadde ende dat eens tijt waer, dat sijn vader het landt ende heerschappie aen hem ooverliet, heeft ten laetsten sijn vader gevangen genoomen ende seer oneerlick ende onbehoorlick ende onredelick getrackteert. Carolus den Stouten, hertoch van Brabant, heere van het geheele Nederlandt, etc., heeft om dit feyt Adolf, hertoch van Gelderlandt, gevangen ende doen bewaeren tot Cortryck in Vlaenderen. Den vader van Adolf, om syne onbehoorlycke daeden ende om de hulpe van Carolus den Stouten aen sijn persoon getoont, heeft voor synen successeur ende erfgenaem van sijn landen gemaeckt ende verclaert Carolum den Stouten, synen soon Adolf voor geen kynt kennende ende het landt ontmaekende ende hetselve met authoriteyt van den Keyser aen Carolus voors. vercoopende.

Fol. 2 v. Hiernaer wordt Carolus den Stouten voor Nancy in Loreynen van de Duytschen ende Switsers in den slach dootgeschooten;

1) Het HS. heeft bij vergissing: leyder.

Digitized by Google

naer wiens doot worden Maria, sijn eenige dochter, erfgenaem van alle syne landen. Worden daerom van veele prinszen ende heeren ten houwelick versocht, gelijck namentlick van Maximilianus, ertshertoch van Oostenrijck, soon van den keyser Fredericus; den hertoch van Cleef voor synen soon; den coninck van Vranckrijck, Ludowicus den elfsten van dien naem, voor synen soon, denwelcken noch geen acht jaeren oudt en was, ende meer andere. Den coninck Ludowicus hadde achterdencken, dat hy met sueticheyt tot sijn meyninge niet en soude geraeken, dies te meer omdat mevrouwe van Halewin, voetsterse van de hertoginne Maria, aen synen legaet van dit houwelick sprekende, eens dit antwoordt hadde gecregen: „Nu Maria naer de wet naturen baeren ende mooder wesen can, en heeft sy geen kynt, maer eenen man van doen." Maria was doen in haer eenen-
Fol. 3. twintichste jaer. Hierom den coninck van Vranckrijck peysende, dat hy op sulker voegen niet en soude verwerven, naemp voor hem Maria tot dit houwelick te dwyngen. Begint daerom met oorloch haer landt aen te tasten ende neempt allenxkens het hartichdom ende graefschap van Bourgongne in, als oock veele steden in Picardiën, Arthoys, Henegouwe etc. Desen crijch geduerende hadde die van Gendt haer meestter gemaeckt van de persoone van Maria, haer regerende naer dat hunl(uyden) beliefden ende haer grooten spijt aendoende.

Dese Gendtenaers met die van Brugge ende andere Vlaemingen, siende den voortganck van Ludowicus den coninck, vreesden voor Vlaenderen ende wapenen hun selven ende haelen Adolf, hertoch van Gelderlandt, uut den kercker tot Cortryck ende maken hem generael van het volck ontrent sterck wesende twintichduysent mannen. Met dit volck treckt Adolf voor Dornick, dat de Françoysen inhadden, hoopende door de hulpe van de Vlamingen (die hem dit gelooft hadden, oock tegen den danck van alle de heeren) naer het eynde van desen crijch
Fol. 3 v. Maria te howelick te crygen. Eens smorgens compt Adolf met sijn Vlamingen ende branden de voorstadt van Dornick, verwachtende den uitval van het garnisoen op sijn volck; dewelcken als niet uit en vielen, vertrock hy wederom. In sijn vertrecgen valle de Françoysen uut op de Vlamingen. Adolf, om sijn volck tijt te geven om te retireren, blijft met weenich andere tegen de Françoysen seer kloeckelick staen vegten ende wordt ten lesten van den meesten hoop sijns volx verlaten ende van eenen, genaempt Franciscus Sauvagerus, met een lancie van

Digitized by Google

sijn perdt gereeden, alwaer hy hem staende langen tijdt weerden, totdat hy, van veele overvallen sijnde, op deselve plaets doot bleef.

Naer dese doot van Adolf rebelleerden sijn suster Catharina wederom tegen de hertoginne Maria ende doet alle de regeerders van Maria, in Gelderlandt gestelt, verjagen ende dede de Staeten van Gelderlandt den eedt doen aen Carolus, den soone van den voorseyden Adolf, welcken Carolus met sijn suster Philippa alsdoen by Maria was. De voorseyde Catharina worden gestelt
Fol. 4. als governante van Gelderlandt in den naem van Carolus, denwelcken Maria by haer dede bewaeren.

Desen Carolus, nu vijfthien jaer oudt wesende anno 1487 1), hadde aengenoomen de wapenen ten dienste van Maria ende Maximilianus, ertshertoch van Oostenrijck, welcke nu getrouwt waeren. In het beginsel van het aennemen van dese wapenen trecke Carolus met Philips van Cleef ende meer anderen om Bethune met verraet in te nemen, maer sijn van Creveceurius, by de stadt in listen ende lagen gebrocht sijnde, geslagen ende gevangen ende sijn gevangen in Vranckrijck gebrocht, alwaer Carolus is oovergelangt aen die van Borbon, sijn neven van sijn moeders wegen, om van hunl(uyden) bewaert te worden, by welcken hy bycans vijf jaeren lanck is gebleven. Alsdoen quamen die van Gelderlandt hem lossen ende den graef van Meurs Vincentius stelden synen eygen soon als borch in Vranckrijck, totdat de geloofde somme gelts getelt worden, hetwelck ten lesten geschiet is anno 1492 2). Als Carolus, soone van Adolf van Gelderlandt, alsoo uut de Fransche gevanckenisse
Fol. 4 v. anno 1491 3) in het beginsel van den soomer verlost was, nu oudt wesende 20 jaeren, quaemp hy uut Vranckrijck met Fransche soldaten tegen het huys van Bourgongne ende tegen de Nederlanders, seer ontsteken ende opgemaeckt van de Françoisen ende met seer groote belooften verweckt om de Nederlanders crijch aen te doen. Daerom Carolus schrijft terstont eenen brief aen den keyser Fredericus, in denwelcken hy het recht, dat hy op de landen van Gelder, Gulick ende Zutphen pretendeerden, van ouders tot ouders verhaelt, swygende nochtans den twiste van sijn grootvader ende vader ende de vercoopinge van Gelderlandt ende onteerfinge sijns vaders. Den tijt, den-

1) Dit is onjuist: hij was in 1467 geboren.

2) De terugkeer van Karel in Gelderland had plaats in 1492, de betaling van het geld in 1500.

3) Lees: 1492.

Digitized by Google

welcken geduerende hy met sijn suster acht jaeren lanck op alle maniere eenen prinsch toebehoorende geinstrueert ende onderwesen is geweest, noempt hy in den voors. brief een achtjarige gevanckenisse, sijn selven excuseerende, dat hy selfs niet en compt noch legaten en seyndt om den eedt aen den Keyser te doen, biddende den Keyser dat niet qualick te nemen, ende dat den Keyser hem oock niet in den rijxban stellen en soude noch voor vyandt houden, al waert dat hy sijn erfdom tegen den coninck der Romeynen Maximilianum ende synen
Fol. 5. soone Philippum met gewelt van wapenen wederom sochte te winnen. Dit was het begeeren van Carolus in den voors. brief, waerin hy oock sochte te verclaeren ende te toonen, dat Maximilianus ende Philippus tegen recht ende redene hem uut syne landen hadde gesocht te verjagen. Alsdoen vielen de Gelderschen van Maximilianus (denwelcken hunl(uyder) recht te vooren getemt hadde door de wapenen ende naer den eedt gedaen] wederom in genade genoomen) ende uutjagende de regeerders, van Maximilianus gestelt, deden den eedt aen Carolus, soone van Adolf, in wiens naem tot dien tijt toe dat hy oudt genoch soude wesen 1), de Geldersche voor beschermer ende mombaer van het landt gecoosen hadden Fredericum, den graef van Meurs, ende geduerende sijn administratie hadden twe jaren lanck teges de Hollanders, Brabantenaers ende Clevenaers geoorlocht, als wanneer die van Nieumegen principalick ende alle de Gelderschen het landt van Hollandt met continuele ooverloopinge seer bedorven, waerom Maximilianus, met eenen middelbaeren leger tegen hunl(uyden) getrocken sijnde, slaet de Geldersche op verscheyde plaetse, maer niewers 2)
Fol. 5 v. met meerder verlies ende schade der Gelderschen als by Wageningen, in welcken slach 3) doot gebleven sijn 500 borgers van Nieumegen. Gewonnen ende getemt sijnde als oock d'andere Gelderschen, accorderen met Maximilianus ende kennen hem voor heer, uutgenoom(en) die van Venlo. Alsdoen trock Maximilianus met sijn huysvrouwe Maria, hertoginne van Brabandt, naer Nieumegen ende worden daer gehult hertogen van Gelderlandt ende dat selfste geschiet tot Zutphen, ende maeckt gouverneur van Zutphen ende Gelderlandt Adolfum van Nassou a Wisbaden, welcken aen Maximilianus niet getrouw geweest

1) De gespatieerde woorden zijn in het handschrift doorgehaald.

2) nieuwers = nergens. Dit woord komt verscheidene malen voor.

3) in 1480.

Digitized by Google

en is. Terstont daernaer neempt Maximilianus tot Ruermonde volck op ende treckt voor Venloo, schiet de vesten in stucken ende wordt door eerlicke conditie ingelaeten. Dit geschieden anno 1481, wanneer Carolus, soone van Adolf, noch by Maximilianus ende Maria bewaert worden, denwelcken, als geseyt is, van de Françoysen is gevangen geweest anno 1487 ende wederom verlost anno 1491 ende, alsdoen selfs aennemende het governement, hem vyandt van Maximilianum verclaerden. Anno 1493
Fol. 6. worden den peys gemaeckt tuschen Maximilianus ende Philippus, synen soon, ende tuschen Carolum, koninck van Vranckrijck. Dese peys gemaeckt ende de conditie volbrocht sijnde, treckt Maximilianus tegen Carolum, hertoch van Gelderlandt, ende doet hem swaeren oorloch aen, omdat Carolus dit ierstmael, oock met hulpe der Françoysen, tegen de conditiën van den voors. peys hadden gedaen. Anno 1494 trowden Maximilianus in Duytslandt Mariam Blancam, dochter van den hertoch van Milanen, ende quamp met haer in Nederlandt. Binnen den Graef commende, compt hem tegen den voorseyden Carolus Egmondius, hertoch (soo hy seyde) van Gelderlandt, hoopende door de hulpe van Albertus van Saxen te vercrygen van Maximilianus de possessie van Gelderlandt. Maer te vergeefs, want Maximilianus belegerden Niemegen ende beschoot dat sterck. Een deel van sijn volck, die men Guardianen noemden, nemen Nikerck in, maer worden weynich tijts daernaer van de Geldersche wederom uutgeschlagen ende in brandt gesteken. Ende als desen crijch weynich maenden met wondergroote schade der Gelderschen hadde geduert, wordt ten lesten door tusschensprake van sommige prinschen van Duytslant de sake
Fol. 6 v. geslist ende gecomponeert. Maer door de wanckelbaerheyt van Carolus Egmondius, betrouwende op de eydele hulpe ende gelooffte van de Françoysen, is dese peys corts dairnaer gebrooken. De sake ende het verschil stelden Maximilianus ende Carolus Egmondius in handen ende oordeel van sess electeurs van Duytslandt op die conditie, dat elck binnen tsjaers alle de getuygenisse, daer hy sijn recht op Gelderlandt ende Zutphen mede wilden bevestigen, soude int geschrift in handen der voorseyde electeurs ooverlangen. Waert dat de sesse electeurs niet sluyten en costen, souden dan voor den sevensten commissaris nemen den biscop van Straesburch, wien dat oock alsdan dar bischop soude wesen, ende dat dan de sake aen de meeste stemmen soude hangen, ende dat tusschen tijts Carolus Egmondius

Digitized by Google

de incompste van de landen soude genieten; ende waert dat tegen hem geoordeelt worden soude hy dan aen Maximilianus den keyser ende synen soen Philippus . . . . . 1), ontfangende tot (l. wt, uut) dien oorsake alle jaer sesduysent goude Rijnsch
Fol. 7. gulden. Dit alle alsoo geaccordeert niettegenstaende, wordt de peys van Carolus weynich tijts daernaer gebroken, alsoo dat de Guardianen, in Gelderlandt gelaeten, hem niet te vergeefs wederstant en dede. Dit jaer worden Philippus van Oostenrijck, soone van Maximilianus den keyser ende Maria, princesse van Nederlandt, oudt wesende seventhien jaeren, tot Loven ende Antwerpen ende alle de steden van Brabant gehult hertoch van Brabandt ende naederhandt in andere provinciën van Nederlandt, ende worden alsoo sonder mombaer prinsche des
1504 landts. Desen Philippus naerdehandt verstaende, dat Carolus Egmondius, niettegenstaende de vercoopinge van Gelderlandt van Arnoldus, den grootvader des voors. Carolus, aen sijn grootvader Carolus den Stouten gedaen ende by testament geconfirmeert ende geapprobeert door gesegelde brieven van den keyser Sigismondis, al effenwel met gewelt Gelderlant inhiel ende aldaer regeerde, heeft voor hem genoomen volgens de beloofte, aen synen vader Maximilianus gedaen, den voors. Carolum Egmondium met gewelt uut Gelderlandt te verjagen; seyndt tot dien eynde vooruut synen legaet Vergium, eenen Bourgong-
Fol. 7 v. non, denwelcken door eenen tambour den crijch Carolo aensegginge 2) ende indicerende, naempt terstont sommige castelen in, werpende de garnisoenen in den kercker, omdat sy tegen haeren eedt Carolum dienden. Daerentuschen den prinsche Philippus eenen goeden leger vergadert hebbende treckt by den Graef oover de Mase, ende ingenoomen hebbende dry castelen, synen leger liggende by Nieumegen, dreef het uutvallende volck wederom in de stadt. Van daer naer Cleef treckende ende oover den Rhijn marcherende, belegert hy Arnheym, schiet sterck op de stadt, neempt een fort voor de stadt gemaeckt in, verliest die wederom maer weynich tijts daernaer. Door gebreck van poeier mosten die van Arnhem haer oovergeeven 3), aengesien degene, die poier in de stadt meynden te brengen, geslagen, gevangen ofte geworcht waeren geweest; geen ander proviande

1) In het handschrift is een regel onbeschreven gelaten. Er ontbreken hier eenige woorden, b.v. Gelderland overlaten.

2) Waarschijnlijk verschrijving voor: aenseggende. 3) 6 Juli 1505.

Digitized by Google

ontbrack in de stadt. Hebben dan die van Arnheym de stadt oovergegeven op dese condities: „Die van Arnheym sullen commen tot de oude onderdanicheyt van het huys van Burgoen-
Fol. 8. diën. Den prinsche, alst dat hem gelieft, sal door de plaetse, door 't gewelt van het grof geschut geopent, met geweert volck in de stadt commen. Die van Arnheym sullen op sulcken maniere als het den prinse sal believen, oorlof bidden van hun rebel'ium. Sy sullen eenen niewen eedt aen den prinsch doen. Alle andere dyngen sullen vergeven sijn."

Dese conditiën hebben terstont aengenoomen die van Arnhem, Hattem, Harderwijck, Elburg, Tielt, Bommel, Dousburg, Lochem, Grol, Bronckhorst, Wisch, 's Herenberg, Scheynck, Batenburg, Anholt, ende meestendeel d'ander, ende hebben den eedt aen den prinsch Philippus gedaen. In Julio komt den prinsch met de heeren van Nederlandt binnen Arnhem ende wordt aldaer hertoch van Gelderlandt gehult. Ende corts daernaer treckt hy met den leger voor Zutphen. In September seynden sy treffelicke borgers om op de conditie van Arnheym hun stadt oover te geven. Den prinsch accordeert dat hunl(uyden), maer in de stadt gekeert sijnde, hebben sy door het opstueken van sekere edelmans, van Carolus Egmondius gesonden, haeren sinne verandert. Den prinsch om den aenstaenden winter ende veel
Fol. 8 v. swaricheden wordt gedwongen den leger te vertrecken, want Carolus Egmondius en trock niet te velt, maer de boeren bedorven hebbende hadde gemaeckt, dat de Nederlanders in de ackers niet en vonden. Hy, in stercke plaetsen blyvende, veranderden die plaetse dickwils. Ten laetsten isser peys gemaeckt op deselve conditie als de voorgaende met Maximilianus gemaeckt, maer en duerden wederom niet lanck. Want Carolus Egmondius, sijn selven op de Fransche belooften, doot van den coninck van Castiliën, jonckheyt van de kynderen, beletselen van den Keyser in Duytslandt betrouwende, breeckt den peys ende compt in Brabandt gevallen, voegende sijn volck met Robertus Marcanus, denwelcken uut Vranckrijck met vierhondert ruyters ende tweduysent man te voet aenquaem, welcke al vergadert sijnde, heeft met hunl(uyden) Turnhoudt gerooft ende verbrandt, Diest te vergeefs bevochten, Dalen ende Thienen ingenoomen, gerooft ende verbrandt, ende de geheele Kempen ende Hasbaniam afgeloopen hebbende is met seer groote buet tot Ruermonde wederom gecommen. Maer omdat hy geen gelt
Fol. 9. en hadde om de Françoysen te betalen ende dat hy volgens

Digitized by Google

sijn beloofte aen Marcanus gedaen den bischop van Luyck geenen crijch en wilden aendoen, is Marcanus met sijn Françoysen, sadt van buet, wederom naer huys getrocken. Ende als hy met sijn volck in het bosch Arduenna nedergelegen was ende aldaer de perden, uut Gelderlandt, Vrieslandt ende Brabant mede geleyt, peysterden, sijn sy onversiens van 200 voetvolx ende 200 perden, van Namen commende, oovervallen, doot-gebleven sijnde 34 Françoysen, gevangen 500 perden met alle haer gereetschap; de rest is half nackt naer Vranckrijck ontloopen. Dit alle niettegenstaende bleef de peys tuschen Vranckrijck ende Nederlandt int geheel.

Den gouverneur van Hollandt, Egmondt genaempt, belegerden desen tijt Poroien of Proien 1), maer om de aencompste van den Gelderschen vertrock hy wederom van daer. Het naeste jaer de Bossenaers, niet langer willende leyden de schade, die het garnisoen uut Proien deden, gingen dat belegeren onder het beleyt van den heer van Anholt 2) ende hebben Proien gewonnen, gerooft ende geslicht. Dit geschieden tsjaers 3) naer
Fol. 9 v. de doot van Philippus, soone van Maria Burgundica, Caroli den Stoutens dochtere, ende van Maximilianus den 1sten, keyser. Desen Philippus hadde getrouwt Joannam van Arragon, de dochter van Ferdinands ende Elisabeth 4), coningen van Spaingiën, ende dat binnen Lier anno 1496, ende heeft uut haer verwerft anno 1500 op st. Mathijsdach eenen soone Carolum, naerderhandt keyser, den vijfiten van dien naem. Door dit houwelick is Philippus (ende door hem het huys van Oostenrijck) geworden coninck van Arragon ende Castiliën. Philippus is gestorven anno 1506, sijn selven met het speelen met het raquet te seer verwermd ende daerop gedronken hebbende.

1508 Anno 1508 sonden de Nederlanders legaten naer den keyser Maximilianus, opdat hem gelieven soude in Nederlandt te commen om te regeren ende te bewaeren de landen van Carolus,

---

1) Poederoyen, nl. in 1507.

2) Lees: Anhalt. Zie over hem o. a. L. Duncker, Fürst Rudolf der Tapfere von Anhalt und der Krieg gegen Herzog Karl von Geldern (1507—8) in Mitteilungen des Vereins für Anhaltische Geschichte und Altertumskunde IX, S. 97—182.

Van deelneming der Bosschenaars aan dit beleg blijkt niets, maar wel dat zij geld en krijgsvoorraad verschaften.

3) Dit is onjuist. De verovering van Poederoyen had plaats in den zomer van 1508.

4) Lees: Isabella. De verwarring tusschen deze beide namen is in oude stukken zeer gewoon.

Digitized by Google

synen neef 1), uut synen soone Philippus. Dit dede den Keyser ende naderhandt wederom vertreckende, stelden voor gouvernante van Nederlandt sijn dochter Margarita van Oostenrijck, haer raetslieden assignerende.

1511 Anno 1511 was den keyser Maximilianus belet met den oorloch in Italiën, hetwelck Carolus Egmondius, gepretendeerden
Fol. 10. hertoch van Gelderlandt, de peys brekende, viel wederom in Brabant. Margarita Austriaca, governante, wapent haer tegen Carolum ende ontvangen hebbende van den coninck van Engelant 1500 perden, belegerden Venloo 2), schieten met het geschut de mueren in stucken, bestormen seer cloekelick. Die van binnen, van alle dingen seer wel versien, verweeren haer sterck ende naer 't gevecht van ettelicke uren dryngen sy de Engelsche ende Brabantenaers in de grachten. De twede bestorminge heeft hetselfste success gehadt. Den derde keer soude de stadt ongetwyfelt gewonnen hebben geworden, ten waer dat de Gelderschen snachts volck ende poeier in de stadt gebracht hadden, twelck oorsake is geweest dat de Brabantenaers van daer iegelick naer huys trocken, insgelix oock de Engelschen ¡nt leste van November. Doen vergaderde den Gelderschen alle sijn macht ende creech Hattem, Harderwijck, Bommel, Tiel wederom in 3) ende alle hetgeene hem van te vooren was afgenoomen ende daernaer in de quartieren van 's Hertogenbosch loopende, beroofden ende bedoorven die seer vyantlick, ende tot de poorte des stadts loopende, branden af alle de windmuelens
Fol. 10 v. ende de speelhuysen. Ende alsoo van beyden canten handelende, wast meer moordery als crijch, dat tuschen Nederlandt ende Gelderlandt was. Die van 's Hertogenbosch, vergadert hebbende de borgers ende het volck van de Lancstraet, vielen in Bommelerweert ende brachten een groote buet van daer 4). Maer den graef van Serbera dienende aen den Gelderschen, op haerl(uyden), sulx niet vresende, gevallen sijnde, creech een deel van de buet wederom. Om dit te vreeken vergaderden den heere van Iselsteyn sijn volck, maeckt ende haelt buet, bedorft de ackers, neempt gevangens ende neempt sommige

1) Lees: kleinzoon, andermaal op blz. 127. Verkeerde vertaling van nepos.

2) Volgens Nijhoff, Gedenkw. VI. 1, blz. CXLVII—CL, viel Karel in Brabant na het mislukte beleg van Venlo.

3) Volgens Nijhoff t. a. p. ging ook dit alles aan het beleg van Venlo vooraf. Alleen Tiel werd in 1512 heroverd.

4) nl. in het begin van 1512.

Digitized by Google

casteelen in ende compt met alle de buet wederom tot Iselsteyn. Den Gelderschen seyndt 2000 man naer Amsterdam; desen branden af de voorstadt ende 22 schepen in de have ende comme met veel buets in Gelderlandt, in den wech Bodegraef beroovende ende verbrandende. Dit naemp den heer van Wassenaer seer qualick ende gehoort hebbende, datter een deel Gelderschen by de Carthuysers van Utrecht waeren, heeft die met wenich volx oovervallen ende meestendeel dootgeslagen. De rest met sommige andere, bemerkende, dat het volck van Wassenaer niet sterck en was, naer de vlucht wederom keerende
Fol. 11. naer de Carthuysers ende voortgaende naer een vrouweabdeye, Dalen genoemt, vynden den heere van Wassenaer daer ende vangen hem met veel anderen ende brengen hunl(uyden) met de buet binnen Arnhem. Doen brandtstichten het volck van bijde de seyden Bommelerweert ende de geheele Veluwe wordt seer jaemerlick gebrant. Maer corts daernaer is de peys gemaeckt voor ses jaeren 1), derwelke eynden souden anno 1517 den 10den Augusti. Alsdoen worden alle de gevangens van beyde seyde gelost.

Niettemin, aengesien den Gelderschen tegen den biscbop van Utrecht ende den heere van Iselsteyn oorlochden, hebben die van Brabant ende Hollandt, gebueren, oock een deel geleeden, maer worden al te samen met peys nedergeleet, ende Carolus Egmondius keerden sijn wapenen naer Vrieslant, worden oock met peys nedergeleet ende wederom aengenoomen. Dit jaer neempt Carolus van Oostenrijck, soone van Philippus van Oostenrijck, coninck van Castiliën, selfs het regiment van de Nederlanden aen, laetende met hem in het governement sijn grootvaders dochter Margaretam Austriacam. Maeckt peys met de coningen van Engelandt ende Vranckrijck. Tsjaers daernaer, anno 1515, treckt den coninck van Vranckrijck Ludowicus den 12. 2) om Melanen te winnen, in welcken crijch hem Carolus
Fol. 11 v. Egmondius met 6000 Duytschen gedient heeft, maer verstaende, dat die van Brabandt 3) op Gelderlandt vielen, is metterhaest naer Gelderlandt gecommen ende, tuschenwegen tot Lions de victorie des Coninx hoorende, is in een stercke cortse gevallen, waervan wederom verlost sijnde, heeft Carolus van Oostenrijck terstont crijch aengedaen, ende bycans sijn geheel leven

1) 31 Juli 1513 werd een wapenstilstand voor vier jaren gesloten.

2) Lees: Frans I.

3) Volgens Nijhoff, Gedenkw. VI, 2, blz. XXIX, waren het de Kleefschen.

Digitized by Google

1517 gecontinueert. De swerte ruyters, meerder van getal geworden sijnde, nemen dienst onder den Gelderschen, op die conditie dat hy iegelick eenen gulden soude tellen ende voort van buet soude leven ende doen naer begeeren van den Gelderschen. Dit geldt ontfangen hebbende ende met de oude Gelderschc gevoecht sijnde, sijn sy een tijt lanck meester geweest, want sy verdreven den graef van Buren van Snec, dat hy belegert hadde; nemen in soo met gewelt soo door oovergeven Hindtloop, Doccum, Lemmeren, Medenblyck, Alcmaer, Sparendam, Egmond, Beverwijc, Niport, veel van dese plaetse roovende ende in brandt stekende, ende desgelix ten lesten Asperen met gewelt naer dry stormen ende verlies van veel honderden soldaten ingenomen hebbende, hebben oudt ende jonck dootgeslagen ende, tot Asperen
Fol. 12. blyvende, bedorven het plat landt. Ten laetsten Wassenarius ende Nassavius, een deel volx metterhaest versamelt hebbende, beginnen te beletten, datter binnen Asperen geen provisie gebrocht en worden, waerom dese roovers vresende sijn naer Amersfoort ende Harderwijck vertrocken ende een deel oock naer Elburg, Hattem en Vullep 1), niewers langen tijt dervende blyven, want Carolus van Oostenrijck hadde uut Henegouwe ende Artois sijn leenheeren tegen dese roovers opontbooden, ende van de byleggende heere geholpen wesende, vervolchden sy dese roovers, al dootslaende wat sy van hunl(uyden) vonden, ende tot een anders exempel levenden op een radt settende, soodat dese swarte ruyters ende roovers, van den Gelderschen verlaten, door alle de provinciën verspreyt, hun rooverey duer hebben moeten betalen.

Daernaer het Nederlandts volck, in Gelderlandt getrocken sijnde, namen in Hulkestein, verdeystrueerdent ende verbranden de schepen aldaer gevonden 2).

Corts daernaer maeckten Carolus van Oostenrijck ende Carolus Egmondius Gelderschen (?) trevis voor een jaer.

Anno 1519, 12 Januarii, stierf den keyser Maximilianus
Fol. 12 v. ende naer hem is Carolus van Oostenrijck, synen neef uut synen soone Philippus van Oostenrick, prinsche van Nederlandt, coninck van Castiliën etc., keyser gecoosen ende gecroont.

Hiernaer dede Carolus Egmondius, gepretendeerden hertoch van Gelderlandt, sijn nersticheyt om Groeningen te winnen

1) Hij bedoelt Wilp. Zie Nijhoff t. a. p., blz. LI.

2) Dit was reeds in Februari 1517 geschied. Zie Nijhoff t. a. p., blz. XLVII.

Digitized by Google

ende op ander plaetsen ende tyden dede sijn devoir tot sijn profyt, hoewel den trevis tuschen hem ende Carolus 5. verlangt was, denwelcken in Italia tegen den coninck van Vranckrijck Franciscus oorloochden, denwelcken hy voor Paviën verwondt ende gevangen creech. Waernaer anno 1527, 21 Maij, wordt gebooren Philippus 2de, coninck van Castiliën etc., hertoch van Brabandt etc., soone van den keyser Carolus 5.

1524 Anno 1524 is gestorven den bischop van Utrecht, genoempt Philippus Burgundus, bastardt van Philippus bonus, prinsche van Nederlandt ende Bourgongne, den 9 April int midden van den oorloch, dat die van Ooveryssel hadden tegen de Gelderschen ende die van Swol, om welcken crijch neder te leggen den voorseyden bischop veel costen, arbeyts ende swaricheyts hadde gehadt. Naer de doot van desen bischop volcht Heinricus Bavarus in het bisdom, wesende van te vooren canonick tot
Fol. 13. Colen, soone van den Palsgrave. Desen maeckt de peys tuschen die voors. van Ooveryssel ende hun tegenparteye anno 1525 1), met conditie dat Carolus Egmondius, Gelderschen prinsche, hem restitueren soude al wat die onder Utrecht ende Ooveryssel toebehoorden, behalven de quartiers van Groeningen ende Couvorden, waertegen den bischop aen den Gelderschen telden 35000 gulden. Als den bischop Henricus int ierste van sijn bisdom dit soo geluckelick hadde volbracht, crijcht daernaer tydinge, dat die van Utrecht een oproerte ende twedracht hadden verweckt ende waeren in twe delen tegen malkanderen gescheyden, ende ten lesten tot het vechten geraeckt sijnde, hadden de sterckste d'ooverhandt vercregen, joegen d'ander meestendeel uut de stadt. Den bischop, van de verjaegde gebeden sijnde, dede sijn nersticheyt om wederom in de stadt te brengen, maer te vergeefs; want sy waeren op malkanderen soo verbittert, dat hunl(uyden) docht nootsakelick te sijn, dat d'een partye uut de stadt soude blyven. Die van binnen waeren oock vergramt, omdat de verjaegden ierst door hun selven, daernaer oock met heymelicke hulpe meynden in de stadt te commen ende soo de andere factie te oovervallen, waerom nemen die van Utrecht een deel voetvolx aen om met de borgers te waken. Waerom den bischop vergramt sijnde ende
Pol. 13 v. dese obstinaticheyt achtende een rebellie te wesen, gaet heymelick een verbondt aen met de verjaegde edelmans, seyndt legaeten

1) Lees: December 1524.

Digitized by Google

naer Utrecht, dat sy de verjaegden souden inlaeten ende hem met volck voor sijn garde desgelijx. Sy antwoorde, dat se de verjaegden niet inlaeten en willen, maer wel den bischop commende met sijn dachelix geselschap ende dienaers. Den bischop, vergadert hebbende de verjaegden met noch sommige companiën ruyters ende voetvolx, aen hem van Florentius Egmondius, graef van Bueren, gesonden, treckt heymelick naer de stadt ende selfs met wat cloeck volx voorgaende, eyst ingelaten te worden. Die van Utrecht siende, dat hy wenich volx by hem hadde, beginnen de poort oopen te doen, maer de huyslieden, aen een ander poort loopende, waerschouwden de borgers, datter noch grooter troppen volchden. Naerdat den bischop een tijt lanck hadde gewacht, wordt hem geantwordt, dat sy geen volck met den bischop en wilden inlaeten als sijn huysgeselschap ende dat ongewapent. Den bischop, vergramt sijnde, treckt naer Oostbruch ende van daer naer Wic ende begint daernaer den crijch tegen die van Utrecht, van beyde syde hun wapenende, dootslaende, roovende, fortificeerende, soodat
Fol. 14. de geheele provincie bedorven worden. Ende als de Utrechtenaers bycans uutgemergelt waeren, raedt nemende, seynden sy legaeten naer den Gelderschen Carolum Egmondium, maken verbondt, crygen 400 voetvolx ende 200 ruyters tot onderstandt, welck getal den Gelderschen heymelick vermeerderende, maeckten datter er 1500 Gelderschen binnen Utrecht waeren, hemselven soo meester van Utrecht makende ende tot governeur 1) stellende Marten van Rossum, eenen cloecken edelman; want den Gelderschen hadden voor hem genoomen de provinciën van Wtrecht ende Ooveryssel by Gelderlandt te voegen, aen den bischop maer de geestelicke administratie latende, om alsoo met hulp der Françoysen den keyser Carolus 5. beter te wederstaen. Waerom meer volx vergadert hebbende, neempt dese plaetsen van het bisdom in: Rhenen, Hassel, Steenwijck, Oldenzeel, Horst, Vulpen, Embrugg, Altenae, Hulkensteyn ende andere stercke plaetsen, ende corts daernaer begint Deventer, Swol, Campen seer te benowen. Den bischop dede hem wederstandt met hulpe van Florentius Egmondius, graef van Bueren, legaet van den keyser Carolus 5. in die quartieren, door beloofte aen desen legaet gedaen van seker gelt alle maenden van den bischop mitgedeylt te worden. Ende alsoo heeft desen crijch geduert

1) Hier staat op den kant: Marten van Rossum governeur van Utrecht.

Digitized by Google

Fol. 14 v. dry maenden met onsprekelick schade van het landt. Maer den bischop van Utrecht, uutgemergelt van gelt wesende ende noch een groote somme gelts aen den keyser Carolus 5. schuldich sijnde ende met de wapenen niet veel winnende, houdt raet met sijn beste vrienden, neempt voor hem aen den keyser Carolus 5. het geheel landt van het bisdom, van weerlicke administratie wesende, oover te geven, behoudende voor hem ende syne naecommelingen het geestelick recht ende jurisdictie. Als dese sake nu in verscheyde congregatie voorgestelt was, is ten lesten tot Schoonhoven in Hollandt dit accoort van den bischops ende Carolus 5. wegen gemaeckt 1): „Margareta Austriaca, des Keysers moeyken ende governante van Nederlandt, schelt quijt in den naem van den Keyser aen den bischop alle de schult, ter oorsake van gelt aen de soldaten verschooten ende dat nog verschooten moet worden; sal den 24 November tellen aen den bischop tot crijchscosten sestienduysent gulden, ende vijf naestvolgende maenden 25000, elcke maent vijfduysent gulden, ende sal al dat gelt doen tellen in handen van Gerardt Starkius tot Antwerpen, waermede den bischop tegen den Gelderschen soo lanck als den crijch sal dueren, duysent voetvolx sal betaelen. Den Keyser en sal met den coninck van Vranckrijck of den Gelderschen geenen peys of trevis maken, dan daerin den bischop begrypende ende hem wederom gevende
Fol. 15. Utrecht, Hassel, Renen ende andere plaetsen van den Geldersche ingenoomen. Eest datter binnen die vijf maenden geen peys en sal gemaeckt sijn, sal den Keyser op synen cost den bischop helpen ende sal sijn beste doen om den voorseyde plaets(en) voor den bischop te winnen. Den Keyser ende den bischop sullen tsamen legaeten seynden aen die van Ooveryssel, opdat sy op deselve conditie gelijck die van Wtrecht commen onder de onderdanicheyt van Carolus 5. ende sijn erfgenamen. Den Keyser sal mogen de goederen van de rebelle Utrechtenaers ende van Ooveryssel, gelegen in syne landen, moogen aen synen fiscael toeschryven geduerende den crijch. Den bischop sal macht maken te crygen van den Paus om het landt te alieneren ende sal den Keyser, gelijck dat behoort, hiervan versekeringe op synen tijdt doen."

Dit alles geaccordeert sijnde laeten die van Amersfoort den bischop in. Den Gelderschen seyndt binnen Utrecht den

1) nl. 15 November 1527.

Digitized by Google

graef van Meurs met een deel ruyters ende voetvolx, ende meynende, dat Marten van Rossum noch niet authoriteyts genoch en hadde om in desen swaeren oorloch de stadt te bewaeren, gebiedt hy, dat Marten van Rossum doen soude dat den graef van Meurs hem soude gebieden. In het beginsel
Fol. 15 v. van Januario geven heml(uyden) die van Ooveryssel onder den
1528 keyser Carolus 5. ende sijn successeurs, ende ontslagen sijnde van den eedt aen den bischop gedaen, hebben eenen niewen solemnelen eedt aen den Keyser gedaen. Doen worden de Staeten van Nederlandt tot Dort ende van daer naer Gorcum geroepen ende geslooten, dat men achttienduysent voetvolx ende duysent vijfhondert perden tegen den Gelderschen onder het beleyt van den graef van Bueren ende Renneberg ende Georgius Sceinck soude aennemen ende uut de landen van Utrecht ende Ooveryssel den Gelderschen verdryven. De Gelderschen wisten dit al ende die van Utrecht wisten oock de transactie met den Keyser gedaen, maer en costen haer aen den Keyser niet oovergeven, omdat den Gelderschen meester van de stadt was. Welcken Gelderschen veel meer als oyt van te vooren hem selven tot den crijch bereyden, wetende, dat den keyser Carolus 5. in Italiën oorlogen moste. Tselfsten dan doet hy aen synen cant ende schrijft aen den graef van Meurs ende Marten van Rossum, dat sy seer vyantlyck soude oorlogen. Den graef van Meurs roofden ende bedorf al het landt staende met den bischop; Marten van Rossum vergadert int beginsel van den somer tweduysent oude soldaten ende 200 ruyters, daer hun veel borgers van Utrecht hadden by gevoecht, ende niemant wetende
Fol. 16. waer hy heenen wilde, treckt naer Woordam 1) in Hollandt
1528 ende van daer naer Leyden, niewers ennich quaet doende, opdat de Hollanders tegen hem niet opstaen en soude ende dat hy hunl(uyden) alsoo soude bedriegen, hem voor vriendt houdende, als vechtende voor den Keyser, tot welcken eynde hy in alle sijn vendels hadde het teecken van den Keyser. Ende treckt soo voorts naer den Haegh, alwaer voor de compste van Marten van Rossum in langen tijt geenen crijch gesien en was geweest, ende was daerom in alle de edelmans ende borgers opgetoyde ende vercierde huysen veel buets te halen. Marten van Rossum compt snachts in den Hage, alwaer d'inwoonders

1) Voor Woordam is geschreven het woord: Worden, dat doorgehaald is. Waarschijnlijk wordt hier bedoeld: Woerden.

Digitized by Google

geenen vyandt, maer vriendt verwachten, hebbende gesien de vendelen van den Keyser. Marten van Rossum, commende by het dorp Rijswick ende aent beginsel van den Haegschen bosch, doet terstont de Geldersche vendelen voorts brengen ende stijf uutroepen: Gelder, Gelder. Doen gyngen alle d'inwoonders loopen. Die naer de zeeduynen liepen, quamen los, maer die naer Leyden of Delft liepen, worden gevangen. Dry van de inwoonders sijnder doot bleven; daer sijn wenig huysen ongescheynt gebleven. Daer worden sooveel gemundt ende ongemundt, gewerckt ende ongewerckt goudts ende silver gevonden, dat sy
Fol. 16 v. de veeren uut de hooftpuluwen ende oorcussens dede ende die met goudt ende silver vulden, ende soo met leeren ende buerien wechdroegen. Veel rijcke inwoonders gevangen hebbende, hoorende, dat de Hollanders tegen hem vergaderden, is Marten van Rossum metterhaest wederom binnen Utrecht gecommen, de dorpen tusche wegen afbrandende of voor gelt lossende. Den Haegh oock om niet verbrandt te worden most geven 20000 gulden.

Terwylen dat den Gelderschen in Ooveryssel besich was, neempt Georgius Scenck, in des Keysers naem gooverneur van Vrieslandt, een fort in, dat den Gelderschen niet verre van Campen gemaeckt en hadde, geslagen hebbende 160 vant garnisoen, ende raseerden t'fort, gelijck noch 2 andere gemaeckt by Winsem 1) ende de Swartesluys. Van daer treckt Scheynck naer Hassel ende belegerden dat sterck ende tuschentijts sondt den bischop 600 voetvolx ende 75 ruyters om de Geldersche Veluwe 2) te rooven. Om dese te oovervallen, vergadert Marten van Rossem tweduysent voetvolx ende 400 ruyters, welcken op de roovers, sulx niet verwachtende, aen dry canten vielen. De roovers op conditie van niet dootgeslagen te worden geven hun selven gevangen. Maer Marten van Rossem hun verwytende
Fol. 17. het dootslaen van de Geldersche soldaeten tot Coeberge, aen dewelcken 't leven oock belooft was, heeft se al te samen ongewapent doen dootslaen, welcke vreetheyt corts daernaer die van 's Hertogenbosch gevrooken hebben, verslagen hebbende vijf companiën van de Geldersche ruytereye, niet verre van Roermondt ende Venloo vergadert ende onder 't beleyt van Henrick a Wische, met veel preparatie gereet om in de quartieren van den Bosch te vallen. Binnen den Bosch was governeur

1) Lees: Wilsum. 2) Lees: Betuwe, gelijk ook Heuterus heeft.

Digitized by Google

Theodoricus van Batenburch. Daernaer wordt Scheynck in den naem van den Keyser in alle steden van Ooveryssel gehult ende aldaer oock governeur gestelt. Tuschentijts wordt Hasselt bevochten, bestormt, ende door gebreck van poier oovergegeven. Marten van Rossum hadde hem voor Hassel met sijn voors. volck laeten sien, maer en derfden met geweld niet in de stadt breken. Den graef van Bueren aen d'ander seyde neempt het casteel Amisiam 1) in, ende doen sijn volck met het volck van Scheynck voegende, trecken tsamen naer Gelderlandt, belegeren, beschieten ende bespringen twemael te vergeefs Hattem, maer de stadt geen hulp crygende gaef haer oover; desgelix dede terstont Elburg. Hierom de Geldersche vresende,
Fol. 17 v. verlieten de forten by Deventer ende Swol gemaeckt, ende twee de sterckste daervan waeren Kijck in de Pot ende Morgenster. Doen en hadde den Gelderschen in Ooveryssel anders niet als twee plaetsen, die sy naer dry weken selfs verlieten ende in brandt staken. Doen naem den graef van Bueren ende Scheynck Harderwijck in, alwaer den graef van Bueren in den naem van den Keyser worden gehult. Daernaer gaef hem Renen oover. Coeburg wordt met gewelt ingenoomen, alt garnisoen dootgeslagen. Hulkensteyn met het fort aent water gaven haer oover, desgelijx Ammerongen, Ham, Doerne ende Welpel, Levendael, Emmen ende Pourroy worden met gewelt ingenoomen, gerooft ende verbrandt. Als het keyservolk alsoo Ooverijssel windt, soo windt den bischop Henricus Bavarus Utrecht op dese manier. In de voorstadt van St. Catharijn waeren dry broeders, die desen crijch niet en behaechden, ende sochten Utrecht aen den Keyser ende den bischop te brengen. Dese geven hun intentie aen sommige andere te kennen ende trecken heymelick naer Amersfort, geven dat aen sommige verjaegden ende daernaer aen den bischop te kennen, seggende, dat in dese ellende ende swaricheyt van de borgers de stadt wel lichtelick gewonnen soude connen worden, oovermits de borgers oover 't garnisoen claechden ende 't garnisoen van de borgers hun betaFol. 18. linge afdrongen; dat oock 't garnisoen op hun wacht niet nerstich en was. Den raedt goetgevonden wesende, wordt den dach van het heymelick bevechten van de stadt gestelt den iersten dach van Julius anno 1528, smorgens vroech, ende het teken, dat alle dyngen wel van binnen waeren, was gestelt het luyden

1) Huis ter Eem.

Digitized by Google

van de clock in st. Jacobskerck (welcke by de poort van st. Catharijn staet) ontrent de sesse uren smorgens naer de metten luydende, ende tot meerder versekeringe een vrouwe dragende op haeren rechten aerm eenen stroien corf ende het aencommende volck vermanende om te haesten. De sake soo gestelt sijnde, maken sy hun van binnen ende buyten gereet. Die in de stadt ende voorstadt op het verraet uut waeren, hadden kennisse gemaeckt met den bewaerder van st. Catharynenpoort, door wien sy alle dage by het garnisoen geraeckten ende met hunl(uyden) droncken, ende alsoo de constitutie van de poort besichticht. Den lesten Junius tsavonts tacht uren, als t'Amersfoort alle de porten waeren geslooten, trecken daer terstont achthondert 1) voetvolx, 244 ruyters uut, niet wetende waerheenen. Hierby voegen haer 400 borgers. In den halven wech wordt aen al 't volck geseyt waer sy heenen trocken. Hun worden
Fol. 18 v. tot buet gegeven de huyse van de rebellege van Wtrecht, alleen hunl(uyden) 't leven schenckende, die haer niet en soude weeren. Maer dit volck volchden Guilielmus Turca 2) met meer volx, hierby nemende noch 400 perden ende 200 voetvolx. Smorgens wasser eenen swaeren nevel gevallen, alsoo dat die van Wtrecht niet verre en coste uut de stadt gesien, ende bedeckte de verjaegde borgers, die by de stadt, verwachtende het voors. luyden, in listen ende verraet lagen. Maer omdat Turca soo lanck wachten, worden dit volck door den claeren dach gesien. Die Gelderschen, binnen Wtrecht sijnde, meynde, dat het buetgangers van Amersfoort waeren, die hier ende daer liepen. Smorgens op oude maniere wordt de poort van st. Catharijn geopent, wiens bewaerders, omdat sy den geheelen nacht met die geswooren broeders ende hun geselschap gedroncken hadden, vast laegen ende sliepen, maer de geswooren hadden haer van dranck gewacht ende hadden alle nootsakelicke dyngen in een huys by de poort gereet. De clock van st. Jacobs luydt naer de metten. De verjaegde borgers, stil uut hun listen opstaende, commen by de voorstadt; daer compt hun een vrouwe tegen met eenen stroien corf op den aerm ende vermaent hunl(uyden) om te haesten, daerby voegende, dat de wacht
Fol. 19. was afgetrocken ende dat de bewaerders van de poort altemael sterck sliepen ende droncken waeren. Dese verjaegde borgers, verbleydt sijnde, vallen in de poort van st. Catharijn ende

1) volgens Heuterus 80. 2) d. i. Turck of Torck.

Digitized by Google

smyten de slaeparts meestendeel doot ende vallen in de stadt. Terstont gaet de spraeck, dat den vyandt st. Catharynenpoort inhadde. De rebellige borgers met de Gelderschen stellen hun te weer, ende het eerst geveecht geschiet aen de Koeymerckt, ende de verjaegde borgers, minder van getal, moste wijcken. Maer terstont de ruyters, aencommende ende van de perden springende, nemen de merckt in. Die booven de poort bewaerden, siende, dat Turca met veel volx seer ras aengemarcheert quaemp, laet de schortbalcken vallen, maer die van de voorstadt, van dese sake wesende, sloegen met bylen, daertoe gereet gemaeckt, de balcken, met yser niet bedeckt sijnde, in stucken ende worden soo meester van de poort. Die noch half droncken aen de poort laegen ende sliepen, hierdoor wacker wordende, hebben op conditie van hun 't leven te schencken, de poort aen Turca vrygelaeten, ende treckt soo voorts tot hulpe van de verjaegde borgers ende van die van Amersfoort. Want de Gelderschen hadden haer in dry deelen gedeylt om de leste fortuyn van
Fol. 19 v. de half ingenoomen stadt te versoecken. Vierhondert stellen haer tegen die van Amersfort, d'ander partey trock in een hooch huys ende schoot van daer op het keysersvolck ende die van Amersfort. Het derde deel was aen 't stadthuys by het geschut (in) slachoorden, verwachtende hoe het met de 400 voors. Geldersche soude afloopen, want dat stont seer wanckelbaer, oovermits de Gelderschen van de rebellige borgers seer geholpen worden. Andere borgers bleven thuys met geslooten huyse. Die in het hooch huys waeren, worden terstont daeruut geslagen. Want een deel van die van Amersfort, door de naeste huyse brekende ende hun van achteren ende van de seyde aenvallende, sloegen ende verjoegen haer. Het grof geschut, voor het stadthuys staende, en gynck niet aen om den swaeren neevel. Turca hadde sijn volck in twee deelen gedeylt: met het een deel trock hy oover de Backersbrugge naer het stadthuys om de verjaegde borgers te helpen, d'ander deel sijndt hy naer de Schoutenstraet, alwaer die van Amersfoort tegen de 400 Gelderschen ende rebelle borgers vochten. Dit deel aldaer commende, vallen die van Amersfort wederom op een niew aen ende verdryven de Geldersche ruyters, die te voet seer sterck vochten, oover de
Fol. 20. Gansemerckt tot aen het stadthuys. Hier by de rest gevoecht,
1528 weerden sy hun een tijtlanck dapper, totdat se, van alle canten oovervallen sijnde, verspreyt worden ende, meestendeel door de Tolsteechsche poort ontloopen, veel (sich) verbergen, veel oover

Digitized by Google

de vesten ontcommen. Daer sijnder van de Geldersche maer 42 doot bleven ende dry van de verjaegde borgers, 350 Geldersche gevangen, ende onder die den graef van Meurs, denwelck, uut de stadt gecommen ende van de boeren gekent sijnde, is wederom in de stadt gebrocht. Doen heeft men dry dagen lanck berooft de huysen van de rebelle borgers ende veel gevangen: in Julio 12 onthalst, d'andere door veel hulpe 't leven bewaert. Corts daernaer wordt tot Gorcum de peys gemaeckt tuschen Carolus 5., den keyser, ende Carolus Egmondius, hertoch van Gelderlant, op dese conditiën:

„Den hertoch Carolus Egmondius sal het verbondt met den Franschen coninck afsweeren, met den Keyser een niew aengaen.

Den Keyser sal aen den hertoch de steden van Gelderlant, die ingenoomen sijn, wederom leveren.

Den hertoch ende sijn naervolgers, manspersoonen alleen, van wettich houwelick voortgebracht, sullen van den Keyser ende sijn naervolgers Gelderlandt ende Zutphen als leenheeren, ontfangen ende besitten ende dat van den Keyser, niet als keyser,
Fol. 20 v. maer als graef van Hollandt ende hertoch van Brabandt. Eest dat Carolus of sijn naervolgers sonder wettelicke kynderen van mansgeslachte sterven, sal Gelderlandt ende Zutphen op den Keyser ende syne naervolgers, van wat geslacht dat se sijn, versterven ende vervallen. Eest dat den hertoch stervende een dochter ofte dochteren achterlaet, sal den Keyser ende sijn naervolgers, die naer haeren staet ten houwelick besteden.

Den Keyser sal aen den hertoch geven de ooverhandt oover 300 perden ende 3000 gulden soo lanck als hy sal leven.

Den 5 October anno 1528 is de peys tot Gorcum ende doen op andere plaetse gepubliceert."

Daernaer sondt den hertoch Carolus Marten van Rossum met 2 andere naer Margaritam van Oostenrijck, ende hebbe in hunne hertochs naem op de conditie van den peys geswooren. Daernaer gaet binnen Wtrecht den bischop Henricus Bavarus alle sijn recht ende heerscappeye af, dat de bischoppen daer op het landt ende stadt van Wtrecht hadden, naerdat dese bischoppen negenhondert ende sesthien jaer ende wat meer als absolute heeren dese landen hadden geregeert. Daernaer doet alle het landt den eedt aen keyser Carolus 5. anno 1528.

Anno 1536 Carolus Egmondius, hertoch van Gelderlant, nu
Fol. 21. 70 (jaeren) oudt wesende, niet connende rusten, breckt wederom
1536 dese voors. peys, aengaende verbondt met Christiernus den 3.,

Digitized by Google

coninck van Denmercken, wiens volck, 300 voetvolx sterck, nemen Dam in, in 't landt van Groeningen, twelck naer lanckduerich belech van Georgius Schenck wederom ingenomen is, ende de vesten geslist. Schenck nempt oock Wedden in ende Couvorden ende Bronchorst en Diepenhorst ende dwynckt de Gelderschen om peys te maken, dewelcke nu oock van den coninck van Dennemarck waeren verlaeten. Maer corts daernaer den Gelderschen hoopende Enchuyse te winnen, maeckt heymelick tot Harderwijck schepen gereet, sijn feyt dissimuleerende. Naerdat hy sach, dat dat niet en soude lucken, heeft nochtans altijts een vyants gemoet tegen den keyser Carolus 5. gedragen. De conditie van de laetste peys tuschen den Keyser ende den Gelderschen gemaeckt waeren, dat den Gelderschen van alle verbondten tegen den Keyser met andere prinschen gemaeckt soude afstandt doen, ende den Keyser desgelijx. Dat Gelderlandt ende Zutphen binnen 12 maenden aen den Gelderschen ende sijn wettelicke kynderen alleen sal gelevert worden. Als er geen wettelicke kynderen sullen sijn, sal den keyser ende sijn
Fol. 21 v. naervolgers succederen. Dat den Gelderschen afgynch sijn recht op 't landt van Groeningen, Ommelandt, Dam, Trent, Twendt, Coevorden etc.

1538 Anno 1538 den lesten Junij 1) is gestorven Carolus Egmondius, hertoch van Gelderlandt, geen wettige kynderen, maer veel bastaerden achterlatende, oudt wesende 71 jaer, bycans 50 jaeren achter malkanderen geoorlocht hebbende. Maer 2) sijn doot volgens de conditie van den voors. peys ende d'oude actie behoorden Gelderlandt ende Zutphen aen den keyser Carolus 5. Maer Carolus Egmondius door groote haedt tegen die van Burgundiën ende haere naervolgers socht den Françoysen erfgenaem te maken; welck als hem 't landt niet en wilden consenteeren, maeckt hy erfgenaem Guilielmus Marcanus, hertoch van Cleef, 22 jaer oudt sijnde, denwelcken terstont in de principaelste stede garnisoen stelden, 'twelck daernaer is oorsake geweest van eenen miserabilen oorloch. Marcanus compt selfs
1540 anno 1540 tot Brussel om sijn recht te toonen, maer worden getoont geen recht te hebben; vertreckt daerom ende maeckt een verbont met den coninck von Vranckrijck ende trouwt aldaer Joannam van Navarren.

Fol. 22. Anno 1542 maeckt den coninck van Vranckrijck twe legers,
1542

1) Heuterus heeft: Pridie Kalend. Augusti. 2) Verschrijving voor: Naer.

Digitized by Google

van den eenen generael makende Carolus, hertoch van Orleans Aurelianum 1), sterck sijnde 21000 man. Daermede treckt Aurelianus naer Lutzenburch ende versterkt wesende door 't volck van Longevallius ende van Marten van Rossem, denwelcken Brabandt ierst afgeloopen ende gerooft hadde, heeft het geheele landt van Lutzenburch ingenoomen, niet blyvende onder den keyser als Thionville. Lutzenburg also ingenoomen hebbende ende latende voor governeur van het hertochdom den hertoch de Guise, heeft Aurelianus synen leger betaelt ende afgedanckt ende is naer sijn vader den coninck wederom vertrocken. Terstondt naer sijn vertreck compt Reynerus van Nassouw 2), prinsche van Orangien, in het landt van Luxembourg ende neempt het geheele landt wederom in, behalven Yvois, alwaer den hertoch de Guise was. Dese expeditie van den prinsche van Orangien duerden bycans tot October toe. Doen trock hy naer Gulick om den hertoch van Cleef wederom te vergelden, dat hy door Marten van Rossum Brabandt hadde doen afloopen. Want doen Aurelianus de Lutzenburgers bevocht, vergadert den hertoch van Cleef twelfduysent man te voet ende 500 ruyters, ende hierby voegende de troppen, de-
Fol. 22 v. welcke Longevallius uut Vranckrijck hadde gebrocht, laetende uutgaen de spraeck, dat se naer Hongaryen trocken om den Roomschen coninck tegen den Turck te helpen, maeckt hy generael van dit volck Marten van Rossem, eenen Gelderschen edelman, in den chrijchshandel wonderlick vervaren. Denwelcken sommich volck seyndt oover de Mase in het graefschap van Hoorn om passagie door het land van Luyck, op specie van te halen de vrouwe van Marcanus, te eyschen, maer de Luyckenaers weygerden hem dat, hunselven tegen Merten van Rossum wapenende. Die van Antwerpen, dit verstaen hebbende ende vresende, dat hunl(uyder) stadt, alsdoen de rijckste van geheel Europe, Hongaryen was, daer Marten van Rossum heenen soude trecken, nemen met consent van Maria Austriaca een deel volx aen ende seynden die te hulpe naer de huysliede van Pelandt, die in de wapene waeren tegen Marten van Rossem. Dese, treckende naer het volck van Marten van Rossem, dat oover de Mase gecommen was, dwongen die wederom oover de ander seyde van de Mase te trecken. Twelck gedaen sijnde, trocken de huyslieden iegelick wederom naer huys. Die van Antwerpen,

1) De vertaling van: van Orleans. 2) Lees: Châlons, ook bij H. verkeerd.

Digitized by Google

Fol. 23. 1542 op Marten van Rossem niet betrouwende, maken alle gereetschap om belegering te wederstaen, roepende alle de uutlanders, principalick die van Cleef, om den eedt van getrouwicheyt te doen. Die daer swaricheyt in maeckten, joegen sy uut de stadt. Sy deylen de borgerey in sekere companiën, suyveren de stadtsgrachten, bereyden het geschut ende stellen oversten van de sake den crijch aengaende Cornelium Spangam, door wiens raedt terstondt wonderschoone ende groote voorsteden afgebrant worden. Marten van Rossem brengt by Cuyck ende Kessel al sijn volck oover de Mase ende treckt in Brabandt sonder iets quaets te doen, omdat hy door sijn vyantschap die van Antwerpen ende van 't geheele landt niet en soude tot de wapenen verwecken ende omdat hem sijn volck, hoorende, dat se tegen den Keyser geleyt worden, niet en soude terstont ontloopen, want Marten van Rossem trock sekerlick naer Antwerpen, niet met hoope van de stadt te ooverweldigen, maer daertoe van sommige verraders verweckt sijnde, die hem gelooft hadden de stadt op verscheyde plaetsen in brandt te steken, een poort in te nemen ende hem in de stadt te laten. Den magistraet van Antwerpen saech seer nerstich toe, denwelcken daernaer verstaet, dat Marten van Rossem aen de huyslieden vyandtschap hadde

Fol. 23 v. 1542 getoont, want sus lange hadden sijn soldaten by de huyslieden sonder schade verkeert, eetende ende drynckende dat hun voorgeset worden. Maer daernaer niet vresende, omdat het volck, dat tegen hunl(uyden) de wapenen genoomen hadde, wederom was naer huys gegaen ende dat alle hun volck oover de Mase commen was, soo neempt iegelyck synen weerdt gevangen, ende alle 't goed roovende, dwongen hun haer leven te lossen, roovende alles ende brandt stichtende. Sy roofden st. Odenroy, Orschot ende Hilverenbeeck, ende tot Oosterwijck nederlyggende, dwongen sy de Langstraet tot een geweldich rantsoen. Doen vernamen die van Antwerpen, dat Marten van Rossem tot Berl ende Hoochstraeten was commen ende het casteel increcgen, vyndende aldaer seer veel poeiers, twelck Marten van Rossum groot gebreck hadde. Terwylen Marten van Rossum tot Hoochstraten was, treckt den prinsch van Orangiën met 3000 voetvolx ende 500 perden, van de Bossenaers ende Antwerpenaers aengenoomen, metter haest van Breda naer Antwerpen, hoopende Marten van Rossem voorby te loopen. Marten van Rossem haesten hem oock; commen daerom alle beyde tot Brecht. Marten van Rossem was vroeger daer als

Digitized by Google

den prinsch van Orangiën ende stelt hem aldaer listen ende
Fol. 24. laegen op een niewe maniere, want het was een open velt,
1542 daer geen plaetsen was om sijn volck te verbergen. Daerom gebruykt hy dese loosheyt: 400 swarte ruyters (alsoo genoempt, omdat sy swarte wapenen hadden) stelt hy in slachoorden in den uutganck van Brecht ende doet al het voetvolck achter dese perden op haer kniën nedersitten, ende haer lanciën ende roers beneffens haer nederleggen, opdat se alsoo van het volck van den prinsch van Orangiën niet gesien en souden worden. Denwelcken aencommende ende van den (?) Marten van Rossem niet wetende, versmaden de vierhondert ruyters, die hy meynden vooraf naer Antwerpen gesonden te wesen, gebiedt hy aen Lubbert Turca, ooverste van sijn ruyterey, dat hy die swarte ruyters aentasten soude. Den prinsch selfs volchden met het voetvolck op den ouden ganck. Turca met sijn volck verjagen de swerte ruyters ende dwyngen hunl(uyden), dat se hun moeten weeren. Terstondt compt den prinsch met het voetvolck by, maer terstondt vloogen aen allen canten die van Marten van Rossem omhooch ende omcingelden den prinsch van Orangiën aen alle canten, maer hy is met de ruyterey tot Antwerpen ontcommen; 2000 voetvolx geven haer gevangen. Naer dese victorie treckt Marten van Rossem naer Antwerpen ende legt
Fol. 24 v. sijn volck in de voorstadt Damme. 't Meeste peryckel hadde
1542 de stadt tuschen de Kypdorpsche ende Royport, waerom hier de getrowe borgers nerstich waeckten. Marten van Rossem seyndt eenen tambour om de stadt op te eyschen in den naem van den coninck van Vranckrijck ende van Denmerken. Hy crijcht voor antwoordt, dat de Antwerpenaers geenen prinsch en kenden als keyser Carolum 5. ende daerom sonder sijn begeeren niemant de poorten en begeerden te oopenen. Den tambour seyde: „Keyser Carolus is van de vischen geslickt"; die Antwerpenaers antwoorden: „Den Keyser sal op den derden dach gelijck Jonas wederom levendich voortcommen ende by avontuer ende vroeger als die coningen wel sullen begeeren," ende dat Marten van Rossem hem niet en hiel als van sulcken coningen gesonden, maer als eenen roover des landts, ende dat daerom den tambour om sulken oorsake niet wederom keeren en soude, of souden hem aen eenen boom ophangen. Met dit antwoordt gaet hy de Kypdorpsche poort uyt ende en keerden noyt wederom. Merten van Rossems volck liep al met groote hoope door de volwasche garven; van dese schooten de Ant-

Digitized by Google

werpenaers met grof geschut veel doot. Tsanderen daechs
Fol. 25. commen uut landt van Waes 1200 Vlaemsche jongmans seer
1542 cloeck tot dienste van de stadt ende doen worden alle de voorsteden ende huyse voor de stadt van die van binnen voort verbrant, opdat die Marten van Rossem niet behulpich wesen en souden. Marten van Rossem, siende, dat sijn verraders door de nersticheyt van de magistraet ende wachte van hun voornemen belet worden, treckt den 27 Julij 1542 van Antwerpen. 's Nachts dede hy het grof geschut voor wechmarcheren, welck geluyt die van binnen hoorende, meynden, dat hy de stadt wilden bespringen, ende sommige verraders hadden gestroyt, dat hy al een stuck van de stadt inhadde, waerheenen de borgers liepen om uut te slaen, maer siende dit gelogen te wesen, keerden wederom naer dien cant, daer sy het gerucht hoorden. Alst dach was, saech men uut de stadt 't volck marcheren ende alle de muelens by st. Willebrordus, Berchem ende Dam ende de speelhuyse van de coopliedens in brandt staen. Tselve saech men tot Borgerholt, van waer sy naer Lier treckende en derfden onder het geschut niet commen. Plonderen ende branden Duffel ende Ranst, rantsoneren Rosendael. Walem steeken sy met de kerck ierst geplondert in
Fol. 25 v. brandt, omdat sy een pont, om perden ende wagen oover de
1542 Neth te brengen, op den anderen oever hadde getrocken; ende omdat sy nootsakelik oover de Neth moste passeren, brochten uut de naeste dorpen biertonnen ende waschcuypen byeen ende die in de rivier werpende liepen daer metterhaest over, soodatte(r) veel verdroncken. Van hier loopen sy 't landt af tot Mechelen toe, niet dervende by de stadt commen. Van daer trocken sy naer Keersbergen, Veldonck, Schrick, Werchter, Rotselaer, Haecht, Tieldonck ende Wespelaer. Sommige hiervan steken sy in brandt, niewers ennich stedeken bespryngende. Ten laetsten trecken sy naer Loven ende gaen lyggen by 't clooster Bethleem, steken Herent ende Wincksel in brandt ende trecken van daer naer Terbanck ende gaen daer lyggen aen den Brusselschen cant. Maria, governante, hadde daerin gesonden 500 voetvolx ende een companie perden. Dese vresende, dat se met soo weinich volx in soo groote ende weyde stadt niet en soude connen helpen, vertrecken haer uut Loven, waerdoor de borgers bevreest sijn geworden. Rossem, dit verstaen hebbende, seyndt eenen tambour om de stadt op te eyschen in den naem van den coninck van

Digitized by Google

Vranckrijck, maer crijcht antwordt gelijck t'Antwerpen. Alsdoen hebben sy tegen (?) een trevis van sommige dagen gemaeckt
Fol. 26. ende door het toedoen van sommige verraders, die het volck
1542 ende 't geschut van Marten van Rossem dapper verhoochden, begost men te spreken van conditie, met dewelcke Marten van Rossem soude van de stadt vertrecken, daer hy nochtans op dit pretext de stadt meynden te ooverrompelen. Hy eyst van de stadt voor sijn vertreck proviande voor sijn volck, alle de grootste grofgeschutstucken van de stadt, een deel tonnen met poeier ende tachtentichduysent goude croonen. Die van Loven presenteren vijftichduysent ende voor de familiën van Marten van Rossem ende van Longeval wijn ende proviande. De conditiën worden geaccordeert, ende den wijn sijnde met de perden tot aen de porte getrocken, commen een deel studenten (oovermits het alsdoen oock een vermaerde universiteyt was) ende snyden de coorden, daer den wijn mede getrocken worden, in stucken, want wat quaets voorsien hebbende vreesden sy, dat het volck van Marten van Rossem, dat doen by de porte by de wijngarden stont, de porte soude innemen, als den wijn in de porte soude wesen. Daerom verbieden sy den wijn voort te voeren,
Fol. 26 v. nemen de proviande ende den wijn ende maken eenen allerm
1542 ende schieten terstont een deel grof geschutten op Marten van Rossems volck loss, waerdoor den trevis gebroken sijnde, worden den meyer van Loven, Bleheim genoemt, ende Damianus Gousius, van de stadts wegen by den vyandt gegaen sijnde, gevangen gehouden, gevende naederhandt tot haer verlossinge 2000 goude croonen. Marten van Rossem, nu geen hoop meer hebbende om Loven te winnen, treckt van daer naer Corbeec, Rasburg, Neer-Ische, Sarten, Florival ende 's Hertogendael, d'een verbrandende, d'ander rantsoenerende. Die van Looven, naer 't vertreck des vyandts uutloopende, vangen een van de verraders, genoempt Jeronimus den Langen. Dese, op de pijnbanc de rest beclappende, wordt met hunl(uyden) op de merckt gehangen. Doen trocken Marten van Rossem ende Longeval naer Wals-Brabandt. 't Casteel Conroy worden bewaert van tachtentich boeren. Overwonnen sijnde, sijn sy tot eenen toe dootgeslagen. Van daer commende tot Fleru doen sy d'abdey veel gelts tellen, desgelijx quellende bycans 't geheel graefschap van Namen. Over de rivier Sabis 1) gecommen sijnde,

1) De Sambre.

Digitized by Google

vonden sy dat de huyslieden, groote grachten gemaeckt hebbende, met groote boomen den wech beslooten hadden, maer dit door vrese van het volgende keysersvolck al passerende ende overwin(nen)de, sijn sy ten lesten by Aurelianum in Lutzenburg (als geseyt is) gecommen ende corts wederom naer Cleef vertrocken.

Fol. 27. 1543 Anno 1543 spreeekt voor Marcanus den bischop van Luyck over den legaet van den hertoch van Saxen 1), maer cregen voor antwordt van den Keyser, dat met Marcanus niet gedaen en soude worden, voor hy Gelderlandt ende Zutphen verliet. Tegen den somer vergaderden Maria Austriaca, coninginne van Hongariën, gestelt anno 1530 governante van Nederlandt (naer de doot van Margareta Austriaca, int selve jaer gestorven sijnde), eenen fynen leger tegen Marcanum, hertog van Cleef, denwelcken, tot Hensberg provianden gebrocht hebbende, sijn den vyandt by Sittardt tegengecommen, sloegen terstont vyandts ruyteren in de vlucht, maer de ruyteren van Maria door yever om te vervolgen schuerden de ordre vant voetvolck, waerop den vyandt vallende, sloech die in de vluchte, welck de ruyters siende, vluchten ook. Daer bleven doodt 3000 van 't keysersvoetvolck, veel meer gevangen met al 't geschut ende bagagie ende tot Ruermondt ingebracht. Daernaer wordt het landt van Limburg, Dalen ende Valckenburg afgeloopen ende gebrandt. Doen keerden het Cleefsvolck wederom om Hensberch te belegen, maer worden ontset van den prinsche van Orangiën,
Fol. 27 v. denwelcken terstont daer Montjoien met gewelt inneempt, plondert ende verbrandt. Daernaer trock den prinsche van Orangiën naer Henegouwe tegen den coninck van Vranckrijck. Op denselven tijt begost den leger van Marcanus, hertoch van Cleef, te muytineren, maer worden geslist. Ende Marten van Rossem (die by de Cleefsche soldaten in groote auctoriteyt ende liefde was) wordt generael van 't leger gemaeckt, denwelcken corts door crijchsche loosheyt innaemp Amersfort, Helmont ende Endhoven, alwaer hy een companie edele ruyters ooverviel ende gevangen creech. Daernaer beroofden hy dees plaetsen van alle haer gewerckt ende ongewerckt silver ende goudt ende verliet die door vrese van den prinsche van Orangiën, die eenen grooten leger gereet hadden. Den keyser Carolus 5., uut Duytschlandt te (?) commende, monsterden synen

1) Heuterus heeft: deprecanteque pro Clivio archipraesule Coloniensi ac legato Saxoniae ducis.

Digitized by Google

leger by Bon booven Colen ende was sterck thienduysent Spaingiaerts ende Italiaenen, veerthienduysent Hoochduytsche, twelfduysent Nederlanders, achtduysent ruyters. Hy treckt daermede voor Dueren int landt van Cleef ende in den vijfsten storm windt die stadt met gewelt den 24 Augustus 1543, dootgebleven sijnde in de stadt 2500 menschen, van 't keysers-
Fol. 28. volck ontrent 800, ende daeronder veel cloecke heeren. Door
1543 dit innemen verveert sijnde d'andere steden van Gulick ende Cleef, brochten al te samen de sleutels van de steden aen den keyser. Guilielmus Marcanus, hertoch van Cleef, versoeckt ende crijcht peys met den Keyser op conditie, dat hy 't landt van Cleef soude wederom crygen ende Gelderlandt ende Zutphen wederom ooverleveren aen den Keyser. Een van de conditiën van den peys was oock dese, dat Marten van Rossem van den Keyser in genade ontfangen soude worden ende in alle sijn goederen gestelt ende onder des Keysers leger aengeschreven soude worden. Daernaer troudt Guilielmus Marcanus Mariam Austriacam, dochter van Ferdinandus, Roomschen coninck. Ende in de conditie van den peys geswooren hebbende groet hy den Keyser als eenen prinsche van het rijck, bedanckt hem ende wordt vereert met de taffel des Keysers. Alsdoen ontsloech
1543 hy Marten van Rossum van den eedt aen hem gedaen, den eedt dede aen den Keyser. Van dien tijt af is Marten van Rossem den Keyser seer getrouw geweest tot het eynde sijns levens toe ende heeft den Keyser in veel oorlogen seer excellent gedient, als namentlyck in den crijch tegen den prinsche van
Fol. 28 v. Duytslant, genaempt bellum Smalcaldicum, ende oock tegen
1555 den coninck van Vranckrijck ende Henricus den 8., coninck van Engelandt. Ten lesten is Marten van Rossem gestorven van de peste by Charlemont, twelck alsdoen uut een casteel een niewe stadt, seer sterck sijnde, gemaeckt (is) worden, leggende niet seer verre van Marienburg, welck Marienburg den coninck Henricus inhebbende, seer hadden versterckt met garnisoen door vrese van Marten van Rossum, die met veel volx ontrent Marienburg was geweest. Marten van Rossem was heer van Pourroien. Sommige seyden, dat Marten van Rossem, met Maria van Oostenrijck naer Antwerpen met sijn volck getrocken sijnde om aldaer d'oproerte te stillen, aldaer gestorven is. Sommige seyden, dat hy door fenijn, in een gecoockte duyve gedaen, van degeene, die hem synen naem ende auctoriteyt beneyden, vergeven is. In sijn plaetse is ge-

Digitized by Google

commen Guilielmus 1), prinsche van Orangiën, denwelcken Carolomontium versterckt hebbende, heeft gemaeckt de stadt, genoempt Philippeville, alsoo genoempt naer Philippus, des Keysers soon. Van de voorgenoemde peys af is Guilielmus Marcanus oock altijt seer getrouw aen den Keyser gebleven, ende den Keyser is gehult geworden hertoch van Gelderlandt ende graef van Zutphen.

1) Lees: René de Châlons.

Digitized by Google

Digitized by Google

IX.

Digitized by Google

In het archief van de stad Erkelenz berust een handschrift in 4to formaat, geschreven op 23 bladen perkament en 125 bladen papier. Op het eerste blad perkament staat afgebeeld een draak met open muil, waarin de woorden: Gelre, Gelre. Boven de afbeelding staat: Draco terribilis, ignem spirans, homines et bestias devorans. Onder de afbeelding staat: Draco in aere volat, in aquis natat et in terra ambulat, ad libidinem concitatur et in puteis et aquis fluvialibus sperma iactat et inde sequitur letalis annus.

Op de 22 volgende bladen perkament zijn afgebeeld in kleuren de wapens van voogden, graven en hertogen van Gelre.

Dan volgt op 57 bladen papier een kroniek van Gelre, loopende van 878—1549, die hierachter gedrukt is.

Eindelijk volgt op 68 bladen papier een kroniek van de stad Erkelenz, die uitgegeven is door Dr. G. Eckertz in de Annalen des Historischen Vereins für den Niederrhein, 1858, Heft V, blz. 65—150.

De kroniek van Gelre en die van de stad Erkelenz tot 1569 zijn geschreven en waarschijnlijk ook opgesteld door Mathias Baux, stadsschrijver van Erkelenz, die in 1569 burgemeester werd en in hetzelfde jaar stierf. De laatste aanteekening van zijn hand is van 1569, terwijl de kroniek tot 1700 is bijgehouden door latere schrijvers. De nedergeschrevene feiten van 1520—1569 dragen op vele plaatsen het bewijs, dat de schrijver er bij tegenwoordig is geweest.

Voorin staat de hierbij gevoegde teekening in kleuren, op perkament uitgevoerd. In het stadhuis van Erkelenz bevindt zich dezelfde afbeelding in olieverf.

De kroniek vermeldt bij deze afbeelding het volgende:

„Die stadt Erkalant hait iren orspronk und naemen van einer edel frauwen Ercka, die doch gemeinlich die frauwe ter linden genant und ein mennlich weiff gewest is. Sicut leena, animal crudele, se exponit morti pro filiis et pro ipsorum defensione venatorum iacula non timescit, sic Ercka virago nobilis quondam se morti exposuit pro defensione patrie."

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

GELDERSCHE KRONIEK, BERUSTENDE IN HET ARCHIEF DER STAD ERKELENZ.

Int jaer VIII^{c} und LXXVIII,

do Carolus Calvus keyser was, is in dat creesdom van Colln ein grote wyde plaetz gewest, daer nu Gelder steit, by die herschapie van Pont. Und in dieselve plaetz was ein groet feninich beest und dede in dem lande veel quaets und verslanck voell menschen und beesten, also dat voele luyde ut dem lande vlouwen van vrese und anxt; und hadde furige ougen, die men by nacht bescheidentlich sien mocht. Und men hoirt, dat dit beest onderwylen riep: „Gelre, Gelre". Und der heer van Pont leide ouch groten schaeden van desem beest. Und dese heer hadde tween sone, dat herliche manner waern, genompt Wihardus und Lupoldus, und fyngen by nacht an durch raet oers vaters und verwonnen dit vreselicke beest durch die cracht Gotes, dairumb dat volck sere verblijt was und frolich waern. Dat volck ergaf sich onder die tween gebroeders und koren die tot oeren princen und voechten; und sy maechden dair ein borch und noemden die Gelder up die plaetz und stat, daer sy dat feninich beest und dier verslogen, und dair hait dat gantze land den namen aff. Sommingen sagen, dat van dat slott Gelduba komen is, dat gelegen was tuschen Nuysen und Zancten, als Tacitus dairvan geschriven hait.

Die van Pont und Geldre fuerden in oern wapenen ein schilt van golde mit drien roden mespelbloemen.

Und daer sijn 8 voechten van Gelder gewest, die alle mit irn namen hiernae beschrieven staen. Und Otto van Nassauwe erwarff van keyser Henrico dem vierden, dat Gelder ein graeffschap wesen sulde, int jaer M und LXXIX. Dairna synt daer 9 greven gewest, dern namen ouch alle hirna angeschrieven staen. Ind greve

Digitized by Google

Reinoldt erwarff van dem keyser Lodovico, dat hy inen tot einen hertoch maecken wolle. Do ontboedt der Keyser vurs. graven Wilhelmen van Hollant und graven Reinoldt van Gelder und graven Wilhelmen van Guilich, dat sy by oen tot Frankfort op den beroepen keyserlichen dach kommen sulden: hy wolde sy hertochen maecken. Mer grave Wilhelm van Hollant streit tegens die ongelouvigen, dat hy ghein hertoch gemaeckt wart. Maer die graven van Gelder und Guilick worden hertochen gemaeckt in bywesen voeler fursten und hern int jaer MCCCXXXIX, wie men dat ouch hirna beschriven vinden sall by dem hertoch Reinoldt vurs.; und nae dem vurs. greven Reinoldt, dem irsten hertoch van Gelre, synt die andern gefolgt in der ordenungh, als men hirnae beschriven sien mach.

Wihardus und Lupoldus,

gebroeder, hern van Pont, synt gemaeckt die irste voechten van Gelder van dem keyser Carolus die Cale, do men schreyff VIII^{c}LXXVIII. Sy tymmerden ein sere starcke borch myt einen casteell, genompt Gelre, op ein plaetz, daer sy ein grote feninich beest verslogen, wilche beest groten schaden dede in dem lande und verslanck menschen, als voir dairvan geschreven is. So haven dese tween gebrueders Wihardus und Lupoldus, hern van Pont, die irste und voechte van Gelre, tosamen geregiert XXVI jaer und dat lant in heerlicheit sere vermeert, sijn reich und geluckseligh gewoirden; und als Lupoldus gestorven was, do wart Wihardus allein voecht van Gelre und here van Pont, want der here van Pont, seyn vater, ouch starff. Hy hadde ein huysfrauwe, und was ein dochter des graven van Sutphen, und verwarff daeran einen sohn, genompt Gerlacus, der na oem voecht van Gelre wart by des keysers Arnolphus tyden.

Deser Wihardus und seyn broder haven gevoert in irem wapen einen schilt van golde myt drien roden mespelbloemen.

Obiit Wihardus anno Domini IX^{c}X, do hye geregiert hadde VI jaer lanck nae Lupoldus, seins broders, doit. Requiescat in aeterna pace.

Gerlacus, der III. voecht

van Gelre und here van Pont, hait syne landen regiert XXVI jaern. Hy hadde tot einem weiffe des graven dochter

Digitized by Google

van Cuyck, daer hy an wann einen sohn genant Godert. Deser voeght Gerlacus was ein cloeck, vernumftich, weiser here und ein strijtbar man. Hy reysden myt aller syner macht to velde und dede bystant keyser Heinrich dem irsten myt den andern reichsfursten und hern tegens die wilde und wrede Ungern, die myt einem mechtichen groten houp volx oevertogen, verbranten und verslogen Beyern, Swaven, Sassen, Myssen, Hessen und Westphalen totten Ryne to, und die die menschen mysbruyckden als beesten und aeten menschenvleysch und druncken oer bloet. Und myt desen wreden und wilden Ungern hait keyser Henrich und die christenfursten und hern fromelich gevaechtet und myt tween slachten verwonnen, verjaecht, berouft und byna tsamen doitgeslagen int jaer IX^{c} und XX. Deser Gerlacus is gestorven im jaer onsers Hern IX^{c} und XXXI.

Godefridus, der IIII. voecht

van Gelre und here van Pont, hait geregiert XXI jaer und was ein ersam, frome furst; hy hadde to wyve die edel Adela, graven Arnolts dochter van Cleve, daer hy an wann einen sohn, genomt Wichardus, der nae oem here wart, und ein dochter, was grevinne van Kleyne Troyen, daer nu ter tijt Santen steit. Deser voecht van Gelre Godefridus bestont sijn regiment int jaer onsers Hern IX^{c} und XXXIIII und was ein vrome, starck ruytherman, der myt keyser Otto dem irsten gestreden hait tegen die vianden und vervolgers des keysers und des Romschen Reichs, dat waeren Dancmar und Heinricus, sijn broders, Gysbert, hertoch van Lotrinck, Everhart, hertog van Wertenberch, und Ludovicus, coninck van Frankreich, myt noch mere andern, die hy tosamen myt der hulpen Gots verwonnen und sych onderdaenich gemaecht hait. Deser voecht Godefridus is gestorven int jaer onsers Hern IX^{c} und LV.

Wichardus, der V. voecht

van Gelre, regnierde XV jaer, ein prinche van allen duechden, milde und guedertieren. Sijn huysfrauwe was Wychmans, des graven van Sutphen, dochter, daer hy an wan einen soen, Mengosus, synen naevolger in der voechdyen van Gelre und herlicheit van Pont. Int jaer onsers Hern IX^{c}LXII, als die wilde, wrede Ungern verhoerden die parthie und tweedracht

Digitized by Google

der hern vurschrieven myt dem keyser Otto, sijn sy weder gekomen myt C^m man und bestonden Beyeren, Swaven und Sassen to branden, to plonderen und uit to slaen, als sy toevoeren gedaen hadden. Do dede der keyser Otto beropen alle die christenhern und ondersaten des Reichs to hulpen und reysde daermyt to Regensborch, daer hy die Ungern verwan und sich onderdanich maeckden. Deser Wichardus, voecht van Gelre, starff int jaer onsers Hern IX^c und LXX.

Mengosus, der VI. voecht

van Gelre, hait sijn lant geregiert XXXVIII jaer als ein here in alle duechden; hy was devoet tot Gott den Here und guedertieren synen ondersaeten. Syne huysfrauwe was genant Gerberga und was hertoch Goderts dochter van Brabant, daer hy an wan einen sohn, genoempt Wykingus, und vier dochtern, van welken twee sijn gebleven wereldlick und bestadet an grote lantzhern; und die andere twee sijn geistlicke joncfrauwen gewoirden: die ein to Colln in sent Urselen cloester und die ander to Ryndorp im cloester. Dese Mengosus und Gerbrecht, sijn huysfrauwe, haven gesticht und berent 1) das joncfrauwencloister to Vilich genoempt, und is gelegen tegen Bonne oever Ryne. Sy hant die werelt overgeven und sijn in dat cloister gegangen und dairinne mennig tijt gelevt und ein geistlich leven gefurt und sijn daer tosamen begraven und geacht voer hilligen und grote by Gott. Deser Mengosus is gestorven int jaer onses Hern MVIII, do Otto tertius keyser van Romen was.

Wykingus, der VII. voecht

van Gelre, hait regiert XXIIII jaer lanck. Sijn huysfrauwe was genant Elisabet und was des hertochen dochter van Beyern, daer hy aen wann drie soene, sere verheven voir Got und deser werelt. Der irste was Wychardus gnant und was sijn naevolger in der herlicheit, der ander was Richardus, byschop to Ludick, der derde sohn was Wylhelmus, byschop to Utricht. XXII jaer lanck; hy bracht Hollant in sijn sticht van Utricht und versloech by Leyden graven Robrecht van Vlandern, der momber sijn wolde van dem jongen graven van Hollant, der ime als ein leenheere bevolen was van synem vader, grave Florens. Der keyser Heinrich beleenden den bischop Wilhelmen

1) d. i. met renten begiftigd.

Digitized by Google

myt Hollant, der do dede tymmern dat slott Isselmondt by Rotterdame tot eim stercte und voirpaill van Hollant. Deser Wykingus is in eeren und duechden gestorven int jaer onsers Hern M und XXXII.

Wichardus, der VIII. und leste

voecht van Gelre und here van Pont, hait regiert XVI jaer lanck. Sijn huysfrauwe was Margreta, des graven dochter van Loon, daer hy by wan ein einiche dochter genant Adelheit, gehylicht an den edelen Otto, graven van Nassauwe. Deser Wychardus was ein frome, stritbar man, der myt alle syner macht quam to hulpen synem broder Wilhelm to Utricht, do hy sterckelichen vechden in dem stride by Leyden tegen graven Robrecht van Flandern, als hievoir geschreven steit, in wilchem stride hy verwaerff einen groten name, voele guets und gefangen, den hy voele afschatten, daermyt hy syne dochter grotelick bestaden. Ouch hait dese voecht Wichardus gestreden myt Conrardo, bischop to Utricht, tegens die Hollenders und Vlamigers, die dem sticht van Utricht weder afvielen. Hy starff int jaer onsers Hern M und L.

Otto van Nassauwe

is gemaeckt der irste grave van Gelre van keyser Heinrich dem derden, synem neve, int jaer onsers Hern M und L. Dese Otto hadde twee echte frauwen; die irste was Adelheide, ein dochter Wichardi, des voechts van Gelre, daer hy an wan Gerarden, synen naevolger, und Adelbert, canonick to Ludick. Sijn tweede frauwe was genoempt Sophia, ein dochter Wichmans, des edelen graven van Zutphen, daer hy by wan einen soen genant Gerlacus, der grave van Sutphen wart nae doit Wichmans, seines groten vaders. Und als grave Gerlacus vurs. by Isselmondt in Hollant erslagen was und starff sonder weyff und kindere, so quam die graefschap van Sutphen aen den graven van Gelre, Otto, den vader vurs., myt noch mere perselen van landen, dairmyt Otto beleenst wart van dem keyser Lotharius, der sijn nichte, greven Florens dochter van Hollant, gaff ten echte wyve Gerarden, dem jongen graven van Gelre, Otten sone. Der starff int jaer onsers Hern MCVII und is to Sutphen begraven und hait gefundiert die grote kerck bynnen Sutphen.

Digitized by Google

Gerardus, der II. grave

van Gelre und van Sutphen, regierden XXIIII jaer. Hy hadde to wyve Hadewich, graven Floris dochter van Hollant, daer hy an wan einen soen, genant Heinrich, synen naevolger. Dese grave Gerart und syne edele huysfrauwe haven gesticht ein schoen, reich cloester in Hessen, dat genompt is Bederawe, und is gelegen zwischen twee stromen, die Fuld und Werre, daer men ut mercken mach oere beider deuchdelich leven und devotie tot Got; und die kirch bynnen Wassenberch, daer hy begraven ligt. Hy veeden und kriegden myt den andern Nederlantz fursten tegen keyser Heinrich V., der van dem Paes abgesat was und verbannen. Ouch dede hy bystant myt aller syner macht graven Dederich van Hollant, synen swager, tegen Herman, grave van Cuyck, der synen vader, graven Florens van Hollant, verslagen hadde und doirstechen in einem stride by Tiele gehalden. Dairumb wart der grave van Cuyck gedrungen, dat hy stichten moeste die abdye van Marienwerdt, by Bommel gelegen. Der vurg. grave Gerardus is gestorven int jaer onsers Hern MCXXXI.

Heinricus, der III. grave

van Gelre und Sutphen, hait geregiert XXXI jaer lanck. Sijn huysfrauwe was genant Maria und was hertoch Goderts dochter van Brabant, daer hy an wan drie soene und twee dochters. Der irste soen was geheiten Gerardt und wart here nae synem vader; der ander sohn was Otto geheiten und wart ouch greve van Gelre na synem broder Gerardt; der derde sohn was genompt Albertus, bischop to Ludick. Die eine dochter, gnant Maria, wart gravinne van Loen und die ander dochter was geheiten Margret; die nam greve Engelbert van dem Berge und van der Mark und gewan mit ir greve Adolf van dem Berge und Engelbert, bischop van Colln, den der greve van Isenborch ermorden. Dese grave Heinrich hait bestalt und gegeven dat erffe und plaetz, daer getymmert und gemaecht is dat cloester van den Regulirs, genomt to Bethlem by Doeticum, und hait dairto ouch grote renten gegeven. Hy reysden ouch mit dem keiser Frederich Barbarossa in Lombardiën und halp die stat Meylanen irst bedwingen und na verderven. Ouch verwarff hy van dem hertoch van Brabant

Digitized by Google

die Velauwe als ein leen van Utricht und hy starff int jaer onsers Hern MCLXII. Sepultus cum uxore in monasterio Campensi, ordinis Cisterciensis.

Gerardus, der IIII. grave

van Gelre und Sutphen, hait geregiert sijn landen XVIII jaer, mer hy en wan geine kindere by die edel Margriet, des greven van Spanheims dochter. Hy hait myt seyner vrouwen gesticht und berent dat collegium to Wassemberch, daer sy tsamen begraven sijn. Dese greve Gerardt quam to kriegh und veeden myt dem bischop van Utricht, hern Balduwin van Hollant, der oem myt hulpen seyner frunde und leemannen van Hollant, van Cleve und Benthem die gantze Velauwe afgenomen hadde, want hy dat leen van der Velauwe op sijn gebeurliche tijt niet geëyst und entfangen hadde, als ein hertoch van Brabant plach to doen. Daeromme hait greve Gerardt van Gelre myt bystant syner frunde dat sticht van Utricht doergetogen und sere verdorven und belacht Deventer also lange, dat keyser Frederich einen frede und bestant tuschen oem und dem bischop maeckden. Hy is gestorven int jaer onsers Hern MCLXXX.

Otto, der V. grave

van Gelre und Sutphen, regierden XXV jaer. Sijn huysfrauwe was Richarda, ein dochter des greven van Guilick van Nassauwe, und myt der gewan hy drie soene und ein dochter. Der irste soen was genant Heinrich und starff jonck; der ander soen Gerardt wart greve van Gelre na seinem vader und der derde, Otto, wart bischop van Utricht. Die dochter Adelheit wart gegeven ther ee einem graven van Hollant, Wilhelmen dem irsten, und wan by ime twee soene, der ein Florentius und der ander Otto geheiten. Dese greve Otto bracht ant lant van Gelre die herlicheit van Embrick und die stat Niemagen mit believen und wille keyser Frederichs, der die dem graven van Cleve nam und beleenden oen dairmit voer ein grote summe goltz. Hy reysden ouch mit keyser Frederich und mit mere andern christenhern int hyllig lant, omme dat weder to wynnen van den ongelouvigen Saracenen, to weten dat hillige graf mit der stat Hierusalem. Und als dat vurgenante bestant ut was, quam Balduwin, bischop tot Utricht,

Digitized by Google

und beroufden die Velauwe. Desglichen dede greve Otto in dem sticht van Utricht. Dan der Keyser hait sy vereinicht, dat greve Otto sulde behalden die Velauwe to leen. Obiit anno Domini MCCV; is begraven by synen vader, greven Henrich, in monasterio Campensi. Uxor eius tumulata est in solemni monasterio Ruremundensi per eam et filium Gerardum fundato, in quo et ipsa post obitum mariti sui ad certos annos abatissa prima fuit.

Gerardus, der VI. grave

van Gelre und Sutphen, hait geregiert XXIIII jaer lanck. Sijn huysfrauwe hiesch Maria und was Richardus, des graven dochter van Nassau, daer hy an wan twee soene, nemlich Otto, synen naefolger, und Henrich, bischop to Ludick. Dis grave Gerard was ein al te strijtbar und kriegbar mann van synen jungen dagen an und was gerne im harnisch. Hy hait myt seiner huysfrauwen (l. moeder) gesticht dat nonnencloester bynnen Ruremonde van oer selfs casteel, daer sy beide begraven siin. Und die gravinne wart daer abatissa na grave Gerardts (l. Otto's) doit und omme des cloesters wille wart namaels dae ein stat gemaecht, dat voirmals und ouch bis an Otto, des vurs. greven Gerarts sohn, ein dorp was, wie ouch hirna dairvan geschreven wirt. Dese erwarf van dem keyser Frederich dem tweeden den tolle to Lobech gelecht und hy wart van dem hertoch van Brabant gevangen in einem stride, by Huesdem gehalden, und wart therstont gequijt und toech mit demselven hertoch Heinrich in dat sticht van Ludick, dat hy sere verdarf und nam die stat van Ludick in mit gewalt und plonderte die tsamen int jaer MCCXII. Oich hait grave Gerart mit den andern Nederlantz hern getogen int sticht van Bremen und gestreden tegens die Stadingers, dat ketters waern, die tsamen verslagen und gedoit woirden. Hy starff int jaer onsers Hern MCCXXIX. Die gravinne leveden ein jaer nae irem manne und wart begraven up sent Matheus dag apostoli.

Otto, der VII. grave

van Gelre und Sutphen, hait regiert XLII jaer. Hy wart genoempt der grave mit dem krommen voet und was ein vrome, dugenhaftig furst und beterden, sterckden und verbreiden sere sijn lant. Hy hait gehat twee echte huysfrauwen: die irste was

Digitized by Google

Margreta, greven Dericks dochter van Cleve; und mit der dochter gaf greve Dederich, ir vader, dem vurs. greven Otto X^m marck goltz.

Grevendaell, dat joufferencloester, dat ein abdy is, anders gnant Nyecloester, op der Nerssen bey Goch, ordinis Cisterciensis, haven gefundiert und gesticht greve Otto vurs. und mit ime Margreta, syne huysfrauwe, und begaefden dat mildentlich mit groten renthen und guedern. Dat cloester is begonnen int jaer onsers Hern MCC und L. Die vurs. frauwe Margreta hadde gheine kinder mit irem manne und starff anno MCCLI op dem X. dage des monats Septembris und wart in dem vurs. cloester begraven. Doe nam greve Otto ein ander wijff, genoempt Philippa, und was des greven dochter van Sympell, und mit der gewan hy einen sohn, geheiten Reinolt, synen nafolger, und ein dochter, genoempt Ermgart; und die nam namaels greve Dederick van Cleve tot einem wijffe. Dese greve Otto hait Ruremunde, Arnhem, Harderweick, Goch, Bommell und Wageninck mit muyren umbtogen und van dorpen stede gemaecht und dieselven mit burgerlichen rechten, privilegiën und freiheiten begaeft. Die richsstadt Niemagen mit irem tobehoer bracht hy ouch an sijn heerlicheit und hy erwarf an dem Roemischen coninck Wilhelm van Hollant, synem neven, dem hy bystant gedaen hadde tegen den keyser Frederich, van den Paes afgesat, und die stadt van Aecken, syner partyen, dat hy sulle besitten die borch to Niemaegen mit der stadt und mit alle der herschapie, die dairto behoirden, die dem Roemschen reich tobehoird, in allen maneren als die greven van Cleve die van olden tyden lange jaern beseten hadden van wegen des Roemschen reichs. Des so leenden greve Otto dem coninck Wilhelm vurs. dairop XXI^m marck puyrs, feins conincks silvers. Und tot allen tyden als ein keyser of Roemsch coninck dese vurs. summe van dem vurgenompten silver dem greve van Gelre of synen nakomelingen weder gyft, so mach der keyser of Roemsch coninck die borch van Niemagen mit der stadt und allem irem tobehoire wederomme na ime nemen an dat Roemische reich. Und do dit geschach, dat die borch van Niemagen mit der stadt und allem irem tobehoir quam an dat lant van Gelre, screif man MCCXLVIII. Und Rodolff van Habsburch, der Roemsche coninck, hait dat ouch confirmert und bestedigt und hait ouch gegeven, were es sache, dat ein keyser of Roemsche coninck in der tijt Niemagen loesden, so sulle es dan by dem Reich

Digitized by Google

bliven; mere of idt queme dairna, dat men dieselve herlicheit wederomme versetten wulde, so solle man die an gheinen hern versetten, ein greve van Gelre sulle allewegs den vurkur darvan haven.

Privilegium und freiheit der van Nyemagen, dat sy mit irem eigen goet an den Cleveschen tollen op dem Ryne und op der Masen tollfry faren muegen, gegeven anno MCCLXXI (l. 1266).

Als sich naderhant ein tweedracht begeven hait tuschen greven Otto van Gelre und greven Dederich van Cleve, als umb der weld wegen des Reichs, van tollen, visscherien, weiden, van muntzen und andern gerechticheiden und guedern, daromme viel kriegh geschiet, ten lesten haven beide parthien gekoren tot dedingsmannen hern Heinrich van Vianden, bischop tot Utricht, greven Wilhelm van Guilich und Goesvin van Vorne (l. Borne). Dese vurg. dedingsmannen maechten ein fruntliche vereinigongh tuschen den vurs. parthien und dat geschach anno MCCLXXI (l. 1266), als dat klerlichen beschrieven is in dem brieve der daroever gemaecht is, den der vors. greve Dederich van Cleve mit dem eid geloeft to halden, und is derselve brief noch huyde to dage achter den van Niemagen, und under andern puncten is daerinne begriepen, dat die burger van Niemagen, op und affarende in dem Ryne of in der Masen, an den Clevischen tollen niet schuldich sijn to betalen einichen toll van oern eigen guedern. Balde dairnae starff greve Otto, anno MCCLXXI, quarto Idus Januarii, und wart begraven im cloester Grevendal, dat hy und sein huysvrauwe fundiert haven.

Van dem Woringer stride und kriech.

Anno MCCLXXIII starff der hertoch van Limborch sonder leyfserven und darvan quam ein groet kriech und tweedracht tuschen hertoch Johan van Brabant und greve Reinolt van Gelre omme desselven hertochdoms wille. Der greve van Gelre onderwant sich des vurs. hertochdoms als van syner huysvrauwen wegen und hadde die slott und ander vestigung ingenomen und hielt die mit gewalt. Greve Adolph van dem Berge was der neiste erff tottem vurgenoempten hertochdom und die gerechticheit der erffschap tot dem vurs. lande galt im af der hertoch van Brabant umb gereit gelt, und ein jeder van beiden parthyen bracht op alle sein frunde und fruntsfrunde.

Digitized by Google

Und in demselven loupen belacht greve Reinolt van Gelre die stadt Tiele, gewan die und verstoerden die. Nu stonde bischop Syfert mit der stadt van Colln, wie ouch sein voirfaren, in onwille und tweedracht als van der stat wegen. Dairomme verbant sich der vurs. hertoch van Brabant mit seinem broder Gotfrit, mit greve Adolph van Berge und mit Heinrich van Wyndeck, synem broder, mit greven Walraven van Gulich und greven Gerart, synem broder, hern van Caster, mit greven Everhart van der Mark ind synem broder, mit der stat van Colln, mit dem bischop van Luytgen, mit dem greven van Simpol, dat is van sent Pawels, mit dem greven van Loz und mit voell andern edelen und mechtichen hern. Herweder verbant sich der greve van Gelre mit dem bischop van Colln, mit greve Heinrich van Lutzenborch, des sohn namaels koninck wart, und mit Walraven, synem broder, mit Johan, here to Lymborch, und mit Heinrich, here to Westerberch, mit dem hern van Valckenborch und mit andern vill mechtichen hern, rittern und knechten. Dese twee parthyen vurs., als der hertoch van Brabant und der greve van Gelre, bedreven allerley kriegshandelong tbeiden ziden und orlochten up einandern. Nu behielt deser dat velt, nu der ander. Und want sich bischop Syfrit boven andern ernstlichen beweysden tegen hertoch Johan van Brabant, oen to schedigen, als hy ouch voirhin gedan hadde, also then lesten ruckt der vurs. hertoch mit synen frunden mit macht in het sticht van Colln ind verherde dat land an allen enden und quam voir dat stetgen Woringen, dat nu ther tijt ein dorpe is, und lacht sich vur die borch, die der vurs. bischop dair hadde doin maechen tot wedermoet der stat van Colln, mit der hy steets stonde in tweedracht.

Do wart van dem hertoch van Brabant und van der stat van Colln und irn frunden dieselve borch to Woringen belacht mit einen groten starken her.

Ein deil historiën halden, dat der hertoch van Brabant, der here van Guilich ind oere hulpere quamen int stift van Colln bis to Rodekirchen, und dair deden sy herschauwong ind van dan voren sy so vort und die stat van Colln mit oen to Woringen und belachten dat huys.

Ein deil ander cronycken vermelden, dat bischop Syfrit mit synen frunden treflich belacht die stat van Colln anno MCCLXXXVIII up sent Bonifacius dage umbtrint Rodekirchen und dede aldair herschauwunge. Der bischop verliet die stat

Digitized by Google

und quam mit synen hulpern und wolde die borch entsetten, sodat beide parthien mit eintraffen und quamen tot einen stride, und das geschach op sent Bonifacius dage anno MCCLXXXVIII, und erstonde ein grot, bluedicher kriegh und woirden vill erslagen van beiden ziden und then lesten hielt der hertoch van Brabant dat veld. Do bleven doit edelre hern und ritter und vill andere knecht mere dan VIII^{c} und woirden begraven by Woringen, und dair is noch huyde to dage ein capelgen, dair die begrefnis geschiet is. In der bischop chronicken van Colln steit geschrieven, dat op des bischops ziden allein doit blieven mere dan duysent edelre man und mere dan duysent gefangen. Do bleyf doit der greven van Lutzenborch und sijn broeder Walraven und Heinrich van Westerborch, ritter, des bischops broder. Und do wart hertoch Johan van Brabant burger to Colln und ime wart gegeven tot einer vergeldungh bynnen Colln Costin Greven huys, ein schoen herberch, vur sein frei, eigen huys, in dem ouch die misdedigen menschen vry sijn, wannere sy dairin komen, und wirt dairomme genoempt dat vryhuys Brabant, als ouch dairan geschrieven steit, und wirt ouch nu ther tijt noch genoempt Costin Greven huys of tot der Gulden Cronen, ein van den kostlichen herbergen bynnen Colln voir fursten und hern. Und so wannere ein hertoch van Brabant to Colln kompt, dan tugt hy dairin als in seyn eigen wonunge, und wat here dairinne liege, moest verhuysen, alst by etlichen tyden geschiet is. Und datselve huys haven in leenschap van einem hertoche van Brabant rittermetige man im stift van Colln. Und im dem vurs. stride wart gefangen here Syfrit van Westerborch, bischop to Colln; greve Reinolt van Gelre wart ouch gefangen und sere gewont, mit viel rittern und knechten, als ouch vurgeschrieven is.

Do kreich hertoch Johan van Brabant vur sein buyte den greven van Gelre und lacht inen gefangen in einem stocke, dair hy mere dan ein jaer lanck in lach. Doch then lesten oevergaf greve Reinolt van Gelre dat hertochdom van Limborch und syne gerechticheit daerto dem hertoch van Brabant vurs. und ouch die herlicheit van Wassenberch und dairto ein grote summe geltz. Dairtegen oevergaf bischop Syfrit die herlicheit und dat eigentumb der tweyer dorper Altkirchen und Nyhekirchen, gelegen by dem land van Kempen, des bisdumbs van Colln, greven Reinoldt van Gelre umb die erflich tbesitten und sich seins schadens to erkoveren, den hy van der nederlagen vercriegen hadde, als vurs. steit.

Digitized by Google

Reinoldt, der VIII. greve

van Gelre und Sutphen, regierden LV jaer lanck und was der irste van dem namen, ein sere vernoempt und stritbar man. Hy hadde twee huysfrauwen. Die irste heesch Imgart und was des hertochen dochter van Lymborch, dair hy geine kinder by en wan, und sy starff anno Domini MCCXC op dem XIII. dage Junii. Doch kreich hy mit or dat hertochdumb van Lymborch, twilch ime afdranck hertoch Johan van Brabant, der inen gefangen hadde in dem Woringer stride, als hievoir geschrieven steit. Die ander vrauwe was gnant Margreta, des graven Guido dochter van Vlandern, dair hy an wan drie soene und drie dochters. Der irste soen was genompt Reinolt, der here na synem vader was und naemals verhaven wart tot einem hertochen.

Hy hait synen vader gefangen gehalden to Montfort anno MCCCXX.

Die ander twee soene waren geheiten Guido und Philips und sijn gestorven in die jonckheit. Die irste dochter hiesch Margriet, und die nam greve Dederich van Cleve; die ander twee Isabella und Philippa sijn woirden geistlicke nonnen to Colln in sent Claren cloister.

Dis greve Reinoldt erwarf van dem keyser Rodolph, dat hy muntzen mochte to Arnheim, und dat bestedigte ouch namals coninck Adolph anno Domini MCCCXC (l. 1290) und darto gaf derselve ime dat privilegium, dat hy die munte, die hy to Arnhem plach to halden, muchte setten to Ruremunde of to Harderwick, of ime dat also gelegen were, und die ouch wederumb to Arnhem to muegen leggen. Hy orlocht sere scherp mit hertoch Johan van Brabant omme dat lant van Limborch, dat ime angestorven was mit syner huysvrauwen. Hy wart gefangen van synem soene und gefencklich gehalden to Montfort VIII jaer lanck und starf in der gefencknis anno Domini MCCCXXVI op sent Dionisius dage und wart begraven im cloister to Grevendale by synen vader. Hy hait gestift dat Predigercloister to Sutphen und to Niemagen und ouch dat Minrebroedercloister to Ruremunde. Item dis greve Reinolt hait dem lande van Gelre erworven van keyser Heynrich dat privilegium de non evocando, dat is, dat ghein onderdaenen des lans van Gelre sollen geladen werden an des keysers Kammergericht, secundum tenorem literarum subscriptarum. Und is ouch durch keyser

Digitized by Google

Carl den vomfden lest confirmert und bevestigt in dem tractaet voir Venlo, MDXLIII opgericht und besloten.

Nos Henricus, Dei gratia Romanorum rex semper augustus, ad universorum sacri Romani imperii fidelium notitiam volumus pervenire, nos instantibus spectabilis viri Reinaldi comitis Gelriae, consanguinei et fidelis nostri dilecti, precibus gratulabunde annuentes hominibus in eius terra et oppidis agentibus hanc gratiam de benignitate regia duxisse faciendam, ut ad nullius instantiam ad iudicium curiae nostrae debeant evocari nec coram iudice eiusdem curiae nostrae stare iuri, nisi conquerentibus per eundem comitem vel per eius iudices iustitia fuerit denegata. Harum testimonio literarum nostrae majestatis sigilli munimine signatarum.

Datum Spirae Nonis Septembris anno Domini MCCCX, regni nostri anno secundo.

Reinoldt, der II. van dem namen, der irste hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, nam die lande in besette anno Domini MCCCXXVI by tijt keyser Lodewichs des vierden. Doch hadde hy dieselb lantschap vur regiert VIII jaer lanck als ein administrator, in wilchen jaern hy synen vader gefenklich hielt to Montfort, als vurgeschreven is. Dis Reinoldt was genant mit dem roden haire und hadde twee huysfrauwen. Die irste was gnant Sophie, ein einighe dochter Baltoldi, des hern van Mecheln, daer hy an wan vier dochters, mit namen Mechtilt, die drie man naemdern 1) hadt. Der irste was greve Johan van Cleve, der ander greve Gotfrit van Lossensi 2) und der derde greve Johan van Bloes. Und die vurs. vrauwe Mechtilt quam to kriegh omme dat hertochdunb van Gelre mit irem neven, greven Wilhelm van Gulich, und is gestorven sonder kyndere anno Domini MCCCLXXIV und is begraven im cloister to Mariendale by Arnhem.

Die ander was genoempt Maria, die truwede greve Wilhelm van Gulich und starf anno Domini MCCCCI op sent Servaes aevent.

Die derde was geheiten Isabella und was ein abbatis to Grevendale.

---

1) Waarschijnlijk verschrijving voor: nae den andern.

2) Dit wijst op het putten door den schrijver uit een Latijnsche bron.

Digitized by Google

Die vierde, Margreta genant, is in ire jonckheit anno Domini MCCCXLIIII gestorven.

Dis greve Reinoldt was sere vernoempt und in groter eren onder allen fuersten, dairumb ouch vil fursten sich an inen maechden. Sijn irste vrauwe, Sophia vurs., is gestorven anno Domini MCCCXXIX. Sijn ander vrauwen was gnant Alienora, coninck Edewarts dochter van Engelant, und mit der hadde hy tween soene, mit namen Reinoldt und Edewart, die beide hertochen nae ime woirden. Greve Reinoldt vurs. beterden sere und vermeerden vill sijn landen und ouch andern herlicheiden hait hy gegolden mit synem eigenen gelde tot syne lantschappen: dat lant van Kessel und Crieckenbeeck. Und hy mit syner huysvrauwen Alienora haven gesticht die Carmeliten van Gelre, die Carthuser by Arnhem und die Minrebroeders to Deventer. Hy quam ter veeden und oerloge mit dem hertoch van Brabant umb sommige stede und herlicheiden, daer sich ein jeder recht an to haven vermoeden; dan die coninck van Franckreich hait sy vereinicht und einen hilich gemaecht an hertoch Reinoltz sohn und hertoch Johans dochter van Brabant.

Item omme dat grote und guede gerucht, dat der vurs. greve Reinoldt under den fursten hadde, so begaf id sich anno Domini MCCCXXVII, als hertoch Lodewich van Beyern, Roemsch coninck, na Romen trecken wolle durch Lombardiën, do schreif hy dem vurs. greven Reinoldt, dat hy tot ime queme und ime behulplich were, und schreyf ime einen brief in latino alsus luydende, wie naefolght:

Ludovicus, Dei gratia Romanorum rex, spectabili viro Reinaldo, duci 1) Geldriae, comiti Sutphaniae ac vasallo suo praedilecto, gratiam suam et omne bonum. Cum ex divinae largitatis munificentia longe plures civitates et castra nobis quam divae memoriae quondam Henrico, praedecessori nostro, fidelitatis homagia praestiterint, ita quod imperiali coronationi nulla nobis possit difficultas aliquo modo praestari, fidelitatem tuam, qua nobis et Imperio teneris, cuius membrum principale te cognovimus, his precibus obtestamur, quatenus Jubilate Lombardiam advenias cum potentia militari, recepturus nobiscum palmas imperialis triumphi, quas sine te capere quomodolibet nos taederet.

Do der vurgerurte greve desen brief ontfangen hadde, so

1) Reinald II is eerst in 1339 hertog geworden.

Digitized by Google

nam hy mit sich greven Wilhelmen van Guilich, greven Dederich van Cleve und greve Dederich vam Berge mit andern veelen rittermetigen mannen und reysden tot coninck Lodewich mit groten costen und staet und bleven by ime ein lange tijt.

Van der groter victoriën der Gellerschen entegen die Luytgers und Brabenders anno MCCCXXVII.

Als greve Reinolt van Gelre vurs. to dienst komen was mit mere andern hern dem vurgerurten coninck Lodewich, do hy (to) Romen trecken wolde umb die cronung, so bleyf hy by ime ein lange tijt; und bynnen derselver tijt als der vurs. greve so lange uit was, versamelden sich vill rittermessige man mit andern hoveluyden und knechten uit dem Luytger lande und vielen dem vurs. greven in sijn lant, branten und roufden dagelichs in dem lande, vingen und erslogen ime jemerlich sijn undersaeten. Als dat voir greven Reinolt quam, do hy by dem Keyser lach, wie ime so jamerlich seyn lant verdorven wurde, nam hy urloup van dem Keyser und toich to lande. Als hy nu to lande gekommen was und hoirt und sach den groten schaeden, den die vurs. Luytger in synem lande bedreven hadden, so gedacht hy na der hant die grote schmaecheit to wrechen und verbant sich mit here Adolff van der Marcke, bischop to Luytgen, den die Luytger verdreven hadden, und bracht der vurs. greve ein groot reysich getuych by einandern. Do die Luytger vernomen, dat der greve van Gelre sulchen groten volck vergaderden und sich sterckden omme op sy to trecken, so riepen sy die Brabender an, die mit oen verbunden waern, dat sy oen to hulpen quemen. Und do quamen sy tosamen by Hasselt, dat by Tricht gelegen is, und aldaer und do ther tijt wart ein groit bloedich strit und slacht.

Die Gellerschen drungen sere sterklich und moedich op ir vyant, deilten ir spitz und erslogen vill van den Luytgern; und wiewaell der Luytger waell tweemaell so vill was als der Gellerschen, nochtant behielden die Gellerschen den strit und dat velt. Dese overwynnunge was mere wonderlichtz und Gots verhengnis und geschichtz dan van menschlicher cracht und geschach op sent Firminus dach des hilgen bischops, und blieven tbeiden ziden mere dan IX^{m} menschen doit. Und uit deser overwynnungen kreich greve Reinoldt van den gefangen grooten, krechtigen schat und wart uitdermaeten reich van den rouve und van dem, darmit die gefangen sich uitloesden. Hy

Digitized by Google

dede dairvan bouwen vill schoener, stercker slotte und wonungen; hy wart ouch durch die vill ritterliche overwynnung, die hy tegen sijn vyanden hadde, sere groet geëhrt durch die fursten und wart verhaven uit der tale der greven in die herlicheit der hertochen, als hirnae folgt.

Wannere und durch wem die greven van Gelre hertogen gemaecht woerden sijn, volgt hirna.

Anno MCCCXXXIX dede keyser Lodewich beroepen in der vasten einen keyserlichen dach to Francfort, und daer quamen alle fursten uit Duytschlant, item coninck Edewart van Engelant, der ouch voirmaels, als in dem vurs. jaer geschrieven is, hulp an den Keyser gesonnen 1) hadde tegen coninck Philipps van Franckreich. Und opdat keyser Lodewich den vurs. coninck hoichlichen 2) und ime die Duytsche fursten bewilligde, so machde hy denselven coninck van Engelant einen gemeinen vicarius und stathelder sijnre und des keyserdumbz und dairby erfurderde hy alle und igliche, die ime und dem Reich underdaen waern, dat sy ime behulplich sijn wulden. Up demselven keyserlichen dage hait keyser Lodewich, syttende in seiner keyserlichen majestaet stoell mit synen keiserlichen pontificaliën, genomen greven Reinoldt van Gelre vurs. uit der tale der greven und verhaven, settende inen in die ordenung der hertochen, und dairby waern veele fursten und hern, als (der) coninck van Engelant, hertoch Reinoldts sweger, der bischop van Mentz, der bischop van Trier, der Palsgreve, der hertoch van Sassen, der marckgreve van Brandenborch mit ville andern fursten und hern.

Wie hertoch Reinoldt van Gelre sych scheiden to disch und to bedde van syner huysfrauwe Alienora.

In derselver tijt, als man saget, so dreyf hertoch Reinoldt syne huysfrauwe Alienora vurs. van sich, und dat geschach durch anbrengen seiner raetzluyde, die ime wismaechden, sy were befleckt mit mallaetzerei, umbdat ir angesicht verandert was mit einer sonderlichen verwen; und daeromb scheiden hertoch Reinoldt sich van ir to bedde und taeffelen und warn alsus ein tijt lanck van einandern. Up ein tijt dede die hertochinne vurs. op ir blote leyf ein hembden van der allresubtylster syden und nam einen mantell dairoever und nam in

1) Verzocht. 2) Hier is blijkbaar een woord uitgevallen en wel e e r d e.

Digitized by Google

ein jeder hant einen sohn, als Reinoldt und Edewart. Do nu hertoch Reinoldt mit syner ritterschap und myt den oversten des hertochdumbs van Gelre by ein(an)der waern to Niemagen up dem pallas und ther taeffelen geseten waern und sulden eten, so quam die vurs. hertochinne ingaen vur den hertochen und die gemeine ritterschap und dae warp sy af iren mantell und ir hembde bis tot ire schemden und want sich umb und umb und sprach kleglich mit schreienden ougen dese wort to dem hertochen, dat alle umstender und bysytter hoirten: „O mein lieve here, nu bidden ich uch, dat ir die gebrechen und krancheit, die myr so freventlich togemeten und uit onwarheit oversagt, ich mit mallaetzerey beflecket sijn solle, vlytich ansien und ondersucken wilt, want ich byn als andere frauwen und han gheine gebrech van der genaeden Gots in mynen lyve. Siehet, hie staen ure twee soene starck und gesundt vur uren ougen, und der wern mit der genaden und hulpen Gots waell mere, were urenthalven ghein verhinderungh dairan gewest. By aventuren die tijt mach noch komen, dat dat Gellersche volck sall beschreyen und beclagen unser tweyer scheidunge, so wannere sy siehen werden, dat sy gheinen lantzhern van unsern bloide mere en haven."

Datwilch ouch nae der tijt alsus komen und geschiet is, want van der tijt an dat hertoch Edewart, der ander soen van der vurs. vrauwen und irs manns, geborn wart — dat was anno MCCCXXXVI, bis to der tijt, dat Adolff geborn wart, der hertoch Arnoltz soen was, dat was anno MCCCCXXXIX — so warn verloupen C und III jaer, wart geine hertoch van Gelre geborn van dem stamme des huyss van Gelre. Vide infra anno MCCCCXCV.

Item hertoch Reinolt, als hy dat hertochdumb van Gelre mit den graeffschappen XXIIII jaer — als VIII jaer by synes vaders leven als ein administrator des lants, in wilchen jaern hy synen vader gefencklich hielt, und XII na seins vaders doit als ein greve, und IIII jaer als ein hertoch — (regiert hadde), so is hy gestorven to Arnhem anno MCCCXLIII, quarto Idus Octobris, dats der XI. dach desselven monatz, by keyser Lodewichs tyden, und is begraven in dem cloister to Grevendale, und is die upschrift by synem grave mit nafolgenden versen:

Geldria, fle florem cecidisse tuumque decorem,
Justum rectorem sic militieque valorem,
Legis amatorem Reinaldum nobiliorem
Ac defensorem patrie cunctis probiorem.

Digitized by Google

Item anno MCCCXXXV kreich greve Reinalt die stat Tiele.

Item Alienora, sijn huysfrauwe, levende nae ime waell XII jaer, als ire kinder dat lant regierden, und is gestorven anno MCCCLV, in profesto Georgii martiris, und is begraven to Deventer in dat Mynrebroeder cloister voir dem hoichen altair.

Reinolt der III. van dem namen, und der II. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, undernam sich des vurs. lants na seins vaders doit, als hy X jaer alt was, anno MCCCXLIII by tyde keyser Lodewichs III. Hy nam tot einer huysfrauwen Maria, hertoch Johans dochter van Brabant, als ime dat in seins vaders leven togesaegt was. Dese vrauwe Maria, als hertoch Reinolt vurs. gevangen wart van seinem broder Edewart, dede sy bouwen dat slotte Oyen; daer bleyf sy wonen und to Turnhout in ihren vederlichen erve, und dairvan wart sy gemeinlich geheischen die vrauwe van Turnhout; und sy en hait geine kinder gewonnen by irem manne, daruit ein grote vermaledite parthye und tweedracht entstanden tuschen hertoch Reinalt und seinem broder Edewart, als hirna dairvan geschrieven wirt. Die vurgerurte vrauwe Maria is gestorven in Brabant anno MCCCXCIX und is begraven by irem vader in dem cloister der Carmeliten bynnen Bruessel.

Anno MCCCXLVI quam op eine groete und sere schedeliche parthielicheit und twedracht im Gellrescen lande und die duyrden XVI jaer na einandern, und dairvan is ontsprunghen untzellig vill quaetz. Die banerheren mit den ritterschappen, die stede und dat gemein volck in dem vurs. lande woirden under sych uneins und oirlochten up einandern. Ein deil die noempten sych Hekers und die andern noempten sych Bronchorst, und die sych Hekers noempten, die koeren Reinoldt, den alden hertochen, voir iren hern, und die sich Bronchorst noempden, die koeren Edewart, den jongen hertochen, des vurs. Reinolds broder, voir iren hern. Ein jeder van den parthien, beide, die fursten und dat volck, suchten hulp und troest an den uitwendigen landen und schrieven umb zoldeners in Brabant, in Hollant, int lant van Cleve, int styfft van Utricht, int styfft van Munster, in Westphalen und ander landen, dair umbtrint liggende, und verhieschen richen solt tgeven. So quam ein grote volck op die bein an beiden siden und wart ein vervierlich, hart, schedelich und schentlich kriegh allenthalven, ein naeber tegen den andern,

Digitized by Google

ein maege tegen den andern, und verdorven sych jemerlichen under einandern mit verrederyen und dat bedreven sy vill jaren. Wievill schadens und verstorungen deser tijt im Gelrelande leider geschiet sijn, wysen noch uit der stede, der dorper, der slotte und ander vesten platzen, die noch verstuert und verdestruert lyggen. Zo derselver tijt begaf sych, dat hertoch Johan van Brabant, hertoch Reinoldtz sweger, einen groten kriegh hadde entegen die Luytger; und hertoch Reinolt toich uit seinem lande umb to helpen seinem swegher, und quam der vurs. hertoch Johan mit den Luytgern to stride, und hertoch Johan und hertoch Reinolt vercregen victorie, und bleven oever die XXX^{m} doit van den Luytgern. Und doe quam hertoch Reinolt wederumb to lande mit den seynen, mit groter eren und preis. Dairnae lacht sych der jonge hertoch Edewart sere strenglich gegen Reinolt, synen broeder vurs., und vill van der ritterschappen vielen van Reinolden en Edewarden, und darmit erweckten sy vill kriegh entegen inen, und geschaegen vill toidslege und ander schade in dem lande. Und overmitz den oirloch und ander vervolgungen op einandern quam id to, dat die dorper onbewoent blieven, sodat dat volck ewechvloe, erslagen und ermordt wart; und dat gantze lant wart verwoest und ledich und woes ghein korn noch ander frucht. Hertoch Edewart kreich tot sych die stadt van Niemagen und die verbant sych mit ime, und uit derselver stadt behielt hy then lesten dat hertochdum entegen seinen broder Reinoldt vurs. Vide anno MCCCLXI. Wie hertoch Reinolt wederumb na doit Edewartz, seines broders, upgenomen wart voir einen hern des gantzen lands van Gelre und wannere hy gestorven is, sal men hirna beschrieven finden up dem IIII. blade 1). Nu volgt hirna, wie hertoch Edewart seinen broder Reinolt gefangen und ime dat lant afgenomen und X jaer dairover geherscht hait.

Edewart, der III. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, als hy alt was XXIII jaer, nam hy dat hertochdumb van seinem broder Reinholdt vurs., den hy verwonnen hadde, als vurs. is, und dat was anno MCCCLXI, und regierden X jaer langh; und therwilen hy seinen broeder vurs. gefangen, hielt hy sijn lant also veilich umb dairdoir to trecken, ouch in rasten und freden, als ee 2)

1) Zie bladz. 172. 2) ooit.

Digitized by Google

gewest was. Ime was beloeft voir ein huysfrauwe die edel Catharina, ein dochter hertoch Albrechts van Beyern und greven van Hollant. Mer hy en hadde die noch niet beschlaepen, want hy in einem stride erschotten wart, als dat hirna beschrieven wirdt, anno MCCCLXXI. Und also bleyff die bruyt jouffer und widwe und dairumb na irs mans, hertoch Edwarts, doit plach sy und ir hoffgesynde up iren mauwen gestickt te dragen:

„Got so moet id sijn geclagt,
dat ich byn widwe und maigt."

Dese vurs. jouffer Catharina en wolde sych niet verhylichen an einichen fursten dan allein van dem Gellerschen gebluts, und dairumb nam sy namals den neven hertoch Edewartz, irs bruytgams vurs., die was genoempt hertoch Wilhelm van Gulich und was hertoch Edewarts sustersohn, und dat geschach overmits dispensatie und erlouffung des Paes.

Item anno MCCCLXI vergaderden hertoch Reinoldt van Gelre mit seinre parthien, die sych Heckers noempten, ein groit, starck her und belacht die stadt Tiell, want ime die afgevallen was und hielt myt synen broder Edewart. Und als hertoch Edewart vernam, dat dieselve stadt schwaerlich belacht was und beengstiget, vergaderden hy ouch ein groit volck mit syner parthien und toich ouch voir Tiell und wolde synen broder afslachen; und id quam tot eim stride up sent Urbanus dach und hertoch Edewart behielt dat velt und vinck synen broder Reinolt mit dem hern van Liendden, item hern Arnolt van Arkell und mit andern vill banerheren und rittern, und woirden ouch vill erslagen van seinem volck. Und als man saget, so en bleyff niemantz of all wenig doit an hertoch Edewartz ziden. Item durch dese overwinnunge und do hy synen broder gefangen hadde, behielt hy dat hertochdumb oeverall sonder einiche wederrede of wederspennicheit dergheenre, die voir mit hertoch Reinolt, synem broder, gehalden hadden, und besas dat hertochdumb in freden alle sijn leven lanck und hielt synen broder gefencklich X jaer langh up seinen sloten, als V jaer up Rosendaell und V jaer up Nyenbeeck op der Alden Isellen. Und man sagt, dat hertoch Edeward synen broder gefangen lacht und hielt sonder ketten of andere bande; mer hy erdachte einen sonderlichen nuwen funt und behendicheit. Sijn broder Reinolt was ein vett man und uittermaeten grof und schwair van vleisch und corpus, also dat hy sovill plaitzen besloich

Digitized by Google

als ander twee grote man in die breiden. Nu lies Edewart ime in dem huyse, daerinne hy gevangen lach, die doren und vinsteren und alle andere stede, die man plegt up und to tdoin of uit und in to gan, sere enge maecken, doch dat dieghene, die den broder verwarten, lichtlich uit und in mochden gaen. Mer want hertoch Reinoldt sere dicke was, so en mocht hy niet dairdoir kommen.

Van der slacht und stride to Baeswiler.

Anno MCCCLXXI was hertoch Edewart van Gelre, des suster hadde hertoch Wilhelm van Guilich, in Hollant getogen und nam greven Alberts dochter tot einem wyve und sulde dae costlichen bruylofft halden. Mit dem kompt dat geschrey in Hollant, wie die Brabender mit aller macht int lant van Guilich togen. Do hertoch Edewart dat hoirt, dat die Brabender seinen schwager overtrecken wolden, van stont an lies hy alle dingen, bruyt und bruylofft, und up mit synem volck und snelden sich also sere umb hulp und bystant to doin den Gulichern, und hy quam glich int lant van Guilich by Baesweiler, als der strijt zwischen hern Wentzel van Brabant und to Lutzelburch und hertoch Wilhelm van Guilich 1) mit den synen undergelegen hadde, so quam hertoch Edewart mit seinem getuge und sente seine wimpelen voirhin mit einem groten geschrey: „Gelre, Gelre, Gelre"! Do die Guilicher dat hoirten, die voir truyrich und bedroefft waren, so woirden sy van dem onverhoepden troest und hulpen gantz wederumb gehertziget und vermaent und kregen einen moet und stalten sich wederumb in die wer entegen den hertochen van Brabant und die syne, und wart ein gruwelicker strit dan vurhin gewest was. Und uith der tokompst des Gellerssen getugs, der noch frisch und wacker was, so woirden die Brabender kranck an wer, die sich voirhyn muede gearbeit hadden, und dat geluck vielt umb, und hertoch Edewart van Gelre und hertoch Wilhelm van Guilich wonnen den strit, und der hertoch van Brabant wart gefangen und byna alle sein volck. Und die gefangen waeren, der was waell tweeduysent rittermessige mannen, frihen banerhern und hofluide, und woirden erslagen van beiden parthien oever die VII^{c} vernoempter mannen, der Brabender ritterschaft oever IIII^{c}. Mer in summa van alle dem volck, dat dair doit blieven is, van edelen und unedelen,

1) Hier zijn zonder twijfel eenige woorden overgeslagen. Vlg. blz. 87.

Digitized by Google

als man sagt, is gewest VIII duysent man. Der greve van Simpoll, anders gnant van sent Pauwels, wart ouch erslagen, und sein sohn wart gefangen. Derselve greve, als er noch lach up der erden und levende, so quam einer und toich ime sijn harnisch uith und ander gesmyde; dennen bat hy, dat hy inen niet en doide und neme inen gefangen, und noempt sich der greve van Simpoll. Der vurs. doitsleger en verstonde die franzosischsche spraech niet und antworden ime: „Dich mach niet baten Simpoll, Simpoll", und sloegen inen doit und toegen ime uith alle sijn gewaet; und na der slacht, want der doitslager sulchen edelen man vermordt hadde, wart ime to Colln sein houft afgeslagen.

Item in dem vurs. jaer wart die stat Ercklentz gewonnen und dairdoir wart grote onraet und last van zynsen und curmeden, die die palenders noch huyde to dage haven und bueren, in die stat und kirspell gestalt, und do woirden der stat und burgern alle ire privilegiën, handfesten und brief genomen oevermitz den greven van der Marck und den hern van Blankenhem und ire hulpers, die vyanden waern hertoch Edewartz vurs. und ime die stat Ercklentz afwonnen.

Item als nu der vurs. strit mit den Brabendern geschiet was, do wolde sych hertoch Edewart vurs. ein wenig verlustern und wat frisch lucht rapen und dede sein helm op van dem angesicht. Und als hy sus bloit was umb sijn angesichte, so was einer dar van synem hofgesynne und was Herman Leers genoempt, geporn van dem dorpe Hese. Des vurs. Hermans wijff hadde hertoch Edewart tot synen willen und in ongotliken und onerlichen sachen gebruycht. Do nu demselven Herman sijn beqweme ure quam, so wolde hy die ontruwe, die ime geschach myt seiner vrauwen, wrechen und schout den vurs. hertoch in seine stirne, dat hy dairvan starff up dem derden dage. Dat was up sent Bartholomeus dage anno vurs., by tyden keiser Carls IIII.; und wart begraven im cloester to Grevendale by sijn vrunde anno MCCCLXXI, als vurs. Und so bleyff hertoch Edewartz bruyt, des greven dochter van Hollant, jonffer und widwe und daerumb dede sy sticken up ire und ires gesynds mouwen, als ouch vurs. steit:

„Got moet it sijn geclagt,
dat ich byn widwe und maigt".

Do nu hertoch Edewart van Gelre gestorven was, so wart

Digitized by Google

hertoch Reinoldt, sein broeder, der der vette hertoch geheiten wart, uith dem gevencknis gelaeten, daerinne hy X jaer langh durch synen broder gehalden gewest was, und wart wederumb upgenomen vur einen hern, als hy dat ouch vurhin gesagt hadde, tottem gantzen furstendom van Gelre; want als hy noch was in der gevencknis, sprach hy, er wolde noch hertoch van Gelre sterven. Mer als Aristoteles dairvan schreift, so leven die menschen niet lange, die sere vette sijn. Also geschach ouch dem vetten hartoch Reinoldt. Als hy wederumb upgenomen was vur einem hern im gantzen lande van Gelre, so herschte hie ein sere kortte tijt, niet vill oever ein half jaer, want desselven jairs, als hy opgenomen was, starff hy up dem V. dage Decembris, by tyden keyser Carls des vierden, und en liet geine lijfserven na ime, und wart mit ime begraven schilt und helm des stams van Gelre. Hy is begraven to Grevendale im cloister by syne vurvadere und broder anno MCCCLXXI.

Hir is to mircken, dat van hertoch Edewarts tijt bis an hertoch Arnolt, der einer was van Egmont und upgeworpen van den Gellerschen vur einen hertoch, ghein geporn hertoch van Geller gewest is; dat is bynnen hondert und drien jaern, der doch wederumb uperweckt und geplant wart van den neven und nichten desselven stams, als dat uith den nafolgenden schriften mach verstanden werden. Wie aver anno MCCCCXCV der uitspruch dairop gegangen sy up dem coninglichen dage to Tricht, den coninck Maximilianus dae hielt in bywesens etlicher churfursten und vill anderer fursten, nadem als hertoch Carll van Gelre uith der gefencknis van Franckreich komen was in Gelrelant, of derselve hertoch Carll van Gelre mit synen vader, hertoch Adolph, und mit synem anhern Arnolt billich hertogen van Gelre gnant sijn, nadem sy versmaet und veracht hant die belenung van dem Keiser der tijt, so doch dat vurs. hertochdumb under dat Roemsche reich gehorich is; dat is nu ther tijt lantkundich; dairumb laet ich dat staen. Vide infra anno MCCCCXCV.

Hie verginck der stamme van Gelre und quam dat Gelrelant an die hertochen van Guilick, wie herna volgt.

Wilhelm, der IIII. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, was hertoch Reinoltz und Edewartz sustersohn und regierden XXXI jaer. Hy nam tot einem wyve Catharina van Beiern und Hollant, sijns oemen

Digitized by Google

bruyt, dair hy ghein kinder an en wan. Als nu hertoch Reinoldt und hertoch Edewart van Gelre verstorven waern sonder echte kindere, bestonden die vurige parthien sych wederomme to verheven und in twyst tgeven. Die Heeckerschen verkoeren tot eim here Mechtelt van Gelre, etwan gravinne van Cleve und doe gravinne van Beloes, der verstorven hern suster. Mer die Bronchorste parthie namen tot einem hertoch Wilhelm van Guilich, der hern sustersohn, der van dem keyser Carle mit dem lande van Gelre beleent was. Und als sy lange up malckanderen gekrieght hadden und dat lant wederumb jamerlick verdorven hadden, so behielt then lesten dese hertoch Wilhelm dat lant van Gelre und Guilich tosamen. Hy hait ouch dese twee parthien gestilt und hait sy in synen raedt gestalt, van jeder syden even veele, und sijn ampten befolen; wer van beiden wat verboerden, dem naempt hy af. Hy was ein stritbar man, der viel wonderlicher dingen bedreven, und wat hy angreip, dat sloege ime allet to gelucke. Hy reysden tweemaill in dat hyllige lant und vechten tegen die Saracenen, item tweemaell in Pruyssen tegens die ongelouvigen. Hy quam ouch to kriegh mit bischop Frederich van Colln und beschezden 1) inen, dat hy ime gelt und wein geven moest; then lesten tegen die Brabenders, die hy versloege to Niftrick und to Oesterwick; onder die lynde dede hy sein aeventmaell, anno MCCCXCVII 2). Hy is gestorven anno MCCCCII und is begraven myt syner huysfrauwen im Carthusercloester by Arnhem. Item Mechtelt, gravinne van Cleve und Bloes vurs., starff anno MCCCLXXIIII 3).

Van den Barduynen.

Anno MCCCLXXXVII, als frauwe Johanna dat hertochdomb van Brabant regierden, so gesan sy an hertoch Wilhelm van Gelre, dat hy die lantschap van Cuyck onbeswirdt liet of wederumb van ir ontfinge. Mer hy en wolde dat niet doen; dairumb touch sy voir Grave und belacht dat mere dan mit hondertduysent mannen. Dairentegen versamelden hertoch Wilhelm van Gelre und van Guilich ouch groit volck, und mit listen und gyfften bracht hij an sich etliche Brabensche hern und des Vridachs voir Unser Liever Vrauwen dage quam hy myt einem gerenne onder sy und wart der Brabender geweldich und der woirden vill erslagen und gefangen. Daerumb vielt die

1) legde hem schatting op. 2) Lees: 1388. 3) Lees: 1382.

Digitized by Google

hertochinne Johanna an den coninck van Francreich, iren oehemen, clagende oever irn schwager, und begert, dat hy ir bystendig sijn wulde tegen inen. Alsoe quam der coninck van Francreich in dem vurs. jaer im herffst myt vill hertochen, greven und byschopen, und waern waell XXII lantzheren, myt einem andern groten, ontellichen volck van Franzosen und van Barduynen — dat is dat volck uith Brittaniën of Engellant, — myt stritgetawen und herwagens; und dat volck wart geacht om die sestichduysent ritter und knecht und lachten sich in dat Guilicher lant weder den hertochen van Gelre und verwoesten und verderften dat lant myt brande und rouffe wyte und breyt myt grotem homoede, und wolden vort trecken in dat Gelrelant. Mer sy moesten weder keren, want id regenwetter was und regnet einen gantzen monat langh so sere, dat der coninck mit den seinen noch hinder sych noch vur sych komen mochte. Und sijn volck wart ouch kranck an dem roden buych und pestilenz, dat der vill sterven; und so bleyff die reyse und toech int lant van Gelre achterwegen. Ouch so lacht sych bischop Frederich van Zarwerden daertuschen und soenden den kriegh. Vill van den Barduynen und Walen, die sich verryden, woirden erslagen, und waern die Rinsche hern und fursten eins gewest, sy hedden den coninck in dem lande behalden, und ire en were nimmer ghein heimgekommen.

Anno MCCCXC lach die frauwe van Brabant then Bos tegen den hertoche van Gelre vurs. to veld.

Anno MCCCXCII toich hertoch Wilhelm van Gelre wederumb in Pruyssen, want hy gemaent wart in thalden van einem, gnant Egbrecht, der inen gefangen und verlouff gegeven hadde.

Anno MCCCXCVIII laegen die hern van Brabant und die stede myt und die stat van Luytgen tsamen voir der Nuwerstat in dem lant van Gelre myt II^{m} gewaepender, und die van der Nuwerstat und Lynge branten zich selffs und vlouwen ewech. Sy haven ouch tbrochen die stat Exhe 1). Do toigen sy vur Ruremunde und lagen darvoir XXI dage und schoeten steine in die stat und deden doch niet vill schadens voir der stat. Die Gelreschen verbranten dat lant van Stangmont und deden ouch schaden in dem lande Hasbania. Do soenden sych die Luytger mit dem hertoch van Gelre und wart ein bestandt gemaecht van III jaern. Do brach op der greve van Sympol,

1) Echt?

Digitized by Google

dat is van sent Pauwels, des XV. dags in Julio, der der Brabender hoiftman was, und toich mit den Brabendern int lant van Guilich, und vur der stat Guilich verbranten sy alle die huyser af und verbranten die wyne voir Aechen und up dem XVII. dage Julii togen sy wederumb heim uith dem lande.

Anno MCCCC wart ein frede beroepen tuschen der hertochinne van Brabant Johanna und hertoch Wilhelm van Gelre vurs.

Reinoldus quartus et germanus Wylhelmi, dux Gelriae quintus et Juliae tertius, praefuit annos XXXI, temporibus Roberti et Sigismundi, Romanorum imperatorum. Huius uxor erat Maria, filia comitis de Artois, ducatus Normanniae, Rodolpho, Adolphi secundi, ducis Montensis, filio, postea nupta et sepulta in Nyeggen, ducatus Juliae. Iste Rodolphus (l. Reinoldus) habuit sororem Johannam, nuptam domino Johanni de Arckell, qui ex ea genuit filiam nuptam domino de Egmonda, qui genuit Arnoldum, Reinoldo in ducatu succedentem. Nam Reinoldo mortuo anno MCCCCXXIII et sepulto apud Carthusienses prope Arnhem, praefatum Arnoldum in ipsorum ducem sublimarunt, Rodolpho tamquam sanguini proximiore relicto. Obiit autem Reinoldus absque liberis.

Reinoldt was der V. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen XXXI jair und was hertoch Wilhelms broder und ouch hertoch van Gulich. Sijn huysvrauwe was gnompt Maria und was des greven dochter van Artois, dair hy gheine kinder an en wan. Hy dede groten bystant mit gelde und ruytern dem hern van Arckell, seinen neven, tegen den greven van Hollant, der then lesten den hern van Arckell verwan und verjaechden. Deser hertoch Reinoldt wart in seiner joncheit van greven Adolph van Cleve gefangen in einem stride voir Cleve mit dem hertoch van dem Berge, dem hy dienden. Greve Adolph gaf ime verloef und fryheit ter tijt to dat hy inen weder eysten in to halden. Als hy dan hertoch van Gelre und Guilich gewoirden was, eysten ine hertoch Adolph van Cleve to komen to ime omme sich to ranssoenen, twilck hy dede als ein prince van eren und quam to Cleve und gaf hem hertoch van Cleve ein summe goltz mit Embrick und die Hattert. Hy was ein friedsam here und hait sich gehoedt voir krieg omb seins lans beste, dat to voern

Digitized by Google

sere verdorven was. Then lesten starf hy haestlick to Lette 1) by Arnhem op sent Johans Baptist aevent sonder erfgenamen und wart begraven to Monichuysen anno MCCCCXXIII und wart mit im begraven helm und schilt, want hy was der leste hertoch van Gelre und Guilich nae der rechter liniën. Und wart opgenomen van den Gellerschen her Arnolt, greve van Egmont, der ein neve was hertoch Reinoltz van syner suster wegen. Mer dat hertochtumb van Guilich vielt van ime und quam an die hertochen van Berge, want hertoch Reinoltz huysfrauwe nam den jongen hertoch van dem Berge ter ee und echtschap, dan sy starf sonder kindere.

Wannere und wie dat hertochdom van Guilich van den Gellerschen an die Berchsche komen ist.

Anno MCCCCXXVI 2) stonden bischop Dederich van Moerse und hertoch Alof vam Berge sere waell tosamen na doit hertoch Reinoltz van Gelre, also dat die tween vurgenompte hern einen vont vonden, dat sy einen hilich dedingden zwischen der vrauwen van Guilich und van Gelre und hertoch Robrecht van dem Berge, des vurs. hertoch Alofs soene, der irs vurmans neve was. Und der bischop gaf sy beide tsamen. Dat bedreyff hertoch Alof van Berge dairumb, dat sy des lans van Guilich mechtich wurden, den Gellerschen to wederstaen, und die vurgerurte bruyloft wert bynnen Colln costlich gehalden op sent Mathias dach des heilgen apostels in der vasten.

Wie einer van Egmondt upgenomen wart van den Gellerschen tot einem hern des lantz van Gelre.

Anno MCCCCXXIX, naedem als hertoch Reinoldt van Gelre und Guilich doit was, so nam der hertoch van Cleve voir sich die stede im Gelrelande und ouch den raet und wart mit inen eins, wolden sy den greven van Egmondt maecken einen hern oever Gelrelandt, hy wulde ime seiner dochter ein geven. Dat geschach allet dairumb, dat der hertoch van Berge dat Gelrelant niet en criege, und was ime doch anerstorven, und der Keizer hadde inen ouch dairmit beleent. Und der

1) Terlet. 2) Lees: 1429.

Digitized by Google

hilick maeckten einen groten swaern kriegh und urloch zwischen dem lande van Gelre und dem hertochen van dem Berge. Und in demselven jaer starf hertoch Robrecht van Berge, here van Guilicherlandt, den sijn vader und bischop Dederich vurs. bestadet hadden an seins oemen wijff, umbdat die Berchsche dat Guilicherlant behalten mochten.

Arnoldus, der VI. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, regierden XLIII jaer lanck. Sijn huysvrauwe is gnant gewest Catharina und was hertochen Alofs dochter van Cleve, dair hy an wan Adolph, seinen nafolger, Wylhelmen, der jonck starf; Maria, coninginne van Scotlant, Margreet, hertochinne van Beyern, und Catharina, die jouffer und sonder man is gestorven. Als dan hertoch Reinoldt sonder echte geboirt was gestorven, haven sich die Guilicher und Gellerschen stede und ritterschap gedeilt an twee hern, want die Guilichers naemen hertoch Alof van dem Berge tot einem hern, der eine sohn van Guilich was, und dat lant van Gelre verkoeren tot einem hern desen Arnoldt vurs., des greven sohn van Egmondt, der van ein dochter van Guilick gecommen was, dem hertoch Alof van Cleve sein dochter gaf. Hy toich mit hulpen seiner frunde int lant van Gulich, umb dat weder to bringen ant lant van Gelre, dan id myslucten ime und hy nam ein summa geltz und maeckden bestant. Dairna stonde op ein grote tweedracht zwischen ime und seinen frunden und zwischen synem oeme 1) Adolph mit den steden und ritterschappen, die inen ten lesten vingen und satten inen op Buren VIII jaer lang gefangen. Mer hertoch Carle van Burgondiën verloesten inen und bracht inen wederumb int lant Gelre, dat hy doe dem hertoch vercoft.. Is gestorven anno MCCCCLXXIII. Sepultus est in Gravia, uxor vero eius apud Wesaliam in conventu Carthusiensi latitat iuxta parentes, illius loci fundatores, inhumata.

Anno MCCCCXXXIII up den Jaersavent in der nacht quamen die Gellerschen und hadden bestalt, dat die veste to Keyserswerd des nachtz angestechen wart, und sy sulden dat slott afgeloepen haven und es inen verraeden. Die vestunge verbranten, und die van Keyserswirde woirden der verrederyen wijs; so moesten die Gellerschen wederumb heimtrecken.

1) Lees: soene.

Digitized by Google

In demselven jaer begunten die Gellerschen to rouven und to barnen in dem lande van Guilich, want die ritterschap tmeiste deill in dem Gulicher lande und ouch der her van Hynsberch waern guet Gellers. Dairumb hadden die Gellerschen gut riden, rouven und barnen in dat lant van Guilich. Sy roufden ouch op die stat Colln, und der krieg duyrde IIII jaer lanck, und wart mennig huysman und koupman verdorven. Und in demselven jair lach her Arnoldt, hertoch to Gelre und here to Egmondt, mit aller seiner ritterschap und steden tegen hertoch Adolp van dem Berge und wolde mit ime striden umb dat Gulicher land. Der hertoch van Berge en dorst den Gulichern niet getruwen, want sy beter Gellers warn dan Bergs, und hy was verraeden van denghenen, die hy meint, dat sijn beste frunde sulden sijn, und toich an den raedt van Colln und bat sy um hulp und troest; der wart er gewert. Dairna op sent Medardus dach toegen die gemein der stat Colln uith, wael mit II^{m} perden, met herwagen, mit schutten und bussen mechtich sterck, in dat Gulicher lant dem hertoch van dem Berge to hulpe und to striden umb tbehalden dat Gulicher lant.

Wiewaell id onweder was, laegen die ruyter der statt Colln aldair waell IX dage und warten stritz. Die Gellerschen toegen wederumb hinder sich und wolden niet striden; dan hedde die stat Colln gedain, die Gellerschen hedden dat Guilicher lant inkregen und gewonnen, want die Guilicher wern gherne Gellers woirden, und der hertoch van Berge were gewiss erslagen gewest.

Item anno MCCCCXXXVI in dem Mertz wart zwischen den Gellerschen und den Bergschen und der statt Colln ein bestandt gemaecht IIII jaer lanck. Do woirden lant und straiten opgedan und man liet den koupman faren und vlieten.

Item anno MCCCCXXXVII starff to Colln in der abdiën sent Martin hertoch Adolph van dem Berge sonder geboirt und sere arme, want alle sijn lant vercriegt und versat was, und do hulden dat lant van dem Berge und ouch dat lant van Guilich hertoch Gerardt, seins broders sohn van Ravensburch. Doe wart overmitz die raede gefonden, dat der jonge hertoch Gerard reyt int lant van Ravensburg mit XIIII perden und moest aldair im lande blyven lygen IIII jaer lanck, bis die landen sich selbst geloest hadden. Alsus was ouch dat lant van Gelre all versat und verpandt, dat der her van Gelre niet dan twey slotte onversat en vant.

Digitized by Google

Anno MCCCCXLIII in dem Braemaendt gebode bischop Dederich van Colln alle sijn lant doir up dis sidt Rheins, und desglichen hertoch Gerard van dem Guilich und Berge gebode ouch dur alle sein lant, wer sein guet gedecht to behalden, dat der dat vloeden und brecht in stede und slotte, want id stonde to versien, dat die Gellerschen und Clevischen und die van Utricht mit hulpen hertoch Philips van Burgondiën kommen wulden in dat Guilicher lant und wynnen dat in die hant der Gellerschen.

In demselven jair op sent Huberts dach des morgens vroe in der nacht quam hertoch Arnolt van Gelre und sein broder van Egmont mit XXII^{c} perden in dat Guilicher lant und verwoesten dat und verbranten dae XXVII dorpen af. Hertoch Gerardt vam Berge und van Guilich geboet seinen rittern und knechten uith beiden synen landen und den steden und liet sich ritter slaen und sloege ouch ritter, die es begerden, und hadt umbtrint VIII^{c} by einandern na und dage to tween uhren up der kanten des lans van Guilich 1), dae die Gellerschen ewech wolden. Dair vergaderden sy sich mit den Gellerschen und rieden dae tsamen, und hertoch Gerardt vurs. was der irst, der die Gelderschen anreidt. Der hertoch van Gelre vloe mit seinem baner heim, und do behielten die Guilicher dat veld, und do bleven der Gellerschen umbtrint XXX doit. Sy vingen des hertochen broder van Gelre, den hern van Egmondt vurs., und seinen lantdroist und hern Johannen van Broichuysen, der den kriegh furte, und noch mere rittern und rittergenoessen, tsamen umbtrint LXIIII.

Dairnae toegen die Gellerschen wederumb in dat Gulicher lant und branten sere im lande. Und umb deser verwynnung wille is sent Hubertz dach veirlich woirden und in desem naebeschrieven spruch is begrepen der datum deser overwynnungen:

„O hilger marschalck sent Huprecht,
dyne gnaedt hait gewirket recht,
Gerardt dem fursten by to staen,
der nie weder ere hait gedaen."

Anno MCCCCLXV wart hertoch Arnoldt van seinem soene,

1) Deze zin is blijkbaar bedorven. De schrijver heeft waarschijnlijk willen zeggen, dat hertog Gerard en de zijnen nacht en dag doorreden en eindelijk de Gelderschen aan de Guliksche grenzen inhaalden.

Digitized by Google

hertoch Adolph van Gelre, gefangen des nachts op synem bedde und wart bloit gesleift und gefuert to Lobbeth op dem Rhijn, dair sich der Rhijn deilt in tween strenge. Der jonge (hertoch) van Gelre hielt synen vader aldae gefencklich und dranck syne landtschappen dairto, dat sy ime hulden, uitgescheiden die stat van Ruremunde, die niet hulden en wold, ir alde here hedde sy irst irs eidtz quitgescholden, den sy ime gedain hadden, und dat alsdan, wannere sy inen die quitscheldunge selfs eigener personen hoirten doin und sprechen und anders niet.

Adolphus, der VII. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, regierden XIIII jaer lanck. Hy hadde tot einer huysvrauwen hertoch Carls dochter van Borbon uit Franckreich, dair hy by wan Carle, synen naefolger, und Philippam, hertochinne van Lotrinck. Der hertoch van Cleve Johan, sein oeme, und die Egmondsche hern woirden sijn vyanden, want hy synen gevangen vader niet verloessen wolde, und deden treflichen schaden in dem landen van Gelre und Sutphen, dairto mennich kriegshandelunge tosamen gehalden mit verscheiden fortunen.

Deser Adolph warpe seinen oemen, den hertoch van Cleve, op der lantweren neder und vienge voele edeluyde und burgers van seinem volck 1). Des bestalt hertoch Johan wederumb, dat hertoch Adolph van Gelre van hertoch Carle van Burgondiën gefangen wart, und dede demselven hulp und bystandt mit aller syner macht, dat hy quam in dat lant van Gelre und wan dat tosamen in sijn hande und gewalt und wart gehuldt und geschworen voir einen hertoch van Gelre und greven van Sutphen. Mer na hertoch Carls van Burgondiën doit wart hertoch Adolph uith der gefencknis gelaeten und gestalt rithmeister tegen die Franzosen und hy bleyf voir Dornick anno MCCCCLXXVII.

Iacet autem tumulatus Tornaci in capella sancti Ludovici; coniunx vero eius Catherina in ecclesia collegiata Novimagensi, quae dicitur sancti Stephani prothomartiris, tumulata est.

Anno MCCCCLXVI umbtrint vastavent do wart hertoch Johan van Cleve vyant hertoch Alofs, des jongen hertochen van Gelre, seins neven der suster halven, umbdat hy hertoch Arnolt, seinen vader, gevangen hadde und gevencklich hielt

1) 1468.

Digitized by Google

und ouch dairumb, dat der jonge hertoch van Gelre sein lantschap van Gelre dairto den meisten deill dranck, dat sy inen hulden moesten. Und dairumb dede der hertoch van Cleve groten schaeden im lande van Gelre mit barnen und rouven. Hertoch Arnolt van Gelre hadde tot einem wyve des vurgerurten hertoch Johans van Cleve suster, und dieselve, als man sagt, bedreif dat spill, dat der sohn den vader vynge.

Anno MCCCCLXVII toich der jonge here van Gelre mit seiner lantschap und macht vur Arnheim, dat der here van Egmondt innhadde, und laegen dairvur umbtrint XIIII dage und sloigen bollwerck dairvoir up und toegen heim und besatten die bollwerck mit luyden, bussen und ander gereidtschapen und toegen ouch vur Wachtendonck und sloegen ouch bollwercker dairvur up und deden dem hern van Cleve vurs. in seinem lande groten schaiden.

Anno MCCCCLXVIII criegden der hertoch van Cleve und der jonge here van Gelre vurs. strenglich tsamen und einer dede dem ander groten schaden. Der hertoch van Cleve wan dem hertochen van Gelre af die stadt Doessberch mit listicheit und nam groit guet dairinne und besatt die stat myt seinen luyden.

In demselven jair toich hertoch Adolph van Gelre myt seiner landtschap und frunden voir Wachtendonck und belachten dat und dede VII bollwerck dairvur opslain, updat die van der stat und van dem slott up noch af mochten komen und ouch geine provande to en mocht komen. Und dairna hadden die in der stat und up dem slott noet van provande und anders, und hertoch Johan van Cleve toich aldair myt synen frunden op sent Johans Baptisten avent und spijsden Wachtendonck. Und indem dat hy wederumb heimwartz trecken solde, hadde sych der hertoch van Gelre myt synen frunden begraven und die Cleefschen satten tot oen in und lieden vast schaeden overmitz guede man, die daer doit blieven, als myt namen joncker Frederich van Neuwenair mit mere andern, und II van Lymborch gevangen mit mere andern rittern und gueten mannen. Die Gellerschen lieten ouch etlicke doiden, als mit namen Theis van Eill, ritter, und joncker Frederich Scheyffert, here to Nuweraide, und mere andern.

Item in demselven jair umbtrint sent Cathrinen dage wart ein soene gemaecht und uithgesprochen to Moerse zwischen dem hertoch van Cleve und dem hertoch van Gelre, die tsamen

Digitized by Google

gecriegt hadden und sere nydich op einandern gewest waern, als voir dairvan geschrieven steit.

Wie hertoch Carll van Burgondiën dat lant van Gelre gewonnen heit.

Anno MCCCCLXXIII umbtrint sent Johans myssen Baptist toich hertoch Carll van Burgondiën myt vill volcks in dat lant van Gelre, mit bussen und ontellich vill anderer gereitschappen, die to stride und sturmen dienden. Und im irsten ergaven sych die van Ruremunde in hant des vurg. hertochen, lieten oen in und hulden oen. Underdem quamen sijn raede, mit namen her Dedderich van Boertscheit, ritter, ein droist van Lymborch und Adam ingen Huls, mit volmachtzbrieven bynnen Ercklentz und ontfingen huldung und eyde van der stat und gantzer gemeinden bynnen Ercklentz und sy deden der stat wederumb eyd und geloefden in name und van wegen des hertochs van Burgondiën vurs. Und van Ruremunde toich der hertoch op Venlo; die hielten und wereden sich umbtrint VIII dage lanck und do gaeven sy sych ouch up, beheltlich lijfs und guets. Daerna toich der hertoch myt seinem herr vort voir Nyemagen und belacht die stat an einer zyden und der hertoch van Cleve oever dat water und laegen dairvur umbtrint III wochen. Und do gaeven sy die stat up und hulden den hertochen vurs.

In demselven vurs. leger schickden der hertoch van Burgondiën etlicke van synen luyden oever den greven van Moerse, wonnen und namen ime af alle sijn lant. Und also kreich hertoch Carll van Burgondiën dat hertochdomb van Gelre und die greveschap van Moerse alltmaell inn tot synen willen bynnen VIII wochen ungeverlich und besatte die stede myt etlichen synen luyden, und moesten ime groeten schat geloeven und ouch geven. Die oirsaeck, waerumb hertoch Carll sijn volck sante oever den greven van Moerse, was, dat die Gellerschen inen hadden upgeworpen und genomen vur einen momber und houptman irs lans, do der jonge hertoch gevangen was. Und nadem als hertoch Carll dat lant van Gelre afgegolden hadde hertoch Arnolt, so was der greve van Moerse mit den Gellerschen entegen hertoch Carll van Burgondiën, dat lant ime vur to halden, und dairumb hy myt inen glich dairvoir overfallen und berouffi wart.

Digitized by Google

Captivitas Caroli I, ducis Geldriae.

Item hertoch Adolph, den hertoch (Carll) van Burgondiën gefangen und gefencklich hielt, hadde II kinder, einen soen, gnant Carll, und ein dochter, geheiten Philippa; die waern bynnen Nymmagen, und hertoch Carll van Burgondiën nam sy myt sych und fuert sy gefencklich in Brabant, als 1) in Arthois.

Item dairna sere kort toich der hertoch van Burgondiën myt etlichen van synem volck to Trier, dair keyser Frederich was, und sey waern aldair by einandern umbtrint VII wochen und hadden vast costlicheit und vill handels unter einandern. Und der Keyser beleenden den hertochen van Burgondiën mit dem lande van Gelre, want die Gellerschen waern dem Keyser und dem Roemschen reich mere dan in XXX jaern nie gehoirsam gewesen, und ire hern hadden vill mutwillens und ongeboerlicheit bynnen der tijt vurgenomen.

Als nu hertoch Carll van Burgondiën doit was, so quam hertoch Adolph van Gelre, der lange gevangen gelegen in Flandern umb des wille, dat hy seinen vader gevangen und gevencklich gehalden hadde, wederumb uith, und do der coninck van Franckreich Flandern und die landen overfallen wolde, so woirpen sy denselven hertoch Adolph op vur einen houptman und ritmeister, und wart van den Franzosen by Dornick doitgeslagen, als ouch vur angeteikent und geschrieven steyt.

In desem navolgenden versen is begriepen der datum des jairs, als hertoch Carll van Burgondiën doit erslagen wart, MCCCCLXXVII: Cernite nunc, duces, Burgundum gloria necat.

Carolus, der VIII. hertoch

van Gelre und greve van Sutphen, regierden XLVII jaer. Sijn huysfrauwe was genoempt Elisabet und was des hertochen dochter van Bruynswick und Lunenborch, dair hy ghein kinder by en wan. Do hertoch Carll van Burgondiën mit hulpen hertoch Johans van Cleve dat lant van Gelre tsamen gewonnen hadde, wart deser Carle van Gelre to Nyemagen gefangen und verfuert in Arthois, als vurgeschrieven steit. Dairna wairt hy in einem stride gefangen van den Fransoisen und gebracht in

1) namelijk.

Digitized by Google

Franckreich und wederumb van synen getruwen ondersaten verloest mit grotem gelde und gehuldt in dem lande van Gelre, wie dan weiter dairvan hirna geschrieven wirt. Und van der tijt an was dese hertoch Carll selden sonder kriege und orloch bis tot syner doit to, want hy hait gekriegt tegen keyser Maximilian, Philips, coninck van Hispaniën, Carle den vomfden, keyser und coninck van vill coninckrijcken, Johan, hertoch van Cleve, Wilhelm, hertoch van Guilich, Albert und Jorien, hertochen van Sassen, Emmo, greve van Emden, und tegen drie bischoppen van Utricht mit verscheiden aventuren, nu gewonnen, dan verlorn. Then lesten wart by consent Seiner F. G. gekorn vur einen beschirmhere der junge furst Wilhelmus van Cleve und na seinem doit vur einen erfhere gehuldt to Nyemagen, Arnhem, Sutphen und Ruremunde und vort in den andern steden, anno MDXXXVII 1).

Carolus, huius nominis primus, Adolphi filius, dux Geldriae octavus, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo in Gravia natus, die nona mensis Novembris, hora ante prandium decima. Hic aetatis suae anno quinto a Carolo, Burgundiorum duce, captivatur et tandem in exercitu ipsorum sub proelio contra regem Franciae christianissimum cum multis aliis nobilibus ab ipsis Francigenis iam secundario capitur. Sed anno Domini millesimo quadringentesimo nonagesimo secundo sollicitudine comitis de Meurs et expensis civium et suorum fidelium subditorum redemptus in terram suam solemniter intronisatur et a terra sua sibi homagium praestatur. Fuit vir prudentia sagax, ingenio preclarus, animo magnanimus, sensu generosus, armis doctissimus, re bellica infatigabilis nec potentem principum, hostium suorum, veritus multitudinem ob iura hereditaria ac tuendas leges patrias variis discriminibus se frequenter virili animo exposuit. Sed et milites et militares eum miro affectu diligebant eiusque strenuitatem permaxime formidabant. Gloriosissimos in adversarios suos frequentissime dimicando obtinuit atque suorum hostium auro et argento inaudita sagacitate militabat 2). Prefuit autem temporibus Frederici tertii et Maximiliani, Romanorum imperatorum.

Te piguit pacis teduitque quietis in vita.
Hic jaces, Carole, iamque quiesce tibi.

Admirabilis magnificentiae princeps et antiquissimo regum

1) Lees: MDXXXVIII. 2) Deze zin is niet zeer duidelijk.

Digitized by Google

Phrisiae stemmate semper masculino per Egmondanos paternum genus ducens, maternum vero ex regali quoque et generosissima apud Gallos prosapia Borbonorum ducum Charolus, invictissimus dux Geldrie et Julie, comes Sutphanie, Phrisiorum, Groningi, Cofordie, Trenterorumque dominus, ad erumnas superandas ut alter Hercules (nempe ex Herculanis quoque ut omnes iam dudum Egmondani) natus anno millesimo quadringentesimo sexagesimo septimo, Novembris die nona, hora ante meridiem decima, vario rerum turbine totam per vitam iactatus ad omnes fortune casus invictum animi robur fortissime praestabat, christianam Inferioris Germanie ecclesiam pravis opinionum simultatibus vacillantem pectoris vere christiani constantia quadam veluti anchora sacra piissime stabiliebat, post infinita preclarissima gesta tandem mentis iniquo vulnere confectus obdormiebat in Christo anno supra sesquimillesimo trigesimo octavo, Junii die ultima, noctis horam post undecimam.

Carolus vixit { Annos septuaginta
Menses septem
Dies ter septem
Horas bis septem.

Epitaphium Caroli ducis Geldrie:

Cor premitur saxo, quod cuncta pericula mundi
Intrepidum sprevit; mens pia summa tenet.
Morte revixisti, dux Charole, maximus heros.
Te semper victrix gloria vera manet.

In desen nafolgenden versen is begriepen der datum des jaers, in wilchem hertoch Carll van Gelre gestorven is:

Letho VastatVs Celos petIt aLtera JVLI
InsIgnIs CaroLVs, GeLrIa qVeM genVIt.

Anno millesimo quingentesimo decimo nono Carolus, dux Geldrie, uxorem duxit unam ex filiabus ducis Lunenburgensis, Elisabetham nomine, eamque pridie Purificationis Marie a Lunaburgo Monasterium Westphaliae venientem Monasterienses honorifice susceperunt ac postridie Purificationis ab equitatu Gelrensi susceptam non minus honorifice Sutphaniam versus dimiserunt.

Anno MCCCCLXXIX was groit kriegs in dem lande van Gelre, want die Gellerschen, do hertoch Carll van Burgondiën doit was, hoepten iren geborn hern to vercrigen. Darumb als Maximilianus van Oestrick in dat lant quam, wolden sy inen niet ontfangen voir einen hern. Dairumb woirden ir vyant der

Digitized by Google

hertoch van Burgondiën, Philippus, des vurg. Maximilianus sohn, Wilhelm, hertoch van Guilich, Johan, hertoch van Cleve, und waeren mit etlichen iren frunden voir Gelre getogen mit hoiptbussen und ander gereitschap und sloegen dairvur II bolwerck up. Und die van Niemagen mit irn frunden quamen dair int lest to hulpen der jouffern van Gelre, die bynnen der stat was, und dreven die op. Und sy lieten dair II hoiptbussen, tommeler, slangen und vast ander gereitschappe und provande. Und dat furten die Gellerschen tsamen bynnen Gelre. Die vurgerurte jouffer was genoempt Catharina und was hertochen Adolphs suster, und hertoch Carll van Burgondiën hadde ur to irem widdem, als hy dat lant van Gelre gewonnen hadde, die stat van Gelre gegeven und anders, und dat behielt sy, watterley oirlochs dem lande van Gelre overquam, in der nafolgender tijt bis in dat jaer MCCCCXCVI.

Anno MCCCCLXXXI wart der kriegh tuschen dem hertoch van Oestenrich vurs. und den Gellerschen gesoent, und der hertoch kreich die lantschap in, und sy hulden inen voir irn erfhern.

Anno MCCCCXCII, als hertoch Carll van Gelre was gevangen van dem coninck van Franckreich und dair ein tijt van jarn gewest was, und coninck Maximilianus uith desen landen was in Overlant getogen, so hadden die Gellerschen ein groit verlangen na irem geboren hern, als gemeinlich in allen landen die ondersaeten geneigt sijn tot irn lanshern, wilchs ich hie niet onderscheiden en will, of der vurs. hertoch ir recht lansher sy of niet, dat bevolen is uith to sprechen den IIII churfursten, als man sagt hie und tuschen Paeschen anno MCCCCXCV. Nochtant want hy ein sohn was hertoch Adolphs, der hertoch van Gelre genompt was, so waern die Gellerschen ime mere togeneigt dan einem nuwen gekoren uitlandschen hern. So hy nu in Franckreich was gevangen, so overquamen alle Gellersche stede mit dem greven van Moerse und santen den in Franckreich mit ein deill andern treflichen mannen, die in Franckreich quamen mit geleide, und wart gededingt, dat der hertoch sulde geven ein summe geltz, und dairvur solde der greve van Moerse geven und setten synen sohn an die stat, so lange dat die summe geltz betalt were. Und dat ginge der greve van Moersse an und bracht hertoch Carll heruith int lant van Gelre, und dae wart hy ontfangen mit groter freuden und lovesanck und ingefurt mit cruytz und phanen und im geschach

Digitized by Google

groet geschenck van seiner ritterschappen und ouch van den burgern und steden, und alle stede hulden ime, doch mit eim onderscheit, und hy bleyf im lande umbtrint II jaer lanck und gewann etliche sloet und stede, die inhadt eyner, genoempt Scheel Gyse van Egmondt.

Anno MCCCCXCIIII na Pinxsten weick hertoch Carll van Gelre int lant van Lotrinck tot seinem schwager, want des conings Maximilianus tokompst, die ime besorglich was, anstaende was.

Item in demselven jaire, in Julio, toich der Romsch coninck mit einem groten getuge to voet und ouch to perde und liet die stat van Ruremunde berennen, in meynongh die mit gewalt to beleggen. Dat wart verdedingt und der coninck mit synem her toich vur Nyemagen und lach dair vur ein kortte tijt und onderstunden die stat to sturmen und moesten aftreden mit grotem schaeden van doden und bussen und andere attelrye, die sy aldair verlaeten moesten. Die van Nyemagen hadden sich vurhin waell versorgt myt ruyteren und knechten, und so toich der coninck van danen mit kleiner ern und gewinne.

Item in demselven jaire umbtrint sent Gerions dage quam hertoch Carll van Gelre wederumb tot dem coninck overmitz bede der coninginnen, der ein tijt langh uith dem lande gewicken was, und verhielt sich in Brabant by der coninginnen, durch die hy genaede verwarf an dem coninck, dat er sich aldair onthalden mocht, und ime wart togegeven van dem coninck, wert sache, dat hy dat koest bygebringen, dat hy ein rechte, geborn here des lands van Gelre were, hy sulde des genieten, und wart der uitspraeck gestalt an die vier churfursten by dem Ryne.

Do nu der dach quam, der to Tricht 1) gehalden wart, so wart aldair uithgeroepen, dat hy dat lant niet myt recht behalden mocht, als ouch seine vurfaren gedan hadden; want als vurgeschreven is anno MCCCLXII 2), nadem als der stamme van Gelre mit hertoch Reinolt begraven were mit helm und schilt und die tween, Arnolt und Adolph, dat lant van Gelre niet ontfangen hadden van dem keiser in leenschap, sonder die veracht, dairumb so sult der vurg. here vortan worden genoempt here van Egmont und niet van Gelre. Und wiewaell

1) d. i. Maastricht.

2) Lees: 1372.

Digitized by Google

die uitspraech geschiet was, so bleyf hy doch im lande und wart hertoch van Gelre genoempt und die stede im lande verbunden sich tesamen mere dan vur omme dem vasell wederstant te doen und to verdriven, die van des conincks wegen daer gekomen und in dem lande verbleven warn.

Anno MCCCCXCVIII die 21 Augusti circa quartam horam ante meridiem Juliacenses clam intraverunt opidum Erklense per portam Beldichoviam, hostiliter illud obtinuerunt, domos nonnullas spoliabant, tandem exactionabant cives ad summam 5000 florenorum aureorum persolvendam; huius quidem summe medietas persolvenda esset Nativitatis Christi et reliqua pars in festo Pasche; dux etiam Juliacensis Wilhelmus promiserat civibus et opido antiqua iura et privilegia reservare illesa et integra; itaque essent liberi in eadem libertate, sub qua stabant tempore ducis Geldrie.

In dem jaer 1498 up dem XXI. dage Augusti hait hertoch Wilhelm van Guilich inkregen die stat Ercklenns, als ouch vurgeschrieven steit, und doe en woirden die burger overall niet geplundert noch gespoliert, want der hertoch dat hoichlich verboden hadde. Und des andern dags dairna moesten die burger und ingeseten daselbst hulden und schweren dem proest, dechen und capittel unser Lieven Frauwen kirchen to Aechen als erfgrunthern und dem hertoch vurs. als einen erfschirmhern und die burger moesten dem hertochen geven in tween termeinen V^{m} gulden.

Item in dem vurs. jaer im monat Octobri quam der Romsche coninck van boven her af durch die Eyffell to Aechen mit einem grotem getuyge van reysigen und voetknechten umb dat lant van Gelre to nemen van hertoch Carll van Gelre, der im lande was, und den to verdriven, und belachten Echt, ein sere vaste vestunge, und sturmden dat und lieden vill schaidens dairvur und wunnen dat myt gewalt. Und die burger und andern, die dairinne waern, toigen eins by nacht dairuith und in derselver tijt wonnen sy ouch die Nuwestat und besatten die II vlecken mit irm volck. Daerna im monat November togen des Roemschen conincks frunde, mit namen hertoch Albrecht van Sassen und hertoch Wilhelm van Guilich etc., mit vast reysigen und voitknechten, mit hauptbussen und ander attelleryen vur die stat Stralen und laegen daervoir drie wechen lange und noedigden die stat sere mit schieten und mit sturmen, und wart opgegeven op Conceptionis Marie op genaede, beheltelich leyfs und guets.

Digitized by Google

Item bynnen dem vurs. belege toegen die Gellersche uith mit reysigen und voitknechten in dat lant van Hynsberch und in dat lant van Moersse, dairvan der hertoich van Guilich ein beschirmer was; branten und rouſden und fuerten etliche gevangen mit inen dairuit, dair in langen tyden nie brant noch rouff gevreischt en was. Und in demselven jaere toigen die Gellersche vur Echt und wonnen dat mit gewalt; dairinn was ein capitain uith Henegauwe, der hadde mit ime binnen Echt umbtrint II^{C} perde und ander geselschap, die van des conings wegen dairinne laegen. Der capitein wart gevangen und die ander Walen woirden den meistendeill erstechen, und naemen alle die perde und plunderden dat. Daernae quamen die Guilicher und verbranten dat dorp gantz af und maechden dat all to nieten.

Anno 1499 umbtrint sent Matheis dage was des hertochen volck van Cleve uith dem lande geruckt vur die stat Doutekum. Bynnen des ruckden die Gellerschen uith und sunderling uith der stat van Nyemagen mit einem groten houpe in dat land van Cleve bis umbtrint Cleve und deden dair groten schaiden mit brande und brantschatten und bedreven daerinne vill mutwillens. Der hertoch vurs. wart des gewaer und braick up mit seinen frunden und quamen an die Gellerschen und woirden tbeiden ziden etliche gevangen und doitgeslagen. Und so woirden die van Doutekum der vyant entledigt.

In dem vursch. jair in dem Aprille starff der edel Vincentius, greve to Moersse und to Sarwerden.

In dem vurs. jaer umbtrint Pinxter toegen etlicke kriechsknecht, umbtrint III duysent, van dem hertoch van Guilich und van dem hertoch van Cleve tot dem hertochen van Gelre und in dem aftoch ongewarnter sach vielen sy in dat Cleeffsche lant und schedigten dat sere mit rouven und brantschattungen, beide cloister und dorper. Sy quamen vur Xanten und branten af die wyntmoelen vur der stat und viengen vill burger. Sy warpen af die veste gnant Beecke und branten all af wat niet gelt geven en woldt. Dat cloister Marienboume wart ouch gebrandtschat und etliche andere cloister woirden verbrant, und kriegen groit, crechtich guet und id was sere wunderlich die lantschap aldair an to tasten.

Item tot desen vurs. kriegsknechten vielen noch mere andern und toigen in die Camer van Cleve, to weten niet verne van der stat van Cleve, und laegen aldaer weder des hertogen willen, dairomme der hertoch van Cleve beroepen liet alle sijn

Digitized by Google

landen und vergaderden in der ile ein groit volck und kierden sy uith dem lande.

Item in dem vurschreven jaer umbtrint Viti et Modesti wart der krieg tusschen den Gellerschen, Guilichern und Cleefschen opgenomen und ouch etlichen andern fursten und wart ein frede und bestant gemaecht und bededingt overmitz geschickden des conincks van Franckreich op ein pene van drymaell hondertduysent gulden ein jaer lanck den frieden to halden. Daertusschen sulde der coninck vurs. ein soen sprechen mit sulchem onderscheid, so wer van inen die soene niet halden wolde, dem wulde der coninck mit seinen lyve und goet wederstant und dem haldenden bystant doen. Und die soene is geschiet buyten den Romschen coninck, omme des wille der krieg begonnen was.

Wilt Gott, ich sal begynnen daer alle werlt an steyt
Van dichten und van syngen wie id hertoch Carll geit,
In Gelrelant geborn ein hertoch und ouch ein greve,
Sy willen oen verjagen, dat is Guilich und Cleve.
Wess sall ich mich vermoeden, sprach sich dat edel bloit,
Van vader und ouch van moder sijn myr die frunden niet guet.
Nu will ich in Got vertruwen und in sijn hilgen alle
Und Maria, die werde moder; id kompt alst kommen sall.
Mein vader wart gevangen mit groter, geweldiger craft
Und hait gevencklichen gegangen so mennigen bedroefden dach.
Sijn lant wert ime wedergegeven, sijn lijff und ouch sijn guet;
Hy sulde die Brabenders beschermen; dat bracht oen in die noet.
Ich wart sere jonck gefangen, ich kans vergeten niet.
Got und Maria, syne werde moder, dair ich mich op verliet,
Die hant myr geholpen in dem ein und twintigsten jaere.
Wat lust mich mere to sprechen, ir wisset doch openbaer.
Och hern Got vam hemell, wer bringt ons in dat verdriet?
Dat is Guilich, Cleve und Egmont, sy en denckens tlaeten niet.
Mer willen sy mich verjaegen, dat sagen ich uich vurwaer,
Euwer lant wilt ir verderven, dat wyst alle openbaer.
Baittenborch is myr genomen, Leirdam laet ich staen,
Van Erklenntz willen wir syngen, nu wilt mich waell verstaen:
Dat hant die verreder genomen, ir ere is woirde kranck,
Dat muchte sy noch waell rouven, och ewig is so lanck.
Her Humpesch hait lange gerieden, wie ovell is hy bedacht.
Hy hait ein bier gebrouwen, die lant an einandern gebracht.
Und beide die edelen hern ir namen synt waell bekant.
Wer tegen die kalen wilt plucken, der kommen in dat Gelrelant,
Als man schreyff MCCCC und XCIX jaer.

Digitized by Google

Die Gellerschen sullen sich stercken und holen weder ir hair,
Die Guilicher sullen wichen, ir twist sall worden kranck.
Och mucht ons dat geboeren; die tijt moecht niet to lanck.
Beschinnen aller der werlt is komen all in dat Gelrelant;
Die kirchen hait hy geplundert, die kraeme hait hy geschant,
Die priester hait hy gefangen, die kinder und vrouwen sonder getall.
Unser here Gott moet dat wrechen, der alle quait wrechen sall.
Hy is vort angetogen to Stralen alle in dat Zant,
Dat cloester to destruern, unser Lieve Vrauwe is dae geschant;
Der tumeler is dae geschoten, Stralen is sere verveert.
Sy hant id opgegeven, ir hert wart sere beschwert.
Mit ses lanshern wairn sy belegen, die drie synt vurgenant,
Sassen, Beyern und Brandenburch; die greven synt waell bekant.
Rittern, banerhern und Colne, die deden ouch ir beste;
Sy hant niet mere genomen dan Stralen, dat crayennest.
Sy meynten Venlo to wynnen mit dreuwen und ouch mit brieven;
Sy wolden sy to gnaeden nemen; die gemeinte woldens niet believen.
Der Turck is dair geworpen, do was dair groit confuys.
Drie wympell sijn woirden gehangen to Venlo vur dat heilge cruys.
Die van Ruremunde synt uitgetagen in irn fellen noet;
Ir perde sijn to huyss gebleven, sy gyngen all to voet.
Sy hant die Echt gewonnen, sy en behoefden ghein geleide.
Die Duytschen syndt gevluwen, die Waelen naemen sy myt.
Die van Venlo haddent vernomen; sy waern van snellem raidt.
Sy synt to Suchtelen komen: dae dede sy geinem gnaide
Mit fangen, plundern, bernen; sy lieten daer wein noch bier;
(To voet) sy waern uitgegangen, to perde quamen sy her were.
Der dit gedicht hait gemaecht, sijn name is onbekant;
To Ercklentz mach men oen vynden boven in dat Gelrelant.
Frome hern plach hy to prysen; in duchden is alle sein raidt,
Mer kraem und kirchen to schenden, dat is ghein hern staet.

Anno millesimo quingentesimo undecimo obsessa est a Burgundis urbecula ducatus Geldrensis Venlo dicta amplius 3 mensum spatio ac tandem fortissime, quamquam frustra, oppugnata sponte ab obsidentibus derelicta.

Nam anno 1507 Carolus dux Geldrie, qui iam pridem in verba regis Maximiliani de pace servanda iuraverat, ruptis pacis et inite concordie capitulis suffectione licet clandestina regis Gallorum Brabantinis bellum movit, quibus rex Maximilianus coadunatis tumultuarie stratiotis aliquod millibus auxilium ferre constituit. Verum dux Geldrensis suppetiis (ut diximus) regis Gallorum adiutus Brabantinos vehementer cedit ac rapinis molestavit.

Digitized by Google

Anno 1516 irruerunt Geldri in Hollandiam, cedibus ac incendiis omnia vastantes et Medelblicum primo, deinde aliam atque aliam urbeculam expugnantes magnam auri argentique vim secum absportarunt, post Sparedamo aliisque pluribus angulis incendio absumptis, Aspera graviter oppugnata ac gravissime defensa, tandem expugnata, miserrimam ferentibus non viris modo ac mulieribus, verum etiam virginibus et pueris cedem. Quis cladem illius loci, quis funera fando explicet aut possit verbis equare dolorem?

Gregariorum militum clades apud Venlonem.

Anno 1518 in diebus Paschalibus accidit memorabilis illa famosaque gregariorum militum apud Venlonem clades. Hoc cognomento Nigri cumuli (seu Nigrarum copiarum) e Frisia prorumpentes dux Geldrie Carolus pontem Isele apud Daventriam pacifice transire permisit. Ex Velavia autem in ducatum Clivensem transeuntes vicinorum in se principum animos concitarunt. Ab his igitur persecuti et nunc huc nunc illuc se recipientes, tandem a Ruremunda Venlonem secesserunt inter oppidum et coenobium Olense 1) considentes, nam porte ipsis precluse fuerant navesque subducte, quo minus traiicere Mosam possent. Huc eos insecuti principum equitatus eo necessitatis adegerunt, ut se abiectis armis dederent, suam unoquoque patriam reorsum petituro. Hec armorum proiectio dum fieret et bona pars humiliter quod iussum erat fecisset, ecce unusquispiam, insigni armatus bombarda, eam proiicere detrectat. Id conspicatus tubicen quidam de improviso et absque iussu ad arma canit. Atque ita undique invasi, quos fuga non protexit, preter omnem expectationem sunt cesi.

Anno 1527 facta est memorabilis illa et famosa direptio Comitis Hage, ut vocant, in Hollandia per milites Geldricos de improviso ac signis mutatis invase.

Obsidium Tile.

Anno 1528 Carolus dux Geldrie, amissis per obsidionem Cesarianorum multis oppidis, ad deditionem adactus est, quamquam Tila ad Vaälim fortiter defensa.

---

1) den Ool.

Digitized by Google

Anno Domini 1537 mense Novembri deficiunt a duce Geldrorum Carolo Novimagenses primo, post alie atque alie urbes, propterea quod Carolus iam senex eos in potestatem regis Gallorum transferre conaretur, eliguntque Guilielmum, ducis Clivensis filium, qui preter istam spontaneam electionem sibi nonnihil etiam iuris in ducatum Geldrensem ex parte matris sue vindicabat.

Wilhelmus was der IXte hertoch van Gelre und greve van Sutphen, ein hertoch van Guilich, Cleve und Berge, greve van der Marck und van Ravensberch, here to Ravensteine etc.

Int het jair 1537 (l. 1538) haven die stede und undersaeten des lans van Gelre mit consent des durchluchtigen furste Carle, des VIII. hertochen van Gelre, gecoren tot einen hertoch van Gelre desen jongen furst Wilhelmus van Cleve als einen rechten erfhere der landen van Gelre und Sutphen van syner moder wegen. Und sere kortz dairna verreis ein groit criech und orloch tusschen hertoch Wilhelmen vurs. und dem mechtigen hove van Burgundiën, die groten treflichen schaeden mit barnen, rouven und ouch veltslachten deden op malckanderen. Die Burguntsche naemen dat platte lant van Guilich in ind verdorven dat all tsamen. Hertoch Wilhelm mit hulpe seiner ondersaeten wan wederumb dat lant van Guilich den Bourgonschen af und hait ouch gewonnen ein slacht voer Sittert, dair vill doden blieven und vill gefangen van groten hern und jonckern to perde und to voet und mit vill geschutz und ander kriegsrustingen, und toich in Brabant und int sticht van Utricht und naem sommige stede und schatten groit gelt. Then lesten quam Carll der Vte, Roemsche keiser, van boven af mit C duysent mannen und wan dat lant van Guilich und hertoch Wilhelm hait dat lant van Gelre verlaeten und dem keiser overgegeven in dem veltleger voer Venlo anno 1543.

Fons et origo belli inter Brabantinos et Juliacenses.

Anno 1542 Martinus Rossemius Gelrensis, capitaneus regis Francie, postquam subsidia contra Turcam ex Inferiori Germania in Superiorem abissent neque quidquam ibi tum belli formidaretur, ecce novo tumultuarie collecto exercitu, duce Geldrie Guilielmo dissimulante, de improviso in Brabantiam

Digitized by Google

irruit castellisque et urbeculis vel occupatis vel deditis magnum hominibus iam diu quietis atque huius rei insuetis terrorem incussit, ferro ac flamma obvia queque vastans, adeo ut ipsa tandem agressa Antwerpia in manus eius cessura videretur, nisi adventu principis Uranie, quamquam in itinere a Rossemianis graviter ac misere invasi, recreata virtuteque et multitudine externorum mercatorum conservata fuisset. Tanta erat Rossemii istius audacia et tantus ibi locorum pavor. Ceterum hac sua presumptione deiectus et quod minores essent copie eius, quam ut diu illic desidere posset, castra Lovanium versus movet omniaque in itinere vastat ac Lovanio ipso preter spem suam potitus esset, nisi a studentibus ibidem extraneis gesta res acrius quam ab ipsis civibus Lovaniensibus fuisset. Sed et inde castra propere movens ac per Bruxellanorum agros in Hannoniam iter faciens tandem in Franciam se recepit combustis in expeditione hac, preter incendium redimentes aut igne (ut vocant) mulctatos, circiter undecies centum pagis.

Eodem anno Brabantini per Rossemium irritati damnumque suum et Lutzenburgicum ulturi irruunt de improviso in Juliacenses castellisque prope omnibus, urbeculis etiam aliquot exustis pagisque iis, qui se ab incendio non redimerent, spoliatis ac vastatis tantam predam abegerunt, ut satis dici non queat. Duram octavo die Octobris, Juliacum die duodecimo, dein Sittardiam, Susteriam, Hynsbergum, deditione recepta, presidiis muniunt, Berchemium, Castaram, Rangaradiam aliaque minutiora oppidula vel exurunt vel deiectis muris incendioque mulctata in pagos redigunt. Cum intra septimanas duas aut tres totum fere ducatum oppressuri viderentur, interim dux Guilielmus, collecto in Geldria, Clivia, Bergio, Marcania et alibi militibus, retrocedere eos intra paucos dies coegit exceptis his, qui Hynsbergum, Susteriam ac Duram presidio obtinebant. Nam qui Sittardiam occuparant, destructis muris alio se receperunt, et qui Juliacum custodiebant, cum frustra sperassent Brabanticas suppetias, menia eius deiecturi, audientes Guilielmi copias adventare, deserto oppido et illeso Duram se quasi ad firmius presidium contulerunt. Circa initium autem Novembris Brabanti, ut fortiori presidio Hynsbergum firmarent, instructo exercitu et curribus magnam victus copiam in Hynsbergum invehunt, idem facturi in Duram, nisi metu perculsi, quod dux Guilielmus ingentem exercitum peditum equitumque Ruremonde et vicinis locis congregasset, retrocedere et recipere se in tuta essent

Digitized by Google

coacti. Ubi tamen insecutae illos ducis Guilielmi cohortes in tenebris invadunt inopinato, commissa pugna est aliquamdiu dubia, quod alius alium vix internosceret quodque sive casu sive industria communi omnes uterentur militari symbolo; tandem cum utrimque aliquot cecidissent, dirempta pugna est. Dux vero recepta Sittardia pro muris eversis ingens vallum erigit cohortibusque duabus aut pluribus urbeculam illam munit idemque Juliaci faciens nihil amplius per asperam hyemem facturus videbatur, cum interim mense Decembri Duram obsidione cingens tertio post natalem Christi die per deditionem rebus et corporibus salvis recepit. Hic erat status Juliacensium in fine anni 1542.

Haud multos post dies in exordio anni 1543 significatum est duci Guilielmo Arnburg, castrum Eifflie munitissimum presidio militari esse vacuum, qua re opportunitatem summam nunc dari eius invadendi occupandique. Mittitur illo confestim Paulus a Burschid, fortis miles, cum duobus signis, qui olim eo in loco presidiarium militem egerat cuiqne compertissimi erant anfractus et ambages editissimi montis et arcis aditus. Invadit et admota pice succendit portarum valvas. Interea familia cum reliquis, qui intus erant, numero plus minus quadraginta, dum incendio et periculo presentissimo occupatur, hostis admotis scalis transcendit moenia et arcem occupat ceso ibidem arcis prefecto cum quibusdam aliis. Sed neque Paulus ipse evadit immunis; nam pro forti ausu graviter vulneratur. Renunciatur laetus rei eventus duci nono die Januarii Dure, cum biduo ante primum ingressus fuisset eam receptam. Promittitur tanti facinoris premium viro in singulos vite annos numerandum ducenti modii seu maldra frumenti. Verum hocce ne semel quidem datum est ei, quod in sequente Augusto, dum fortiter dimicat in oppugnatione Durensi, bis lesus ab hostibus, diutius pedibus insistere non valens, sed saxo, quod ex adverso iacebat, insidens exhalat spiritum.

Post hoc anno predicto cum Hinsbergenses gravi annone penuria laborare inciperent, eo quod princeps Guilielmus per milites et armatos agricolas viis observatis nihil inferri pateretur, ad Brabantos litteras mittunt, quibus significant sese eo devenisse fortune, ut, nisi confestim subveniant, aut turpiter fugiendum ex oppido aut sibi fame moriendum.

Ibi Brabanti cum omni ferme nobilitate, collecto exercitu copioso, omnibus rebus instructissimo, circa decimum septimum

Digitized by Google

Kalendas Aprilis traiciunt Mosam et sub noctem Cene Domini 1), que fuit undecimo Kalendas eiusdem onustis curribus per quam multis copiosissimum victum et reliqua belli necessaria in Hinsbergum invehunt. Milites vero ducis Guilielmi cum hec quam putarant maturius acta sic esse intelligerent, cuncti statim nono Kalendas Aprilis, que fuit vigilia Pasche, contra procedunt non procul a Sittardia, ad quam recuperandam declinare videbatur hostis, ex adverso consistentes. Oblata autem preter spem omnium opportunitate venti, videlicet pluvie et grandinis, ex improviso Brabantis contrarii horam circiter secundam pomeridianam, tametsi longe impares et numero et viribus, invadunt securum hostem. Committitur acre proelium inter equites diu dubium, cum utrimque non pauci caderent, donec caesis peditibus Brabantis et late in fugam versis ad ducis Guilielmi copias inclinaret victoria. Rapta est ibi supra quam dici queat pretiosa preda, bellici apparatus innumeri et plus quam necessarii, bombarde grandes (ut fertur) viginti septem, auri et argenti tantum, quantum toti victori exercitui satis esse videri potuit; non enim ad cibandum Hinsbergum tantum, sed totum veluti regnum aliquot expugnandum processisse videbantur. Cum hec inaudissent milites, Susteriam qui tenebant, timore hostium relicto loco Hinspergum se contulerunt. Hac autem victoria ducis Guilielmi milites animati dicionem Limburgensem depredando vastant et optima preda onusti pagum Herlle invadunt ac obsidione coemiterium eius loci, ad quod incole confugerant, cingunt, sed infeliciter, nam fortissime se ex eo incolis defendentibus coacti sunt obsidionem solvere non sine damno, cum antea non semel idem cessisset acquo non omnino feliciter. Post tantam stragem Brabantinis inflictam appetente inesse 2) cum Hinspergum nihilo minus intolerabilia damna per eruptiones vicinis pagis inferret, iusta obsidione cingitur et machinis bellicis admotis hostiliter oppugnatur. Moenibus aliquanta sui parte solo aequatis et aedibus non paucis igni immisso absumptis, obsessi vero nihil curare; moenia deiecto vallo reparare et acriter fortique animo repugnare non cessabant, quod certa spe, quamvis extrema victus inopia iterum pressi, redemptionem sui exspectarent. Que tamen dilata fuit in octavam usque obsidionis hebdomadam. Igitur

1) Witte Donderdag.

2) Deze woorden zijn niet duidelijk.

Digitized by Google

Brabantini reparatis viribus et milite copioso iterum Mosam traiciunt et paulatim appropinquantes hostem obsidione occupatum tantisper nunc promovendo nunc cedendo irritant, donec relicta obsidione et castris contra in campum obviam procedant. Interea dum utrique ex adverso non procul a Gangelt oppidulo consistunt et incursionibus mutuis velitaribus et bombardis sese lacessunt, currus Brabantici victu et reliquis necessariis rebus onusti alia via Hinspergum ingrediuntur. Cum autem paulatim magis magisque pugna utrimque crebresceret, ita ut legitimum proelium videretur iam in procinctu fore, iusse sunt cohortes ducis Guilielmi ab his, penes quos summa rei erat, sensim retrocedere et se in tutiora recipere: principi Guilielmo videri e re sua non fore eo die proelium committere. Ibi mox quisque fugam init et quasi rebus omnibus desperatis vite sue fugiendo consulit. Cernentes ista Brabantini commodum insequuntur, fugientes et quotquot deprehendunt, aut trucidant aut capiunt.

Cecidere autem non admodum multi et hi quidem ex armatorum agricolarum cohortibus, qui postremi omnium suam stationem solverunt. Et hec quidem gesta sunt circa decimum Kalendas Iulii. Cum autem milites in universum non parum fuge huius puderet et culpam omnem in primarios exercitus duces reicerent, Martinum Rossemium in primarium belli ducem sibi prefici postulant. Annuit princeps Guilielmus. Rossemius acceptis aliquot cohortibus, transitis Vaale et Rheno Traiectensis diocesis oppidula aliquot invadit et cum intelligeret milites ex Amsfordia, nobili et munito oppido, predandi gratia processisse, ex improviso illis reditu precluso oppidum adoritur et occupat coactum deditione 1) imposito civibus censu gravi, quo militi numeretur stipendium aliquot mensium. Eodem vero tempore, cum hec Auranae princeps, qui tunc in Brabantia cum suis militibus agebat, audisset, confestim eo descendit, sed serius et iam occupato oppido. Rossemius autem relicto ibidem presidio Brabantiam vicissim petit et Satrapiam Buscuducensem invadens Helmundam et Endoviam occupat, diripit et expoliat. Sub idem ferme tempus reliquum Limbergensis dicionis nuper intactum cum tota Dalevia dicioque Valckenburgensis vastantur spoliis opimis inde abductis.

Eodem anno Calendis Maii Barsalone in regno Aragoniae imperator Carolus quintus se commisit triremibus profectionemque

1) Deze twee woorden zijn niet duidelijk. Men zou verwachten: ad deditionem.

Digitized by Google

in Italiam adornavit. Cumque iam portum Massiliensem in Provincia preternavigaret, cum aliquot triremibus visi sunt Franci, qui contra imperatoria classe conspecta illico in fugam se coniecerunt. Hinc VII Calendas Junii Savonam navigans, ubi simulatque triremes esset egressus, D. de Bossu, prorex, secundus post imperatorem, e Germania veredarius istuc venit et Germanie statum Imperatori confestim apperuit. Quo audito sine mora tota sua vi classium Genuam navigavit ibique bonis auspiciis VI Calendas Junii magnifice est exceptus. Hic quiete octiduo rapta exoneratis triremibus Papiam cum suis dumtaxat aule proceribus est profectus. Subsecuto semper gradu militari exercitu apparatuque bellico inde Cremonam tendens, Pape adventum exspectaturus, nihil effecit. Convenerunt tamen inter Cremonam et Parmam in quadam abatia habitoque in die ter quaterve privato consilio uterque discessit, Imperator Cremonam, Parmam Papa. Cremona Imperator recta Tridentum petens duos ibidem dies mansit consilio, quod ibi ceptum erat per legatos pontificis, ob non comparentes, quorum intererat adesse, soluto.

A Tridento profectus (est) Oenipondum 1), quod est Austrie oppidum, ac duos ibidem dies mansit; venit postea Campidonam 2); ibi solemniter receptus publicoque fidelis oboedientie iuramento honoratus deinceps pergit Memmingam. Eo ventum est XVI Julii inter sextam et septimam horas vespertinas maneque sequenti inter decimam et undecimam iuramento publice facto prandioque absoluto circiter quartam pomeridianam inde discessit ad castrum quoddam duobus a Memminga miliaribus distans, apud comitem eius loci pernoctaturus, paucisque post diebus iuramento solemni apud Ulmam recepto Spiram descendit. Interim vero, dum Imperator Spirae agit, Montionium sive maius Montigaudium 3), oppidulum simul et arx sub dicione ducis Iulie Guilielmi quattuor miliariis a Dura distans, ipsa natura loci munitissima utpote in editissimo monte sita, per Brabantos duce principe Uranie Imperatoris nomine gravi obsidione sunt cincta. Advectae sunt bombardae (mirum) in editissimos ex adverso colles. Vero tam diu fortissime repugnatum est ex arce, donec Imperator Bonnam venisset. Quo tempore, cum saepius, sed frustra a suo principe Guilielmo implorasset auxilium, expugnata est vicesima Augusti cesis ibidem non paucis. Quae res mali ominis Durensibus quibusdam non parvum incussit metum, nam non multo

1) Innspruck. 2) Kempten. 3) Montjoie.

Digitized by Google

post et ipsi similem fortune lusum sunt experti. Caesar interim Spire aliquamdiu moratus, cum propter maiores copias conscribendas tum ob impedimenta navibus imponenda, paratis tandem omnibus Moguntiam descendit. Eam urbem iamiam ingressurus obvium habuit cum aliquanto equitatu archiepiscopum Moguntinum. Ab eo solemniter et honorifice salutatus Imperator honoreque invicem reddito facete antistitem rogat: „Domine Moguntine, videor et tibi Imperator?" eludens opinionem vulgi levissimam, qua antehac disseminatum erat, Imperatore ipso vel mortuo vel graviter aegrotante Hispaniam (?) nescio quem eius personam indutum adventare. Archiepiscopus quae ex re videbantur, simul etiam pro supplicibus supplicans respondit.

Caesar paucis diebus in arce Moguntina demoratus, cum iam circiter ducente naves aut amplius apparatu militari onuste confluxissent, ad iter paratus, Confluentiam descendit. Ibi ab archiepiscopo Trevirensi prestolatus et in arcem ex adverso Confluentie suscipiendus, cum primum in pontificis Sue Maiestati nunquam visi conspectum venisset 1), sciscitatur: „Es tu dominus Trevirorum archiepiscopus," qua erat dexteritate hunc in modum respondit: „Ego non sum dominus Trevirorum, sed Vestre Imperatorie Maiestatis ibidem minister fidelis." Apud Confluentiam deinde Cesarea Maiestas aliquamdiu splendide tractatur. Interim premissi Bonnam aliquot milites intermedio itinere in ipso Rheni alveo turbantur. In pago enim, cui Honff nomen est, non procul a ripa a duce Juliacensi Guilielmo cohortes aliquot militum et rusticorum collocate erant, que descendentis Imperatorii exercitus transitum impedirent. Verum insequente terrestri itinere aliquanto exercitu fugerunt omnes, edibus aliquot pagi igne absumptis. Bonnam deinde Caesar, ubi Sue Maiestati parabatur 2) et unde per terram iter quadrato agmine facturus erat, venit. Hic dum exponuntur e navibus tormenta bellica et reliqua armamenta, diebus aliquot ab archiepiscopo Coloniensi magnifice habitus est, Bucero interim, qui per menses nescio quot suam doctrinam ibi seminarat, latente. Hic rursus circa inauthorandum militem sedulus Imperator, ut vires et industriam sui exercitus cognosceret, ipse aciem dispositis suo ordine tormentis militaribus tanquam iamiam conflicturus construxit. Et habita concione

1) Deze woorden zijn niet duidelijk.

2) Hier is vermoedelijk een zelfstandig naamwoord uitgevallen.

Digitized by Google

medius inter tot millia dimisso undique bombardarum fulmine nunc inordinatam partem componens, nunc timidam animans, nunc deficientem restaurans, volitabat. Atque ita motis castris militeque coacto tertio septimane die, qui erat XXI Augusti, Bonna solvens ad subigendam Duram proficiscitur premissis aliquot cohortibus. Oppidani, simulatque adventare hostem conspexerunt, e menibus fortiter strenueque et non absque gravi hostium damno tonantes ausi sunt, priusquam tota manus accederet, campo etiam se committere hostemque adventantem turbare. Verum licet id principio, captis hostium nonnullis, non infeliciter cederet, terga tamen dare seseque portis tandem includere sunt coacti. Iam vero cum tota manus, ut erat instructa acie, cum apparatu convenisset XXIII Augusti, Duram Imperator equitatu speculatus est eamque metatis circumquaque castris obsedit, misso confestim cum tubicine heraldo, qui per literas Imperatoris ad deditionem Duram provocaret. Quem cum nonnulli milites, qui ad muniendam portam, que Coloniensis appellatur, incumbebant, inconsultis reliquis tribunis militum et primatibus, indignis verbis et minabundis abegissent pacem deditione renuentes, ilico admote sunt ulterius machine bellice. Deinde promiscuo et ingenti clamore per totam noctem in omnibus undique castris perstrepente, summo mane, ipsa videlicet die D. Bartholomaeo sacra, cepta est bombardis horribilis oppugnatio, a quibus cessatum non est, donec hostis occupasset. Cum autem appeteret hora duodecima meridiana, Itali et Hispani, quorum direptioni et prede oppidum datum erat, admotis scalis ex improviso in moenia insiliunt ac pene occupassent, nisi bombardariorum suorum opera Durenses tam vehementem et inopinatum insultum propulsassent. Ab ea hora non cessat hostis irruere, donec fatigatis oppidanis quinto incursu, octo signis simul tandem irruentibus, Duram occupat. Videbatur hic autem impetus eo die futurus postremus, quem si sustinuissent, ut antea, erat spes nonnulla si non sui defendendi, saltem pacis et salutis impetrande. Ceciderant enim perquam multi Italorum et Hispanorum, ut vite strenui sunt contemptores nec ignobiles. Quin et Imperator ipse, spectator pugne continuus, a periculo fertur non abfuisse, dum quidam illi a latere proximus, claritudine etiam natalium insignis, e moenibus globo traiicitur. Omnium quoque intra moenia animi ad deditionem inclinari dudum coeperant, cum tante potentie viderent diutius resisti a se vix posse, et iam extinctus esset ille, qui in tam

Digitized by Google

gravi oppugnatione unus ferme omnium, sed fortis miles (Paulus a Boirtscheit) deditionem prohibuerat, ad hec quod neque 1) Martinus Rossemius, qui cum equitibus, ut ferebatur, mille quingentis non amplius sesquimilliario aberat, ex quo ferme uno tota salus Durensium eo die pendere videbatur, nullam redemptionis aut saltem oppugnationis interrumpende spem sui conspectu preberet. Militum intra oppidum quisque suam tuebatur stationem (sparsi enim erant undique circa moenia), neque divelli poterat a semel accepta neque transferri patiebatur in periculosiorem. Tandem ubi videret magis ac magis instare hostem neque desiturum, donec potiretur victoria, et principem Uranie suas copias adiunxisse, meditabatur fugam. Quo factum fuit, ut ad quintum hostis impetum eo loco, ubi vel unico 2) hactenus ferbuit oppugnatio, iuxta portam videlicet Coloniensem, loco inquam ad tuendum omnium incommodissimo, vacua relinquerenter hosti moenia idque inter horam quartam et quintam pomeridianam. Nihil ultra potuere fortes quorumdam animi, nihil nuper vallata moenia, nihil exundantes fosse, nihil haste, nihil conti aut gladii, nihil picati circuli, nihil ferventes aque et cementa, nihil saxa proiecta nec ignes, nihil profuit toties repulsus hostis et fortiter defensa moenia. Dura iam tertio intra unius anni spatium obsessa nunc tandem misere cadit, vincitur et vastatur et miser civis tot calamitatibus hactenus exagitatus nunc miserandis modis ab hoste tractatur et miserius perit. Hostes ingressi obvios quosque trucidant, occupant edes, bona avide diripiunt, reliquos captivos abducunt, grandem pecuniam pro vita redimenda intolerabilibus torturis extorquentes. Postero die incenditur opidum idque incerto auctore. Ibi omnia relicta devastantur incendio, cum a militibus ab Imperatore intromissis restingui non posset, preter paucas edes occidentem versus cum monasterio fratrum S. Francisci. Femine et pueri, qui ad templum confugerant aut eo concedere erant iussi aut deducti (ita enim fieri precepit Imperator), ibidem servati sunt, non tamen absque periculo. Grassante incendio, quotquot superstites remansere per media et nudata cadavera in castra educti sunt, ubi femine et pueri sub Imperatoris papilione, viri ecclesiastici e captivitate soluti in episcoporum tentoriis conservati sunt incolumes, donec postero die, qui

1) Dit woord is overbodig.

2) Deze beide woorden zijn onverstaanbaar.

Digitized by Google

erat 26 Augusti, reducerentur in moenia conflagrati oppidi, gestante sacrosanctam Eucharistiam archiepiscopo Compostellano et sacras reliquias alias ceterasque res ex incenso templo redemptas aliis viris ecclesiasticis et nobilibus Hispanis longo ordine in hymnis, psalmis et canticis spiritualibus incedentibus. Hec enim omnia Christianissimus Imperator mandavit et voluit inviolata. Collocatis deinde Imperator duobus ibi signis militum in presidio castra movet Iuliacum, quod oblatis in itinere clavibus deditione receptum 28. Augusti ingrediens invenit civibus vacuum et militibus preter paucas foeminas et aliquot viros senio graves. Sumpto ibidem prandio statim iubet Ruremundam peti, ipso per Hinsbergum, reliquo exercitu itinere in Wassenburgum inclinante. Adveniunt interim ex Lynnichio, Aldenhavio omnibusque fere aliis oppidulis et vicis Iulie, quin et ex Herculano 1), oppidulo ducatus Geldrensis perquam munito, legati ad Imperatorem supplices, deditione sui pacem petentes. Ex Herculano oppidulo erat dominus Gossvinus Wouckeraid, pastor parrochialis Heracliopolitanus, in cuius domo imperator Carolus prandium sumpsit ipso Decollationis Johannis Baptiste. Imperator autem ubi Wassenburgi pernoctasset, 29. Augusti cum exercitu Ruremundam, Geldrie metropolim, petit etc.

A qua cum non procul in ripa fluminis Rure castra metatur, condicionibus quibusdam eodem die cives in Imperatoris potestatem se tradunt. Quam post 2. Septembris die ingressus sumpto ab ipsis iuramento relictoque ibi nec non in Herculano oppidulo praesidio eodem die Venlonem versus castra movet. Hoc oppidum munitissimum, bellica gloria iam olim nobile, cum obsidione cinxisset essetque Mosa, qui preterlapidur 2), militi permeabilis nihilque videretur reliquum quam ut oppugnatio fieri inciperet, cives inducias petunt, donec a principe suo Guilielmo, cui fidem deberent, resciscant, quid sibi de eo sperandum sit, an se tueri possit et velit aut ulla suppetiarum ferendarum spes sit reliqua. Quarum si nulla fuerit et princeps consenserit, sese in Imperatoris manus esse dedituros.

A quo cum id responderi acciperent, ut pro ratione temporis et fortune saluti sue consulant turbatis rebus omnibus et ingenti clade accepta; se renuntiare iuramento ab ipsis sibi prestito; proinde et vita incolumi et rebus in Im-

1) Erkelenz. 2) Verschrijving voor: labitur.

Digitized by Google

peratoris manus ut se tradant, per se illis licere; quin et illum ipsum hortari (advenerat enim ipse coram supplex pacem petiturus), ut istuc faciant, Imperatori se tradunt. Adsunt et aliorum quorundam Geldriae oppidorum legati et Zuthphaniae Imperatori se submittentes. Postquam Cesarea Maiestas toto ducatu Iuliacensi ac methropoli Geldrie Ruremunda potitus esset castraque Venlonem versus movisset, interventu legatorum archiepiscopi Coloniensis pax facta est inter imperatorem Carolum quintum et ducem Clivie Guilielmum sub his condicionibus:

1°. Quod illustrissimus dux Guilielmus dominia sua omnia ac subiectos, quotquot in presentia etiamnunc possideret et que per vim huius contractus Cesar illi restituturus esset, in recta veterique fide ac religione, quam catholica Christi ecclesia huc usque habuit, sit conservaturus neque ullam fidei novationem praesumpturus aut permissurus, et si quid per sibi subiectos aut aliunde novatum fuerit, id ipsum summo studio remoturus.

2°. Quod dux Guilielmus abhinc omnem fidem et oboedientiam exhibidurus 1) sit Cesaree Maiestati, regi Romano ac sacro imperio Romano, renuntiaturus ac renuncians palam omnibus foederibus seu pactis cum rege Francorum, cum duce Holsatie, qui se Danorum regem nominat, et cum putativo Suedorum rege, neque cum quoquam posthac nova foedera, quae vel directe vel indirecte contra Imperatorem et regiam maiestatem earumve dominia, qualiacumque sint, militare videantur, initurus.

3°. Quod dux Guilielmus renuntiet et cedat nunc et in perpetuum ducatui Geldrensi et commitatui Zutphaniensi cum omnibus, quaecumque sint, ad eosdem pertinentibus absque ullius fallacie suspicione, ius suum omne, quod ad supradictos ducatum et commitatum habuit, pro se et suis heredibus in usum Cesaree Maiestatis et eius heredum transferens, remissurus inhabitatoribus supradictorum ducatus et commitatus iuramentum sibi ab ipsis prestitum suosque praefectos ac milites inde mox evocaturus et deducturus quantumque in se est, ducatum et commitatum antedictos Cesaree Maiestati aut eius vicario absque molestia traditurus atque, ut sine gravamine recipi a vicario Cesaree Maiestatis possint, omnem suam operam adhibiturus.

1) Verschrijving voor: exhibiturus.

Digitized by Google

4°. Quod dux Guilielmus restituat domino Ahrenburgensi castrum ipsum Ahrenburg in hoc bello a suis occupatum, redditurus et Cesaree Maiestati civitatem Amersfort cum suis armamentis oppidumque et arcem Ravenstein cum suis dominiis tamquam domino feudi ex parte ducatus Brabantiae, ea ipsa per feudum a Cesarea Maiestate quasi duce Brabantie denuo recepturus. Ad hoc promisit ac voluntarie obtulit supradictus dux permissurum se universis ac singulis Cesaree Maiestatis subiectis, consiliariis aut ministris pacifice uti et frui ipsorum rebus seu bonis in suo dominio sitis, quemadmodum ante bellum istud iis uti ac frui consuevere.

E diverso at 1) conservandum media sive condiciones, quas antedictus dux fideliter perficere ac servare vult, conclusum est et concordatum, quod Cesarea Maiestas remittere velit ac in presentia etiam remittit supradicto duci omnia et singula damna, que in isto bello Sue Maiestati ab ipso duce seu eius ministris illata fuere, velitque Sua Maiestas ipsum ducem in gratiam omnem suscipere et in presentiarum etiam suscipit, omnem iram et offensam dimittens, ipsum ducem sic estimans ac observans tamquam laudabilem imperii principem, eiusque dominia omnia, que vel iam habet vel ex virtute huius contractus paulo post habiturus est, sub Sue Maiestatis ac Sacri Imperii protectione conservatura et promotura, remissisque omnibus damnis ac sumptibus quantiscumque Sue Maiestati per hoc bellum inflictis, absolvit supradictum ducem a restitutione fructuum ac reddituum, quodcumque aut quanticumque ex ducatu Geldrensi ac Zutphaniensi commitatu huc usque ordinarie levatis fuerit usus 2). Item propter servata media et condiciones antedictas vult Cesarea Maiestas restituere, quemadmodum etiam post completionem mediorum supradictorum restituit, duci Guilielmo ducatum Juliacensem, quem Cesarea Maiestas omnino iam in sua potestate habet, aliaque omnia oppida ac dominia, que Sua Maiestas in supradicti ducis hereditariis regionibus tempore istius belli occupavit, ut iis supradictus dux et eius heredes iuxta feudorum ius libere uti fruique possint, excepto quod supradictus dux de antedictis omnibus Cesaree Maiestati et Sacro Imperio Romano debitam feudis-oboedientiam reddere manebit obligatus. Ad hec remittit Cesarea

1) Verschrijving voor: ad. 2) De woorden quodcumque enz. zijn bedorven. Ik vermoed, dat het moet zijn: quotcumque et quantiscumque.

Digitized by Google

Maiestas omnibus ac singulis prelatis, militibus, civitatibus et omnibus statibus ac subditis ducatus Iuliacensis ac Clivensis iuramentum, quod fecerunt Imperatorie Maiestati in horum ducatuum occupatione seu deditione, dempta fide et oboedientia, qua Cesaree Maiestati ex parte Sacri Romani Imperii obligantur, assumique vult Cesarea Maiestas eosdem supradictos prelatos, milites, civitates et ceteros a duce Guilielmo tamquam probos et fideles subditos nec ipsis molestie quidquam publice aut privatim exhiberi ex parte quidem deditionis ac fidei, qua se ac suos Cesaree Maiestati in bello predicto subiecere. Que omnia ac singula supradictus dux promisit et addixit, addicit et promittit per honorem ac fidem principe dignos a se observatum iri. Ceterum in restitutione ducatus Iuliacensis reservat cibi 1) Cesarea Maiestas arces et oppida Sittardiense ac Hinsbergense, quibus ad tempus iuxta Sue Maiestatis beneplacitum usura est, tempus illud interim moderatura atque breviatura secundum quod ducis Guilielmi erga Suam Maiestatem oboedientia atque deditio fuerit animadversa. Ad eundem modum reservat cibi Cesarea Maiestas feuda omnia ac singula, quotquot supradictus dux a Cesarea Maiestate tamquam duce Brabantie recipere (?) habet, sic ut antedicta feuda dux Guilielmus a Cesarea Maiestate tamquam duce Brabantie petiturus accepturusque sit ac pro iis debitam oboedientiam persoluturus. Reservat enim sibi Cesarea Maiestas redemptionem oppignoratorum omnium, quotquot Sua Maiestas in ducis antedicti regionibus habet ipseque dux tamquam oppignorata possidet, moderatis ac debitis super hac re inter Cesaream Maiestatem et ducem Guilielmum transactionibus seu contractibus prosequendis. Et quamvis antedictam domum ac dominium Ravenstein cum suis appendicibus Cesarea Maiestas ut dux Brabantie duci Guilielmo tamquam feudatario restitutura est ac restituere vult, iure feudi salvo fallaciaque omni exclusa, tamen placuit supradicto duci Guilielmo, quod Cesarea Maiestas ut dux Brabantie dictam domum ac dominium Ravenstein cum suis adherentiis in se ut ducem Brabantie ac suos heredes transferret, sic tamen quod Cesarea Maiestas dominium aliud aut certam pecunie summam iuxta proborum virorum existimationem duci Guilielmo pro his restituere sit obligata. Ad hec ignoscit Imperatoria Maiestas omnibus et singulis ex

1) = sibi.

Digitized by Google

parte belli huius contra Suam Maiestatem duci Guilielmo obnoxiis, etiam vindicta seu poenis pro eiusmodi contra Suam Maiestatem obligatione meritis integre dimissis. Placuit Cesaree Maiestati, quod consiliarii omnes, subditi ac ministri ducis Guilielmi rebus bonisque suis, quas in Cesaree Maiestatis ditionibus alias habuerunt, abhinc libere uti fruique possint, sicut ante bellum istud soliti fuere. Quo autem certior fieret Imperatoria Maiestas, quod dux Guilielmus in omni fide (et) oboedientia erga Suam Maiestatem perseveraturus esset, pro bono visum est, ut inter Cesaree Maiestatis et ducis Guilielmi hereditarias regiones pactum ac foedus erigatur ob perpetuam pacem bonamque vicinitatem conservandam utque id foedus utrimque per legatos ambarum partium unanimi ac firmo consensu regionum hereditariarum Cesaree Maiestatis et ducis Guilielmi ineatur, roboretur initumque ac roboratum servetur. Conventum est etiam, ut ab utraque parte invicem capti absque dolo ac mora utrimque liberi dimittantur, salvo tamen hospitii sumptu eoque moderato; item ut Cesarea Maiestas agat cum Statibus omnibus ac singulis ducatus Geldrensis et commitatus Zutphaniensis, quo ipsi ex vi huius contractus supradictum ducem Guilielmum ab omnibus ac singulis iuramentis, foederibus, tractatibus, obligationibus, que cum ipsis dux Guilielmus iniit, liberum habeant atque excusatum; item ut exactiones incendiarie utrimque addicte aut inite utrimque etiam solute ac mortue habeantur. Hec fere sunt principalia conventionis seu pacis inter Cesaream Maiestatem et illustrissimum ducem Guilielmum septima die Septembris anno 1543 in castris apud Venlonem initae capitula; nam vulgaria illa et omnibus conventionibus prope communia supervacaneum visum est huc allegare, presertim cum que hic referuntur sinceriter intellecta quomodo 1) et intelligenda sunt, cautiones bonas facile includant, captiones malas etiam facilius excludant; sinceriter enim ac sine dolo malo facta transactaque omnia.

Anno 1541 in dem Aprille zoich hertzoch Wilhelm van Cleve vurs. heimlichen in Frankreich und wart bynnen Paris van des conings dienern und gesanten eerlich entfangen und zu Ambosen, ein stat also geheischen in Turonen an dem wasser Ligerie 2) gelegen, zu dem coninck gefurt und is aldae van dem coninck wie ein sohn van synem vater entfangen

1) Misschien verkeerd gelezen voor: quodammodo. 2) = Loire.

Digitized by Google

woirden. Wie nu der hertzoch by dem coninck was, hait der coninck dem coninck van Navarren und der coniginnen, seiner schwester, geschrieben und zu wissen gedaen, dat sy ire dochter myt inen bringen und sonder vertzoch zu imme quemen, dan sy waeren zu derselver zeit in Aquitania. Naedem die nu zu dem coninck komen, hait men angefangen van einer eheberedung zu handelen und wiewoll sulchs den eltern und oich der dochter, so noch under XII jarn, niet fast gefallen, weil sy niet gerne in das Teutschlant komen, seint sy doch durch ansehen des conings bewegt woirden und irn willen dairzu ergeben. So hait man am XII. dage Brachmonat 1) hoichzeit gehalten und der coninck hait die bruyt, seiner schwester dochter vurs., in die kirchen gefurt und der cardinael van Tornauwe hait die messe gehalten und sy zusamengegeben. Do hait der coninck ein costlichs maeltzit angerichtet. Etzlich dage dairnach is der hertzoch weder heimgeritten und die bruyt, sein gemahel, in Franckreich gelaessen, wilche die moter by ir behalten, bis sy zeittig zu dem man were. Die bruyt was genant Johanna und was van XI jarn und was sere schone, aever sy is dem hertzoch niet woirden.

Anno 1546 hait deser Wilhelm Mariam, des conings Ferdinandi dochter zo der ee genomen und zu Regensburg mit ihr hoichtzeit gehalten.

Carolus,

der funft van dem namen, Roemsch keyser, alle tijt vermerer des Reichs, coninck van Germaniën, van Castiliën, van Leon, van Arragon, van Granat, van Navarre, van Naples, van Siciliën, van Malorca, van Sardiniën, van den einlanden van Indiën und vasten landen der see Oceani etc., ertzhertoch van Oestenreich, hertoch van Burgundiën, van Lotrinck, van Brabant, van Lymborch, van Lutzenborch etc., grave van Flandern, van Artois, van Burgondiën, palsgreve van Henegauwe, van Hollant, van Seelant, van Ferraet, van Hagenalt, van Namen, prince van Zwaene, marcgrave des hilgen reichs, here van Frieslant, van Salins, van Mechelen, van der stat, steden und landen van Utricht, Overisel und Groningen und dominator in Asia und Africa etc., is gewoirden der IXte hertoch van Gelre und grave van Zutphen int jaer unses Heren 1543.

1) = Juni.

Digitized by Google

Iste Carolus habuit uxorem Isabellam, regis Lusitanie filiam, ex qua genuit Philippum, Carolum et Isabellam.

Deser Carolus, Roemsch keizer, hait groten kriech gefuert tegen den coninck van Vranckreich, den hy ouch verwonnen und gevangen gehadt. Item tegens den paes van Romen, den hy ouch gevangen, und tegen den Barbaros und Turcken, den hy uith dem veld verjaght etc. Hy is vilmals in perickell seins leifs gewest to water und to lande und doch sere victorioes. Hy is denna den Rijn afgecommen mit groter mennichten van volck to perd und to voet, mit vill groten geschutz und anderer gereitschappen und is getogen in dat lant van Guilich und hait die stadt Duren belacht und gewonnen, wie dat hievoer int lange beschrieven is, und is so vort na Ruremunde getogen und aldair gehuldt woirden voer einen hertoch van Gelre und greven van Zutphen und van dannen vortz voer Venlo, dair hy einen veltleger opgeslagen mit groten schaeden der stadt und des lands. So synt aldair verschrieven woirden durch hertoch Wilhelmen vurs. die banerhern, ritterschappen und der ersamen raeth van Niemagen, Zutphen und Arnhem und mere anderer stede des lans van Gelre in presentie van hertoch Wilhelmen to komen by K. Majestiet. Aldair hait der vurgerurte hertoch Wilhelm irstlich die banerhern, gemein ritterschappen und stede vurs. quitiert und ontlast van alsulchen eiden, obligatiën und tosagen als dieselven ime einichssyns gedaen muechten haven als underdaenen of leenlude des hertochdombz van Gelre und graefschappen van Zutphen. Dairna so haven die vurg. banerhern, ritterschappen und stede wederumb quitgescholden und ontlast den vurs. hertoch Wilhelmen van allen geloefden, obligatiën und tosagen als Sijn F. G. inen einichssyns gedaen mucht haven. Nae wilcher renuntiation und quitscheldungen also tbeiden ziden gedaen haven die banerhern, gemeine ritterschappen und stede annuert und bekant die K. Maj. und sein erven voir iren warhaftichen erfheren und lantzfursten van dem hertochdom van Gelre und graefschappen van Zutphen, gehalden to leen van dem Roemschen reich navolgende die belenungh, die Sijn Majestait und derselver edele vurseten dairaf haven, dwilchen Sein Majestaet voer hom und sein erven guedertierlich geacceptert und angenomen hait und inen vergeven und quitgescholden alle datghoene, dat sy tegens Sijn Majestaet mogen mysdan haven tot noch to, nemende und ontfangende dieselven in seine gratie und gnaede. Wilch

Digitized by Google

gedaen wesende haven die banerhern, verordende und geschickden van der ritterschap und steden vurg. Seiner Majestaet eide van getruwicheit gedaen und to wesen guede, getruwe und gehoirsame undersaten van Syner Majestaet und derselver erven. Desgelichs so hait Sijn Majestaet vuer im und sijn erven den banerhern, gemein ritterschappen und steden geloeft und geswoirn to wesen ein guet, rechtferdich furst, prince und here und sy to underhalden by irn olden privilegiën und gerechticheiten und dieselven to confirmeren und to bevestigen nae luydt der articulen hiernae folgende:

Item in dem irsten so hait der keiser als hertoch van Gelre und greve van Zutphen, warhaftich und naturlich erfhere van demselven lande, nae luyde der belenungen, die hy und sijn vurseten dairaf haven van dem Roemschen rich, ontfangen die banerhern, gemeine ritterschappen und stede van dem lande van Gelre und Zutphen in sein underdaenicheit als syne guede ondersaten, maer beloeft die to tracteren und t'onderhalden als ein guet here und furst schuldich is van doin, und inen und einem jeglichem van inen vergeven alle ungenaede, dairinnen sy einichssyns verfallen sulden moegen sijn.

Then tweeden so sall Sein Majestait, sowaill als keiser als ouch hertoch van Gelre und greve van Zutphen, bevestigen, confirmeren und approbern der vurs. landtschappen alle ire previlegiën, vriheiden und gerechticheiten und einem jedern, geistlich of weltlich, laeten by seiner hoicheit, herlicheit und gerechticheit, verschrivonge, brieven und segel, inen van Roemschen keisern und coningen, fursten und furstinnen, hern und frauwen, geistlich und weltlich, vergunt und verleent glich bis anher alle regierende fursten und hern in ire ankompst gedaen haven; ouch alle waelgebrachte plebisciten und gewoenten 1) doen dat ein gut furst schuldich is van doen tot gemeiner waelfaert van denselven landen.

Then derden sall Sijn Majestaet alle onverstant, irrungen und gebriechen, so sich in den vurs. landen zwischen einichen banerhern, ritterschappen, steden of underdanen van wegen ire communiteten of ire personen, bisonder van einiche parthylicheit herkommende, dairuith einiche daetliche handelung erwassen, die einsdeils geslicht und einsdeils ongeslicht sijn muchten, togedragen haven, gnedelich opheven, dairmit die underdanen hin-

1) Hier schijnen eenige woorden te zijn uitgevallen.

Digitized by Google

furter tot waelfaert Seiner Keizerliche Majestaet in eindracht und freden mit malckanderen leven und verkeren muegen, dan einem yedern gepuerliche rechtfurderung, van einiger erffschappen ofte eigen schulden erwassen, vurbehalten. Und so jemant hinfurder tegen den andern einige forderung vermeint to haven, dat dieselve nae gelegenheit der sachen mit gepuerlichen leen-, dijck-, lant-, stat- of laetrechten uithgefoirdert werde.

Then vierden, naedem Sijn Majestaet durch gnaede des Almechtigen mit voele coninckreichen, furstendommen und landen versien is, also dat Sein Majestaet niet continuelich in desen seinen furstendumb van Gelre und Zutphen blyven en mach, so sall Sijn Majestaet dieselb landen versien mit einen gueden, getruwen statholder, der die tale van dem lande sall verstaen und konnen sprechen, und alsnu daerto versien is der prince van Urangien, denwilcken statholder Sijn Majestaet ouch versien sall mit einigen getruwen raeden, die hoen die confirmierte usantiën und lantrechten van dem lande van Gelre und Zutphen verstaen. Ouch sall Sein Majestaet instituern ein cancelley bynnen denselven lande, daer die undersaeten alle gewoentlich bescheidt ervolgen und vercrigen sullen, sonder dieselven mit einichen uitlendischen rechtforderungen t'besweren, mer sall dieselve onderhalden als litmaeten und undersaeten des Roemschen reichs, naevolgende die belenung, die Sijn Majestaet dairaf hait, und sall als keizer bevestigen und confirmeren dat previlegium „de non evocando", van weilant keizer Heinrich der vurs. lantschappen verleent.

Item Sijn Majestaet sall die ampten und officiën van dem furstendumb Gelre und der graefschap van Zutphen doen bedienen mit luden, dairto nutz und bequeme sijnde bynnen dieselve furstendomme, die die tale sprechen sullen und ire ampten und officiën personlich bedienen, und sall die undersaeten daerinne furdern, naedat sy daerto nutz und bequeme befonden sullen werden. Ouch sall Sijn Majestaet, voer sovoele ime einichssyns aengaet, bewilligen und bevestigen alle collatiën und giften van geistlichen beneficiën, by tyden lest regierenden der furstendommen und landen vursaeten (?) vergeven und geschiet, und die possessores by irem gebruyck laeten blyven.

Item dat die vurs. furstendommen und landen by Seiner Majestaet of derselver statholder mit egeynen schattungen of ongewoentlichen ongeld beschwerdt en sullen werden dan mit sulchen pennongen als durch die banerhern, ritterschap und

Digitized by Google

stede duechtelich nae irer older gewonten bewilligt, oevergegeven und consentirt sullen werden. Inglichen so en sall Sijn Majestaet egheine brief van repressaliën in syne Erfnederlanden verlenen noch vergunnen tegens die undersaeten of inwoners van den lande van Gelre und Zutphen, soh en were dat jemantz rechtz bynnen lans geweigert wurden, beheltlich dat ein jeglich vur sein eigen scholt sall moeten verantworden und to rechten staen daert nae lantrecht behoirt.

Item dat Sein Majestaet die stede und ondersaeten van Gelre und Zutphen, die in die privilegiën van die Deutsche Henze sijn, by irn privilegiën laeten sall der tgebruychen, allet onverkort by desen, und ouch die hertochynne wedwe van Gelre laeten by ire douwarie.

Und daermit dis alles was vurschreven is vast, guet und van werden gehalden bliven sullen then ewigen dagen, so sijn hieroever gemaeckt drie brieven van einer teneurn, daeraf die twee overmitz Keiserliche Majestaet onderteickent und besegelt und den van der lantschappen overgelievert woirden, und der dritte is underteickent und besegelt by den verordenten vurs., als nemlich Johannen van Rossum, here to Broichuysen, Martin van Rossum, here to Puderoyen, und Herman van Bonenberch gnant Hoenstein, borchgreve to Niemagen, als van wegen des quartiers van Niemagen; Dederich van der Lippe gnant Hoen, here to Gribbenforst und Aefferden, Johan van Witenhorst, here ther Horst, drost des lans van Kessell, und Alart van Goer, als van wegen des quartiers van Ruremunde; Bernart van Vorden, richter to Broickeler, als geschickte des greven van Bronchorst; Bernart van Hackfort, drost des lans van dem Berge, als geschickte van wegen des greven van dem Berge; Sweder van Forst und Wilhelm van Baer, als van wegen des quartiers van Sutphen; Seger van Arnhem, Steven van Rutenberch und Wilhelm van Scherpenzeill, drost van Velauwen, als van wegen des quatiers van Arnhem, in namen van alle die gemeine steden van Gelre und Zutphen, omme tot Keiserlicher Majestaet behoeve bewaert te werden.

Geschiet in die tente van Seiner Majestaet in presentiën fursten, princen und hern in dem leger voir Venlo am XII. dage des monatz Septembris int jaere unses Hern XV^{c}XLIII.

Item der vurgerurte Carolus, Roemsch keiser, hertoch van Gelre und greve van Zutphen, hait ouch beloeft und vestlichen

Digitized by Google

overmitz brief und segel togesagt und versichert den banerhern, ritterschappen, steden und gemeinen underdaenen des lans van Gelre dat vurs. lant van Gelre und Sutphen und derselver stede, flecken, slote und sterckten mit irm tobehoire nu noch nimmermere over to geven of van Seiner Majestaet und derselver erve tho alieneren, tho verfrembden, tho separeren of tho scheiden, id were by wege of middelen van testament, codicillen, opdracht, gift, vercoupinge, hilichsfurwerden of anders eynigsyns, wie of in wat maneren dat geschien muchte; sonder Sijn Majestaet und derselver erven sullen und wollen dieselve landen van Gelre und Zutphen vurs. und derselver stede, flecken, sloten, sterckten mit irem tobehoire onverscheitlich an und by Seiner Majestaet und derselver erven als vurs. halden und blieven laeten then ewigen dagen to sonder eynich gebrech dairin tlaeten vallen of gescheen. Ingleichen haven banerhern, ritterschap und stede vurgerurt wederumb beloeft und midtz brief und segel gelouflichen by ehren und truwen togesagt Sein Majestaet und derselver erven tot gheinen tiden to verlaeten, dan mit allen steden, flecken, sloten, sterckten und irm tobehoire onverdeilt by Seiner Majestaet und derselver erven to halden und to bliven sovoele inen muglich is ten ewigen dagen to.

Geschiet in der stat Bruessel am Vten Mey anno etc. 1544.

Anno Domini millesimo quingentesimo decimo nono congregatis principibus electoribus Franckfordie, Alberto, archiepiscopo Moguntinensi, Hermanno, archiepiscopo Coloniensi, Richardo, archiepiscopo Treverensi, legatione regis Hungarie ac Bohemie, Ludovico, comite Palatino Rheni, Frederico, duce Saxonie, Joachimo, marchione Brandenburgensi, concorditer imperator electus est Carolus supradictus, archidux Austrie, idque vigesimo octavo Junii, ipso Carolo adhuc in Hispaniis degente.

Anno 1520 venit ex Hispaniis in Flandriam imperator Carolus magnificoque apparatu a Bruggensibus, Gandanis ceterisque aliquot urbibus susceptus Aquisgranum contendit ibique ab archiepiscopo Coloniensi in imperatorem consecratur.

Anno 1524, mense Aprili, Carolus caesar uxorem duxit Isabellam, regis Lusitanie ac Portugallie filiam.

Anno 1530 cum iam caesar Carolus mansisset in Italia fere tribus mensibus, coronatus est Bononie a Clemente septimo in templo S. Petronii corona (ut moris est) Lombardie idque feria 3., 22 Februarii, deinde 24 Februarii, feria quinta, corona aurea.

Digitized by Google

Anno 1539, primo die Maii, mortua est Isabella imperatrix, edito prius in lucem filio, sed brevis vite; relinquit marito suo caesari summum merorem una cum filio superstite Philippo (quem Deus conservet) et duabus puellis.

Carolus natus est Gandavi anno 1500, 25 Februarii, tunc temporis feria 3.

Hoc vivo stetit, hoc cecidit Germania lapso.

Es hat Johannes Carion prognosticiert und geschrieven van desem keiser Carolo, dat in deser tyden der schwart adler sein scepter und cron nederleggen wurd. Und dat is also gescheet und warhafftich prophecyet. Dan keiser Carolus noch by seinen leven guetwillich die cron, scepter und schilt on alle noet und dwanck afgelecht hat, doch niet in dem Olytberge to Hierusalem (wie dairvan geschreven), sonder to Valentz 1) in einem gotshuyss sancti Justi, in wilchem er sein gebett und andacht (wie der Herr Christus in dem Olyfberge te doen plege) taglichs geoefft und also sein leven volendet hat anno 1558, den 21 September.

Und dat ouch der hoichgemelte keiser in aller maethen als vurgeschreven is, sein scepter und cron noch by seinem leven afleggen wurde, is im selffs phophecyet woirden to Bononiën, da inen der pabst Clemens gekronet hat. Dan an demselven dage, do er die keiserliche cron ontfangen hat und na dem eten na alder herkommender gewoenheit etliche hern mit seinem keiserlichem schwert tot rittern slaen wolle, is sonder alle gefaer, doch mit groten wunder der gulden knoup van im selffs van dem hefft des schwerts wechgesprungen, dat er des schwerts tot seinem vurhaven niet mere gebruychen konnen. Dat haven weise und verstendige lude und menner gemirckt und also uitgelegt, dat in tokunfftiger tijt dem keiser Carolo des reichs regierung dermaeten beschwerlich vurfallen wurde, dat er ouch entlich die keiserliche regierung aflegen wurde, dweil dat reich vortmerre so wenig sonder gehoirsamheit der underdanen als ein schwert sonder einem knoup kanne regiert und gebruycht werden.

1) Valencia de Alcántara, stad van 8000 zielen in Estramadura bij de Portugeesche grens.

Digitized by Google

Philippus,

gesworen prince van geheel Hispaniën, verbeider derselver cronen by der gnaeden Gotz, des vurs. keiser Carls son, is gewoirden der XI. hertoch van Gelre und greve van Zutphen, by leven des vurgerurten seines vaders und in allen houftsteden des lands van Gelre gehuldt und angenomen woirden als voir einen rechten erffhern desselven lands anno etc. 1549 in dem monat October, gnant Remeis monat.

NASCHRIFT.

Tusschen het eerste gedeelte van deze kroniek en het over Gelre handelende gedeelte van de in 1499 uitgegeven Keulsche kroniek van Koelhoff (hiervoren afgedrukt op blz. 71—98) bestaat een sterke overeenkomst. Het vermoeden ligt voor de hand, dat door Mathias Baux van het bestaande werk gebruik is gemaakt.

Digitized by Google

X

Digitized by Google

In het Rijksarchief te Arnhem, archief van de voormalige Rekenkamer, berust een register van groot folio formaat, gebonden in een perkamenten band met koperen klampje, gemerkt Charters nº. 3 L.ª h.

Het bevat afschriften van privilegies van steden, landbrieven, dijkbrieven, waterrechten enz., geschreven door een hand uit de 16de eeuw.

De hier volgende aanteekeningen vormen het begin en zijn geschreven fol. I—IV. Op het schutblad staat de volgende aanteekening geschreven:

„Cornelius ab Utrecht, proest des convents Clarenwaeter, schripsit anno duisent viiffhondert viiffentseventich den 8 Augustus."

Dit register heeft wellicht toebehoord aan het genoemde klooster nabij Hattem, welk vermoeden in waarschijnlijkheid wint door de omstandigheid, dat de samensteller van deze genealogie, wiens historische kennis zeer verward is, zich in het algemeen onthoudt van de vermelding van bijzonderheden, maar een uitzondering maakt ten aanzien van het slot te Hattem.

Ofschoon deze aanteekeningen in den vorm van een korte kroniek tal van onjuistheden bevatten — de allergrootste verwarring heerscht tusschen de jaren 1229 en 1326, waarin hij niet minder dan twee graven plaatst, die nooit bestaan hebben — komt het mij toch voor nuttig te zijn deze in druk uit te geven.

Digitized by Google

DIE GENEALOGIA OFFTE AFFCOMPSTE DER VOECHDEN, GREVEN UND HARTOCHGEN VAN GELRE 1).

Wichardus is die yerste voecht geweest, die het landt van Gelre heeft bestaen te regeren im jaer onss Heeren achthondert ende negenensestich und heeft het landt van Gelre eenunddertich jaer lofflicken geregeert und is gestorven anno 900.

Lupoldus, die twede voecht van Gelre, heeft weynich tijts regeert.

Gerlacus, die derde voecht van Gelre, die sone Wichardi, regeerden XXVII jaer und sterft anno negenhondert ende eenunddertich.

Godefridus, die vierde voecht van Gelre, die soene Gerlaci, heeft geregeert XXI jaer ende sterft anno negenhondert eenundvijfftich.

Wichardus, die vyeffte voecht van Gelre, die broeder Godefridi, regneerden vijffthyen jaer ende sterfft anno negenhondert ende LXVI.

Mengosus, die seste voecht van Gelre, een soen Wichardi secundi, regneerden XXXVIII jaer ende sterfft anno duysent ende drie.

Wikingus, die sevenste voecht van Gelre, een soen Mengosi, regeerden XXIIII jaer ende sterfft anno duysent ende XXVIII.

1) Deze titel is door een andere hand dan het overige geschreven.

Digitized by Google

Wichardus tertius, die achste und leste voecht van Gelre ende soen Wikingi, regeerden XXVI jaer, alsoe dat het landt van Gelre onder hem groetelicken geaugeert und verbetert is, ende sterff sonder erffgenaemen anno duysent und LIIII.

GELRIA FIT COMITATUS ANNO 1054 1).

Otto van Nassau die heeft met consent des conincks van Roemen gemaeckt van het landt und voechdy van Gelre een graeffscap, in hetwelcken hy und Zutphen die yerste greeff is geweest, und heeft beyder graffscappen, Gelre und Zutphen, LIII jaer lanck heerlicke geregeert ende sterff anno elffhondert und seven.

Gerardus, die twede graeff van Gelre und Zutphen, een soen Ottonis, regneerden XXIIII jaer ende sterff anno elffhondert XXXII.

Henricus, die derde graeff van Gelre und Zutphen, een soen Gerardi, regneerden XXXII jaer und sterff anno elfhondert ende LXII.

Gerardus secundus, die vierde graeff van Gelre und Zutphen, een soen Henrici, regneerden XI jaer ende sterff anno elffhondert ende LXXI.

Otto secundus, een broeder Gerardi secundi, die vijffte graeff van Gelre und Zutphen, regneerden XXX jaer und sterff anno twaelffhondert ende II.

Gerardus tertius, die seste graeff van Gelre und Zutphen, een soen Ottonis secundi, regneerden XXVII jaer und sterff anno twaelffhondert ende XXIX.

Otto tertius, die sevenste graeff van Gelre und Zutphen, die soen Gerardi tertii, regneerden XL jaer und sterff anno XII^{c} und LXIX.

Reinaldus, die achste graeff van Gelre und Zutphen, een soen Ottonis tertii, regneerden XLVIII jaer ende sterft anno dertyenhondert ende veerthien.

1) Van dezelfde hand als de algemeene titel.

Digitized by Google

Otto quartus, die negende graeff van Gelre und Zutphen. Dese selvighe Otto quartus heeft met sijn frome daeden ende regeronghe van den durpen, te weten Ruremonde, Aernhem, Herderwyck, Goch, Bommel ende Wageninghen, van desen durpen steden gemaeckt. Oick heeft hy die Rijcksstadt Nymegen an dat landt van Gelre gebracht ende regneerden VII jaer ende starff anno dertyenhondert ende XXI.

Reynoldus secundus, die thyende graeff van Gelre und Zutphen. Dese Reynoldus hadde II huysfrouwen: die yrste heet Ermgert ende was des hertochs dochter van Limburghen ende sterft sonder kinder; die anderde huysfrouwe heeten Margareta, een dochter des graven van Flaenderen. Van desen Reynoldt und Margrita werdt geboeren Reynoldt, die leste grave van Gelre und die yerste hertoch, und dese Reynoldus secundus, die thyende grave vurs., regneerden V jaeren ende sterff anno derthyenhondert ende XXVI.

Reynaldus tertius, die XI. grave van Gelre und Zutphen. Dese Reynoldus heeft durch siin lofficke regeronghe dat landt van Kessel ende dat ampt van Krikenbeeck met den dorpen Venlo an dat landt van Gelre geholden ende heeft van den derp Venlo een stadt gemaeckt.

GELRIA FIT DUCATUS ANNO 1328 1).

Anno derthyenhondert und XXVIII wordt Reynoldus, die leste grave van Gelre und van Zutphen, durch Lodewyck van Beyeren, Roems koninck, durch sijn fromen daeden die yerste hertouch van Gelre gemaeckt. Dese selvonghe, die yerste hertoch van Gelre, heeft II huysfrouwen gehadt: der erste was een dochter des heeren van Mechelen, ende kreech daer IIII dochteren by, van denwelcken der eene Margrita genoempt, die tot en man creech die grave van Valois 2), ende die ander heeten Maria, diewelcken an Guilhelmum, die yerste hertoich van Gulich, gehilickt wordt. Die anderde huysfrouwe heeten Aleonora, des coninx dochter van Engelandt, dair hy by wan II soenen, der eene genoempt Reynoldt die vette, der andere heeten Eduwardus, ende Reynoldus primus 3) regneerden XV jaer ende sterff anno 1343.

1) Van dezelfde hand als de algemeene titel. Ook dit jaartal is weder onjuist.
2) Lees: Blois. 3) nl. als hertog.

Digitized by Google

Reynoldus secundus, die vette genoempt, die twede hertoch van Gelre, diewelcke gevanghen worden van synen broeder ende sterff in Nienbeeck sonder kinderen anno XIII^{c}LXI, und had XVIII jaeren gereigneert.

Eduwardus, die derde hertoch van Gelre, een soen Reignoldi primi ende een broeder Reynoldi secundi. Desse wordt durch en kryesman in synen voirhoeft gewondt ende sterff sonder kinderen anno XIII^{c} ende LXXI ende hadde X jaer gereigneerdt, und is in Nienkloester begraeven.

Guilhelmus dux Julie werdt durch Carolum quartum, Roems keyser, gemaeckt die vyerde hertoch van Gelre, dan tot behoeff sijns soens, Guilhelmus genoempt, dewelcke hy by sijn huysfrou Maria hadde gecreghen, welcher en dochter was Reynoldi primi van sijnder yerste huysfrouwe. Ende als hertoch Willem, sijn soen, tot synen mundigen daegen was gecoemen, heeft hy dat hertochdom van Gelre und graeffscap Zutphen an sich genoemen, welcher heeft geregneert XXXI jaeren ende sterff duysent vierhondert ende II.

Reynoldus tertius, die vijffte hertoch van Gelre, een broeder Guilhelmi ducis Julie, Gelrie et comitis Zutphaniae. Desse Reynoldus tertius heeft doen maecken dat faste borch und huys genoempt Haettem, optem Yselstroem gelegen indt landt van Gelre tegen Oldenneell oover; reigneerden XXI jaer ende sterff anno duysent vierhondert ende XXIII.

Aernoldus, die seste hertoch van Gelre, een graeff van Egmondt ende graeff van Zutphen. Desse heefft die possessi des hertochdoms van Gelre gepreripyeert Adolpho, dewelck noch na hem hertoch van Gelre geworden is 1), als betuecht sententia excommunicationis Sigismundi imperatoris lata anno 1431. Desse Arnoldus was Guilhelmi et Reynoldi suster dochter soen, reignerden XXXIII ende sterff anno duysent vierhondert LXXIIII.

Adolphus dux Bergensis, comes de Ravensberch, die werdt die VII. hertoch van Gelre na doet sijns broeders ende oick

1) Hij verwart hier den Gulikschen hertog Adolf met Arnolds zoon van dien naam.

Digitized by Google

hertoch van Gulich ende sterff sonder kinderen 1) anno vierhondert ende sevenseventich, reigneerden IIII jaer 2).

Carolus, den soen Adolphi, anno duysent vierhondert ende tweënnegentich uut Franckrijck wederom comende in Gelderlandt, heeft het hertochdom van Gelre weder an sich genoemen und is die VIII. hertoch van Gelre geworden und heeft veel groete und mennonghe oirlougen und expeditiën uutgericht, also dat hy dairdurch is in tyden geworden met 3) heer van Gronunghen, van Drent, Coverden und veel meer anderen, die Sijn F. G. in desen Nederlanden heeft angericht, sonder noch in Franckrijck ende andere lantscappen. Welcker hertoch Kaerll durch eeninghe sorghe des onvredes und krijch, dewellicken den hertochdom van Gelre und graeffscap Sutphen van dem heylichen Roemschen Rijcke moecht overkoemen, heeft het hertochdom van Gelre und 't graefscap Sutphen mit todoen der banderheeren, ridderscap und steden der landen voirs. doer transactionem opgedraegen den duerluchtigen jongen hertoch Willem van Cleve om onder Sijn Furstlicker Genaeden beschermínghe und defensi sonder krijch ofte overfallen des heylighen Roemschen Rijcks die lantscappen voirs. in rust und vreden mochten erhalden; welck transactioen geschiedt und overdraegen is anno 1538 ten XXII Januarii, und Carolus voirs. regneerden XLVI jaer ende sterff sonder kinderen binnen Aernhem anno 1538.

Guilihelmus dux Clivorum, Julie, Montensis wordt die IX. hertoch van Gelre, diewelck op anno XLIII van Carolo quinto, Roems keyser, is overwonnen und heeft het hertochdom van Gelre undt graeffscap Sutphen Keyserlicke Maeysteyt laeten volgen mit seker tractaet tusschen Keyserlicke Majesteyt und

1) Hier staat op den rand falsum, door een andere hand geschreven.

2) Ter verbetering van deze onjuiste opgave heeft dezelfde hand, die falsum schreef, hierbij aangeteekend: „Dese Adolphus is des voirs. hertoch Arnoldts soen gewest. Hie heeft synen vaeder gefenckelicken ingetoeghen ende 7 jaer lanck upt slott te Buiren gefanghen geholden ende alsoo synen vaeder voirs. dyt furstendoem Gelre een tijdt lanck medt gewelt ontrucket; is by sijn vaeders leven by der stadt Doernick dootgeslaeghen; heeft nae hem verlaeten eenen soen gehieten Kaerl van Gelder ende graeve van Egmondt, die nae Adolphus, synen vaeder, hertoch geworden ende anno 1538 bynnen Aernhem gestorven is."

De verbeteraar heeft zich ook weder vergist. Adolf is nl. niet bij zijns vaders leven gesneuveld.

3) = ook.

Digitized by Google

hertoch Wilhem van Cleve, Gelre etc. voirs. mit todoen banderheern, ridderscap und steden van den hertochdom van Gelre und 't graefscap Zutphen voir Venlo getracteert ende gehandelt anno 1543, den 27 Septembris.

Carolus quintus, Romanorum imperator, rex Hispaniarum etc., hertoch van Brabant, hertoch van Gelre und graeff van Sutphen etc., reigneerden . . jaeren, sterff anno 15 . . 1)

Philippus rex Hispaniarum etc., hertoch van Brabant ende hertoch van Gelre etc. ende graeff van Sutphen etc., filius Caroli quinti imperatoris, regneerden . . jaeren.

1) Vermoedelijk is dit handschrift geschreven omstreeks 1555, het jaar, waarin Karel V afstand deed van de regeering ten behoeve van zijn zoon Philips.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Neth 7.1.3 no. 5
Geldersche Kronieken.
Widener Library
002911327
3 2044 082 323 122

Digitized by Google